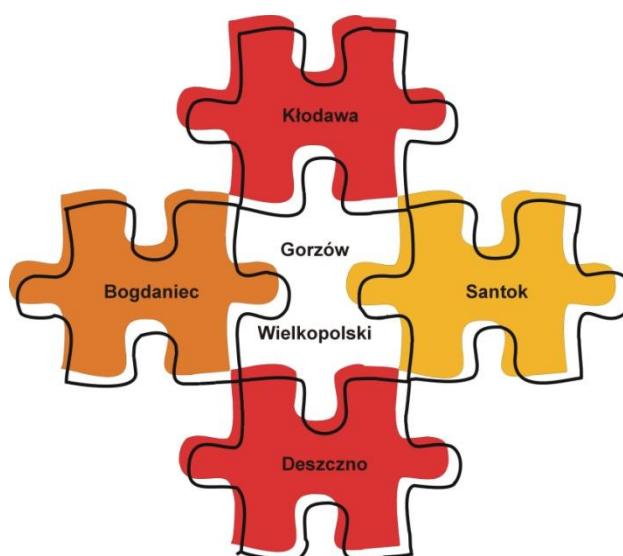

Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych

Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Gorzowa Wlkp.

Wersja 1

Gorzów Wlkp., 25 listopada 2015 r.

Spis treści

Słowniczek.....	4
Wstęp.....	5
1. Podstawa prawna Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Gorzowa Wlkp.....	6
2. Spójność z krajowymi i unijnymi dokumentami strategicznymi oraz planistycznymi.....	8
2.1. Spójność z założeniami i dokumentami unijnymi.....	9
2.2. Spójność z dokumentami krajowymi.....	12
2.3. Spójność z dokumentami regionalnymi.....	17
2.4. Spójność z dokumentami lokalnymi.....	19
3. Obszar wsparcia Strategii ZIT MOF GW.....	20
4. Syntetyczna diagnoza obszaru wsparcia.....	25
4.1. Potencjał demograficzny i społeczny.....	26
4.2. Potencjał infrastrukturalno-gospodarczy.....	51
4.3. Potencjał kulturalny i aktywność społeczna.....	74
4.4. Potencjał przyrodniczo-środowiskowy.....	79
4.5. Potencjał administracyjno-instytucjonalny.....	87
4.6. Podsumowanie badań warsztatowych.....	89
4.7. Główne problemy Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Gorzowa Wlkp. wynikające z diagnozy.....	92
4.8. Diagnoza transportu publicznego w MOF GW z koncepcją rozwoju do 2020r.....	96
5. Wymiar terytorialny wsparcia.....	106
6. Cele rozwojowe do realizacji w ramach ZIT.....	112
7. Cele rozwojowe, priorytety i działania do realizacji w formule ZIT.....	117
Cel 1. Podniesienie konkurencyjności przedsiębiorstw, jakości edukacji i zewnętrznej dostępności MOF GW.....	118
Priorytet 1.1. Wysoki potencjał i konkurencyjność przedsiębiorstw w MOF GW.....	118
Działanie 1.1.1. Przygotowanie terenów inwestycyjnych.....	118
Działanie 1.1.2. Promowanie przedsiębiorczości poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystania nowych pomysłów.....	120
Priorytet 1.2. Wysoka jakość edukacji.....	122
Działanie 1.2.1. Wsparcie edukacji przedszkolnej w MOF GW.....	122
Działanie 1.2.2. Wsparcie kształcenia ogólnego w MOF GW.....	126
Działanie 1.2.3. Wsparcie kształcenia zawodowego w MOF GW.....	129
Działanie 1.2.4. Rozwój infrastruktury edukacji zawodowej w MOF GW.....	133
Priorytet 1.3. Poprawa zewnętrznej dostępności komunikacyjnej MOF GW.....	136
Działanie 1.3.1. Rozwijanie infrastruktury drogowej zapewniającej dostępność do sieci TEN-T.....	136
Cel 2. Gospoarka niskoemisyjna i funkcjonalna przestrzeń MOF GW.....	138
Priorytet 2.1. Przechodzenie na gospodarkę niskoemisyjną.....	138
Działanie 2.1.1. Zwiększenie efektywności energetycznej w budynkach użyteczności publicznej w MOF GW.....	138
Działanie 2.1.2. Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej.....	141
Priorytet 2.2. Rozwój dziedzictwa kulturowego.....	145
Działanie 2.2.1. Renowacja i promowanie zasobów kultury i dziedzictwa kulturowego w MOF GW.....	145

Priorytet 2.3. Rozwój obszarów zmarginalizowanych	148
Działanie 2.3.1. Wsparcie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej w MOF GW	148
8. Zasady i tryby wyboru projektów. Lista przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w formule ZIT	151
8.1. Opis podstawowych procedur zarządzania ZIT MOF GW	151
8.1.1. Procedura przygotowania i zatwierdzania Strategii ZIT MOF GW.....	151
8.1.2. Procedura przygotowania propozycji kryteriów wyboru projektów w ramach ZIT MOF GW.....	152
8.1.3. Procedura wyboru projektów w ZIT MOF GW.....	152
8.1.4. Procedura zatwierdzania sprawozdania z wdrażania Strategii ZIT MOF GW.....	157
8.2. Lista projektów strategicznych ZIT MOF GW	158
8.2.1. Opis projektów strategicznych ZIT MOF GW. (pozakonkursowych)	159
9. Projekty komplementarne do działań realizowanych w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych	161
9.1. Projekty komplementarne do ZIT, których realizację planuje się z Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 w ramach zintegrowanych działań na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich.....	161
9.2. Opis projektów komplementarnych do ZIT, realizowanych z Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 – lista podstawowa.....	163
9.3. Opis projektów rezerwowych, komplementarnych do ZIT MOF GW, których realizację planuje się z Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020, w ramach zintegrowanych działań na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich.....	165
10. Projekty powiązane ze Strategią ZIT MOF GW	166
11. Instrumenty finansowe	170
12. Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko	170
13. Plan finansowy	173
14. System wdrażania ZIT Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Gorzowa Wielkopolskiego	177
15. Uspołecznienie Strategii ZIT MOF GW	179
Spis rycin	185
Spis tabel	186

Załącznik nr 1 Zestawienie wartości wskaźników produktu i rezultatu bezpośredniego, w szczególności wskaźników wybranych do ram wykonania RPO Lubuskie 2020, zgodnie z Porozumieniem w sprawie powierzenia zadań Instytucji Pośredniczącej (ZIT Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Gorzowa Wlkp.) w ramach instrumentu Zintegrowane Inwestycje Terytorialne Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020..... **190**

Załącznik nr 2 Zestawienie wartości wskaźników produktu i rezultatu bezpośredniego, zgodnie z Porozumieniem w sprawie powierzenia zadań Instytucji Pośredniczącej (ZIT Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Gorzowa Wlkp.) w ramach instrumentu Zintegrowane Inwestycje Terytorialne Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020 ..... **193**

Załącznik nr 3 Zestawienie wartości wskaźników rezultatu strategicznego..... **199**

Słowniczek

1. **Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT)** – poprzez Zintegrowane Inwestycje Terytorialne rozumie się instrument, za pomocą którego realizowane będą strategie terytorialne, dotyczące zintegrowanych działań na rzecz rozwoju obszarów miejskich.
2. **Miejski Obszar Funkcjonalny Gorzowa Wielkopolskiego (MOF GW)** – pod pojęciem tym rozumie się obszar obejmujący miasto Gorzów Wlkp. oraz gminy Bogdaniec, Deszczno, Kłodawa i Santok, określony w dokumencie Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju (wcześniej Ministerstwa Rozwoju Regionalnego) pn.: „Kryteria delimitacji miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich” z lutego 2013 r.
3. **Strategia Rozwoju MOF GW** – pod pojęciem tym rozumie się dokument strategiczny wskazywany m.in. w „Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030”. Określa on cele i sposoby realizacji działań gmin MOF GW dla osiągnięcia ich strategicznych celów rozwoju.
4. **Strategia ZIT MOF GW** – jest to dokument określający cele, zadania i środki realizacji. Zawiera on zarówno część diagnostyczno – strategiczną, jak i elementy operacyjno – wdrożeniowe, m.in. w postaci projektów do realizacji. Dokument ten pełni częściowo rolę planu działań, wskazuje wysokość środków finansowych przeznaczonych na wsparcie określonych obszarów.
Ponadto Strategia ZIT definiuje przedsięwzięcia komplementarne do działań realizowanych w ramach ZIT, możliwych do realizacji z Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020.
5. **IZ RPO** – Instytucja Zarządzająca Regionalnym Programem Operacyjnym Lubuskie 2020 – Zarząd Województwa Lubuskiego
6. **IP ZIT** - Instytucja Pośrednicząca ZIT w zakresie związanym z realizacją ZIT – Miasto Gorzów Wlkp. – Prezydent Miasta Gorzowa Wlkp., jako lider ZIT.

Wstęp

ZIT to narzędzie, w nowej perspektywie finansowej UE, które ma generować impulsy do współpracy i partnerstwa samorządów w ramach wspólnych przedsięwzięć łączących działania finansowane z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Europejskiego Funduszu Społecznego. ZIT zgodnie z koncepcją Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju stanowić ma odejście od sztywnych granic administracyjnych JST i zwiększyć możliwości oddziaływania projektów unijnych.

Zgodnie z założeniami „Umowy Partnerstwa”, ZIT skierowane mają być do miejskich obszarów funkcjonalnych. Fakt ten wynika z silniejszego w obecnym programowaniu ukierunkowania na rozwój obszarów miejskich na szczeblu strategicznym.

Podstawowe cele ZIT koncentrują się na sprzyjaniu rozwoju współpracy i integracji w obszarach funkcjonalnych największych polskich miast, na realizacji zintegrowanych projektów odpowiadających w sposób kompleksowy na potrzeby i problemy miast i ich obszarów funkcjonalnych oraz na zwiększeniu roli MOF w zarządzaniu programami operacyjnymi.

Podstawowe kierunki interwencji determinują kategorie przedsięwzięć mogących być realizowanych w nowej formule. Są to przede wszystkim działania mające na celu: rozwój zrównoważonego, sprawnego transportu łączącego miasto i jego obszar funkcjonalny, przywracanie funkcji społeczno-gospodarczych obszarów MOF, poprawę stanu środowiska przyrodniczego, wspieranie efektywności energetycznej, wzmacnianie rozwoju funkcji symbolicznych budujących międzynarodowy charakter i ponadregionalną rangę MOF, poprawę dostępu i jakości usług publicznych w całym MOF oraz wzmacnianie przedsiębiorczości.

Przedkładany dokument zgodnie z zapisami art. 7 Rozporządzenia o EFRR pełni funkcję strategii określającej zintegrowane działania służące rozwiązywaniu problemów gospodarczych, środowiskowych, klimatycznych, demograficznych i społecznych, jakich doświadczają obszary miejskie, z uwzględnieniem potrzeb wspierania powiązań między obszarami miejskimi i wiejskimi¹

Zapisy Strategii ZIT MOF GW wynikają ze Strategii Rozwoju MOF GW i są jej swego rodzaju dokumentem wykonawczym. Strategia Rozwoju MOF GW została przyjęta przez Komitet Sterujący ZIT, którego członkami są Prezydent Miasta Gorzowa Wlkp. oraz wójtowie gmin: Bogdaniec, Deszczno, Kłodawa i Santok.

Niniejszy dokument zawiera kilka głównych elementów podejmujących zarówno tematykę formalno-prawną jak i diagnostyczno-analityczną.

¹ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1301/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. (Dz. U. UE nr L 347/289)

W rozdziale 1 przedstawiono podstawy prawne, z których wynika nowy instrument ZIT. Rozdział 2 zawiera opis spójności dokumentu z opracowaniami strategicznymi i planistycznymi szczebla unijnego, krajowego, regionalnego i lokalnego. W rozdziale 3 i 4 zamieszczono opis obszaru tworzącego MOF GW wraz z jego syntetyczną diagnozą w obszarze pięciu potencjałów (demograficznego i społecznego; infrastrukturalno-gospodarczego; kultury i aktywności społecznej; przyrodniczo-środowiskowego oraz administracyjno-instytucjonalnego). W części tej zawarte zostało również podsumowanie spotkań warsztatowych z mieszkańcami MOF GW.

Kolejne części dokumentu (rozdział 5, 6, 7) zawierają zasadniczą część opracowania, tj. określają terytorialny wymiar wsparcia oraz określają podstawowe cele, priorytety rozwojowe oraz działania przewidziane do realizacji w latach 2014 – 2020 w ramach nowego instrumentu, jakim są ZIT. Zgodnie z założeniami realizacji głównych kierunków ZIT zaproponowano sześć priorytetów rozwojowych oraz w sumie jedenaście działań.

W rozdziale 8 przedstawiono zasady zarządzania ZIT MOF GW, opisano zasady wyboru projektów w ramach ZIT oraz przedstawiono listę projektów strategicznych wraz z ich opisem. W rozdziale 9 przedstawiono listę projektów komplementarnych mogących być zrealizowanych poza formułą ZIT, natomiast w rozdziale 10 opisano pozostałe projekty powiązane ze Strategią ZIT.

Instrumenty finansowe do realizacji ZIT MOF GW zawarte zostały w rozdziale 11. Ostatnie rozdziały obejmują opis procedury strategicznej oceny oddziaływania na środowisko (rozdział 12), przedstawiają plan finansowy (rozdział 13), opisują system wdrażania ZIT MOF GW (rozdział 14) oraz przedstawiają proces uspołecznienia strategii (rozdział 15).

1.Podstawa prawna Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Gorzowa Wlkp.

ZIT to zupełnie nowy sposób współpracy samorządów. Miasta i otaczające je gminy oraz władze województw wspólnie ustalą cele do osiągnięcia i wskażą inwestycje do zrealizowania.

Instrument ZIT w pierwszym rządzie zostanie wykorzystany dla wsparcia obszarów funkcjonalnych miast wojewódzkich. Podejście takie realizuje jeden z celów nowej polityki regionalnej do roku 2020, określonej w „Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie”, tj. wzmocnienie funkcji metropolitalnych ośrodków wojewódzkich oraz integracja ich obszarów funkcjonalnych.

Fundusze na wdrażanie ich na terenie miast wojewódzkich i na obszarach powiązanych z nimi funkcjonalnie pochodzą będą z tzw. rezerwy programowej (kwota wydzielona na

etapie programowania z przeznaczonych dla Polski funduszy) oraz z podstawowej alokacji RPO. Dodatkowo, istnieje możliwość, aby projekty wynikające ze Strategii ZIT (projekty komplementarne do projektów realizowanych w formule ZIT w RPO), otrzymały preferencje w procesie wyboru projektów w ramach programów krajowych, głównie Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020.

Biorąc pod uwagę fakt, że instrument opiera się na współpracy jednostek administracji samorządowej, jego wdrożenie będzie wymagało powołania struktury, która będzie zarządzała / wdrażała. Polskie prawo zakłada kilka form współpracy samorządów, które można wykorzystać w tym celu.

Gminy wchodzące w skład MOF GW, w dniu 18 grudnia 2013r. zawiązały partnerstwo, w formie porozumienia międzygminnego, w celu realizacji ZIT.

ZIT MOF GW realizowane będzie zgodnie z:

- Artykułem 33 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006,
- Art. 74 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2015r., poz. 1515),
- Porozumieniem podpisanym w dniu 18 grudnia 2013 r. dotyczącym wspólnej realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Gorzowa Wlkp., zawartym na podstawie upoważnienia Rady Miasta Gorzowa Wlkp. oraz Rad Gmin: Bogdaniec, Deszczno, Kłodawa i Santok,
- Porozumieniem podpisanym w dniu 22 maja 2015r. dotyczącym wspólnej realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Gorzowa Wlkp.” (zmieniające poprzednie porozumienie z dnia 18 grudnia 2013r.),
- Porozumieniem zawartym w dniu 3 sierpnia 2015r., w sprawie powierzenia zadań Instytucji Pośredniczącej (ZIT Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Gorzowa Wlkp.) w ramach instrumentu Zintegrowane Inwestycje Terytorialne Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020 (zawarte pomiędzy Instytucją Zarządzającą RPO Lubuskie 2020, a Instytucją Pośredniczącą ZIT).

Podstawą prawną realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Gorzowa Wlkp. jest Strategia ZIT², przyjęta przez Prezydenta Miasta Gorzowa Wlkp., jako lidera ZIT, po zaopiniowaniu jej przez Komitet Sterujący ZIT.

2.Spójność z krajowymi i unijnymi dokumentami strategicznymi oraz planistycznymi.

W zintegrowanym podejściu terytorialnym uwzględnia się wymiar miejski krajowej polityki spójności. Odbyna się to na poziomie dokumentów planistycznych, strategicznych i operacyjnych poprzez uwzględnienie obszarów miejskich w ramach przygotowywania / aktualizacji strategicznych dokumentów krajowych (m.in. „Strategii Rozwoju Kraju 2020 – Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo”, „Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie”, Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030” i regionalnych (m.in. strategię rozwoju województw, plany zagospodarowania przestrzennego województw). Następnie, polega to na przełożeniu wynikającego z tych Strategii wsparcia dla obszarów miejskich, tj. dla wybranych Obszarów Strategicznej Interwencji (OSI), na poziom dokumentów operacyjnych i implementacyjnych (krajowe, ponadregionalne i regionalne programy operacyjne oraz inne dokumenty precyzujące sposób ich wdrażania np. plany działań, programy działań)³.

---

² Źródło – Zasady realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w Polsce, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Warszawa. lipiec 2013 r.

³ Zasady uwzględniania wymiaru miejskiego polityki spójności UE, w tym realizacja Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego 2013, s.7.

2.1. Spójność z założeniami i dokumentami unijnymi.

Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającemu włączeniu społecznemu - Europa 2020 (Strategia Europa 2020).

Tab. 1. Spójność Strategii ZIT MOF GW z priorytetami Strategii Europa 2020.

Priorytety Strategii ZIT MOF GW	Działania Strategii ZIT MOF GW	Obszar spójności	Priorytety i Cele Strategii Europa 2020
2.3. Rozwój obszarów zmarginalizowanych. 2.2. Rozwój dziedzictwa kulturowego. 1.2. Wysoka jakość edukacji. 1.1. Wysoki potencjał i konkurencyjność przedsiębiorstw w MOF GW. 1.3. Poprawa zewnętrznej dostępności komunikacyjnej MOF GW.	2.3.1. 2.2.1. 1.2.1., 1.2.2., 1.2.3., 1.2.4. 1.1.1., 1.1.2. 1.3.1.	wsparcie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności oraz obszarów wiejskich; wsparcie edukacji i kształcenia przez całe życie, podnoszenie kwalifikacji; wspieranie przedsiębiorczości; wspieranie i podnoszenie jakości mobilności społeczeństwa w regionie;	1. Zatrudnienie. (Cel: osiągnięcie wskaźnika zatrudnienia osób w wieku 20-64 na poziomie 75%)
1.2. Wysoka jakość edukacji. 1.1. Wysoki potencjał i konkurencyjność przedsiębiorstw w MOF GW.	1.2.1., 1.2.2., 1.2.3., 1.2.4. 1.1.1., 1.1.2.	wsparcie edukacji i kształcenia przez całe życie, podnoszenie kwalifikacji; wspieranie przedsiębiorczości;	2. Badania i rozwój. (Cel: przeznaczenie 3% PKB Unii Europejskiej)
2.1. Przechodzenie na gospodarkę niskoemisyjną.	2.1.1., 2.1.2.	promocja i wsparcie efektywności energetycznej oraz strategii niskoemisyjnych;	3. Zmiany klimatu i zrównoważone wykorzystanie energii. (Cel: zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych o 20% w stosunku do 1990r. lub nawet o 30%, jeśli warunki będą sprzyjające)
1.2. Wysoka jakość edukacji.	1.2.1., 1.2.2., 1.2.3., 1.2.4.	wsparcie edukacji i kształcenia przez całe życie, podnoszenie kwalifikacji;	4. Edukacja. (Cel: ograniczenie liczby uczniów przedwcześnie kończących edukację do poziomu poniżej 10% oraz co najmniej 40% osób w wieku 30-34 z wykształceniem wyższym)

1.2. Wysoka jakość edukacji.	1.2.1., 1.2.2., 1.2.3., 1.2.4.	wsparcie edukacji i kształcenia przez całe życie, podnoszenie kwalifikacji;	5. Walka z ubóstwem i wykluczeniem społecznym. (Cel: zmniejszenie liczby osób zagrożonych ubóstwem o co najmniej 20 mln)
2.3. Rozwój obszarów zmarginalizowanych.	2.3.1.	wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej obszarów wykluczonych	

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

Tab. 2. Spójność priorytetów Strategii ZIT MOF GW z celami tematycznymi Rozporządzenia Ogólnego Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.⁴

Nr Celu tematycznego Rozporządzenia Ogólnego	Nazwa celu	Osie priorytetowe Strategii ZIT
3	Wzmacnianie konkurencyjności MŚP, sektora rolnego (w odniesieniu do EFRROW) oraz sektora rybołówstwa i akwakultury (w odniesieniu do EFMR);	1.1. Wysoki potencjał i konkurencyjność przedsiębiorstw w MOF GW.
4	Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach;	2.1. Przechodzenie na gospodarkę niskoemisyjną.
7	Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszej infrastruktury sieciowej;	1.3. Poprawa zewnętrznej dostępności komunikacyjnej MOF GW.
9	Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją;	2.3. Rozwój obszarów zmarginalizowanych. 2.2. Rozwój dziedzictwa kulturowego.
10	Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie;	1.2. Wysoka jakość edukacji.

Źródło: opracowanie własne.

⁴https://www.mir.gov.pl/fundusze/Fundusze_Europejskie_2014_2020/Documents/Rozporzadzenie_PE_ogolne_2014_2020.pdf

Fundusze Unii Europejskiej

Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego

Tab. 3. Spójność priorytetów oraz działań Strategii ZIT MOF GW z priorytetami inwestycyjnymi Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR).

Priorytet /Działanie Strategii ZIT MOF GW	Priorytety inwestycyjne EFRR dedykowane specjalnie dla rozwoju obszarów miejskich ⁵ :
Priorytet 2.1. Przechodzenie na gospodarkę niskoemisyjną. Działanie 2.1.1. Zwiększenie efektywności energetycznej w budynkach użyteczności publicznej w MOF GW. Działanie 2.1.2. Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej.	(4)(e) promowanie strategii niskoemisyjnych dla różnego typu obszarów w szczególności dla obszarów miejskich, włączając promocję zrównoważonej mobilności miejskiej oraz podejmowanie odpowiednich działań przeciwdziałania i dostosowania do zmian klimatu (6)(e) działania mające na celu poprawę stanu środowiska miejskiego, rekultywację terenów poprzemysłowych i redukcję zanieczyszczeń powietrza
Priorytet 2.3. Rozwój obszarów zmarginalizowanych. Działanie 2.3.1. Wsparcie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej w MOF GW. Priorytet 2.2. Rozwój dziedzictwa kulturowego. Działanie 2.2.1. Renowacja i promowanie zasobów kultury i dziedzictwa kulturowego w MOF GW. Priorytet 1.2. Wysoka jakość edukacji. Działanie 1.2.4. Rozwój infrastruktury edukacji zawodowej w MOF GW.	(9)(b) wsparcie rewitalizacji infrastrukturalnej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich.

Źródło: opracowanie własne

Fundusz Spójności

Tab. 4. Spójność priorytetów oraz działań Strategii ZIT MOF GW z priorytetami inwestycyjnymi Funduszu Spójności (FS).

Priorytet /Działanie Strategii ZIT MOF GW	Priorytety inwestycyjne FS dedykowane specjalnie dla rozwoju obszarów miejskich ⁶
Priorytet 2.1. Przechodzenie na gospodarkę niskoemisyjną. Działanie 2.1.1. Zwiększenie efektywności energetycznej w budynkach użyteczności publicznej w MOF GW. Działanie 2.1.2. Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej.	(4)(v) promowanie strategii niskoemisyjnych dla różnego typu obszarów w szczególności dla obszarów miejskich, włączając promocję zrównoważonej mobilności miejskiej oraz podejmowanie odpowiednich działań przeciwdziałania i dostosowania do zmian klimatu, (6)(iv) działania mające na celu poprawę stanu środowiska miejskiego, rekultywację terenów poprzemysłowych i redukcję zanieczyszczeń powietrza (7)(ii) rozwój przyjaznych dla środowiska i niskoemisyjnych systemów transportu miejskiego oraz promowanie mobilności miejskiej zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju, włączając transport rzeczny, morski, porty i połączenia multimodalne

Źródło: opracowanie własne

⁵ „Zasady uwzględniania wymiaru ...”, s. 5

⁶ *ibidem*, str. 6

Europejski Fundusz Społeczny (EFS)

W ramach EFS nie wyodrębniono priorytetów inwestycyjnych, specjalnie dedykowanych rozwojowi obszarów miejskich⁷. Projekty wspierane przez EFS są przeznaczone dla różnych grup docelowych, zatem różnią się właściwościami i celami - są przede wszystkim inwestycją w kapitał ludzki. Projekty te powinny być także komplementarne w swojej interwencji w stosunku do działań podejmowanych i współfinansowanych w stosunku do EFRR oraz FS. W obrębie Strategii ZIT MOF GW przewiduje się spójne wsparcie z założeniami EFS w Priorytecie 1.2. Wysoka jakość edukacji.

W obrębie tych założeń, przewiduje się poprawę dostępności i wspieranie uczenia się przez całe życie, podniesienie jakości edukacji oraz dostępu do niej. Realizowane są dzięki temu założenia EFS, związane z wyrównywaniem szans edukacyjnych, wzrostem poziomu zatrudnienia, kształcenia przez całe życie i dostępu do europejskiego rynku pracy.

2.2. Spójność z dokumentami krajowymi.

Umowa Partnerstwa

Tab. 5. Spójność Strategii ZIT MOF GW z założeniami Umowy Partnerstwa⁸.

Działania Strategii ZIT MOF GW	Priorytety Strategii ZIT MOF GW	Obszar spójności	Priorytetowe obszary wsparcia Umowy Partnerstwa	Cele szczegółowe Umowy Partnerstwa
1.1.1., 1.1.2. 1.2.1., 1.2.2., 1.2.3., 1.2.4.	1.1. Wysoki potencjał i konkurencyjność przedsiębiorstw w MOF GW. 1.2. Wysoka jakość edukacji.	promocja przedsiębiorczości, nowe modele biznesowe; poprawa jakości edukacji, poprawa dostępu do edukacji;	Otoczenie sprzyjające przedsiębiorczości i innowacjom.	Podnoszenie jakości i umiędzynarodowienie badań oraz wzrost wykorzystania ich wyników w gospodarce.
1.1.1., 1.1.2.	1.1. Wysoki potencjał i konkurencyjność przedsiębiorstw w MOF GW.	promocja przedsiębiorczości, nowe modele biznesowe		Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw
1.2.1., 1.2.2., 1.2.3., 1.2.4.	1.2. Wysoka jakość edukacji.	inwestycje w edukację/wspieranie i promocja edukacji; inwestycje w edukację, promocja edukacji;	Spójność społeczna i aktywność zawodowa	Lepsze kompetencje kadr gospodarki Bardziej efektywne wykorzystanie zasobów na rynku pracy.
2.1.1., 2.1.2.	2.1. Przechodzenie na gospodarkę niskoemisyjną.	działania ekologiczne, wspieranie działań niskoemisyjnych;	Środowisko i efektywne gospodarowanie odpadami/nowoczesna infrastruktura	Zmniejszenie emisyjności gospodarki.

⁷ Ibidem, str. 6

⁸ Dokument przyjęty przez Komisję Europejską w dniu 13 maja 2014r.

			sieciowa.	
2.3.1. 1.2.4. 2.2.1.	2.3.Rozwój obszarów zmarginalizowanych. 1.2.Wysoka jakość edukacji. 2.2.Rozwój dziedzictwa kulturowego.	Wspieranie rewitalizacji fizycznej, zrównoważony rozwój;	Środowisko i efektywne gospodarowanie zasobami.	Poprawa zdolności adaptacji do zmian klimatu oraz rozwój systemów zarządzania zagrożeniami.
2.1.2.	2.1. Przechodzenie na gospodarkę niskoemisyjną.	działania ekologiczne, wspieranie działań niskoemisyjnych;	Infrastruktura sieciowa na rzecz wzrostu i zatrudnienia	Poprawa jakości i funkcjonowania oferty systemu transportowego oraz zwiększenie transportowej dostępności kraju w układzie europejskim.
2.3.1. 1.2.1., 1.2.2., 1.2.3., 1.2.4.	2.3.Rozwój obszarów zmarginalizowanych. 1.2.Wysoka jakość edukacji.	wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich; inwestycje w edukację, promocja edukacji; inwestycje w edukację/wspieranie i promocja edukacji;	Spójność społeczna i aktywność zawodowa.	Wzrost szans na zatrudnienie dla osób dotkniętych lub zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym.
2.3.1. 1.2.1., 1.2.2., 1.2.3., 1.2.4. 2.2.1.	2.3.Rozwój obszarów zmarginalizowanych. 1.2.Wysoka jakość edukacji. 2.2.Rozwój dziedzictwa kulturowego.	inwestycje w edukację, promocja edukacji/ wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich;		Ograniczenie ryzyka wykluczenia społecznego spowodowanego dysproporcjami w dostępie do usług.
2.3.1. 2.2.1.	2.3.Rozwój obszarów zmarginalizowanych. 2.2.Rozwój dziedzictwa kulturowego.	wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich;		Włączenie społeczności zamieszkałych obszary peryferyjne i zdegradowane.
1.1.1.,1.1.2.	1.1.Wysoki potencjał i konkurencyjność przedsiębiorstw w MOF GW.	wspieranie przedsiębiorczości poprzez wparcie innowacyjności, wdrażanie nowych modeli biznesowych.	Otoczenie sprzyjające przedsiębiorcom i innowacjom.	Zwiększenie zastosowania TIK w gospodarce i społeczeństwie

Źródło: opracowanie własne

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności (DSRK)⁹.

Tab. 6. Obszary strategiczne Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju i ich spójność ze Strategią ZIT MOF GW.

Priorytety oraz działania Strategii ZIT MOF GW	Obszary strategiczne DSRK
Priorytet 1.1. Wysoki potencjał i konkurencyjność przedsiębiorstw w MOF GW. Działania: 1.1.1., 1.1.2.	Obszar konkurencyjności i innowacyjności gospodarki
Priorytet 1.2. Wysoka jakość edukacji. Działania: 1.2.1., 1.2.2., 1.2.3., 1.2.4.	
Priorytet 1.3. Poprawa zewnętrznej dostępności komunikacyjnej MOF GW. Działanie 1.3.1.	Obszar równoważenia potencjału rozwojowego regionów
Priorytet 2.1. Przechodzenie na gospodarkę niskoemisyjną. Działanie 2.1.2.	
Priorytet 2.2. Rozwój dziedzictwa kulturowego. Działanie 2.2.1.	
Priorytet 1.2. Wysoka jakość edukacji. Działanie 1.2.4.	

Źródło: opracowanie własne.

Strategia Rozwoju Kraju 2020 - Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo¹⁰.

Tab. 7. Obszary strategiczne i cele Strategii Rozwoju Kraju 2020 i ich spójność ze Strategią ZIT MOF GW.

Obszar strategiczny wspierający Strategię Rozwoju Kraju 2020 wraz z celami	Priorytety Strategii ZIT MOF GW
OBSZAR STRATEGICZNY II KONKURENCYJNA GOSPODARKA	
Cel II.3. Zwiększenie innowacyjności gospodarki.	1.1. Wysoki potencjał i konkurencyjność przedsiębiorstw w MOF GW.
Cel II.4. Rozwój kapitału ludzkiego.	1.2. Wysoka jakość edukacji.
Cel II.4.1. Zwiększanie aktywności zawodowej.	1.2. Wysoka jakość edukacji.
Cel II.6.2 Poprawa efektywności energetycznej.	2.1. Przechodzenie na gospodarkę niskoemisyjną.
Cel II.7. Zwiększenie efektywności transportu.	2.1. Przechodzenie na gospodarkę niskoemisyjną. 1.3. Poprawa zewnętrznej dostępności komunikacyjnej MOF GW.
OBSZAR STRATEGICZNY III SPÓJNOŚĆ SPOŁECZNA I TERYTORIALNA	
Cel III.1. Integracja społeczna.	1.2. Wysoka jakość edukacji. 2.2. Rozwój dziedzictwa kulturowego. 2.3. Rozwój obszarów zmarginalizowanych.
Cel III 3. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych.	1.3. Poprawa zewnętrznej dostępności komunikacyjnej MOF GW. 2.2. Rozwój dziedzictwa kulturowego. 2.1. Przechodzenie na gospodarkę niskoemisyjną.

Źródło: opracowanie własne

⁹ Przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 5 lutego 2013r.

¹⁰ Przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 25 września 2012r.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030¹¹

Tab. 8. Spójność Strategii ZIT MOF GW z Koncepcją Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK 2030).

Priorytety Strategii ZIT MOF GW	Obszar spójności	Cele polityki przestrzennego zagospodarowania kraju w Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030
1.1. Wysoki potencjał i konkurencyjność przedsiębiorstw w MOF GW. 1.2. Wysoka jakość edukacji. 2.2. Rozwój dziedzictwa kulturowego. 2.1. Przechodzenie na gospodarkę niskoemisyjną.	- wspieranie funkcji metropolitalnych głównych ośrodków miejskich, takich jak gospodarcze, badawczo-rozwojowe, edukacyjne, transportowe (na zewnątrz MOF); - wzmocnianie i eksponowanie funkcji symbolicznych ośrodków miejskich, w tym kulturowych oraz rewitalizacja historycznych i zabytkowych obiektów na cele kulturowe, rozwój infrastruktury turystycznej; - poprawa dostępności transportowej w MOF (poprawa dróg oraz infrastruktury im towarzyszącej, rozwój multimodalnego transportu zbiorowego), działania ekologiczne, promocja gospodarcza;	Cel 1 Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności.
1.3. Poprawa zewnętrznej dostępności komunikacyjnej MOF GW. 2.1. Przechodzenie na gospodarkę niskoemisyjną. 2.2. Rozwój dziedzictwa kulturowego. 2.3. Rozwój obszarów zmarginalizowanych.	- podwyższenie jakości powiązań transportowych z głównymi, bardziej dynamicznymi węzłami sieci osadniczej; - zapewnienie spójności między miastem a obszarem je otaczającym (rozwijanie powiązań komunikacyjnych, sieci usług publicznych i kooperacji gospodarczej w obrębie MOF przy zachowaniu wartości charakterystycznych dla obszarów wiejskich związanych z walorami przyrodniczymi, krajobrazowymi i kulturowymi oraz tkanką społeczności lokalnych); - restrukturyzacja i rewitalizacja obszarów zdegradowanych i miast;	Cel 2. Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów.
1.3. Poprawa zewnętrznej dostępności komunikacyjnej MOF GW. 2.1. Przechodzenie na gospodarkę niskoemisyjną.	- poprawa dostępności wewnątrz obszarów funkcjonalnych z preferencją dla rozwoju transportu publicznego; - poprawa dostępności obszarów wiejskich; - poprawa wzajemnej dostępności głównych ośrodków miejskich; - poprawa dostępności rdzenia MOF GW z Berlinem; - utworzenie zintegrowanego multimodalnego systemu transportowego;	Cel 3 Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej.
2.1. Przechodzenie na gospodarkę niskoemisyjną.	- rozwój infrastruktury wzmocniającej ład przestrzenny (z zakresu infrastruktury wodno-ściekowej, sieci energetycznych i ciepłowniczych, niskoemisyjne rozwiązania techniczne, podniesienie efektywności energetycznej obiektów);	Cel. 4 Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych w Polsce.

Źródło: opracowanie własne.

¹¹ Przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 13 grudnia 2011r.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie 2010-2020¹²

Tab. 9. Spójność Strategii ZIT MOF GW z celami Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie 2010-2020 (KSRR).

Priorytety Strategii ZIT MOF GW	Cele polityki regionalnej do 2020r. (KSRR)
1.1. Wysoki potencjał i konkurencyjność przedsiębiorstw w MOF GW. 2.2. Rozwój dziedzictwa kulturowego. 1.3. Poprawa zewnętrznej dostępności komunikacyjnej MOF GW.	Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów "konkurencyjność"
2.2. Rozwój dziedzictwa kulturowego. 2.3. Rozwój obszarów zmarginalizowanych.	Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji na obszarach problemowych "spójność"
2.2. Rozwój dziedzictwa kulturowego. 2.3. Rozwój obszarów zmarginalizowanych. 1.2. Wysoka jakość edukacji. 1.1. Wysoki potencjał i konkurencyjność przedsiębiorstw w MOF GW.	Tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych, ukierunkowanych terytorialnie "sprawność"

Źródło: opracowanie własne.

Projekt Krajowej Polityki Miejskiej do roku 2020¹³

Tab. 10. Spójność Strategii ZIT MOF GW z celami Krajowej Polityki Miejskiej (projekt, marzec 2014r.) (KPM)

Priorytety Strategii ZIT MOF GW	Cele KPM (projekt, marzec 2013r.)
2.2. Rozwój dziedzictwa kulturowego. 2.3. Rozwój obszarów zmarginalizowanych. 1.2. Wysoka jakość edukacji. 1.1. Wysoki potencjał i konkurencyjność przedsiębiorstw w MOF GW. 2.1. Przechodzenie na gospodarkę niskoemisyjną.	Cel szczegółowy 1 Poprawa konkurencyjności i zdolności głównych ośrodków miejskich do kreowania rozwoju, wzrostu i zatrudnienia (MIASTO KONKURENCYJNE)
2.3. Rozwój obszarów zmarginalizowanych.	Cel szczegółowy 3 Odbudowa zdolności do rozwoju poprzez rewitalizację zdegradowanych społecznie, ekonomicznie i fizycznie obszarów miejskich (MIASTO SPÓJNE)
2.1. Przechodzenie na gospodarkę niskoemisyjną. 1.3. Poprawa zewnętrznej dostępności komunikacyjnej MOF GW.	Cel szczegółowy 4 Wspieranie zrównoważonego rozwoju ośrodków miejskich, w tym przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom niekontrolowanej suburbanizacji (MIASTO ZWARTE I ZRÓWNOWAŻONE)

Źródło: opracowanie własne

Strategia Rozwoju Polski Zachodniej 2020¹⁴

Tab. 11. Spójność Strategii ZIT MOF GW z celami Strategii Rozwoju Polski Zachodniej (SRPZ).

Priorytety Strategii ZIT MOF GW	Cele SRPZ
1.3. Poprawa zewnętrznej dostępności komunikacyjnej MOF GW.	Cel 1 Integracja przestrzenna i funkcjonalna makroregionu
1.1. Wysoki potencjał i konkurencyjność przedsiębiorstw w MOF GW. 1.2. Wysoka jakość edukacji.	Cel 2: Budowa oferty gospodarczej makroregionu
1.1. Wysoki potencjał i konkurencyjność przedsiębiorstw w MOF GW.	Cel 3: Wzmacnianie potencjału naukowo - badawczego makroregionu

Źródło: opracowanie własne

¹² Przyjęta przez Radę Ministrów 13 lipca 2010r.

¹³ Projekt KPM stanowiący roboczy materiał do dyskusji z partnerami przed formalnymi konsultacjami międzyresortowymi i społecznymi, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, marzec 2014r.

¹⁴ Dokument przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 30 kwietnia 2014r.

Studium Integracji Przestrzennej Polskiej Części Pogranicza Polski i Niemiec¹⁵

Studium określa poziom integracji przestrzennej polskiej części pogranicza Polski i Niemiec. W związku z tym, iż Gorzów Wlkp. i Zielona Góra są głównymi ośrodkami administracyjnymi, gospodarczymi, naukowymi i kulturalnymi dla centralnej części obszaru (województwo lubuskie) ich rolą jest stymulowanie wzrostu tej części obszaru i rozwijanie powiązań transgranicznych. Ośrodki te powinny mieć zapewnione odpowiednie powiązania z miastami metropolitalnymi na polskiej części pogranicza Polski i Niemiec (Wrocław, Szczecin), jak i poza nim (Berlin, Poznań). Wzrostowi rangi metropolitalnej ośrodków służyć powinien rozwój potencjału badawczo-naukowego. Głównym celem kierunku rozwoju dla pogranicza jest poprawa spójności przestrzennej dla realizacji wyzwań integracyjnych w Unii Europejskiej a w szczególności:

- wypracowanie spójnej polityki przestrzennej polskiej części obszaru pogranicza Polski i Niemiec,
- wypracowanie innowacyjnych zasad współpracy międzyregionalnej w zakresie planowania przestrzennego,
- stworzenie instrumentów wspomagających formułowanie dokumentów planistycznych i programowych dla perspektywy finansowej UE w latach 2014 -2020.

Priorytety wskazane w Strategii ZIT MOF GW są w pełni zgodne z obszarem integracji Studium i wpisują się w jego cele. Działania zapisane w Strategii ZIT MOF GW, realizując założenia polityki spójności, akcentując działania sprzyjające zrównoważonemu rozwojowi w obrębie promocji i rozwoju dziedzictwa kulturowego, nowoczesnej edukacji czy gospodarki niskoemisyjnej, są zgodne z kierunkami działań Studium.

2.3.Spójność z dokumentami regionalnymi.

Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020¹⁶

Tab. 12. Spójność Strategii ZIT MOF GW z zapisami Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020.

Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020		Priorytety Strategii ZIT MOF GW
Cele strategiczne	Cele operacyjne	
CEL STRATEGICZNY 1: Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka regionalna.	Cel 1.2 Rozwój przedsiębiorczości i zwiększenie aktywności zawodowej. Cel 1.3 Podniesienie jakości kształcenia i dostosowanie go do potrzeb regionalnego rynku pracy.	1.1.Wysoki potencjał i konkurencyjność przedsiębiorstw w MOF GW. 1.2.Wysoka jakość edukacji.

¹⁵ IPPON – 21 czerwca 2013r.

¹⁶ Załącznik do Uchwały nr XXXII/319/12 Sejmiku Województwa Lubuskiego z dnia 19 listopada 2012 r.

CEL STRATEGICZNY 2: Wysoka dostępność transportowa i teleinformatyczna.	Cel 2.1 Budowa nowej i modernizacja istniejącej infrastruktury komunikacyjnej. Cel 2.2 Usprawnienie systemu transportu publicznego.	1.3. Poprawa zewnętrznej dostępności komunikacyjnej MOF GW. 2.1. Przechodzenie na gospodarkę niskoemisyjną.
CEL STRATEGICZNY 3: Społeczna i terytorialna spójność regionu.	Cel 3.1 Wzrost dostępności i atrakcyjności kształcenia w placówkach edukacyjnych. Cel 3.3 Zapewnienie różnorodnej oferty kulturalnej i sportowej. Cel 3.4 Promocja włączenia zawodowego i społecznego. Cel 3.5 Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich.	1.2. Wysoka jakość edukacji. 2.2. Rozwój dziedzictwa kulturowego.
CEL STRATEGICZNY 4: Region efektywnie zarządzany.	Cel 4.2 Wzmocnienie współpracy transgranicznej i międzyregionalnej. Cel 4.3 Wzmocnienie potencjału kapitału społecznego, oraz kształtowanie tożsamości regionalnej Cel 4.4 Wzmocnienie integralności systemów zarządzania strategicznego i planowania przestrzennego na poziomie regionalnym i lokalnym. Cel 4.5 Podwyższenie sprawności działania administracji samorządowej i instytucji regionalnych.	1.2. Wysoka jakość edukacji. 1.1. Wysoki potencjał i konkurencyjność przedsiębiorstw w MOF GW.

Źródło: opracowanie własne.

Regionalny Program Operacyjny Lubuskie 2020¹⁷

Tab. 13. Korelacja pomiędzy osiami priorytetowymi i priorytetami inwestycyjnymi RPO Lubuskie 2020, a priorytetami i działaniami Strategii ZIT MOF GW.

Osie priorytetowe RPO Lubuskie 2020	Priorytety i Działania Strategii ZIT MOF GW
Oś Priorytetowa 1. Gospodarka i innowacje Priorytet inwestycyjny: 3a, 3b	Priorytet 1.1. Wysoki potencjał i konkurencyjność przedsiębiorstw w MOF GW. Działanie 1.1.1., 1.1.2.
Oś priorytetowa 2. Rozwój cyfrowy	-
Oś priorytetowa 3. Gospodarka niskoemisyjna Priorytet inwestycyjny: 4c, 4e	Priorytet 2.1. Przechodzenie na gospodarkę niskoemisyjną. Działanie 2.1.1., 2.1.2.
Oś Priorytetowa 4. Środowisko i kultura Priorytet inwestycyjny: 6c	Priorytet 2.2. Rozwój dziedzictwa kulturowego. Działanie 2.2.1.
Oś Priorytetowa 5. Transport. Priorytet inwestycyjny: 7b	Priorytet 1.3. Poprawa zewnętrznej dostępności komunikacyjnej MOF GW. Działanie 1.3.1.
Oś Priorytetowa 6. Regionalny rynek pracy	-
Oś priorytetowa 7. Równowaga społeczna	-
Oś priorytetowa 8. Nowoczesna edukacja Priorytet inwestycyjny: 10i, 10iv	Priorytet 1.2. Wysoka jakość edukacji. Działanie 1.2.1., 1.2.2., 1.2.3.
Oś priorytetowa 9. Infrastruktura społeczna Priorytet inwestycyjny: 9b, 10a	Priorytet 2.3. Rozwój obszarów zmarginalizowanych. Działanie 2.3.1. Priorytet 1.2. Wysoka jakość edukacji. Działanie 1.2.4

Źródło: opracowanie własne

¹⁷ Regionalny Program Operacyjny Lubuskie 2020, styczeń 2015 – dokument przyjęty uchwałą Zarządu Województwa Lubuskiego nr 9/103/15 z dnia 20 stycznia 2015r., a wcześniej przyjęty Decyzją Komisji Europejskiej nr C(2014)10024 z dnia 16 grudnia 2014r.

2.4. Spójność z dokumentami lokalnymi.

Strategia Rozwoju MOF GW

Tab. 14. Spójność Strategii ZIT MOF GW z celami Strategii Rozwoju MOF GW:

Priorytety /Działania Strategii ZIT MOF GW	Cele strategiczne/Cel operacyjny Strategii MOF GW
	Cel strategiczny nr 1: Budowanie trwałej przewagi konkurencyjnej MOF
Priorytet 1.1. Wysoki potencjał i konkurencyjność przedsiębiorstw w MOF GW. Działanie: 1.1.1., 1.1.2.	Cel operacyjny 1.1. Wzmocnienie potencjału innowacyjnego sektora gospodarczego (szczególnie przemysłowego) oraz publicznego na terenie MOF GW.
Priorytet 1.2. Wysoka jakość edukacji. Działanie: 1.2.1., 1.2.2., 1.2.3., 1.2.4.	Cel operacyjny 1.2. Rozwój kapitału ludzkiego poprzez inwestycje służące edukacji.
Priorytet 1.3. Poprawa zewnętrznej dostępności komunikacyjnej MOF GW. Działanie 1.3.1.	Cel operacyjny 1.3 Poprawa zewnętrznej dostępności komunikacyjnej MOF GW
	Cel Strategiczny nr 2 Zrównoważone kształtowanie podstawowych funkcji MOF GW
Priorytet 2.1. Przechodzenie na gospodarkę niskoemisyjną. Działanie 2.1.2.	Cel operacyjny 2.1. Integracja oraz wzmocnienie infrastruktury transportu MOF GW ze szczególnym uwzględnieniem komunikacji zbiorowej.
Priorytet 2.1. Przechodzenie na gospodarkę niskoemisyjną. Działanie 2.1.1.	Cel operacyjny 2.2 Rozwój infrastruktury wzmacniającej ład ekologiczny w MOF GW.
Priorytet 2.2. Rozwój dziedzictwa kulturowego. Działanie 2.2.1. Priorytet 2.3. Rozwój obszarów zmarginalizowanych. Działanie 2.3.1.	Cel operacyjny 2.3. Rewitalizacja zdegradowanych obiektów oraz przestrzeni publicznych na terenie MOF GW.
Priorytet 2.2. Rozwój dziedzictwa kulturowego. Działanie 2.2.1.	Cel operacyjny 2.4. Zintegrowana polityka kształtowania przestrzeni oraz infrastruktury wzmacniającej ład funkcjonalny na terenie MOF GW.
Priorytet 1.1. Wysoki potencjał i konkurencyjność przedsiębiorstw w MOF GW. Działanie: 1.1.2.	Cel operacyjny 2.5. Zintegrowane zarządzanie MOF GW

Źródło: opracowanie własne.

Strategie rozwoju gmin wchodzących w skład MOF GW.

Nowa polityka spójności na lata 2014-2020 zakłada szerokie uwzględnienie w jej ramach wymiaru terytorialnego, który zrównał wymiar terytorialny z wymiarem gospodarczym i społecznym. Oznacza to odejście od postrzegania obszarów przez pryzmat granic administracyjnych, na rzecz definiowania ich na podstawie potencjałów i barier rozwoju poszczególnych terytoriów¹⁸. Zintegrowane podejście terytorialne stanowi również jedną z podstawowych zasad strategicznych dokumentów krajowych. Wymiar miejski dotyczy wszystkich typów ośrodków miejskich, a więc zgodnie z klasyfikacją zaproponowaną w KPZK 2030, ośrodków wojewódzkich, regionalnych oraz lokalnych. Instrumenty oraz działania podejmowane wobec poszczególnych typów ośrodków, zgodnie z zasadą zintegrowanego podejścia terytorialnego, są różnicowane tak, aby uwzględnić specyficzne ich potrzeby,

¹⁸ „Strategia Europa 2020”

a także potencjał rozwojowy¹⁹. Założenia polityki spójności zostały w wymiarze subregionalnym uwzględnione również na poziomie następujących strategii:

1. „Strategia Zrównoważonego Rozwoju Miasta Gorzowa Wlkp. na lata 2010-2020”,
2. „Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gminy Bogdaniec”,
3. „Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gminy Deszczno”,
4. „Strategia Rozwoju Gminy Kłodawa”,
5. „Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gminy Santok”

Ww. dokumenty są spójne z zapisami „Strategii Rozwoju MOF GW”, która jest podstawą sformułowania „Strategii ZIT MOF GW”.

3. Obszar wsparcia Strategii ZIT MOF GW.

Na bazie przyjętej definicji miejskiego obszaru funkcjonalnego w „Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030”, przyjęto uszczegółowioną definicję obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego, jako *„spójnej pod względem przestrzennym strefy oddziaływania miasta, charakteryzującej się istnieniem powiązań funkcjonalnych oraz zaawansowaniem procesów urbanizacyjnych, wyróżniającej się z otoczenia i upodabniającej się pod pewnymi względami do głównego miasta”*. Definicja ta miała bezpośredni wpływ na wybór wskaźników i szczegółowych kryteriów. Przyjęto, że miejski obszar funkcjonalny składa się z rdzenia i strefy zewnętrznej, przy czym rozróżnia się rdzenie jedno - i wielobiegunowe. Ponadto przyjęto, że rdzeniem jest każde miasto na prawach powiatu, graniczące z miastem - ośrodkiem wojewódzkim lub innym już zaliczonym miastem.

Kryteria delimitacji wypracowane przez Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju (MIR - wcześniej Ministerstwo Rozwoju Regionalnego) i przedstawione w niniejszym materiale są narzędziem, pozwalającym na zapewnienie porównywalności metodologicznej w skali całego kraju. Wspólne zasady i metodologia wyznaczania miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich (MOF OW) pozwala na prowadzenie transparentnej polityki, ukierunkowanej terytorialnie na każdym poziomie realizacji: krajowym, regionalnym i lokalnym. Wspólne zasady i kryteria będą zastosowane przy formułowaniu zasad prowadzenia polityki rozwoju dla każdego regionu. Ponadto ujednoczenie zasad delimitacji daje możliwość budowy systemu monitorowania zmian, zachodzących w przestrzeni i jest warunkiem budowania obiektywnej wiedzy.

Podstawowym dokumentem, stanowiącym podstawę delimitacji MOF OW oraz determinującym obszar wsparcia Strategii ZIT jest analiza MIR pt. „Kryteria delimitacji miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich”. Dokument ten określa:

¹⁹ „Zasady uwzględniania wymiaru miejskiego...”, s. 3

Zasady delimitacji

Przyjęto następujące merytoryczne zasady delimitacji: administracyjne, topologiczne i spełnienia liczby minimalnych kryteriów.

Zasady administracyjne. Przyjęto, że rdzeniem jest miasto - stolica województwa oraz mające z nim wspólną granicę inne miasto na prawach powiatu (sytuacja ta dotyczy MOF Gdańska i Katowic), a także że granice MOF nie mogą przekraczać granic odpowiednich województw.

Zasady topologiczne. Przyjęto, że wyznaczony obszar MOF jest ciągły przestrzennie, tj. zawiera w sobie tylko gminy graniczące ze sobą oraz nie może zawierać w sobie gmin nie należących do MOF, a otoczonych ze wszystkich stron tego typu jednostkami. Zasada rozłączności polega na tym, że każda gmina może należeć tylko do jednego MOF.

Zasady spełnienia liczby minimalnych kryteriów w sensie technicznym polegały najpierw na wyborze gmin spełniających zadane kryteria, a następnie obliczeniu, ile tych kryteriów na ogólną liczbę analizowanych siedmiu jest spełnionych. Warunkiem zaliczenia do MOF było spełnienie przez gminę 6 z 7 ustalonych minimalnych kryteriów.

Wskaźniki - Przyjęto 7 wskaźników, w trzech grupach:

I. Wskaźniki funkcjonalne

- F1 – liczba wyjeżdżających do pracy najmniej do rdzenia MOF na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym powyżej 50 (2006);
- F2 – liczba zameldowań z rdzenia MOF na 1000 mieszkańców powyżej 3 (2009);

II. Wskaźniki społeczno-gospodarcze

- S1 – udział pracujących w zawodach pozarolniczych jako stosunek do średniej wojewódzkiej powyżej 75% (2002);
- S2 – liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców jako stosunek do analogicznego wskaźnika obliczonego dla całego województwa (czyli stosunek do średniej wojewódzkiej) (2011);
- S3 – udział podmiotów gospodarczych w usługach wyższego rzędu (sekcje J-R), jako stosunek do analogicznego wskaźnika obliczonego dla rdzenia MOF (2011);

III. Wskaźniki morfologiczne

- M1 – gęstość zaludnienia (bez lasów i wód) w stosunku do średniej wojewódzkiej powyżej 50% (2011);
- M2 – liczba mieszkań oddanych do użytku na 1000 mieszkańców w latach 2002-2011 w stosunku do średniej wojewódzkiej powyżej 75%.

Miejski Obszar Funkcjonalny Gorzowa Wlkp.

Przeprowadzone badania, według opisanych wyżej założeń, określiły poszczególne MOF OW. W wyniku tej delimitacji ukazano, że MOF GW składa się z 5 gmin (rdzeń Gorzów Wlkp. oraz gminy zewnętrzne: Bogdaniec, Deszczno, Kłodawa, Santok).

W poniższej tabeli zostały przedstawione wyniki poszczególnych gmin, które weszły w skład miejskiego obszaru funkcjonalnego. Należy zwrócić uwagę, iż gmina Santok nie osiągnęła minimalnej wartości wskaźnika M1 gęstość zaludnienia (bez lasów i wód) w stosunku do średniej wojewódzkiej powyżej 50%. Jednakże biorąc pod uwagę, iż wartość

przedmiotowego wskaźnika wyniosła 49,3% oraz, iż gmina Santok uzyskała wartość wskaźnika F2 (liczba zameldowań z rdzenia MOF na 1000 mieszkańców powyżej 3) na poziomie znacznie wyższym (15,36) niż określony poziom dopuszczalności wynoszący 3, postanowiono włączyć gminę Santok do MOF GW.

Tab. 15. Wykaz gmin wchodzących w skład MOF GW.

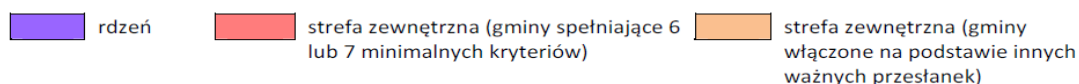
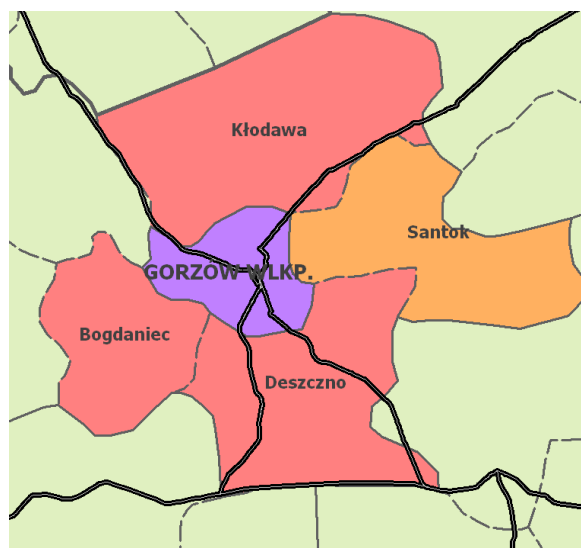
Główne miasto	Nazwa gminy	Typ		Powierzchnia (2011, km ²)	Liczba mieszkańców (2011)	Wartości wskaźników (spełnione minimalne kryteria oznaczono kolorem niebieskim)						L***	
		A*	B**			F1	F2	S1w	S2w	S3r	M1w		M2w
Gorzów Wlkp.	Gorzów Wlkp.	R	m	85,72	124 554	x	x	x	x	x	x	x	x
	Bogdaniec	SZ	w	111,73	7 084	56,7	8,6	75,5	96,3	55,7	54,6	106,0	7
	Deszczno	SZ	w	168,31	8 622	48,8	21,6	80,9	96,5	57,3	58,2	203,1	6
	Kłodawa	SZ	w	234,72	7 651	48,5	35,9	87,9	124,7	90,9	71,5	306,2	6
	Santok	SZ	w	169,39	7 945	46,5	15,4	94,5	86,7	65,7	49,3	103,1	5

Oznaczenia: * typ A – typ w obrębie obszaru funkcjonalnego (R – rdzeń, SZ – strefa zewnętrzna);

**typ B – typ administracyjny gminy (m – miejska, w – wiejska, mw – miejsko-wiejska);

***L – liczba spełnionych minimalnych kryteriów.

Źródło: Kryteria delimitacji miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego.

Ryc. 1. Gminy wchodzące w skład MOF GW.

Źródło: Kryteria delimitacji miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego.

Ekspertyza dotycząca delimitacji Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Gorzowa Wlkp.

W ramach projektu: „Promocja zintegrowanego podejścia w polityce rozwoju poprzez budowę Strategii Rozwoju Miejskiego oraz Obszaru Funkcjonalnego Gorzowa Wielkopolskiego”, dofinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007-2013, realizowanego wspólnie przez miasto Gorzów Wlkp. oraz gminy: Bogdaniec, Deszczno, Kłodawa i Santok, została opracowana „Ekspertyza dotycząca delimitacji miejskiego obszaru funkcjonalnego Gorzowa Wielkopolskiego”.

Badania przeprowadzone na potrzeby opracowania były uzupełnieniem analizy dokonanej przez MIR w dokumencie pn. „Kryteria delimitacji miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich” oraz badań przeprowadzonych przez dr hab. prof. PAN Przemysława Śleszyńskiego w opracowaniu pn. „Delimitacja miejskich obszarów funkcjonalnych stolic województw”. Jako powód konieczności uzupełnienia powyższych badań i dokumentów należy wymienić fakt użycia danych z lat odległych, jako podstawy zaprezentowanych wyników i późniejszych wniosków, które doprowadziły do wyznaczenia poszczególnych MOF OW, nie odzwierciedlających w sposób rzeczywisty bieżących uwarunkowań społeczno-gospodarczych.

Do badania nad określeniem MOF GW zostały zakwalifikowane gminy: Bledzew, Bogdaniec, Deszczno, Dobiegniew, Drezdenko, Górzycza, Kłodawa, Kostrzyn nad Odrą, Krzeszyce, Lubiszyn, Lubniewice, Międzyrzecz, Ośno Lubuskie, Przytoczna, Pszczew, Santok, Skwierzyna, Słońsk, Stare Kurowo, Strzelce Krajeńskie, Sulęcín, Trzciel, Witnica oraz Zwierzyn.

Wskazane powyżej gminy są gminami województwa lubuskiego i wchodzi w skład Aglomeracji Gorzowskiej, powstałej na podstawie *Porozumienia o współpracy pomiędzy samorządami terytorialnymi Aglomeracji Gorzowskiej*, zawartego 22 września 2011 r.

W związku z przyjętym przez MIR dokumentem „Kryterium delimitacji miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich”, który to określa MOF GW, składający się z 5 gmin (Gorzów Wlkp. – rdzeń, 4 gminy zewnętrzne: Bogdaniec, Deszczno, Kłodawa, Santok) oraz wskazaniem możliwości pewnej modyfikacji MOF z poziomu regionalnego, zostały wyłonione dodatkowe 4 kryteria, mogące pomóc w określeniu przedmiotowego obszaru dla Gorzowa Wlkp.

Na wstępie należy podkreślić, iż badania oraz wyznaczone do ich realizacji wskaźniki miały za zadanie uzupełnić wiedzę, dotyczącą powiązań pomiędzy gminami znajdującymi się w strefie oddziaływania Gorzowa Wlkp. jako rdzenia MOF, zawartą we wcześniej wspomnianym „Kryterium delimitacji miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich”. W przedmiotowym opracowaniu, jako wskaźniki uzupełniające wyniki badań MIR zastosowano:

Wskaźnik 1: Dostępność komunikacyjna Gorzowa Wlkp.

Gminy spełniające minimalną wartość: Santok, Deszczno, Bogdaniec, Kłodawa, Skwierzyna, Lubiszyn, Witnica.

Wskaźnik 2: Uczniowie gimnazjów uczący się w Gorzowie Wlkp. (z pominięciem mieszkańców Gorzowa Wlkp.).

Gminy spełniające minimalną wartość: Deszczno, Kłodawa, Santok, Bogdaniec, Lubiszyn.

Wskaźnik nr 3: Uczniowie szkół ponadgimnazjalnych uczący się w Gorzowie Wlkp. (z pominięciem mieszkańców Gorzowa Wlkp.).

Gminy spełniające minimalną wartość: Deszczno, Kłodawa, Santok, Bogdaniec, Lubiszyn, Witnica, Krzeszyce.

Wskaźnik 4: Uczestnictwo poszczególnych gmin Aglomeracji Gorzowskiej we wspólnych inicjatywach o zasięgu lokalnym, regionalnym, ponadregionalnym.

Gminy spełniające minimalną wartość: Santok, Kostrzyn nad Odrą, Witnica, Deszczno, Bogdaniec, Kłodawa, Lubiszyn.

Zgodnie z wynikami badań przeprowadzonych w ramach ekspertyzy, gminy Bogdaniec, Deszczno, Kłodawa i Santok potwierdziły swój silny związek z Gorzowem Wlkp., określony w „Kryterium delimitacji miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich”.

Ryc. 2. Gminy ujęte w badaniu „Ekspertyza dotycząca delimitacji miejskiego obszaru funkcjonalnego Gorzowa Wielkopolskiego” Źródło: „Ekspertyza ...”

Autor „Ekspertyzy dotyczącej delimitacji miejskiego obszaru funkcjonalnego Gorzowa Wielkopolskiego” wskazuje, że MOF GW składający się z 8 gmin, winien zostać ujęty w nowoopracowywanym Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubuskiego, który będzie uwzględniał zapisy „Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030” oraz „Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020”. W wyniku badań rekomenduje się docelowe określenie MOF GW składającego się z rdzenia – Gorzów Wlkp. oraz gmin: Bogdaniec, Deszczno, Lubiszyn, Kłodawa, Kostrzyn nad Odrą, Santok oraz Witnica.

Mając jednak na uwadze stan zaawansowania prac związanych z delimitacją obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich prowadzonych przez MRR (obecnie MIR), w kontekście realizacji instrumentu finansowego, jakim są Zintegrowane Inwestycje Terytorialne, a także poziom prac związanych z przyszłą perspektywą finansową Unii Europejskiej, autor „Ekspertyzy dotyczącej delimitacji miejskiego obszaru funkcjonalnego Gorzowa Wielkopolskiego” uważa, że należy w chwili obecnej definiować Miejski Obszar Funkcjonalny Gorzowa Wlkp. jako 5 gmin (rdzeń Gorzów Wlkp. oraz Bogdaniec, Deszczno, Kłodawa i Santok).

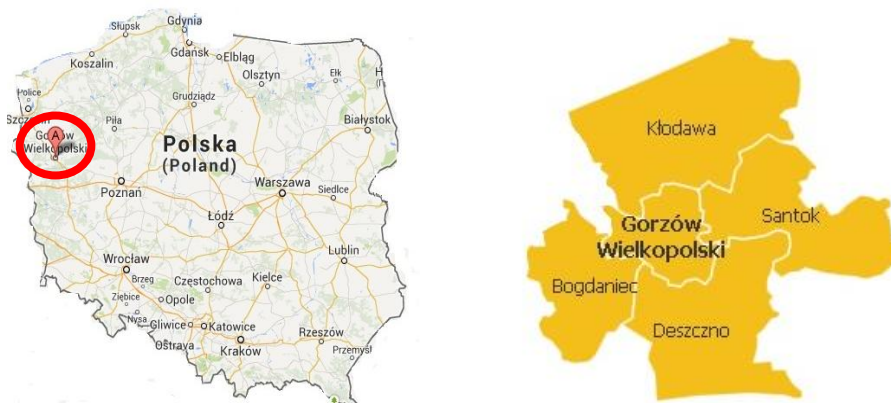
4.Syntetyczna diagnoza obszaru wsparcia.

Gorzów Wlkp. jest jedną z dwóch stolic województwa lubuskiego. W ośrodku tym od lat następuje przestrzenna koncentracja ludności i działalności gospodarczej, wzrasta intensywność osadnictwa, co uwidacznia się w obejmowaniu nowymi funkcjami (m.in. gospodarczymi, mieszkaniowymi) terenów gmin sąsiadujących. Miasto, rozbudowując własne funkcje metropolitalne, wykracza poza granice administracyjne na tereny sąsiadujących gmin wiejskich. Te nowe tereny stopniowo uzyskują coraz większy poziom urbanizacji, stając się realnymi obszarami funkcjonalnymi miasta. Procesy o podobnym charakterze obserwowane są w całym kraju już od bardzo dawna.

„Prowadzenie polityki wobec miejskich obszarów funkcjonalnych, a szczególnie wobec MOF OW, jest bardzo ważne dla polityki rozwoju, ponieważ przeciwdziała nierównościom w poziomie ich zagospodarowania, pozwala na trafniejsze definiowanie ich potencjałów rozwojowych oraz na kompleksowe rozwiązywanie konfliktów występujących na ich terenie”²⁰. Określenie barier i potencjałów, a co za tym idzie czynników determinujących tempo i kierunki rozwoju społeczno – gospodarczego wymaga szerszego spojrzenia na pięć podstawowych sfer (kapitałów): demograficzną i społeczną, infrastrukturalno-gospodarczą,

²⁰ Kryteria delimitacji miejskich obszarów funkcjonalnych miast wojewódzkich, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, s. 4

kulturalną i aktywności społecznej, przyrodniczo-środowiskową oraz administracyjno-instytucjonalną.

Ryc. 3. Położenie Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Gorzowa Wlkp. na tle kraju
Źródło: www.maps.google.pl oraz www.gminy.pl

MOF GW, położony jest w Polsce zachodniej, w północnej części województwa lubuskiego (ryc. 3), nad rzeką Wartą, na styku dwóch krain geograficznych: Równiny Gorzowskiej oraz Kotliny Gorzowskiej. Zgodnie z podziałem funkcjonalnym zawartym w „Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030” jest to najmniejszy pod względem całkowitej powierzchni i liczby ludności MOF OW. **Jednak z punktu widzenia obecnie wdrażanych oraz planowanych kierunków rozwoju istotny jest fakt strategicznego położenia względem głównych ośrodków rozwoju gospodarczego (Szczecina – 105 km, Berlina – 130 km, Poznania – 130 km) oraz na skrzyżowaniu kluczowych szlaków komunikacyjnych. Gorzów leży w korytarzu o nazwie Środkowoeuropejski Korytarz Transportowy CETC-ROUTE65 (północ-południe), oraz znajduje się w strefie oddziaływania Paneuropejskiego Korytarza Transportowego II (wschód – zachód). **Jednocześnie obszar północnej części województwa lubuskiego, a tym samym teren MOF GW stanowi swoiste skrzyżowanie osi rozwojowych największych aglomeracji w tej części Europy: Berlin – Szczecin – Poznań**²¹.**

4.1. Potencjał demograficzny i społeczny.

Rdzeń MOF GW stanowi Gorzów Wlkp. - miasto na prawach powiatu, siedziba Wojewody Lubuskiego, administracji rządowej w województwie, licznych instytucji o charakterze regionalnym i ponadregionalnym, najliczniejsze pod względem mieszkańców oraz drugie największe pod względem powierzchni, miasto województwa lubuskiego.

²¹ Ciok S. „Uwarunkowania Rozwoju Przestrzennego Polski wynikające z sąsiedztwa Polski z Republiką Federalną Niemiec, [w:] K. Saganowski, M. Zagrzejewska-Fiedorowicz, P. Żuber (red.), Ekspertyzy do koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju 2008-2033, Tom III, MRR, Warszawa, s. 295-358

Całkowita łączna powierzchnia MOF GW wynosi 770km², co stanowi 5,5% całkowitej powierzchni województwa lubuskiego.

Potencjał demograficzny MOF GW to łącznie 153,3 tys. mieszkańców, co stanowi ponad 15% potencjału ludnościowego województwa.

Liczba mieszkańców poszczególnych gmin określa równocześnie ich rangę ludnościową, która dla poszczególnych jednostek terytorialnych przedstawia się następująco:

- miasta powyżej 100 tys. mieszkańców: Gorzów Wlkp. (ok. 121 tys. mieszkańców, co stanowi ok. 80% wszystkich mieszkańców MOF GW),
- gminy poniżej 10 tys. mieszkańców: Bogdaniec (7 tys.), Deszczno (8,9 tys.), Kłodawa (7,8 tys.) oraz Santok (8,1 tys.)

W rdzeniu MOF GW średnie zaludnienie w 2014r. wynosiło 1402 osoby na km². Średnia gęstość zaludnienia w danym terenie MOF GW wynosi natomiast ok. 200 osób na km².

Analiza potencjału ludnościowego rdzenia i gmin zewnętrznych obszaru funkcjonalnego wskazuje na wzrost atrakcyjności gmin ościennych względem Gorzowa Wlkp. (tab. 16). Najwięcej mieszkańców w ostatnim dziesięcioleciu zyskała gmina Kłodawa (wzrost o 48,5%) oraz Deszczno (wzrost o 28%).

Tab. 16. Ludność MOF GW w latach 2002 i 2014.

Gmina	rok 2002	rok 2014	Rok 2002 = 100%	Lubuskie = 100%
Bogdaniec	6 429	7 186	111,8%	0,7%
Deszczno	7 127	9 150	128,4%	0,9%
Kłodawa	5 521	8 201	148,5%	0,8%
Santok	7 327	8 115	110,8%	0,8%
Gorzów Wielkopolski	125 474	120 653	96,5%	11,8%
MOF GW	151 878	153 305	101,0%	15,0%
LUBUSKIE	1 008 196	1 020 307	101,2%	100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.stat.gov.pl

W latach 2002 – 2014 liczba ludności na terenie MOF GW zwiększyła się o 1%.

Pozytywnym zjawiskiem obserwowanym zarówno w ośrodku centralnym, jak i w gminach ościennych jest utrzymujący się od wielu lat dodatni przyrost naturalny (tab. 17). Taki układ demograficzny stawia cały MOF GW w bardzo korzystnej sytuacji w kontekście obserwowanej w całym kraju tendencji spadkowej liczby urodzeń, a co za tym idzie spadku liczby mieszkańców.

Tab. 17. Przyrost naturalny w MOF GW w latach 2002-2014.

Gminy	przyrost naturalny na 1000 ludności												
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Bogdaniec	2,9	0,9	4,6	2,0	0,7	4,1	5,3	3,8	3,9	2,4	2,4	2,8	1,1
Deszczno	-0,6	1,3	1,8	1,6	4,9	1,4	4,0	6,2	5,4	0,1	4,5	3,3	1,2
Kłodawa	0,2	1,3	3,5	2,0	1,1	1,2	3,7	3,1	3,0	2,7	2,7	3,8	2,21
Santok	4,1	0,3	2,5	-0,5	2,5	2,9	5,8	2,0	3,1	1,8	1,6	2,9	3,2
Gorzów Wlkp.	0,5	0,6	1,0	0,9	1,5	1,4	1,9	1,7	1,4	1,1	0,7	-0,6	0,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych, www.stat.gov.pl.

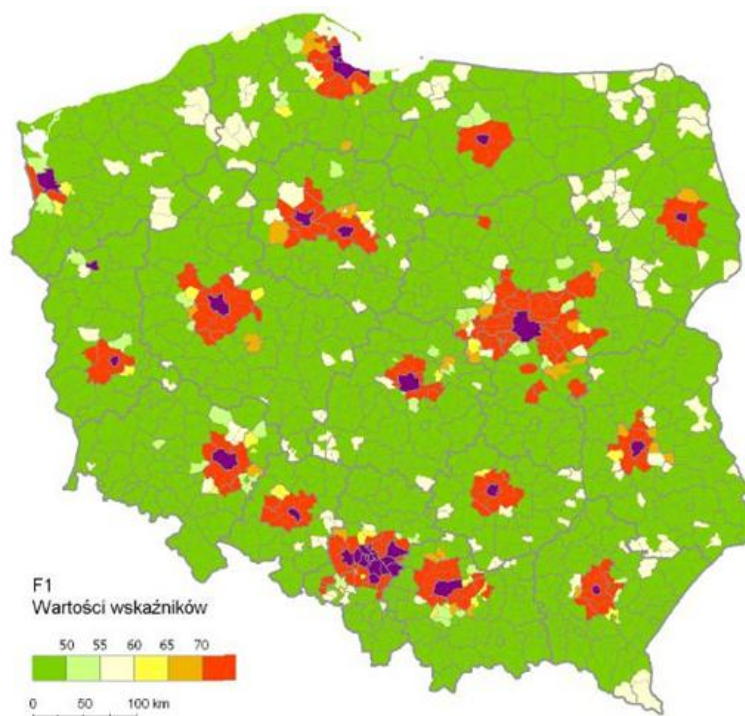
Zmiana liczby mieszkańców determinowana jest nie tylko przyrostem demograficznym, ale także trendami migracyjnymi. Analiza przestrzenna migracji wewnętrznych w obrębie MOF GW wskazuje, że na jego terenie większa liczba mieszkańców osiedla się niż ją opuszcza. Jednocześnie obserwowany jest proces „Urban sprawl”, tj. proces „rozlewania się miasta” na przyległe tereny wiejskie (tab. 18).

Tab. 18. Saldo migracji wewnętrznych/1000 mieszkańców na terenie MOF GW.

Gmina	Rok 2002	Rok 2014
Bogdaniec	5,9	0,6
Deszczno	-1,5	12,9
Kłodawa	19,0	19,54
Santok	1,1	4,1
Gorzów Wielkopolski	-0,4	-1,53
LUBUSKIE	-1,0	-0,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych, www.stat.gov.pl.

W „Delimitacji miejskich obszarów funkcjonalnych stolic województw” przedstawiono jako jeden ze wskaźników funkcjonalnych F1 – liczbę wyjeżdżających do pracy najmniej do rdzenia MOF na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym (ryc. 4).

Ryc. 4. Liczba wyjeżdżających do pracy najmniej do rdzenia MOF na 1 000 mieszkańców w wieku produkcyjnym (2006 r.)

Źródło: P. Śleszyński, *MIR, Delimitacja miejskich obszarów funkcjonalnych stolic województw*, Warszawa, październik 2012 r. (załącznik nr 1; s. 9).

Jak wynika z ryciny 4 oraz dokładnych danych przedstawionych w tabeli 19, najwięcej osób wyjeżdżających do pracy najmniej do Gorzowa jest z gminy Bogdaniec (56,7).

Tab. 19. Liczba wyjeżdżających z gmin strefy zewnętrznej MOF GW do pracy najmniej do rdzenia na 1 000 mieszkańców w wieku produkcyjnym.

Nazwa gminy	Liczba mieszkańców (2011r.)	Liczba wyjeżdżających do pracy najmniej do Gorzowa Wlkp. (rdzenia MOF) na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym
BOGDANIEC	7 084	56,7
DESZCZNO	8 622	48,8
KŁODAWA	7 651	48,5
SANTOK	7 945	46,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: P. Śleszyński, *MIR, Delimitacja Miejskich Obszarów Funkcjonalnych stolic województw*, Warszawa, październik 2012 r. (załącznik nr 4; s. 28)

Autor przytaczanego dokumentu uwzględnił w badaniu dane z 2006r., które nie uwzględniają dużych zmian w strukturze gospodarczej Gorzowa Wlkp., jakie miały miejsce w latach 2007-2011. Największe bowiem inwestycje w mieście skutkujące utworzeniem nowych miejsc pracy miały miejsce po 2006 r., w tym:

- TPV Displays (2007) – 1 200 osób,
- CH Askana (2007) – 800 osób,

- CH Nova Park (2011) – 800 osób,
- Faurecia – drugi zakład koncernu w Gorzowie Wlkp. (2011) – 500 osób.

Łącznie to 3 300 miejsc pracy przy ogólnej liczbie zatrudnionych w Gorzowie Wlkp. wynoszącej około 38 000 osób. Znaczna część tych osób miejsce stałego zamieszkania ma poza terenem rdzenia MOF GW, np. TPV Dispalys – 400 na 1 200 osób, SEBN 1 000 na 2 800 pracowników.

W 2010 r. w Urzędzie Miasta Gorzowa Wlkp. przeprowadzono analizę potencjalnego obszaru Aglomeracji Gorzowskiej, w ramach której znalazła się również analiza dotycząca osób codziennie dojeżdżających do pracy w Gorzowie Wlkp. (tab. 20).

Tab. 20. Liczba i miejsce zamieszkania osób codziennie dojeżdżających do pracy w Gorzowie Wlkp.

gmina	dojeżdżający pracownicy
Strzelce Krajeńskie	502
Santok	425
Deszczno	357
Kłodawa	301
Bogdaniec	276
Pelczyce	222
Lubiszyn	212
Witnica	177
Drezdenko	140
Myślibórz	133
Dobiegniew	119
Barlinek	118
Stare Kurowo	91
Nowogródek Pomorski	90
Skwierzyna	82
Krzeszyce	57
Zwierzyn	42
Krzyż Wielkopolski	36
Kostrzyn n/Odrą	23
Choszczno	22
Krzęcin	20
Sulęcín	16
Słońsk	16
Dębno	15
Lubniewice	11
Szczecin	11
Lipiany	10
Bledzew	9
Drawsko	9
Przytoczna	8
Świebodzin	8

Bierzwnik	8
Pszczew	7
Międzyrzecz	6
Torzym	5
Słubice	4
Dolice	4
Trzcianka	4
Ośno Lubuskie	3
Górzycza	3
Przelewice	3
Stargard Szczeciński	3
Cybinka	1
Lubsko	1
Mieszkowice	1
Boleszkowice	1
Krosno Odrzańskie	1
Trzciel	1
Sulechów	1
Brzeźnica	1
Drawno	1
Cedynia	1
Banie	1
Międzychód	1
Targówek	1
Poznań	1
Lubasz	1
Tczew	1
Katowice	1
Świdziebnia	1
Rogów	1

Źródło: Analizy potencjalnego obszaru Aglomeracji Gorzowskiej, Załącznik nr II: Założenia metodyczne przy wyznaczaniu obszaru aglomeracji, Wydział Geodezji i Katastru Urząd Miasta Gorzowa Wlkp., 2010 r.

Dane te wyraźnie wskazują, iż znaczna część mieszkańców gmin strefy zewnętrznej codziennie dojeżdża do rdzenia MOF GW w celach zarobkowych.

Analiza danych przestrzennych potwierdziła, że **na terenie MOF GW zachodzi intensywny proces suburbanizacji**. Wzrost liczby mieszkańców gmin zewnętrznych względem ośrodka centralnego stanowi jeden z najbardziej charakterystycznych przejawów przekształceń zachodzących w obszarach intensywnie rozwijających się przestrzeni miejskich. Jednocześnie jest to jeden z ważniejszych czynników wpływających na charakter i siłę powiązań funkcjonalnych dużego ośrodka miejskiego z jego najbliższym otoczeniem. **Intensyfikacja procesów suburbanizacyjnych wpływa bowiem na zmiany mobilności mieszkańców, determinuje rozwój usług niższego i wyższego rzędu oraz generuje przekształcenia przestrzenne.**

Niezwykle istotnym aspektem jest zatem promocja idei „powrotu do miast”, której urzeczywistnienie wymaga podjęcia działań ograniczających emisyjność, charakteryzujących się dbałością o zieloną infrastrukturę i jednocześnie przyjaznych mieszkańcom. Ma to tym większe znaczenie, iż zauważalny jest wciąż wzrost poziomu niekorzystnych procesów zachodzących w miastach całej Polski, w tym również w Gorzowie Wlkp. i jego obszarze funkcjonalnym. Procesami tymi i ich skutkami są m.in. problemy ekonomiczne, niszcząca infrastruktura (np. budynki, ulice), osłabienie relacji społecznych, wyludnianie i „degradacja” centrów miast, dominacja indywidualnego transportu samochodowego nad publicznym, zanieczyszczenie powietrza.

Przeprowadzone badania wskazały na **dużą atrakcyjność całego terenu MOF GW jako miejsca osiedlania się nowych mieszkańców**. Analiza porównawcza względem województwa lubuskiego wskazała na wzrost zainteresowania życiem w strefie oddziaływania Gorzowa Wlkp. Współczynnik migracji dla całego obszaru nie tylko wzrósł prawie 4-krotnie na przestrzeni ostatnich 10 lat, ale także był wyższy niż w całym województwie.

Zgodnie z prognozą liczby mieszkańców miasta Gorzowa Wlkp.²² tendencje demograficzne w rdzeniu MOF odpowiadać będą większości miast w Polsce i prowadzić będą do spadku liczby mieszkańców. Dlatego też **obserwowane obecnie zmiany w rozmieszczeniu mieszkańców w obrębie MOF GW oraz wewnętrznych trendów wskazują na konieczność wzmocnienia funkcji metropolitalnych i zapewnienia trwałego rozwoju społeczno – gospodarczego w celu nie tyle odwrócenia, ale zahamowania tego trendu**.

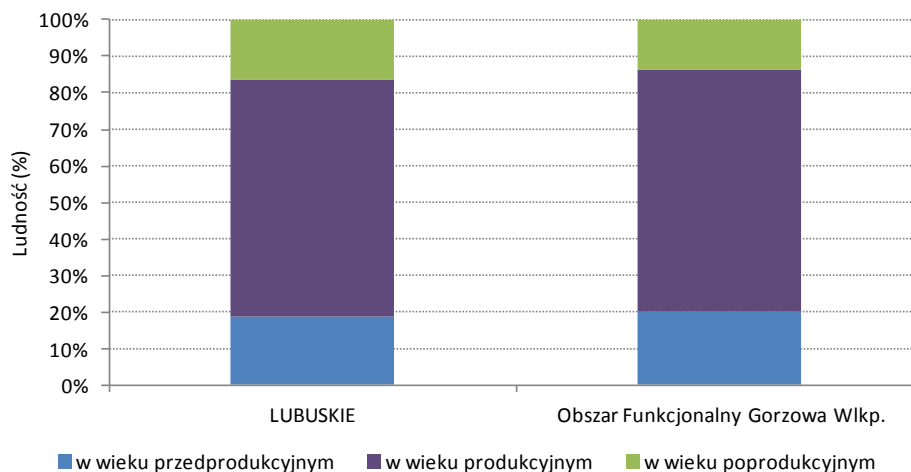
Z punktu widzenia polityki społecznej miasta i regionu istotne znaczenie ma poziom obciążenia demograficznego. Oceniając stosunek ludności w wieku poprodukcyjnym do ludności w wieku przedprodukcyjnym stwierdzić należy, że sytuacja zarówno w całym MOF GW, jak i w poszczególnych gminach go tworzących uległa pogorszeniu. Wprawdzie w 2012r. w MOF GW liczba osób w wieku przedprodukcyjnym (20,3%) była większa niż liczba ludności w wieku poprodukcyjnym (13,9%) (ryc. 5), to jednak w rdzeniu MOF sytuacja była odwrotna i stosunek ten wynosił 16,9% do 18,3%.

Jak wynika z powyższego, proces starzenia się społeczeństwa najsilniej dotknął miasto centralne. Porównując jednak te dane ze wskaźnikami dla województwa lubuskiego (odpowiednio 18,6%, 16,5%) i Polski (odpowiednio 18,3%, 17,8%) widać, że **MOF GW ma duży potencjał demograficzny i rozwojowy**. Jest to szczególnie istotne ze względu na kształtowanie polityki przestrzennej i społecznej. **Wzrost liczby mieszkańców na terenie całego MOF GW będzie skutkował koniecznością**

²² www.stat.gov.pl/gus/5840_648_PLK_HTML.htm

dostosowania infrastruktury technicznej i społecznej do nowych wyzwań demograficznych.

Ryc. 5. Ludność MOF GW oraz województwa lubuskiego według ekonomicznych grup – 2012 r.
Źródło: opracowanie własne na podstawie www.stat.gov.pl.

Miasto Gorzów Wlkp. posiada dokument strategiczny planujący rozwój pomocy społecznej w dłuższej perspektywie czasowej. Jest to „Strategia Polityki Społecznej Miasta Gorzowa Wielkopolskiego na lata 2007+”. Priorytetowymi grupami w świadczeniu usług publicznych w dziedzinie pomocy społecznej dla miasta Gorzowa Wlkp. są dzieci i młodzież, rodziny, osoby niepełnosprawne. W Strategii zawarto kompleksową koncepcję działań podejmowanych w granicach sfer polityki społecznej, ujętych w pięciu priorytetach:

- Priorytet pierwszy: zaspokojenie potrzeb społecznych dzieci i młodzieży,
- Priorytet drugi: poprawa warunków funkcjonowania osób i rodzin (wspieranie rodzin w realizacji funkcji opiekuńczo – wychowawczej),
- Priorytet trzeci: poprawa jakości i warunków życia osób niepełnosprawnych i ich rodzin,
- Priorytet czwarty: realizacja zadań społecznych Miasta Gorzowa Wlkp. na rzecz seniorów,
- Priorytet piąty: budowanie silnych organizacji pozarządowych oraz wzrost potencjału kapitału ludzkiego.

Jedną z najistotniejszych kwestii w diagnozie układu lokalnego jest problem bezrobocia. Jest to również jedna z głównych determinant sytuacji ekonomicznej i perspektyw rozwoju społecznego i gospodarczego.

Zgodnie z zapisami „Regionalnego Programu Operacyjnego - Lubuskie 2020”²³ niepokojący w całym regionie staje się poziom bezrobocia rejestrowanego. Zgodnie z przytaczanymi w dokumencie danymi GUS stopa bezrobocia rejestrowanego w regionie na koniec 2013 roku wynosiła 15,7% i była najwyższa od 2009 roku, a także

²³ Regionalny Program Operacyjny Lubuskie 2020, styczeń 2015

wyższa o prawie 2 punkty procentowe niż w kraju. Na tym tle sytuacja w powiecie gorzowskim oraz w rdzeniu MOF była korzystniejsza²⁴. Stopa bezrobocia rejestrowanego wynosiła odpowiednio 12,9% oraz 8,5%.

Analiza poziomu bezrobocia w gminach, mierzonego jako udział zarejestrowanych bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wskazuje, że nie tylko **miasto centralne, ale także gminy zewnętrzne borykają się z mniejszymi problemami na rynku pracy niż całe województwo** (tab. 21). W 2014r. w gminach tworzących MOF GW wskaźnik bezrobocia nie przekraczał średniej regionalnej i krajowej. Najniższą wartość osiągnął on w gminie Kłodawa (3,9%). W najtrudniejszej sytuacji znajduje się Gorzów Wlkp. ze wskaźnikiem 6,0 %, chociaż jest on i tak mniejszy niż dla województwa i kraju (odpowiednio 12,8%, 11,5%).

Analiza dynamiki zmian w latach 2004 – 2014 wskazuje na spadek bezrobocia w całym MOF GW o prawie 50%, z czego najwyższa wartość spadku odnotowana została w Bogdańcu, Deszcznie i Kłodawie.

Tab. 21. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym.

Gmina	2004	2014	Rok 2004 = 100	Lubuskie = 100 (2014)	Polska=100
Gorzów Wlkp.	11,7	6,0	51	47	52
Bogdaniec	15,1	5,6	37	43,8	48,7
Deszczno	15,7	4,3	27	33,6	37,4
Kłodawa	15,8	3,9	24,7	30,5	47
Santok	16,7	5,4	32,3	42,2	47
Obszar Funkcjonalny	15,0	5,0	34,4	39,4	46,4
Lubuskie	15,2	12,8	84	100	111,3
POLSKA	12,4	11,5	93	90	100

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

W 2013 roku w gminach tworzących MOF GW, bez pracy pozostawało łącznie 6 413 osób²⁵. Wśród osób bezrobotnych dominowały kobiety, które stanowiły 54,1% ogółu bezrobotnych. Znamienne jest, że procentowo mniejszy udział wśród osób bezrobotnych stanowiły osoby zamieszkałe na obszarach wiejskich.

Dane Powiatowego Urzędu Pracy w Gorzowie Wlkp. wskazują na szczególnie niekorzystną strukturę bezrobotnych zarówno w rdzeniu jak i pozostałych gminach powiatu. **Wśród wszystkich zarejestrowanych bezrobotnych najwyższy odsetek (ok. 28%) stanowią osoby w grupie wiekowej 25-34 lata**, z czego prawie ¼ to bezrobotni pozostający bez pracy dłużej niż pół roku.

²⁴ Dane statystyczne dla bezrobocia rejestrowanego agregowane są do poziomu powiatu.

²⁵ www.stat.gov.pl

Struktura bezrobotnych ze względu na poziom wykształcenia wskazuje na przewagę osób o najniższych kompetencjach. Osoby z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej stanowią w rdzeniu MOF 25%, natomiast w pozostałych gminach prawie 40% ogółu bezrobotnych. **W przypadku osób z wykształceniem wyższym największy problem odnotowano w mieście Gorzów Wlkp., gdzie udział osób z wykształceniem wyższym wyniósł 20%.**

W 2013 r. przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w Gorzowie Wlkp. (dane nie uwzględniają podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób) było najniższe spośród wszystkich miast wojewódzkich w kraju (tabela poniżej). Niewiele wyższe zarobki odnotowano w gminach ościennych.

Tab. 22. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w miastach wojewódzkich w 2013r.

Lp.	Jednostka terytorialna	Wynagrodzenie miesięczne brutto 2013 r.
1.	Powiat m. Katowice	5 270,37
2.	Powiat m. st. Warszawa	5 226,05
3.	Powiat m. Gdańsk	4 562,66
4.	Powiat m. Poznań	4 256,82
5.	Powiat m. Wrocław	4 129,56
6.	Powiat m. Szczecin	4 029,51
7.	Powiat m. Kraków	3 997,80
8.	Powiat m. Opole	3 872,66
9.	Powiat m. Rzeszów	3 859,86
10.	Powiat m. Lublin	3 820,91
11.	Powiat m. Olsztyn	3 795,30
12.	Powiat m. Toruń	3 719,69
13.	Powiat m. Łódź	3 710,91
14.	Powiat m. Białystok	3 627,02
15.	Powiat m. Kielce	3 597,04
16.	Powiat m. Bydgoszcz	3 589,06
17.	Powiat m. Zielona Góra	3 363,53
18.	Powiat m. Gorzów Wlkp.	3 313,03
	Powiat Gorzowski	3 524,85

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.stat.gov.pl

Z punktu widzenia kształtowania podstaw dla rozwoju nowoczesnej gospodarki istotne jest posiadanie odpowiedniej kadry zawodowej. Na fakt ten zwrócono uwagę m.in. w raporcie „Branżowy rozwój Gorzowa Wielkopolskiego” oraz „Nowoczesne kadry gospodarki”²⁶. W dokumencie tym wskazano, że **niewystarczający poziom oraz wadliwa struktura**

²⁶ Raport z badania: Foresight regionalny: „Branżowy rozwój Gorzowa Wielkopolskiego” oraz „Nowoczesne kadry gospodarki”, Wyższa Szkoła Biznesu w Gorzowie Wlkp., 2011 r.

kwalfikacji zawodowych stanowić będzie jedną z głównych barier rozwoju gospodarczego Gorzowa Wlkp., co za tym idzie, całego, powiązanego z nim funkcjonalnie obszaru.

Według danych z Narodowego Spisu Powszechnego przeprowadzonego w 2011 roku, **struktura mieszkańców MOF GW ze względu na wykształcenie jest bardziej korzystna niż w całym województwie lubuskim.** Udział osób z wykształceniem wyższym wyniósł 17,6% i jest o 3 punkty procentowe wyższy niż w regionie. Przestrzenne zróżnicowanie wartości wskaźnika w obrębie całego MOF GW potwierdza, że najwyższy potencjał kadrowy występuje w rdzeniu (ponad 20% osób z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie mieszkańców miasta). Jednocześnie teren MOF GW zamieszkuje najwięcej osób z wykształceniem średnim i zasadniczym zawodowym, co daje w sumie ponad 54% ogółu mieszkańców. Struktura ta jest wypadkową zarówno historii ośrodka centralnego (Gorzów Wlkp. ma **silne tradycje przemysłowe**), jak również polityki samorządów w zakresie tworzenia warunków dla stworzenia społeczeństwa opartego na wiedzy.

Potencjał społeczno-gospodarczy w długim okresie budowany jest poprzez przełamywanie barier w zakresie dostępu do edukacji, a zwłaszcza do edukacji przedszkolnej. Dostęp do przedszkoli umożliwia również podjęcie zatrudnienia przez oboje rodziców, a tym samym przyczynia się do ograniczania sfery ubóstwa.

W 2014r. w MOF GW funkcjonowało 46 przedszkoli, które dysponowały łącznie 4 664 miejscami. Jednocześnie liczba dzieci, które uczęszczały do przedszkoli wynosiła 4 680²⁷. Ogółem liczba dzieci w wieku od 3 do 5 lat na terenie MOF GW wynosi 5207.

Analiza danych, w poniższej tabeli, pokazuje, że w mieście Gorzowie Wlkp. współczynnik objęcia dzieci wychowaniem przedszkolnym jest bardzo wysoki i stale rośnie. W gminach Bogdaniec i Kłodawa wszystkie miejsca w przedszkolach są zajęte.

Z analizy danych wynika, że liczba miejsc w większości przedszkoli w stosunku do ogólnej liczby dzieci w wieku przedszkolnym, jest niewystarczająca.

Z uwagi na powstający obowiązek zapewnienia miejsc przedszkolnych dla 4 i 5 latków w kolejnych latach, liczba miejsc w przedszkolach będzie musiała być zwiększona.

Tab. 23. Infrastruktura przedszkolna w gminach należących do MOF GW (2014r.).

Gmina	Rok 2014
m. Gorzów Wlkp.	
Liczba przedszkoli	36
Miejsca	3977
Liczba dzieci	4014
Liczba dzieci w wieku przedszkolnym ogółem ²⁸	4029
Gmina Bogdaniec	
Liczba przedszkoli	2

²⁷ www.stat.gov.pl

²⁸ Liczba 3-,4- i 5-latków ogółem w danej gminie MOF GW

Miejsca	100
Liczba dzieci	100
Liczba dzieci w wieku przedszkolnym ogółem	246
Gmina Deszczno	
Liczba przedszkoli	2
Miejsca	125
Liczba dzieci	116
Liczba dzieci w wieku przedszkolnym ogółem	342
Gmina Kłodawa	
Liczba przedszkoli	2
Miejsca	200
Liczba dzieci	200
Liczba dzieci w wieku przedszkolnym ogółem	284
Gmina Santok	
Liczba przedszkoli	4
Miejsca	262
Liczba dzieci	250
Liczba dzieci w wieku przedszkolnym ogółem	306
Obszar Funkcjonalny Gorzowa Wlkp.	
Liczba przedszkoli	46
Miejsca	4664
Liczba dzieci	4680
Liczba dzieci w wieku przedszkolnym ogółem	5207

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miasta Gorzowa Wlkp. oraz Gmin MOF GW.

Należy jednak zwrócić uwagę na fakt, że część rodziców dobrowolnie opóźnia moment rozpoczęcia przez dzieci edukacji przedszkolnej poprzez własną opieką nad dzieckiem lub opiekę pełnioną przez np. dziadków. Zwłaszcza w ostatnich latach rodzice zgodnie z tzw. ustawą żłobkową korzystają z prawa zatrudniania do opieki nad dzieckiem jego własnej babci lub innego członka rodziny²⁹.

Na terenie wszystkich gmin MOF GW zidentyfikowano potrzebę modernizacji obiektów przedszkolnych. Gmina Santok zauważa potrzebę rozbudowy istniejącego przedszkola na swoim terenie, natomiast gmina Deszczno – budowę nowego obiektu, gdzie docelowo przeniesiona mogłaby zostać dotychczas prosperująca placówka, która nie odpowiada potrzebom.

W MOF GW zaobserwować można ogólną tendencję zmniejszania się liczby uczniów szkół podstawowych i gimnazjów. W latach 2002 – 2014 ich liczba spadła odpowiednio o 20,8% i o 35% (tab. 24). Wprowadzie w analogicznym okresie zjawisko powyższe wystąpiło również w województwie lubuskim, to w obszarze funkcjonalnym Gorzowa Wlkp. proces ten następuje wolniej, zwłaszcza na poziomie szkolnictwa podstawowego. W gminie Kłodawa zanotowano natomiast wzrost liczby uczniów szkół podstawowych. Przyczyną tego stanu rzeczy jest fakt, że w gminie Kłodawa osiedliło się w ostatnich latach najwięcej nowych mieszkańców.

²⁹ Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi do lat 3 (Dz. U. z 2013r., poz. 1457 ze zm.)

W przypadku gimnazjów w najtrudniejszej sytuacji znajdują się gmina Santok oraz miasto Gorzów Wlkp., w najlepszej gmina Deszczno.

Tab. 24. Uczniowie w MOF GW oraz województwie lubuskim - szkoła podstawowa i gimnazjum 2002 i 2014r.

Gmina	2002	2014	Rok 2002 = 100
Miasto Gorzów Wlkp.			
szkoła podstawowa	8767	6691	76
gimnazjum	5604	3060	55
Gmina Bogdaniec			
szkoła podstawowa	524	457	87
gimnazjum	294	197	67
Gmina Deszczno			
szkoła podstawowa	655	554	84
gimnazjum	232	223	96
Gmina Kłodawa			
szkoła podstawowa	376	467	124
gimnazjum	226	178	79
Gmina Santok			
szkoła podstawowa	659	459	70
gimnazjum	354	184	52
Obszar Funkcjonalny Gorzowa Wlkp.			
szkoła podstawowa	10981	8628	79
gimnazjum	6710	3842	65
Województwo Lubuskie			
szkoła podstawowa	81030	56849	70
gimnazjum	47940	30569	64

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.stat.gov.pl

Przemiany demograficzne, a także reforma edukacyjna wprowadzająca etap gimnazjalny przełożyły się na stan infrastruktury edukacyjnej. W latach 2002 – 2012 liczba szkół podstawowych w MOF GW zmniejszyła się z 41 do 36, a gimnazjów wzrosła z 26 do 29³⁰. Likwidacji uległy szkoły podstawowe w Gorzowie Wlkp. (3) oraz w gminach: Deszczno (1), Santok (1 – filia szkoły podstawowej). W okresie od 2002r. zlikwidowano jedno gimnazjum w gminie Bogdaniec, powstały natomiast nowe w Gorzowie Wlkp. (4).

Miasto Gorzów Wlkp. bardzo precyzyjnie programuje rozwój oświaty. Przyjęta uchwałą Nr XI/93/2011 Rady Miasta Gorzowa Wlkp. z dnia 25 maja 2011r. „Strategia Rozwoju Gorzowskiej Oświaty w latach 2011 – 2015” przyjmuje cztery najważniejsze kierunki rozwoju:

- zaspokajanie zbiorowych potrzeb mieszkańców na wszystkich poziomach edukacji, w tym zapewnienie mieszkańcom dostępności do edukacji, stałe podnoszenie jej jakości i atrakcyjności oferty oświatowej, poprawa bezpieczeństwa w szkołach oraz rozbudzanie aspiracji edukacyjnych dzieci i młodzieży,

³⁰ www.stat.gov.pl

- dostosowanie kształcenia do rynku pracy poprzez podniesienie atrakcyjności i jakości szkolnictwa zawodowego,
- reorganizacja placówek oświatowych i modernizacja miejskiej bazy oświatowej, w tym modernizacja bazy edukacyjnej, zakup wyposażenia,
- poprawa jakości i efektywności zarządzania realizowana poprzez usprawnianie organizacji pracy przedszkoli, szkół i placówek oświatowych.

Przyjęcie Strategii i jej realizacja wpływa pozytywnie na jakość oferty edukacyjnej i wzmacnia rolę Gorzowa Wlkp. jako regionalnego ośrodka kształcenia ponadgimnazjalnego³¹.

Analizując strukturę instytucjonalną w pozostałych gminach można zauważyć, iż **gmina Bogdaniec** w pełni realizuje założenia edukacyjne dla szkół podstawowych i gimnazjum. Szkoły są bardzo dobrze wyposażone i przystosowane do realizacji pełnej oferty edukacyjnej.

Gmina Deszczno sprawnie organizuje dowóz dzieci do szkół. Liczba miejsc w przedszkolach jest zadowalająca. Na terenie gminy aktywnie prowadzi działalność Fundacja Edukacji Europejskiej. Posiada bardzo dobrą bazę sportową (hala sportowa i boisko) oraz bogatą ofertę zajęć pozalekcyjnych.

W **gminie Kłodawa** zasadniczą barierą jest brak wystarczającej liczby miejsc w przedszkolach. Znacznym problemem w dostępie do edukacji jest komunikacja publiczna (brak możliwości dojazdu z niektórych obszarów gminy). Jakość bazy edukacyjnej jest na bardzo wysokim poziomie.

Gmina Santok podnosi jakość bazy oświatowej oraz stale zwiększa liczbę miejsc w przedszkolach³².

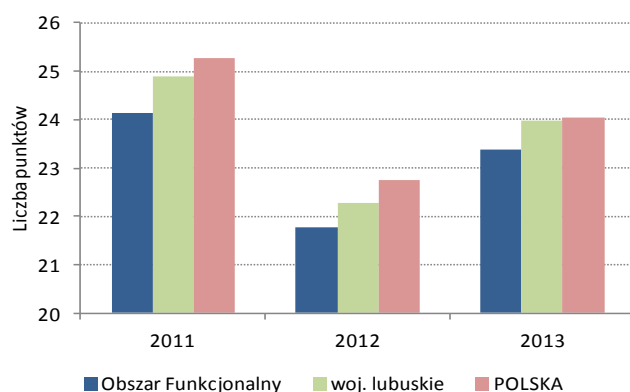
Obecnie władze miasta i gmin ościennych przygotowują się do kolejnej reformy oświaty polegającej na obniżeniu wieku szkolnego do lat 6. Jednocześnie w całym MOF GW podejmowane są kroki mające na celu dostosowanie infrastruktury szkolnej do przyjęcia nowych uczniów. Polegają one nie tylko na przystosowaniu pomieszczeń lekcyjnych, ale także na analizie obwodów szkół podstawowych pod kątem możliwości przyjęcia sześciolatków. Prowadzone są także działania dążące do wyposażenia placówek w nowoczesne środki dydaktyczne oraz lepszego przystosowania obiektów na rzecz działalności oddziałów integracyjnych.

Ocena przyszłego potencjału kadrowego, a jednocześnie jakości kształcenia w działających w regionie placówkach oświatowych dokonywana jest pośrednio w oparciu o wyniki egzaminów po poszczególnym etapie kształcenia. Analiza danych z Okręgowej

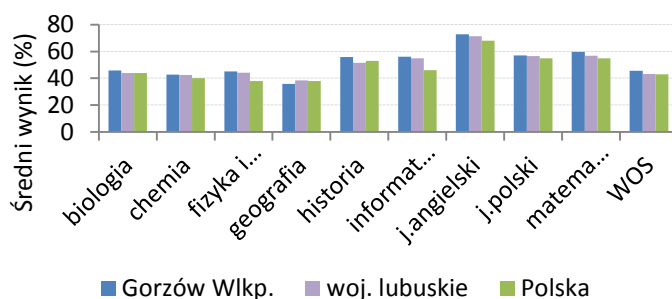
³¹ Inwentaryzacja i analiza dostępnych i wykorzystanych zasobów oraz usług publicznych świadczonych przez Związek Celowy Gmin MG-6. Raport z badań, Gorzów Wielkopolski – Cieszyn, kwiecień 2013 r.

³² *Ibidem*

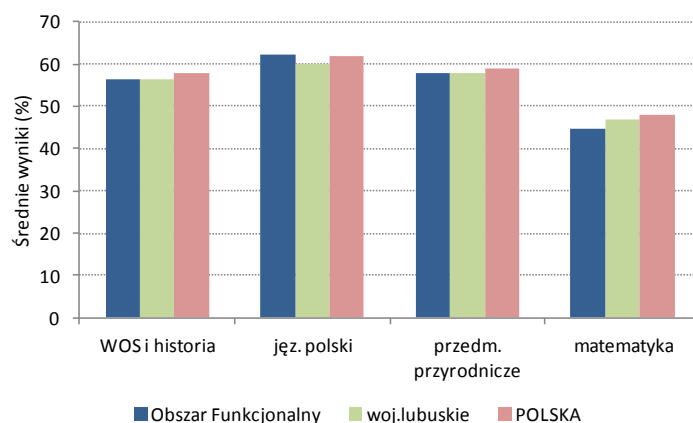
Komisji Egzaminacyjnej w Poznaniu wskazuje, że na etapie szkoły podstawowej i gimnazjum poziom kształcenia w szkołach zlokalizowanych na terenie MOF GW nie odbiega od wyników dla województwa lubuskiego (ryc. 6 i ryc. 7). Wyższy potencjał MOF GW prezentuje się natomiast w odniesieniu do wyników maturalnych. W 2013 roku uczniowie z gorzowskich szkół średnich, przystępujący do egzaminu po raz pierwszy i zdający egzamin na poziomie podstawowym uzyskali wyniki lepsze niż ich rówieśnicy z regionu lub w kraju (ryc. 8).

Ryc.6. Porównanie wyników sprawdzianu szóstoklasisty.
Źródło www.oke.poznan.pl

Ryc.7. Wyniki egzaminów gimnazjalnych w 2013r. – porównanie.
Źródło: www.oke.poznan.pl

Ryc.8. Wyniki egzaminów maturalnych w 2013r. Poziom podstawowy.
Źródło: www.oke.poznan.pl

Struktura ponadgimnazjalnych placówek oświatowych oraz oferowane kierunki kształcenia są wypadkową tradycji przemysłowych regionu oraz konieczności dostosowania poziomu wykształcenia do wymagań rynkowych.

Kluczową kwestią dla regionu MOF GW w dziedzinie edukacji jest dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy. Edukacja spójna z oczekiwaniami MEN zaprezentowanymi podczas konferencji „Moc w regionach” (Kraków XI 2013): „Współczesna szkoła musi kształtować kompetencje, które pomogą dzisiejszym uczniom sprostać wyzwaniom rynku pracy i społeczeństwa w przyszłości” ma służyć powszechnemu przygotowaniu dzieci i młodzieży do uczenia się przez całe życie oraz kształtowaniu umiejętności budowania portfela własnych kompetencji również po skończeniu szkoły³³.

Na całym obszarze MOF GW można zaobserwować zjawisko będące pochodną suburbanizacji Gorzowa Wlkp., polegające na tym, że wiele osób/rodzin zamieszkuje obszary wiejskie, a posiada zameldowanie w Gorzowie Wlkp. Ze względu na atrakcyjność osiedleńczą obszary wiejskie przyciągają nowych mieszkańców (zwłaszcza z Gorzowa Wlkp.), którzy budują domy jednorodzinne na terenach gmin strefy zewnętrznej. W bardzo wielu przypadkach uczęszczanie do placówki edukacyjnej na terenie innej gminy spowodowane jest faktem, że jest ona bliżej położona od tej, położonej na obszarze zameldowania.

O atrakcyjności placówek oświaty na obszarach wiejskich decyduje:

- atrakcyjność osiedleńcza gminy (czyste środowisko – duża lesistość, stosunkowo niewielka odległość od Gorzowa Wlkp.),
- dostępność miejsc w placówkach edukacyjnych.

W przypadku Gorzowa Wlkp., zasadniczym powodem uczęszczania do szkoły w tym mieście przez uczniów z obszarów wiejskich jest wyższy poziom nauczania oraz bogata oferta edukacyjna, zwłaszcza w zakresie szkolnictwa ponadgimnazjalnego. Według danych Urzędu Miasta Gorzowa Wlkp. uczniowie spoza Gorzowa Wlkp. stanowią aż 25,28 % ogółu uczniów. Największy odsetek uczniów spoza pobiera naukę w liceach ogólnokształcących, technicach i szkołach zawodowych³⁴.

³³ www.men.gov.pl

³⁴ Inwentaryzacja i analiza dostępnych i wykorzystanych zasobów oraz usług publicznych świadczonych przez Związek Celowy Gmin MG-6. Raport częściowy z badań – edukacja, Gorzów Wielkopolski – Cieszyn, kwiecień 2013 r.

Tab. 25. Uczniowie korzystający z usług edukacyjnych w gminach MOF GW, w których nie zamieszkują i tego przyczyny.

	Miejsca pochodzenia uczniów spoza miejsca zamieszkania	Przyczyny tego, że dzieci mieszkańców innych miejscowości korzystają z placówek gminy
Gorzów Wielkopolski	Uczniowie z wszystkich gmin MOF GW. Ogółem odsetek uczniów spoza Gorzowa Wlkp. pobierających naukę w gorzowskich publicznych placówkach oświatowych wynosi 25,28 %. Udział uczniów spoza Gorzowa Wlkp. (nie tylko z terenów MOF GW): - przedszkola 8% - oddziały przedszkolne w szkołach 12% - szkoły podstawowe 11,33% - szkoły gimnazjalne 16,05% - szkoły ponadgimnazjalne 45,15% - technika 45,56% - technika uzupełniająca 48,51% - 4 letnie liceum plastyczne 59,3 %	- Wysoka ocena placówek oświatowych w środowisku lokalnym i regionie, - Bogata oferta edukacyjna zwłaszcza w zakresie szkół ponadgimnazjalnych
Kłodawa	Uczniowie z Gorzowa Wlkp.	- Lepsze warunki lokalowe i bardzo dobra baza sportowa Zespołu Szkół w Kłodawie - Dobry dojazd do i z Gorzowa Wlkp. komunikacją publiczną
Santok	Brak	Brak
Bogdaniec	Lubiszyn, Witnica, Gorzów Wlkp. (stanowią 2,5 % uczniów w Szkole Podstawowej w Jeninie i Zespole Szkół w Bogdańcu)	- Rodzice pracują na terenie Gminy Bogdaniec - Mniejsza odległość od placówki szkolnej położonej w miejscu zamieszkania (np. miejscowość Nowiny Wielkie w Gminie Witnica jest położona bliżej od Bogdańca niż Witnicy)
Deszczno	Gorzów Wlkp., Skwierzyna. Około 5% uczniów Zespołu Szkół w Deszcznie pochodzi z innych gmin.	- Bardzo dobra baza sportowa - Wyższe wyniki kształcenia - Bardzo dobra organizacja dojazdu do szkoły - Oferta zajęć pozalekcyjnych - Realizacja projektów finansowanych ze środków Unii Europejskiej

Źródło: Na podstawie IDI z ekspertami w dniach 22-26.04.2013 r.

Osoby dojeżdżające w celach edukacyjnych do rdzenia MOF GW to najczęściej mieszkańcy Deszczna, Bogdańca i Kłodawy. Liczbę **codziennie dojeżdżających dzieci do przedszkoli oraz uczniów do szkół, jak i studentów na uczelnie** na terenie miasta Gorzowa Wlkp. przedstawiają tabele 26, 27 i 28.

Tab. 26. Liczba i miejsce zamieszkania osób codziennie dojeżdżających do szkół wyższych na terenie Gorzowa Wlkp.

gmina	studenci
Deszczno	15
Bogdaniec	18
Kłodawa	7
Santok	13

Źródło: Analizy potencjalnego obszaru Aglomeracji Gorzowskiej, Załącznik nr II: Założenia metodyczne przy wyznaczaniu obszaru aglomeracji, 2010 r., Wydział Geodezji i Katastru, Urząd Miasta Gorzowa Wlkp.

Tab. 27. Liczba i miejsce zamieszkania osób codziennie dojeżdżających do przedszkoli i szkół na terenie Gorzowa Wlkp.

gmina	uczniowie	przedszkolaki	suma
Deszczno	539	46	585
Bogdaniec	330	13	343
Kłodawa	422	66	488
Santok	345	30	375

Źródło: „System bieżącego monitoringu liczby uczniów/dzieci uczęszczających do szkół/przedszkoli na terenie Miasta Gorzowa Wlkp.” – dane za 2013r., Wydział Edukacji, Urząd Miasta Gorzowa Wlkp.

Tab. 28. Uczniowie spoza Gorzowa Wlkp. uczęszczający do szkół w Gorzowie Wlkp.

szkoła	razem uczniów	z Gorzowa Wlkp.	spoza Gorzowa Wlkp.
Szkoła podstawowa	6 024	88,67%	11,33%
Gimnazjum	3 236	83,95%	16,05%
Zasadnicza szkoła zawodowa	857	54,85%	45,15%
Liceum ogólnokształcące	2 303	48,63%	51,37%
Technikum	2 786	54,44%	45,56%
Technikum uzupełniające	10	51,49%	48,51%
Szkoła specjalna	48	83,33%	16,67%
Czteroletnie liceum plastyczne	109	40,70%	59,30%
Razem	15373	74,72%	25,28%
Oddziały przedszkolne w szkołach	534	88,00%	12,00%

Źródło: *Inwentaryzacja i analiza dostępnych i wykorzystywanych zasobów oraz usług publicznych świadczonych przez Związek Celowy Gmin MG-6. Raport cząstkowy z badań – Edukacja, Gorzów Wielkopolski – Cieszyn, kwiecień 2013 r.*

Gminy wiejskie sąsiadujące z miastem, nie aspirują do rozwoju szkolnictwa ponadgimnazjalnego na swoim terenie. Świadomie dostrzegają rolę Gorzowa Wlkp. w zapewnieniu edukacji na tym poziomie³⁵. W tym kontekście bardzo ważną kwestią jest zapewnienie uczniom spoza Gorzowa Wlkp. dostępu do placówek edukacyjnych poprzez dostęp do komunikacji publicznej.

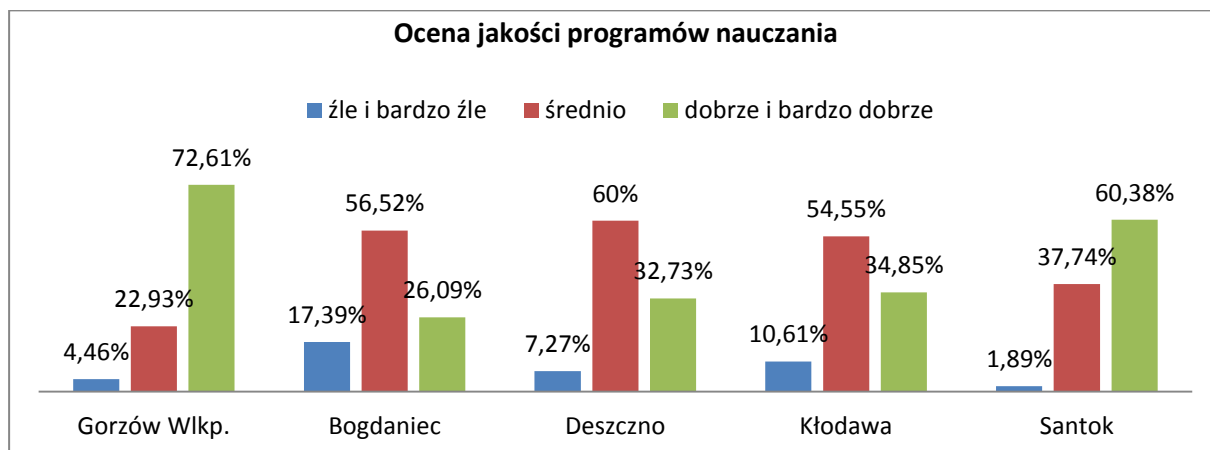
Miasto Gorzów Wlkp. w ramach swoich zadań w roku szkolnym 2013/2014 prowadziło 17 szkół ponadgimnazjalnych, w tym: samodzielne IV Liceum Ogólnokształcące, Liceum Plastyczne, Sportowe Liceum Ogólnokształcące, Zasadniczą Szkołę Zawodową Specjalną nr 14 oraz 13 Zespołów Szkół³⁶.

Warto również spojrzeć na ocenę jakości kształcenia na obszarze MOF GW, na którą składa się zarówno prowadzona działalność dydaktyczna, jak i baza infrastrukturalna. Z opracowań sporządzonych na podstawie danych ankietowych wynika, iż ponad 50% mieszkańców MOF GW jest zdania, że programy szkolne, programy nauczania, są wysokiej jakości. Widać w tym zakresie bardzo duże różnice pomiędzy rodzicami z Gorzowa Wlkp.

³⁵ Inwentaryzacja i analiza dostępnych i wykorzystanych zasobów oraz usług publicznych świadczonych przez Związek Celowy Gmin MG-6. Raport cząstkowy z badań – edukacja, Gorzów Wielkopolski – Cieszyn, kwiecień 2013 r.

³⁶ Sprawozdanie z realizacji „Strategii Zrównoważonego Rozwoju Miasta Gorzowa Wlkp. na lata 2010 – 2020” za rok 2013.

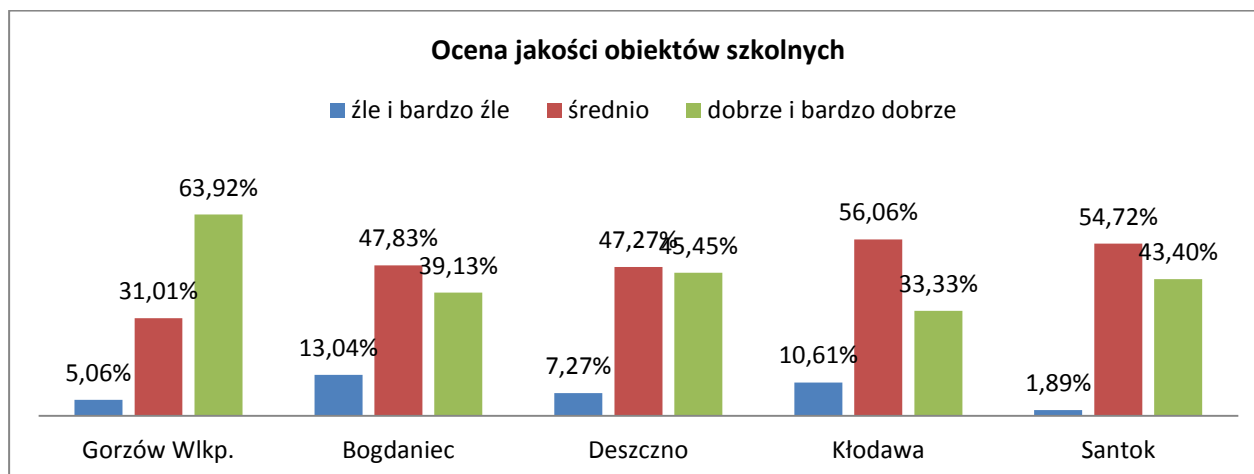
(72% odpowiedzi pozytywnych), a średnią dla obszarów wiejskich (38%). Jakość programów nauczania jest zdecydowanie lepiej postrzegana wśród mieszkańców Gorzowa Wlkp.

Ryc. 9 . Ocena jakości programów nauczania na terenie MOF GW.

Źródło: Badanie subiektywnych ocen, potrzeb i preferencji mieszkańców oraz ocena i analiza jakości usług publicznych na terenie Związku Celowego Gmin MG-6 w zakresie edukacji, kultury, spraw społecznych i transportu publicznego, Gorzów-Cieszyn, sierpień 2013, opracowanie na podstawie danych ankietowych.

W zakresie oceny jakości obiektów szkolnych (ich stanu technicznego) rodzice z Gorzowa Wlkp. są bardziej skłonni do pozytywnych ocen. Aż 63,9% uważa ten aspekt działania szkół za dobry i bardzo dobry. Krytyczniej jakość obiektów szkolnych odbierają rodzice z obszarów wiejskich. Najwięcej wątpliwości co do tego elementu mają rodzice z Bogdańca i Kłodawy, mimo znacznych inwestycji w infrastrukturę edukacyjną na tych obszarach³⁷.

Ryc. 10 . Ocena jakości obiektów szkolnych na terenie MOF GW.

Źródło: Badanie subiektywnych ocen, potrzeb i preferencji mieszkańców oraz ocena i analiza jakości usług publicznych na terenie Związku Celowego Gmin MG-6 w zakresie edukacji, kultury, spraw społecznych i transportu publicznego, Gorzów-Cieszyn, sierpień 2013, opracowanie na podstawie danych ankietowych

³⁷ Inwentaryzacja i analiza dostępnych i wykorzystanych zasobów oraz usług publicznych świadczonych przez Związek Celowy Gmin MG-6. Raport cząstkowy z badań – edukacja, Gorzów Wielkopolski – Cieszyn, kwiecień 2013 r.

W związku z nowymi wyzwaniami stawianymi samorządom, dotyczącymi konieczności dostosowania kształcenia do potrzeb rynku pracy, w Gorzowie Wlkp. realizowana jest polityka kształcenia zawodowego polegająca na zasadzie „4-4-2”. Polega ona na promowaniu racjonalnej, z punktu widzenia zapotrzebowania rynku pracy, struktury absolwentów szkół ponadgimnazjalnych. Zgodnie z tą zasadą 40% uczniów kształci się w szkołach ogólnokształcących, 40% w szkołach średnich o profilu zawodowym, a 20% w zasadniczych szkołach zawodowych.

Program ten w mieście Gorzowie Wlkp. jest konsekwentnie wdrażany. Zgodnie z informacjami Urzędu Miasta Gorzowa Wlkp., w roku szkolnym 2014/2015 udział uczniów uczęszczających do szkół ogólnokształcących spadł od 2006 roku o ponad 10 punktów procentowych i wynosi obecnie 36,8%. Jednocześnie w tym samym czasie odnotowano znaczny wzrost uczniów szkół zawodowych. W roku szkolnym 2014/2015 w szkołach o tym profilu kształci się 63,2% uczniów³⁸, w tym 14,04% stanowią uczniowie zasadniczych szkół zawodowych, a 49,16% to uczniowie techników.

Kierunki kształcenia realizowane poprzez szkoły zawodowe zlokalizowane w rdzeniu MOF odpowiadają na najważniejsze zapotrzebowanie w branżach elektrycznej, mechanicznej, budowlanej. Program zajęć oraz proponowane zawody są stale dostosowywane oraz unowocześniane w celu zapewnienia jak najwyższego standardu nauczania i poziomu wiedzy. Dodatkowo absolwenci szkół gimnazjalnych mogą się kształcić w szkole o profilu odzieżowym, gastronomicznym i ogrodniczym.

Ważną placówką z punktu widzenia dostosowania poziomu wykształcenia mieszkańców MOF GW do wyzwań rynku pracy stanowi Centrum Kształcenia Zawodowego. Centrum prowadzi działalność oświatową od września 1998 roku i stanowi połączenie Centrum Kształcenia Praktycznego, Centrum Kształcenia Ustawicznego oraz Wojewódzkiego Ośrodka Doksztalania i Doskonalenia Zawodowego. W ramach Centrum prowadzona jest szkoła policealna dla dorosłych na kierunkach: technik administracji, technik rachunkowości, technik bezpieczeństwa i higieny pracy, technik informatyk, a także kursy i szkolenia zawodowe, zajęcia praktyczne dla uczniów zasadniczych szkół zawodowych oraz prowadzone jest doksztalanie zawodowe młodocianych. W 2012 roku w ramach zadania „Modernizacja i wyposażenie pracowni kształcenia praktycznego w Centrum Kształcenia Zawodowego w Gorzowie Wlkp.”, dofinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego 2007-2013 podjęto działania w celu zorganizowania pracowni specjalistycznych do kształcenia praktycznego w zakresie materiałoznawstwa i pomiarów warsztatowych, obrabiarek skrawających, spawania, automatyki i sterowania. W styczniu 2014 roku dwie

³⁸ Dane z Wydziału Edukacji Urzędu Miasta Gorzowa Wlkp., <http://www.edu.gorzow.pl/>

nowe pracownie zostały oddane do użytkowania³⁹. Działania te mają na celu przygotować dostępną infrastrukturę do utworzenia parku naukowo – przemysłowego w Gorzowie Wlkp.

Dobrze wykształcona kadra jest ważnym czynnikiem determinującym poziom atrakcyjności inwestycyjnej, a co za tym idzie generującym podstawy dla wzrostu gospodarczego. Poprawa pozycji konkurencyjnej MOF GW na tle regionu i Polski Zachodniej wymaga wzmocnienia potencjału naukowego i rozwoju współpracy z uczelniami wyższymi w mieście oraz innych ośrodkach akademickich. Działania mające na celu stworzenie warunków dla rozwoju gospodarki opartej na nowych technologiach i kompetentnych kadrach wymagają aktywnej współpracy świata biznesu i nauki.

W Gorzowie Wlkp. zlokalizowane są:

- Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Jakuba z Paradyża (PWSZ),
- Wyższa Szkoła Biznesu (WSB),
- Uniwersytet Szczeciński – Zamiejscowy Wydział Społeczno-Ekonomiczny w Gorzowie Wlkp.,
- Akademia Wychowania Fizycznego (AWF) im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu Zamiejscowy Wydział Kultury Fizycznej Gorzów Wlkp.

W placówkach tych w 2013r. studiowało łącznie 4 686 studentów⁴⁰. W porównaniu do innych ośrodków akademickich jest to relatywnie niewiele. Należy jednak zwrócić uwagę, że gorzowski ośrodek akademicki jest stosunkowo młody. Jedynie filia AWF rozpoczęła swoją działalność na początku lat 70. XX wieku. Największy rozwój infrastruktury kształcenia na poziomie wyższym w mieście notuje się od końca lat 90-tych XX wieku (powstała wtedy samodzielna PWSZ oraz WSB). Jego późny rozwój wynikał przede wszystkim z koncentracji działań rozwijających szkolnictwo wyższe w południowej części obecnego województwa.

Zmiany ustrojowe oraz zmiany zapotrzebowania na rynku pracy były ważnym impulsem dla budowy infrastruktury szkół wyższych w Gorzowie Wlkp. Jednocześnie należy pamiętać, że uczelnie odgrywają olbrzymią miastotwórczą rolę. **Brak odpowiednio rozwiniętego szkolnictwa wyższego powoduje odpływ młodych i zdolnych mieszkańców.**

Wzrost znaczenia miasta na tle sieci osadniczej Polski Zachodniej stanowi ważny czynnik rozwoju infrastruktury uczelni wyższych. Fakt, że gorzowski ośrodek akademicki jest stosunkowo młody powoduje konieczność stałego dostosowywania oferty do wyzwań stojących przed stale rozwijającym się regionem. Jednocześnie **dostrzega się konieczność podejmowania dalszych działań w kierunku poprawy jakości oferty edukacyjnej zwłaszcza w kontekście wzmocnienia potencjału innowacyjnego sektora gospodarczego i prywatnego na terenie MOF GW.**

³⁹ <http://www.gorzow.pl/przystan/archiwum-aktualnosci/48-miasto/20486-nowe-pracownie-w-ckz>

⁴⁰ Główny Urząd Statystyczny

Miasto podjęło w tym celu już pierwsze kroki. W efekcie badań dotyczących nowoczesnych kadr gospodarki na terenie miasta i okolic⁴¹ zdiagnozowano, że wiedza mogąca podnieść konkurencyjność przedsiębiorstw pochodzić będzie z uczelni ogólnopolskich zlokalizowanych poza terenem województwa lubuskiego. Tym samym istnieje ryzyko niewykorzystania olbrzymiego potencjału, jakim są

- **bogata i zróżnicowana infrastruktura edukacyjna na szczeblu ponadgimnazjalnym,**
- **bezpośredni dostęp do ośrodków akademickich zlokalizowanych w innych miastach,**
- **bogate tradycje produkcyjne i przemysłowe miasta i regionu,**
- **korzystne położenie na skrzyżowaniu najważniejszych szlaków komunikacyjnych w tej części kraju i Europy.**

W związku z powyższym już od kilku lat intensyfikowane są działania dążące do budowania potencjału innowacyjnego i gospodarczego ośrodka gorzowskiego. Na terenie miasta podejmowane są następujące inicjatywy:

- **Klaster Edukacji Lubuskie - Brandenburgia** - jest to pierwszy w Polsce edukacyjny klaster o charakterze transgranicznym. Działa od 2012r. i ma za zadanie integrację współpracy pomiędzy uczelniami wyższymi, centrami naukowymi, średnimi szkołami zawodowymi oraz podmiotami gospodarczymi zainteresowanymi tematyką i wdrażaniem technik produkcyjnych. Stanowi także platformę współpracy dla jej członków w celu realizacji wspólnych projektów oraz platformę służącą skutecznemu pozyskiwaniu środków finansowych na wspólne projekty inwestycyjne, badania naukowe oraz działania mające związek z rozwojem nowoczesnych technologii⁴².

- **Lubuski Klaster Metalowy** – zawiany w sierpniu 2007r. przez grupę przedsiębiorstw metalowych z północnej części województwa lubuskiego na podstawie podpisanej deklaracji zaangażowania w inicjatywę klastrową. W maju 2008r. Stowarzyszenie "Lubuski Klaster Metalowy" zostało zarejestrowane w Krajowym Rejestrze Sądowym.

Celem Stowarzyszenia jest m.in. integracja przedsiębiorstw metalowych i przedsiębiorstw działających w ich otoczeniu oraz realizacja wspólnych inicjatyw gospodarczych, wspieranie rozwoju i promocja podmiotów gospodarczych branży metalowej, koordynacja działań w rozwiązywaniu problemów organizacyjnych, technicznych, handlowych, kooperacyjnych, rozwojowych i szkoleniowych, promocja przemysłu metalowego, jako istotnego dla gospodarki regionu.⁴³

- **Gorzowski Ośrodek Technologiczny Park Naukowo-Przemysłowy** – jest to pierwsza tego typu inicjatywa w północnej części województwa. Powstał w wyniku porozumienia

⁴¹ „Raport z badania: Foresight regionalny...”

⁴² Sprawozdanie z realizacji “Strategii Zrównoważonego Rozwoju Miasta Gorzowa Wlkp. na lata 2010 – 2020” za rok 2012

⁴³ www.lubuskiklaster.pl

zawartego w marcu 2012r. pomiędzy Miastem Gorzów Wlkp., Państwową Wyższą Szkołą Zawodową, Lubuskim Klastrem Metalowym oraz Zakładem Utylizacji Odpadów Sp. z o.o.

Jego sygnatariusze objęli pierwsze udziały w spółce prawa handlowego. Akt notarialny umowy założycielskiej spółki GOT PNP został podpisany dnia 5 listopada 2013r.

Koncepcja Ośrodka – I etapu rozproszonego Parku Naukowo-Przemysłowego dla aglomeracji gorzowskiej - zakłada merytoryczną, infrastrukturalną, logistyczną i ekonomiczną integrację działań podejmowanych przez podmioty działające na rynku gospodarczym i edukacyjnym aglomeracji. Celem jest wprowadzenie nowej jakości w systemie kształcenia zawodowego, na wszystkich jego poziomach, w relacji do kluczowych branż przemysłu, które w świetle przeprowadzonego w Gorzowie Wlkp. foresightu będą kształtować gospodarczy obraz regionu w okresie 2020-2030.

Idea Parku Naukowo-Przemysłowego w Gorzowie Wlkp. wynika z rozpoznanych potrzeb przemysłu, inteligentnych specjalizacji regionu oraz prognozy rozwoju gospodarki miasta i aglomeracji gorzowskiej⁴⁴. Przedsięwzięcie to wpisane jest do Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020. Interesariusze budowy Parku wypracowali jego formułę, opierającą się na dwóch komplementarnych obszarach: badawczo-wdrożeniowym oraz edukacji zawodowej.

Obszar badawczo-wdrożeniowy opiera się na ścisłej współpracy uczelni wyższych, jednostek i instytutów badawczych, laboratoriów oraz sektora przedsiębiorstw. Głównymi działaniami będzie wyszukiwanie oraz weryfikacja innowacyjnych technologii, prowadzenie badań i prac rozwojowych oraz komercjalizacja nowatorskich rozwiązań. Kompleksowy charakter usług oferowanych przez Park przedsiębiorcom pomyślany jest jako wyjątkowy w skali regionu i stwarza szansę wykreowania bardzo silnego potencjału oddziaływania na lokalną gospodarkę. Przewiduje się także, iż doprowadzi do wzrostu liczby firm wykorzystujących nowoczesne technologie. Umożliwi to również rozwój przedsiębiorstw opartych na nowej wiedzy, głównie przez studentów i absolwentów uczelni wyższych oraz pracowników naukowych. Stopniowo od maja 2014r. do Gorzowskiego Ośrodka Technologicznego Park Naukowo-Przemysłowy przystępują pozostałe gminy wchodzące w skład MOF GW. Wejście kapitałowe gmin do spółki⁴⁵ pozwoli na skonsolidowanie działań w zakresie lokowania nowych innowacyjnych przedsiębiorstw w północnej części województwa lubuskiego, w tym również na terenie tych gmin, co będzie miało wymierny wpływ na ich rozwój⁴⁶.

⁴⁴ Informacje na temat Gorzowskiego Ośrodka Technologicznego Parku Naukowo-Przemysłowego Sp. z o.o. pochodzą z Urzędu Miasta Gorzowa Wlkp.

⁴⁵ Utworzenie Gorzowskiego Ośrodka Technologicznego Park Naukowo-Przemysłowy Sp. z o.o. stanowił pierwszy formalny krok w realizacji idei Parku Naukowo-Przemysłowego.

⁴⁶ Uzasadnienie m.in. do Uchwały Nr XL/300/2014 Rady Gminy Kłodawa z dnia 14 maja 2014 r., Uchwały Nr XXXIX/302/14 Rady Gminy Santok z dnia 22.05.2014 r.

Ważny element przedsięwzięcia stanowi **Centrum Badawczo-Wdrożeniowe „Eko-innowacje”** działające na terenach należących do Zakładu Utylizacji Odpadów Sp. z o.o., w Stanowicach w gminie Bogdaniec. W skład Centrum wejdą cztery główne jednostki badawcze składające się z wysokiej klasy specjalistycznych laboratoriów, umożliwiających testowanie pilotażowych technologii związanych z zagospodarowaniem różnego typu odpadów.

Planowane jest także stworzenie przez PWSZ **Laboratorium Środowiskowego dla kierunków inżynierskich**. Laboratorium obejmować będzie niezbędne wyposażenie kierunków inżynierskich w pracownię i warsztaty. Poza walorem dydaktycznym stanowi również bazę dla badań i wdrożeń dla przemysłu.

Obszar edukacji zawodowej stanowi zadanie własne samorządu. Liderem działań w tym obszarze jest Miasto Gorzów Wlkp. Podstawowym celem będzie utworzenie **Centrum Edukacji Zawodowej (CEZ), które będzie elementem planowanego Centrum Edukacji Zawodowej i Biznesu**. Będzie ono stanowiło nowoutworzony zespół szkół technicznych, wyposażonych w wysokiej klasy instrumentarium: pracownię, warsztaty i laboratoria, odpowiadające najwyższym standardom kształcenia i nauki zawodu, wymaganym przez lokalny i regionalny sektor przemysłu i przedsiębiorczości.

Projekt charakteryzuje się ponadregionalnym zasięgiem oddziaływania. Funkcjonowanie CEZ ma pobudzić jakość i efektywność kształcenia zawodowego młodzieży, osób dorosłych i niepełnosprawnych. Zwiększy także integrację systemu nauczania z potrzebami rynku pracy.

Stworzenie wszystkich elementów Parku opierać się będzie przy wykorzystaniu potencjału zasobów wiedzy, doświadczenia i kadry Lubuskiego Klastra Metalowego.

Dzięki ustanowieniu tak szerokich powiązań kooperacyjnych Park Naukowo-Przemysłowy stworzy przestrzeń wymiany wiedzy i doświadczeń, a zatem umożliwi rozwój zasobów ludzkich.

Kluczowym zadaniem wzmacniającym potencjał naukowy miasta a, co za tym idzie całego MOF GW i północnej części województwa jest dążenie do powołania **Akademii Gorzowskiej**. Ważność tego zadania wskazana jest na szczeblu regionalnym m.in. poprzez zapisy w „Strategii Województwa Lubuskiego 2020”. Jednym z działań określonym dla celu operacyjnego „podniesienie jakości kształcenia i dostosowanie do potrzeb regionalnego rynku pracy” wskazano wsparcie działań na rzecz utworzenia Akademii Gorzowskiej o profilu zgodnym z celami rozwoju województwa lubuskiego. Jak wskazały władze województwa, region gorzowski, który ma być zasilany przez absolwentów przyszłej uczelni, cierpi na deficyt kadry inżynierskiej⁴⁷. Ważność tego projektu wskazana została

⁴⁷ www.lubuskie.uw.gov.pl dostęp 14.02.2014

także w „Studium integracji przestrzennej polskiej części pogranicza Polski i Niemiec”⁴⁸. W przytaczanym dokumencie utworzenie Akademii wymieniono jako jedno z czterech działań mających na celu wzmocnienie funkcji metropolitalnych Gorzowa Wlkp.

Znaczącą barierą generalnie w całym regionie jest **niski udział nakładów na działalność badawczo-rozwojową (B+R)**. Województwo lubuskie jest jednym z regionów, który przeznaczają na B+R najmniej środków w przeliczeniu na mieszkańca (w 2012 roku 68,4 zł/m-c przy średniej krajowej 372,5 zł/m-c). Pozytywnym zjawiskiem jest natomiast stosunkowo **duża dynamika wzrostu nakładów** przeznaczanych na działalność badawczo – rozwojową (wzrost o 73% względem 2002 roku). Z punktu widzenia rozwoju gospodarczego ważny jest jednak wysoki udział podmiotów gospodarczych ponoszących nakłady na działalność B+R w ogólnej liczbie podmiotów. W całym województwie lubuskim udział ten wynosi prawie 25% i jest bliski średniej krajowej (28,1%)⁴⁹.

Sytuacja na terenie MOF GW w zakresie działań badawczo – rozwojowych oraz współpracy nauki z biznesem ulega stałej poprawie. Przede wszystkim dużym atutem jest **bezpośredni dostęp do ośrodków akademickich** zlokalizowanych w innych miastach. Ponadto, jak wykazano w diagnozie, **realizowany jest szereg przedsięwzięć o charakterze innowacyjnym w oparciu o potencjał szkół oraz działających w obszarze przedsiębiorstw**. Dzięki właściwie prowadzonej polityce w zakresie kształcenia oraz powiązań w sferze naukowo – badawczej wygenerowane zostaną ważne impulsy dla stworzenia pozytywnego wizerunku oraz poprawy konkurencyjności inwestycyjnej całego MOF GW.

Wzmocnienie infrastruktury edukacji, która wpływa na rozwój kapitału ludzkiego zapewni długofalowe pozytywne efekty przyczyniające się do zrównoważonego i dynamicznego rozwoju MOF GW. Dzięki podejmowanym i planowanym działaniom MOF GW ma szansę stać się liderem kreatywności w regionie. Dzięki właściwie prowadzonej polityce w zakresie kształcenia oraz powiązań w sferze naukowo – badawczej wygenerowane zostaną impulsy dla poprawy konkurencyjności inwestycyjnej całego MOF.

Szerzej na temat opisanego potencjału w gminach wchodzących w skład MOF GW przedstawia Strategia Rozwoju MOF GW (s.10-27).

⁴⁸ Studium integracji przestrzennej polskiej części pogranicza Polski i Niemiec (IPPON), Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, grudzień 2012,

⁴⁹ www.stat.gov.pl

4.2. Potencjał infrastrukturalno-gospodarczy.

Pod względem gospodarczym MOF GW jest silnie zróżnicowany. Na jego obszarze w 2014r.⁵⁰ funkcjonowały łącznie 20 339 podmiotów gospodarczych zaliczanych do sektora prywatnego, w tym 15 515 osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą i 1 990 spółek prawa handlowego, z czego 205 posiadało zagranicznych udziałowców.

W stosunku do 2002r. liczba podmiotów sektora prywatnego zwiększyła się, a wskaźnik dynamiki wyniósł 118. Wzrosła również liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą (dynamika 111), a także liczba spółek (dynamika 177), w tym liczba spółek z udziałem kapitału zagranicznego (dynamika 53).

Tempo wzrostu liczby przedsiębiorstw w MOF GW było szybsze niż w całym regionie, gdzie powyższe wskaźniki dynamiki osiągnęły następujące wartości: 116 (podmioty sektora prywatnego), 105 (osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą), 180 (spółki), 139 (spółki z udziałem kapitału zagranicznego). W porównaniu do statystycznych danych dla kraju, MOF GW pod względem przemysłu rozwija się szybciej w zakresie liczby podmiotów sektora prywatnego (wskaźnik dynamiki dla Polski wyniósł 119) oraz w zakresie osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą (dynamika 109). Słabiej natomiast wypada w przypadku spółek prawa handlowego (wskaźnik 213), a także spółek z udziałem kapitału zagranicznego (dynamika 177).

Tab. 29. Podmioty gospodarcze – sektor prywatny.

Gmina	2002	2014	Rok 2002 = 100
Gorzów Wlkp.			
Sektor prywatny ogółem	15212	17297	114
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	12197	12782	105
Spółki handlowe	1009	1787	177
Spółki z udziałem kapitału zagranicznego	334	125	37
Bogdaniec			
Sektor prywatny ogółem	519	593	114
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	443	523	118
Spółki handlowe	27	50	185
Spółki z udziałem kapitału zagranicznego	13	20	154
Deszczno			
Sektor prywatny ogółem	575	802	139
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	487	745	153
Spółki handlowe	40	57	142
Spółki z udziałem kapitału zagranicznego	11	12	109
Kłodawa			
Sektor prywatny ogółem	465	1093	235
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	379	953	251
Spółki handlowe	25	46	184
Spółki z udziałem kapitału zagranicznego	13	39	300
Santok			
Sektor prywatny ogółem	479	554	116

⁵⁰ www.stat.gov.pl

Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	411	512	125
Spółki handlowe	25	50	200
Spółki z udziałem kapitału zagranicznego	13	9	69
Obszar Funkcjonalny Gorzowa Wlkp.			
Sektor prywatny ogółem	17250	20339	118
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	13917	15515	111
Spółki handlowe	1126	1990	177
Spółki z udziałem kapitału zagranicznego	384	205	53
Woj. Lubuskie			
Sektor prywatny ogółem	91006	105314	116
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	74080	77500	105
Spółki handlowe	5190	9327	180
Spółki z udziałem kapitału zagranicznego	2044	2839	139
Polska			
Sektor prywatny ogółem	3347625	3996274	119
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	2714118	2961239	109
Spółki handlowe	191363	408023	213
Spółki z udziałem kapitału zagranicznego	47186	83460	177

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego.

Rdzeniem rozwoju gospodarczego jest miasto Gorzów Wlkp., które stanowi główny ośrodek przemysłowy województwa lubuskiego. W Gorzowie Wlkp. w 2014 r. funkcjonowało łącznie 17 297 podmiotów gospodarczych zaliczanych do sektora prywatnego (ok. 85% wszystkich podmiotów z sektora prywatnego ogółem zlokalizowanych w MOF GW), z czego 12 782 stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (82% ogółu w MOF GW). W stosunku do 2002 r. w Gorzowie Wlkp. wzrosła łączna liczba podmiotów gospodarczych sektora prywatnego (wskaźnik dynamiki 114). W mieście zlokalizowanych było również łącznie 1 912 spółek, czyli ok. 90% wszystkich spółek funkcjonujących w MOF GW. Szczególnie widoczny był przyrost o ok. 60 % spółek prawa handlowego. W latach 2002 – 2014 odnotowano także spadek liczby spółek z udziałem kapitału zagranicznego o 37 %.

Oznacza to, że rdzeń MOF GW, mający pełnić funkcje koła napędowego rozwoju gospodarczego, rozwija się prawidłowo i szybko, również na tle województwa lubuskiego.

Potencjał gospodarczy miasta wspierany jest przez pozostałe gminy wchodzące w skład MOF GW: Bogdaniec (593 podmioty), Deszczno (802 podmiotów), Kłodawa (1093 podmiotów) oraz Santok (554 podmiotów). Wszystkie powyższe gminy w latach 2002 – 2014 odnotowały przyrost liczby podmiotów gospodarczych, przy czym wskaźnik ten osiągnął największą wartość w gminie Kłodawa (235). W niniejszych gminach wskaźnik ten był wyższy niż średnia dla województwa lubuskiego, która wynosiła 116.

Analizując sferę gospodarczą należy uwzględnić nie tylko bezwzględną liczbę zarejestrowanych przedsiębiorstw, ale również przedsiębiorczość mieszkańców mierzona liczbą podmiotów na 10 tys. mieszkańców. Podejście to gwarantuje porównywalność jednostek względem siebie i stanowi dobry miernik aktywności gospodarczej mieszkańców.

Największy wskaźnik przedsiębiorczości zanotowały: miasto Gorzów Wlkp. (1436) oraz gmina Bogdaniec (1608) na 10 tysięcy mieszkańców.

Tab. 30. Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców.

Gmina	2009	2014	Dynamika Rok 2009 = 100	Polska =100 Rok 2014	Lubuskie = 100 Rok 2014
m. Gorzów Wlkp.	1408	1436	101,98	134	135
Bogdaniec	926	1608	174	103	149
Deszczno	938	1035	110	97	96
Kłodawa	1111	1107	99,63	103	103
Santok	771	980	127	92	91
Woj. Lubuskie	1004	1079	133	100,7	100
Polska	981	1071	109	100	109

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych www.stat.gov.pl

Najwięcej podmiotów wpisanych do REGON w 2014r. w stosunku do 2009r. powstało w gminie Bogdaniec (wskaźnik dynamiki 174). W samym mieście Gorzowie Wlkp. wskaźnik ten wyniósł ok.102 i był niższy niż wskaźnik krajowy i regionalny.

Analiza przestrzenna struktury podmiotów gospodarczych wskazuje na znaczną przewagę (ponad 25%) działalności z szeroko rozumianego handlu i napraw (sekcja G) oraz działalności budowlanej (12,5%). Pozostałe sfery działalności gospodarczej nie przekraczają 10% ogólnej liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na terenie MOF GW. Na fali przekształceń branżowych oraz wdrażania polityki dostosowania struktury gospodarczej do wyzwań stawianych regionom aspirującym do bycia ponadregionalnymi, nowoczesnymi ośrodkami rozwoju, przeprowadzono badania identyfikujące branże o największym potencjale rozwoju⁵¹. Autorzy raportu wskazali, że w długoterminowej perspektywie w regionie gorzowskim największe szanse na rozwój oraz na przyciąganie inwestorów mają branże: transport, logistyka, produkcja dla przemysłu maszynowego, budownictwo, przemysł elektrotechniczny, a także produkcja drewna i wyrobów z drewna.

Podkreślenia z pewnością wymaga przemysłowy charakter Gorzowa Wlkp. Wg danych statystycznych dotyczących produkcji sprzedanej przemysłu za 2013 rok zestawionych w Banku Danych Lokalnych, w Gorzowie Wlkp. wynosiła ona na mieszkańca 48 667 PLN. Z takim wynikiem miasto Gorzów Wlkp. uplasowało się wysoko na 6 miejscu wśród miast wojewódzkich Polski o najwyższej produkcji sprzedanej przemysłu na mieszkańca.

Większą wartość wskaźnika posiadają jedynie: Olsztyn (98 494 PLN), Gdańsk (88 903 PLN), Katowice (85 841 PLN), Warszawa (64 047 PLN) i Poznań (61 840 PLN) Poniżej znajduje się tabela obrazująca niniejsze zagadnienie.

⁵¹ „Raport z badania: Foresight regionalny...”.

Tab. 31. Produkcja sprzedana przemysłu ogółem i na mieszkańca (podmioty o liczbie pracujących >9) w miastach wojewódzkich w Polsce.

Lp.	Jednostka terytorialna	wg PKD 2007	
		ogółem	na 1 mieszkańca
		2013	2013
		mln zł	zł
1.	Powiat m. Olsztyn	6722,6	98,494
2.	Powiat m. Gdańsk	40967,8	88,903
3.	Powiat m. Katowice	26266,9	85,841
4.	Powiat m. st. Warszawa	110047,4	64,047
5.	Powiat m. Poznań	33955,2	61,840
6.	Powiat m. Gorzów Wlkp.	6056,2	48,667
7.	Powiat m. Kraków	26811,5	35,328
8.	Powiat m. Opole	3855,2	31,790
9.	Powiat m. Lublin	9644,9	27,796
10.	Powiat m. Toruń	5473,6	26,836
11.	Powiat m. Wrocław	16694,9	26,447
12.	Powiat m. Bydgoszcz	8497,2	23,584
13.	Powiat m. Rzeszów	4262,2	23,352
14.	Powiat m. Łódź	14463,0	20,218
15.	Powiat m. Kielce	3685,1	18,404
16.	Powiat m. Szczecin	7133,4	17,462
17.	Powiat m. Zielona Góra	1649,9	13,857
18.	Powiat m. Białystok	3106,2	10,532

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.stat.gov.pl

Warto zwrócić uwagę, że przemysł ponad 120-tysięcznego Gorzowa Wlkp. produkuje prawie tyle co około 409-tysięczny Szczecin, czy niemal dwa razy więcej niż Białystok liczący około 294 tys. mieszkańców.

Powyższa analiza wskazuje na **wysoki potencjał rozwoju przedsiębiorczości na terenie całego MOF GW**. Jest on wspierany przez szereg instytucji i narzędzi. Szczególną rolę odgrywają sprawnie działające instytucje otoczenia biznesu. Pełnią one ważną funkcję wspierania innowacyjności i to zarówno w odniesieniu do przedsiębiorstw, jak i obszarów. Mogą one także pośredniczyć we współpracy sektora przedsiębiorstw z uczelniami i instytucjami badawczymi. Instytucje wspierające działalność biznesową skoncentrowane są głównie w Gorzowie Wlkp. Do najważniejszych zaliczyć można Zachodnią Izbę Przemysłowo – Handlową, **Lubuską Fundację Zachodnie Centrum Gospodarcze czy organizację Lubuscy Pracodawcy**.

Na terenie MOF GW niezbędne jest jednak podjęcie działań poprzez zastosowanie odpowiednich instrumentów, mających na celu pobudzenie lokalnej przedsiębiorczości i poprawy sytuacji szczególnie na rynku pracy, którego stan opisany został w potencjale demograficznym i społecznym (rozdział 4.1).

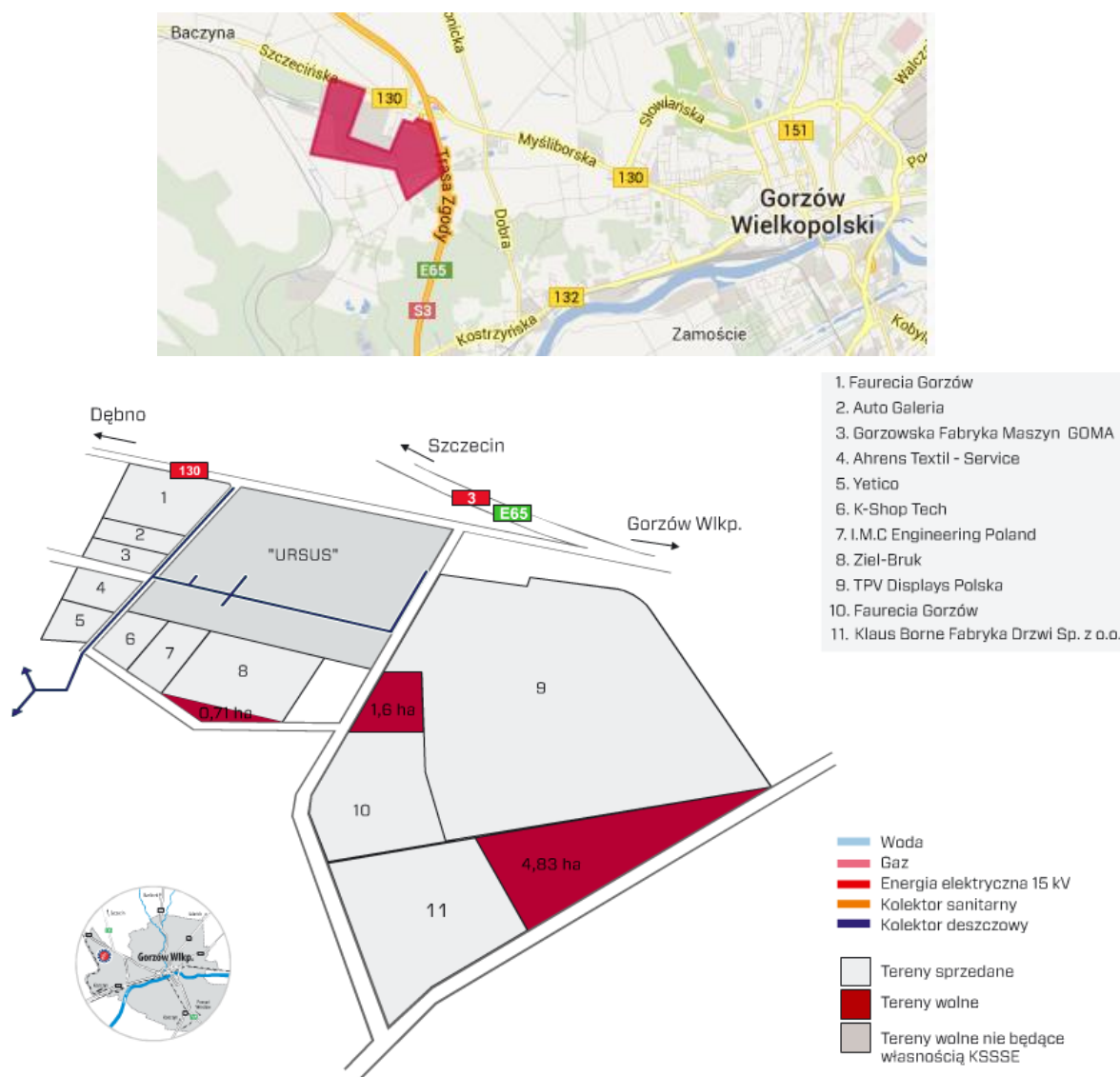
Korzystny wpływ na rozwój gospodarczy MOF GW miało utworzenie w 2001 roku terenów inwestycyjnych w ramach Kostrzyńsko-Słubickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej (KSSSE). Obecna powierzchnia zainwestowanych terenów inwestycyjnych KSSSE podstrefy

Gorzów Wlkp. wynosi 78,75 ha. KSSSE oferuje bogaty wybór w pełni przygotowanych do rozpoczęcia inwestycji terenów. Lokalizacja strefy jest bardzo korzystna z punktu widzenia potencjalnego inwestora: do centrum miasta - 10 km; do autostrady - 65 km (50 min); do granicy z Niemcami - 48 km (40 min.); do granicy z Czechami - 280 km; do Poznania - 125 km.⁵² Dodatkowym atutem jest bezpośredni dojazd do drogi krajowej S3.

Ryc. 11. Węzły komunikacyjne oraz tereny inwestycyjne na terenie MOF GW.
Źródło: opracowanie własne.

⁵² http://www.kssse.pl/pl/o_strefie/dzialalnosc.html

Ryc. 12. Tereny inwestycyjne KSSSE Podstrefa Gorzów Wlkp.
Źródło: http://www.kssse.pl/pl/oferta/tereny_inwestycyjne/gorzow_wlkp.

Przedsiębiorca podejmujący działalność gospodarczą na terenie Kostrzyńsko-Słubickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej jest uprawniony do korzystania z pomocy regionalnej w postaci zwolnienia podatkowego w podatku dochodowym CIT z dwóch tytułów: poniesionych nakładów inwestycyjnych lub tworzenia nowych miejsc pracy.

Gorzowska podstrefa KSSSE (ulożona w dwóch obszarach miasta Gorzowa Wlkp.) stanowi ważny element na gospodarczej mapie MOF GW. Łącznie podstrefa w Gorzowie Wlkp. (jeden obszar w części północno – zachodniej, drugi w północno – wschodniej części miasta) zajmowała do marca 2014r. 86,5 ha powierzchni. **W 2013 r. wolnych terenów pozostało zaledwie 7,75 ha.**

W związku z tym podjęte zostały działania mające na celu poszerzenie KSSSE o ok. 35 ha. Potrzeba ta została ujęta w Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 18 marca

2014 zmieniającym granice KSSSE⁵³. Na obszarze Gorzowa Wlkp. włączone zostaną w struktury podstrefy nowe tereny, **z czego już ok. 15 ha zostało zajętych przez Jeronimo Martins Polska**⁵⁴. Dlatego też już teraz diagnozuje się konieczność dalszego przygotowywania przestrzeni inwestycyjnej na obszarze MOF GW. Warto również podkreślić, iż na terenie pozostałych gmin wchodzących w skład MOF GW nie powstały podstrefy KSSSE. Jedynie rdzeń posiada opisaną powyżej podstrefę stanowiącą ważny element rozwoju gospodarczego obszaru.

Niemniej jednak gminy: Kłodawa i Bogdaniec posiadają zdiagnozowane potrzeby w zakresie pozyskania nowych terenów inwestycyjnych. Obecnie nad utworzeniem podstrefy na swoim obszarze pracuje gmina Kłodawa. Ustalenie w planie zagospodarowania przestrzennego gminy Kłodawa warunków zabudowy i zagospodarowania obszaru położonego na południe od wsi Wojcieszycy (po prawej i lewej stronie drogi powiatowej Wojcieszycy-Gorzów Wlkp.) oraz określenie przeznaczenia tych terenów pod zabudowę produkcyjno-techniczną stworzy warunki do utworzenia podstrefy KSSSE⁵⁵. Rada Gminy Santok uchwaliła (uchwała nr LIX/329/10 w dniu 28.10.2010r.) mpzp dla miejscowości Wawrów przeznaczając 54 ha na tereny pod zabudowę: przemysłową, składy, handel hurtowy i usługi. Natomiast uchwałą Nr XXX/V/266/13 z dnia 30 grudnia 2013 r.⁵⁶ wprowadziła zmiany zagospodarowania terenów w celu przekształcenia terenów upraw polowych na nowe tereny inwestycyjne (Janczewo) oraz terenów mieszkalnictwa i usług na tereny pod lokalizację obiektów handlowych powyżej 2000m powierzchni handlowej (Wawrów). Obszary te wymagają jednak niezbędnego uzbrojenia.

Należy wziąć również pod uwagę, że utworzenie m.in. Parku Naukowo-Przemysłowego Gorzowski Ośrodek Technologiczny (którego jeden z komponentów zlokalizowany jest w miejscowości Stanowice na terenie gminy Bogdaniec) będzie generowało powstawanie w obszarze MOF GW nowych, lub rozbudowę istniejących przedsiębiorstw. Analiza SWOT Foresightu regionalnego „Branżowy rozwój Gorzowa Wielkopolskiego” oraz „Nowoczesne kadry gospodarki” wskazuje jako zagrożenie dla regionu niedostatecznie rozwiniętą infrastrukturę techniczną, w tym drogi, media, tereny przemysłowe. Obecnie KSSSE to teren lokalizacji największych pracodawców takich, jak: TPV Displays Polska, Faurecia i inne.

Szybkie wyczerpywanie się istniejących zasobów wyraźnie wskazuje na duże zapotrzebowanie na gotowe, w pełni uzbrojone nowe tereny inwestycyjne w MOF GW. Zbrojenie terenów inwestycyjnych będzie miało miejsce m.in. na terenach powojkowych,

⁵³ <http://www.mg.gov.pl/node/20331>

⁵⁴ <http://www.gazetalubuska.pl/apps/pbcs.dll/article?AID=/20131213/POWIAT04/131219579>

⁵⁵ Uzasadnienie do Uchwały Nr XXXVIII/290/14 Rady Gminy Kłodawa z dnia 26 marca 2014 r. w sprawie przystąpienia do opracowania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Kłodawa dla obrębu Wojcieszycy [...]

⁵⁶ Uchwała Nr XXX/V/266/13 Rady Gminy Santok z dnia 30 grudnia 2013 r. w sprawie: zmiany „studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Santok”

rolniczych, przemysłowych i pokolejowych w obszarze MOF GW. Jak zostało wskazane w dokumencie „*Foresight regionalny...*” zbrojenie terenów inwestycyjnych to m.in. jeden z 10 priorytetów polityki publicznej wspierającej przedsiębiorczość oceniony w skali od 1 do 5 na poziomie 4,3.

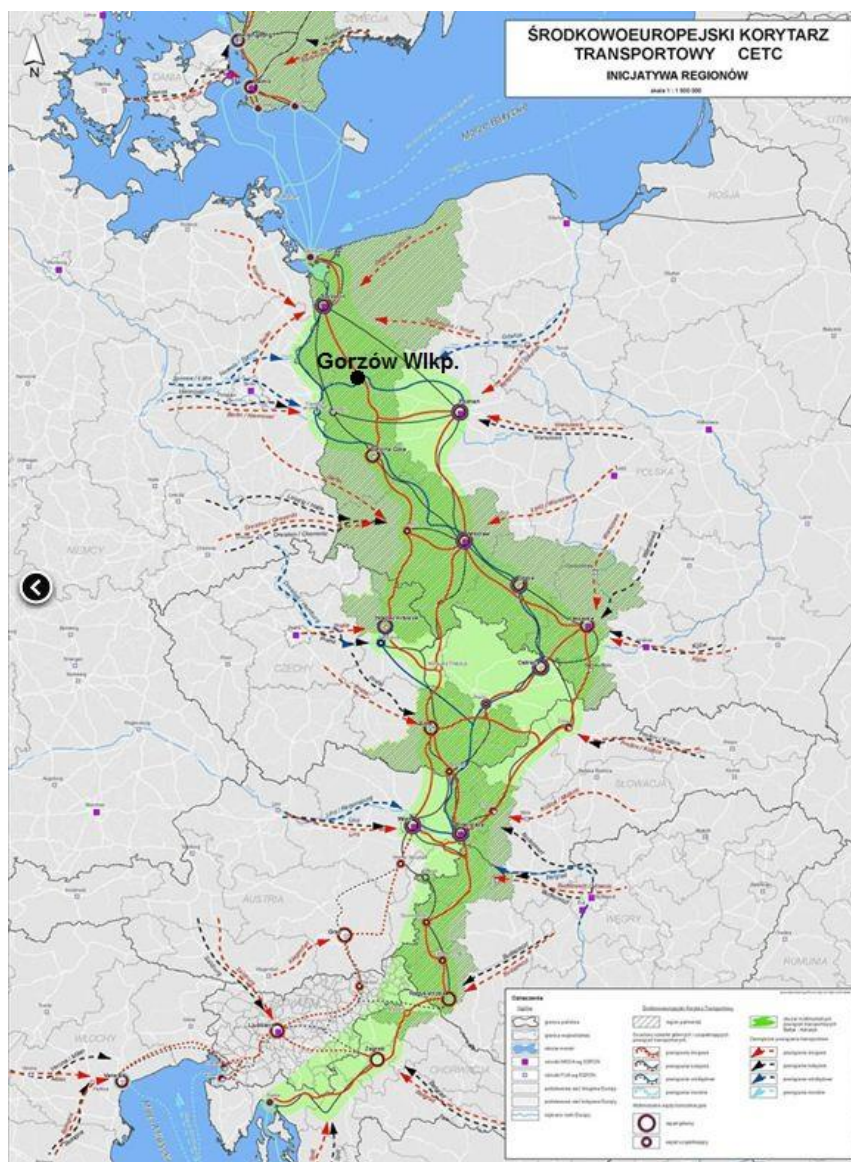
Przekształcenie ww. terenów na tereny dla potencjalnych inwestorów w MOF GW jest ściśle powiązane z celem szczegółowym *II. Budowa oferty gospodarczej makroregionu* opisanym w „Strategii Rozwoju Polski Zachodniej 2020”, w ramach którego wskazuje się, że największy potencjał rozwojowy Polski Zachodniej (w tym MOF GW) tkwi w branżach przemysłowych, które cechuje dynamiczny rozwój w oparciu o miejscowe endogenne zasoby. Projekt „Krajowej Polityki Miejskiej” wskazuje, iż w celu podniesienia atrakcyjności miast dla inwestorów zewnętrznych, władze samorządowe powinny starać się przygotować tereny inwestycyjne wraz z infrastrukturą techniczną.

Jednocześnie **nie wolno zapominać o zintensyfikowanej promocji gospodarczej regionu m.in. poprzez misje gospodarcze czy udział w targach branżowych.** Odpowiednia promocja regionu ma duży wpływ na zwiększenie zainteresowania inwestorów zagranicznych, a co za tym idzie wpływa na zmniejszenie bezrobocia i zatrzymanie odpływu mieszkańców w poszukiwaniu pracy. Instytucje otoczenia biznesu oraz specjalne strefy ekonomiczne wspierają zarówno rozwój przedsiębiorczości lokalnej, jak i wzmacniają atrakcyjność inwestycyjną obszaru. Ich działalność powinna być szczególnie intensyfikowana w związku z **koniecznością wykorzystania istniejącego potencjału na rzecz zwiększenia konkurencyjności lokalnej gospodarki.** Z raportu „Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski 2013” przedstawionego przez Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową wynika, że atrakcyjność inwestycyjną podregionu gorzowskiego (na obszarze którego zlokalizowany jest MOF GW) uznano jako przeciętną dla działalności przemysłowej, przeciętną dla działalności usługowej oraz wysoką dla działalności zaawansowanej technologicznie. Dlatego też **wskazane jest podjęcie szeroko zakrojonych działań na rzecz stworzenia systemu obszarów aktywności gospodarczej, szczególnie w kontekście wyczerpywania się arealu KSSSE oraz ich promocji w kraju, jak i zagranicą. Wykorzystanie potencjału transgranicznego położenia oraz lokalizacji względem głównych korytarzy transportowych poprzez przygotowanie właściwych warunków dla inwestowania stanowić będzie ważny impuls generujący pozytywny kierunek rozwoju MOF i zwiększenia jego atrakcyjności inwestycyjnej.**

Atrakcyjna, kompletna oferta gospodarcza skłoni podmioty krajowe i zagraniczne do lokowania kapitału oraz mocy produkcyjnych na terenie MOF GW. „Strategia Rozwoju Polski Zachodniej 2020” upatruje rozwój gospodarczy makroregionu w wypracowaniu kompleksowej oferty gospodarczej bazującej na potencjale inwestycyjnym.

Głównym czynnikiem mającym wpływ na intensywny, ale zrównoważony rozwój MOF GW jest **poprawa infrastruktury transportowej i komunikacyjnej**⁵⁷. Jej właściwy rozwój ma stanowić podstawę dla zagwarantowania spójności obszaru oraz dla zapewnienia dostępności komunikacyjnej w wymiarze zewnętrznym i wewnętrznym.

Relatywnie dobra dostępność komunikacyjna MOF GW wynika z jego lokalizacji na skrzyżowaniu dwóch głównych korytarzy transportowych. Gorzów Wlkp. leży w korytarzu o nazwie Środkowoeuropejski Korytarz Transportowy CETC-ROUTE65 (północ-południe) – ryc. 13, oraz znajduje się w strefie oddziaływania Paneuropejskiego Korytarza Transportowego II (wschód – zachód). Opierają się one na transporcie drogowym, kolejowym oraz na wodnym.

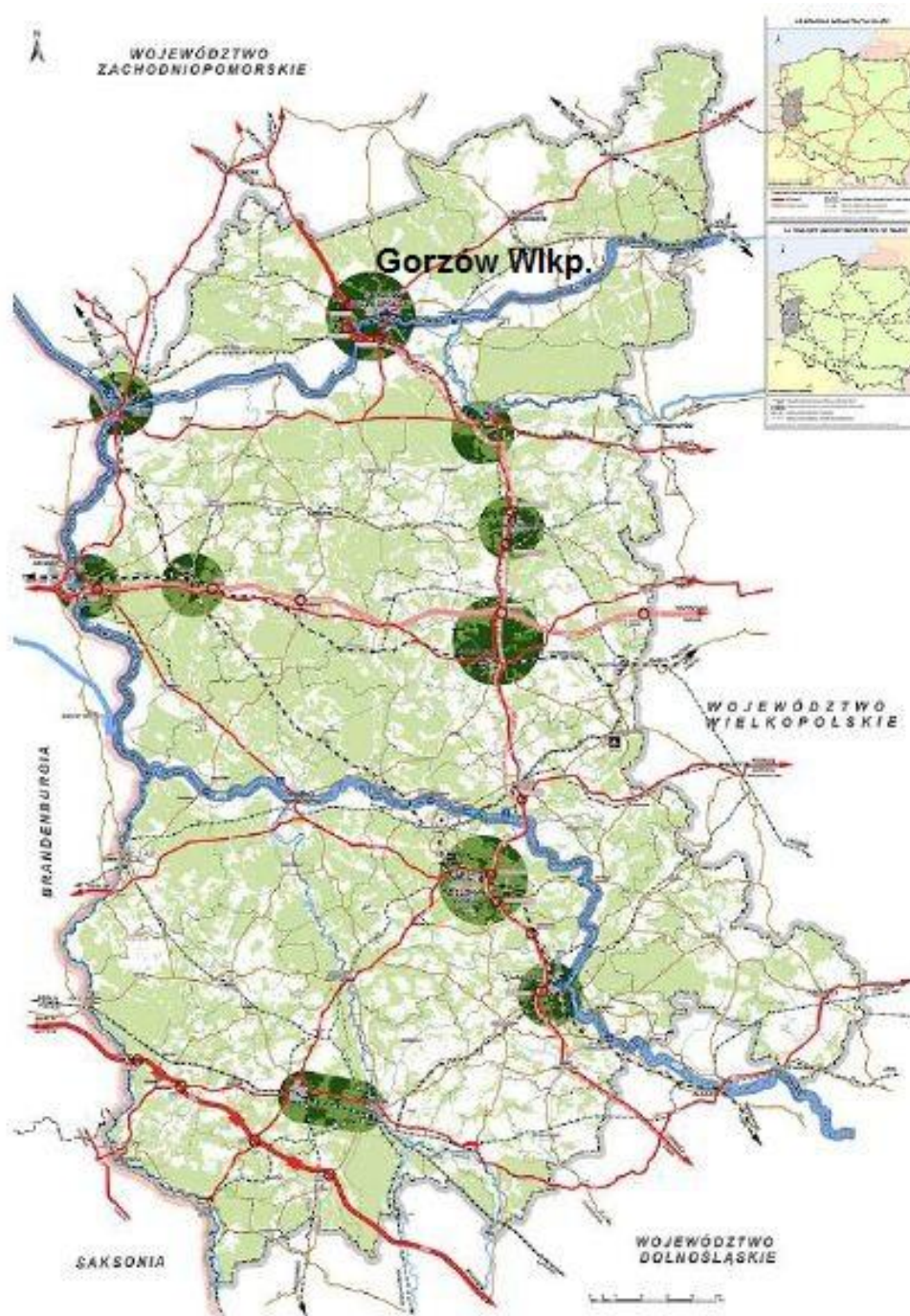

Ryc. 13. Środkowoeuropejski Korytarz Transportowy CETC

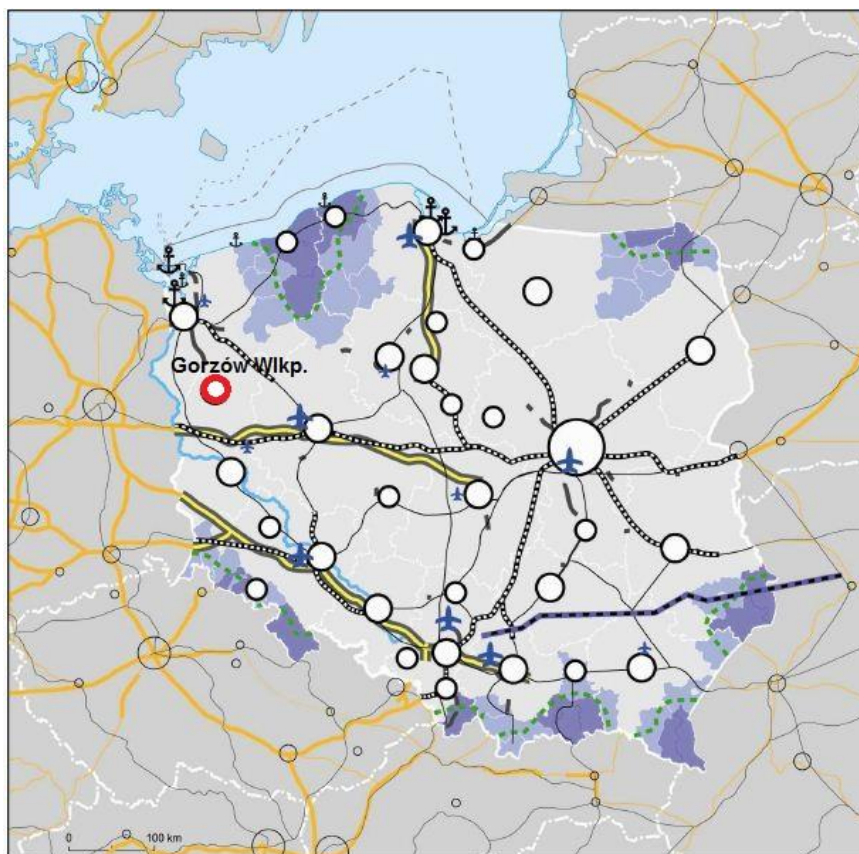
Źródło: <http://www.umwd.dolnyslask.pl/drogi/aktualnosci/artukul/sztafeta-cetc-route65-nowe-mozliwosci-transportowe-dla-dolnego-slaska-polski-i-europy/>

⁵⁷ „Raport z badania: Foresight regionalny...”

Bliskość MOF GW z granicą państwową z Niemcami (odległość do przejścia granicznego w Kostrzynie nad Odrą - 45 km) pozwala określić teren, jako ważny tranzytowy węzeł komunikacyjny.

Ryc. 14. Główne szlaki komunikacyjne województwa lubuskiego.
Źródło: Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020, Zielona Góra, listopad 2012 r.

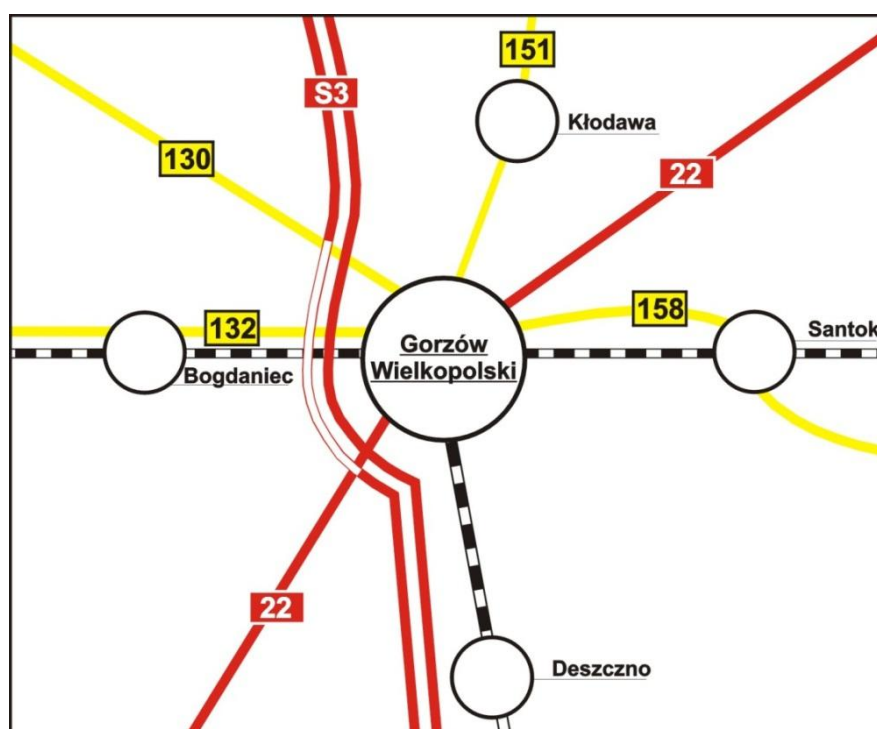
Ryc. 15 . Główne elementy sieci transportowej 2011 oraz obszary o najgorszej dostępności czasowej .
Źródło: Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, s.45.

Na węzeł komunikacyjny samego rdzenia składają się:

- droga ekspresowa S3 (Świnoujście – Lubawka, część międzynarodowego szlaku E-65),
- droga krajowa nr 22 (Kostrzyn nad Odrą – Grzechotki),
- 4 drogi wojewódzkie:
  - ✓ nr 132 do Kostrzyna nad Odrą,
  - ✓ nr 151 do Świdwina (województwo zachodniopomorskie),

- ✓ nr 158 do Drezdenka
- ✓ nr 130 do Barnówka/Dębna (województwo zachodniopomorskie).

Przez gminę Bogdaniec przebiega centralnie droga wojewódzka nr 132 oraz niewielki fragment drogi ekspresowej S3 (Trasa Zgody). Przez gminę Deszczno przebiega droga ekspresowa S3 i droga krajowa nr 22. Przez gminę Kłodawa przebiega wschodnim skrajem droga krajowa nr 22, a wzdłuż granicy gminy Kłodawa znajduje się droga ekspresowa S3. Przez gminę Santok przebiega centralnie droga wojewódzka nr 158, a fragmentami droga wojewódzka nr 159 Nowe Polichno – Skwierzyna⁵⁸.

Ryc. 16. Układ komunikacyjny MOF Gorzowa Wlkp.
Źródło: opracowanie własne.

Istotne z punktu widzenia perspektyw rozwojowych jest bez wątpienia skomunikowanie wszystkich jednostek MOF GW z siecią TEN-T. W przypadku wszystkich gmin strefy zewnętrznej MOF GW, połączenie z siecią TEN-T, której elementem jest droga ekspresowa S3, znajduje się na terenie Gorzowa Wlkp. Za pośrednictwem węzła Gorzów Zachód (ul. Kostrzyńska) istnieje skomunikowanie S3 z gminą Bogdaniec, za pośrednictwem węzła Gorzów Północ z gminą Kłodawa, natomiast zjazd Gorzów Południe, który łączy drogę ekspresową S3 z drogą krajową nr 22 - komunikuje gminę Santok i Deszczno.

⁵⁸ Plan zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla Związku Celowego Gmin MG-6 na lata 2014-2025, PTC Public Transport Consulting Marcin Gromadzki, październik 2013 r.

European
Commission

TRANS-EUROPEAN TRANSPORT NETWORK
TEN-T CORE NETWORK CORRIDORS

Ryc. 17. Mapa odcinków sieci TEN-T w Europie.

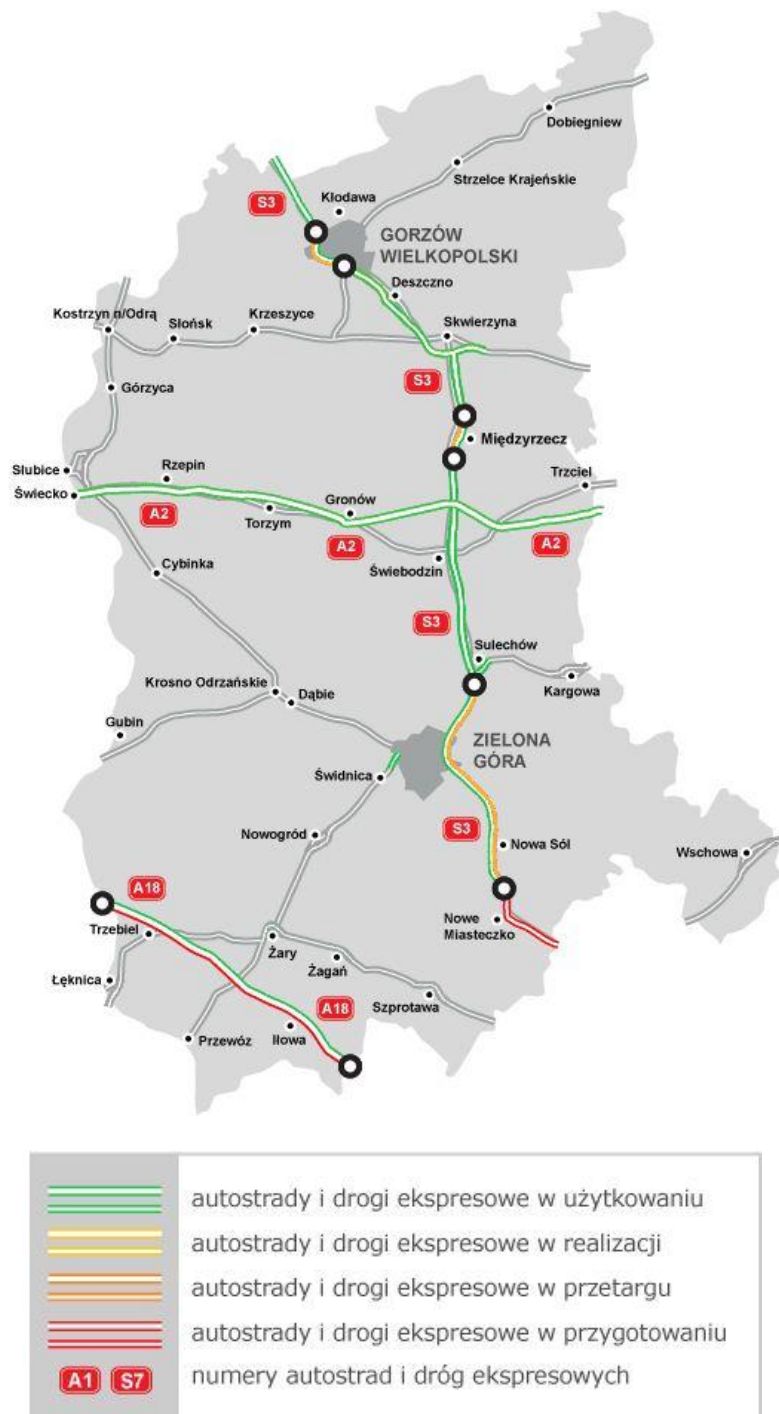
Źródło: www.ec.europa.eu

POMOC TECHNICZNA
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

Ryc. 18. Mapa stanu budowy dróg – lubuskie.

Źródło: www.gddkia.gov.pl

Istniejąca sieć uzupełniona jest siatką połączeń drogowych w obrębie gmin wchodzących w skład MOF GW. Pozwalają one na sprawną komunikację między jednostkami, zwłaszcza w kontekście intensywnego wzrostu liczby samochodów osobowych zarejestrowanych na terenie rdzenia i gmin ościennych. Do najbardziej obciążonych skrzyżowań należą: Kasprzaka – Trasa Zgody, przez które w badanym okresie przejechało niemal 45 tys.

pojazdów umownych oraz Walczaka – Górczyńska, przez które przejechało ponad 43 tys. pojazdów umownych⁵⁹.

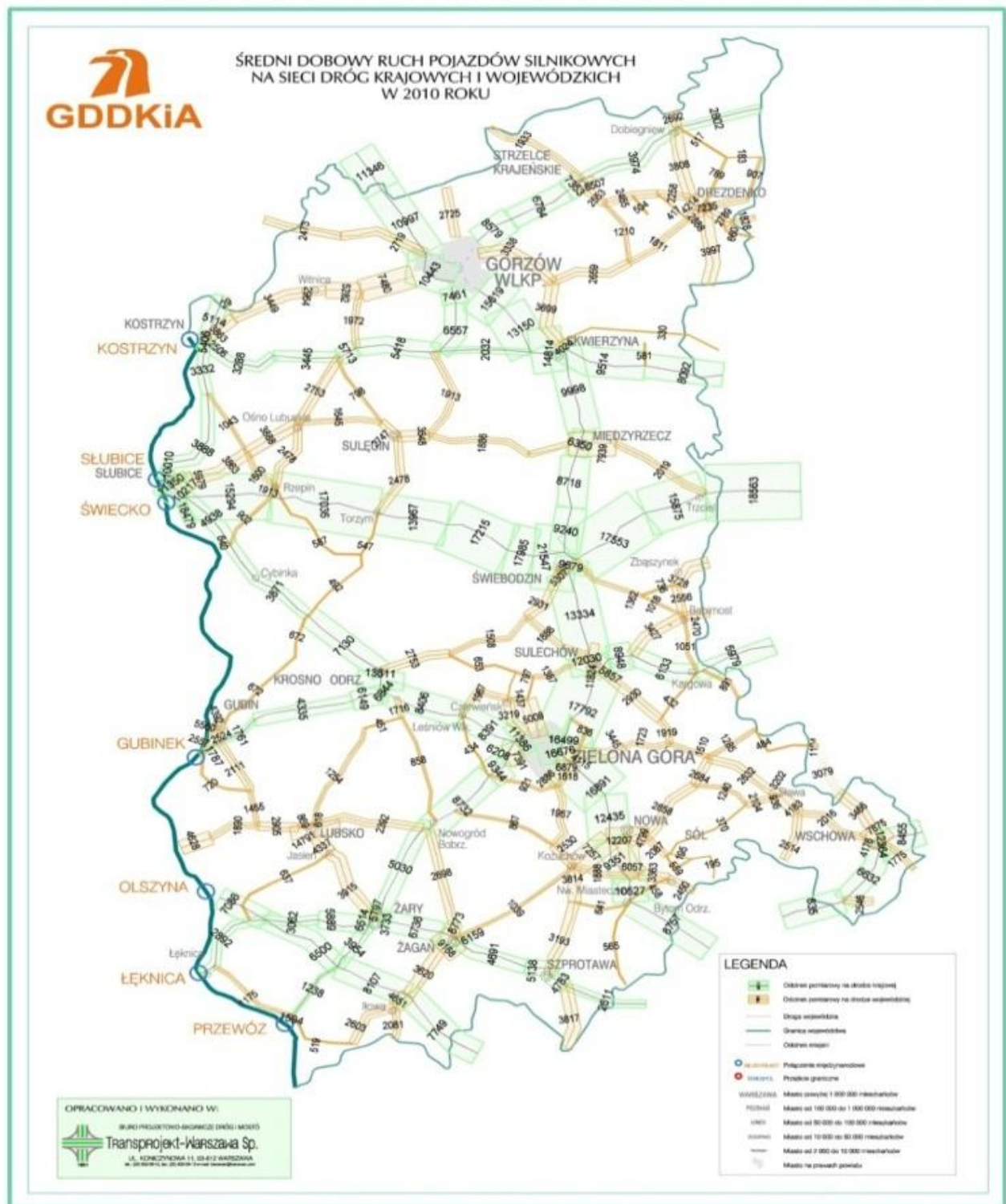
Obciążenia komunikacyjne istniejących szlaków transportowych MOF GW są coraz większe, co jest efektem dynamicznego rozwoju powiązań funkcjonalnych między rdzeniem a jednostkami zewnętrznymi.

Intensywny rozwój strefy suburbannej w gminach podmiejskich, koncentracja w mieście usług wyższego rzędu (np. edukacja ponadgimnazjalna, szkolnictwo wyższe, usługi kulturowe) oraz zmiana siły i charakteru wzajemnego oddziaływania przyczyniają się do wzrostu mobilności mieszkańców, a co za tym idzie, wzmożenia ruchu samochodowego. **Dynamika przekształceń prowadzi do utrudnień komunikacyjnych dla wszystkich mieszkańców MOF GW** (na drogach wjazdowych oraz w centrum miasta). Wyniki badań natężenia ruchu na głównych trasach wylotowych z miasta oraz na głównych punktach komunikacyjnych rozprowadzających ruch pomiędzy rdzeniem a gminami zewnętrznymi pokazują, że sytuacja w MOF GW będzie ulegała pogorszeniu.

Na drogach wylotowych w kierunku gmin Bogdaniec i Deszczno (ul. Kostrzyńska i Kasprzaka) ruch osiągnął 7,5 tys. pojazdów umownych w ciągu 12 godzin. Prognozy ruchu dla 2033 r. przewidują wzrost ruchu średnio o 130%, a na skrzyżowaniu ul. Estkowskiego i al. Konstytucji 3 Maja – aż o ponad 300%. Prognozuje się, że najbardziej obciążonymi skrzyżowaniami będą także: Rondo Gdańskie, z którego odchodzi droga wylotowa na gminy Kłodawa i Santok (ul. Walczaka) w ciągu drogi krajowej nr 22 w kierunku Strzelec Kraj. i dalej Gdańska, a także Kasprzaka – Trasa Zgody (droga wylotowa na Deszczno w ciągu drogi krajowej 22, kierunek Kostrzyn nad Odrą – granica państwa), przez które w szczytowych godzinach przejedzie ponad 9 tys. pojazdów umownych na godzinę. Na trasach wylotowych przewiduje się ponad 2-krotny wzrost ruchu – do poziomu 15-17 tys. pojazdów umownych w ciągu 12 godzin⁶⁰.

Średni dobowy ruch na sieci dróg krajowych i wojewódzkich prezentuje rycina 19.

⁵⁹ *Ibidem*
⁶⁰ *Ibidem*

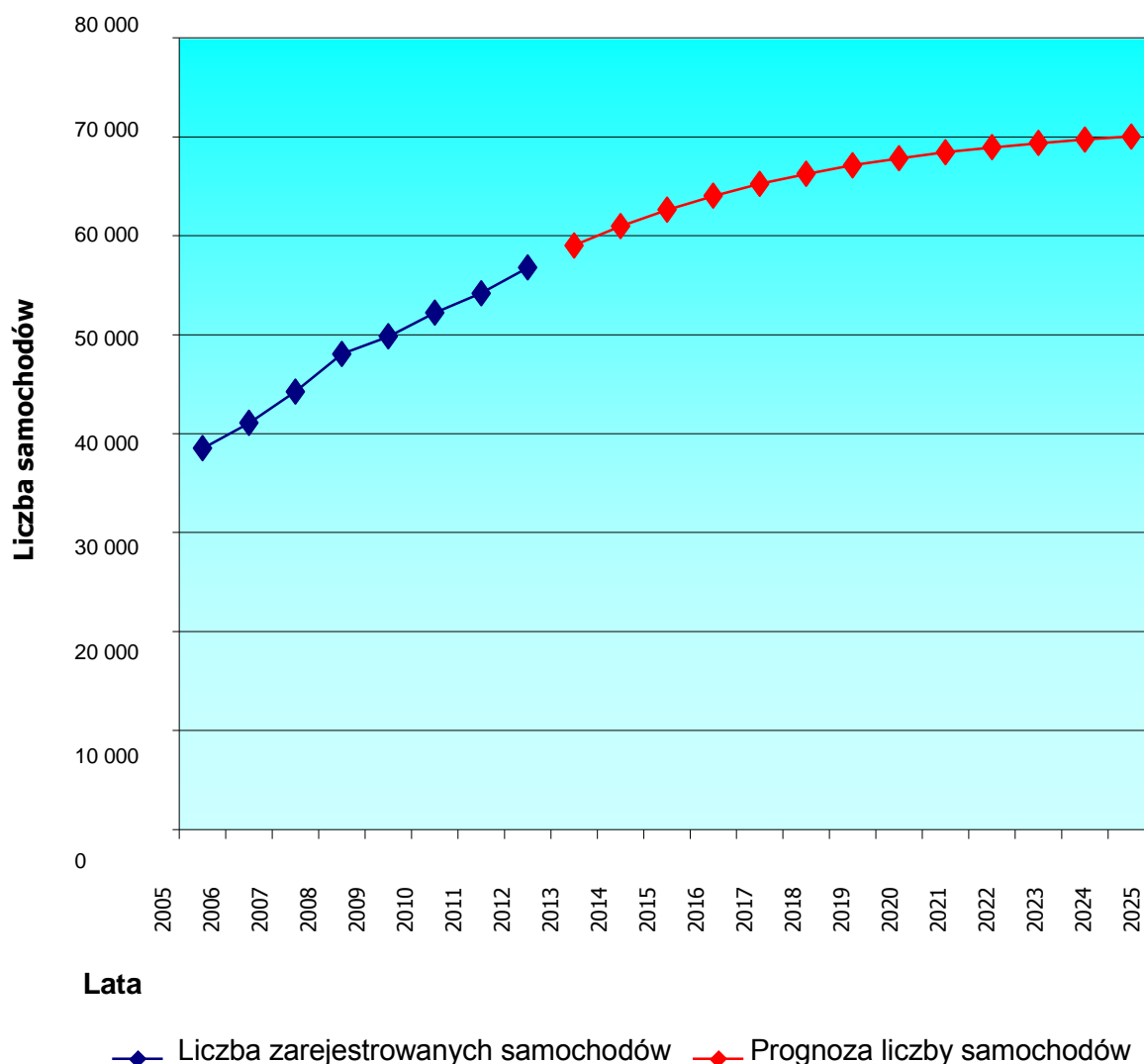

Ryc. 19. Średni dobowy ruch pojazdów silnikowych na sieci dróg krajowych i wojewódzkich w 2010 roku; Źródło: GDDKiA

Powyższe wskaźniki związane z zakładanym przyszłym natężeniem ruchu oparte są na prognozowanej liczbie zarejestrowanych pojazdów. Szacunki wykonane dla miasta Gorzowa Wlkp. wskazują na zwiększenie obciążenia motoryzacyjnego.

W 2012r. w Gorzowie Wlkp. zarejestrowanych było blisko 57 tys. samochodów osobowych. Wskaźnik motoryzacji wyniósł ponad 467 samochodów osobowych na 1 000 mieszkańców.

Ryc. 20. Liczba samochodów osobowych zarejestrowanych w Gorzowie Wlkp. i jej prognoza do 2025r.

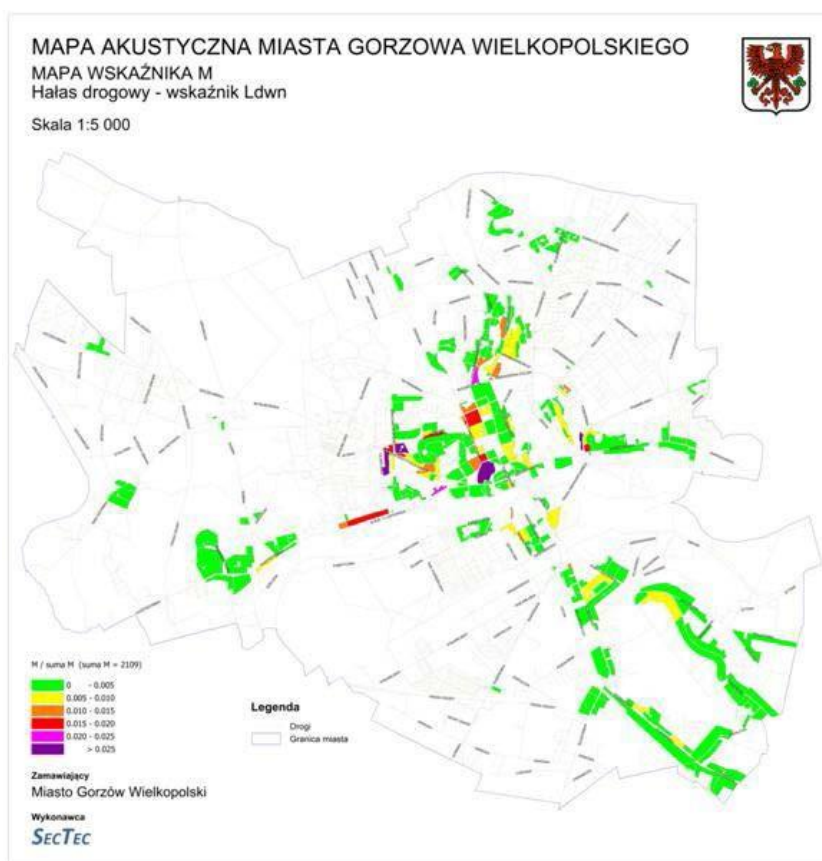
Źródło: Plan zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla Związku Celowego Gmin MG-6 na lata 2014-2025, październik 2013, PTC Public Transport Consulting. Marcin Gromadzki

Przygotowana dla Gorzowa Wlkp. prognoza wskaźnika motoryzacji zakłada wzrost liczby samochodów osobowych do 59,5 tys. w 2015r., 66,9 tys. – w 2020r. i 75,5 tys. – w 2025r. Oznacza to przyrost liczby samochodów osobowych w kolejnych

badanych latach do 2025 r. odpowiednio o 5,8, 17,9 i 32,3%, czyli osiągnięcie wskaźnika motoryzacji na niezmiernie wysokim poziomie, 630 samochodów osobowych na 1 000 mieszkańców.

Ruch drogowy jest także istotnym źródłem hałasu. Miasto Gorzów Wlkp. posiada opracowany w 2013r. „Program ochrony środowiska przed hałasem dla Miasta Gorzowa Wlkp.”, z planowaną realizacją do 2019r., w tym działania zmierzające do uspokojenia ruchu i zastosowania nawierzchni o zmniejszonej hałaśliwości.

Dla potrzeb programu w odniesieniu do wybranych fragmentów ulic dokonano obliczenia wskaźnika M – jest to średni poziom dźwięku wyrażony w decybelach (dB), wyznaczony w ciągu wszystkich dób w roku, z uwzględnieniem pory dnia (rozumianej jako przedział czasu w godzinach 6-18), pory wieczoru (godziny 18-22) oraz pory nocy (godziny 22-6). Jak wynika z ryciny 21 przedstawiającej wyniki pomiaru, skumulowanie hałasu ma miejsce na terenie centrum rdzenia MOF GW.

Ryc. 21. Mapa wskaźnika M (Ldwn) – hałas drogowy w Gorzowie Wlkp.

Źródło: Program ochrony środowiska przed hałasem, Gorzów Wielkopolski 2013, s.65.

W 2010r. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Zielonej Górze w ramach monitoringu hałasu komunikacyjnego (krótko- oraz długookresowego) przeprowadził badania w jednym punkcie pomiarowym zlokalizowanym w Jeninie

(ul. Gorzowska) na terenie gminy Bogdaniec. Z przeprowadzonych pomiarów wynika, że głównym źródłem uciążliwości akustycznej jest przejazd pojazdów ciężkich (w porze dziennej 6%, w porze nocnej 8%). Z przeprowadzonych badań wynika, że w miejscu pomiaru występują przekroczenia zrównoważonego poziomu dźwięku dla pory dziennej o 7,7 dB oraz o 10,4 dB dla pory nocnej⁶¹.

Źródło hałasu stanowić może również transport kolejowy, a w przypadku MOF GW jest to linia kolejowa nr 203 relacji Krzyż – Kostrzyn nad Odrą, biegnąca przez Santok, Gorzów Wlkp. i Bogdaniec oraz linia kolejowa nr 367 biegnąca przez Gorzów Wlkp. i gminę Deszczno w kierunku Zbąszynka⁶².

Na podstawie mapy przekroczeń poziomu dopuszczalnego oraz analizy głównych zamierzeń inwestycyjnych miasta, opracowano propozycje rozwiązań antyhałasowych na terenie Gorzowa Wlkp., a także wskazano kierunki działań, które należy podjąć, aby minimalizować negatywne skutki oddziaływania hałasu.

Zaproponowano wprowadzenie elementów edukacji ekologicznej (w tym promowanie zachowań proekologicznych związanych z alternatywnymi formami transportu – pieszego, rowerowego i komunikacji zbiorowej), która – pomimo, że nie wpływa bezpośrednio na redukcję hałasu – jest wśród lokalnej społeczności ważnym elementem w osiągnięciu wysokiego poziomu świadomości o wpływie hałasu na zdrowie człowieka i przeciwdziałaniu nadmiernej emisji hałasu do środowiska.

Podstawowe kierunki redukcji hałasu obejmują:

- 1) w zakresie hałasu drogowego:
  - a) eliminowanie ruchu tranzytowego z obszarów o gęstej zabudowie mieszkaniowej;
  - b) dalszą budowę układu obwodnicowego miasta;
  - c) wymianę nawierzchni drogowych, stosowanie nawierzchni „cichych”;
  - d) tworzenie stref uspokojonego ruchu, ograniczenia prędkości;
  - e) wspieranie komunikacji rowerowej;
  - f) wspieranie rozwoju komunikacji zbiorowej;
  - g) właściwą politykę parkingową;
  - h) sterowanie ruchem w mieście, rozwój systemów ITS;
  - i) wyznaczenie parkingów w mieście, w tym typu „park&drive”;
  - j) stosowanie właściwej stolarki okiennej w obiektach chronionych;
- 2) w zakresie hałasu tramwajowego:
  - a) wymiana torowisk w ulicach Sikorskiego i Kostrzyńskiej;
  - b) stosowanie nowoczesnych konstrukcji torowisk przy rozbudowach i remontach;

⁶¹ Stan środowiska w województwie lubuskim w latach 2009-2010. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Zielonej Górze, Zielona Góra-Gorzów Wielkopolski 2012.

⁶² *Ibidem*

- c) wymiana przestarzałego i głośnego taboru na nowoczesny i cichszy;
- d) korekta geometrii szyn i kół tramwajów, odpowiednie hamulce.

Jako działania ujęte w programie, przewidziane do wykonania do 2019r., wskazano wymianę nawierzchni ulic, przebudowę wybranych odcinków ulic wraz z wymianą nawierzchni i ograniczenie prędkości na wskazanych odcinkach ulic, w tym wymianę nawierzchni na nawierzchnię o dobrych parametrach akustycznych ul. Kostrzyńskiej w Gorzowie Wlkp., oraz remont torowiska w ulicach Sikorskiego i Kostrzyńskiej.

Emisja zanieczyszczeń powietrza pochodząca z transportu samochodowego, zaraz po spalaniu paliw stałych w indywidualnych systemach grzewczych, jest przyczyną pogarszającego się stanu powietrza atmosferycznego. Sytuacja związana z przekroczeniem niektórych substancji w powietrzu na terenie rdzenia MOF GW została opisana w potencjale przyrodniczo-środowiskowym (rozdział 4.4 niniejszego dokumentu).

W celu minimalizacji zanieczyszczeń wprowadzanych do powietrza przez transport samochodowy, należy prowadzić działania redukujące emisję z tym związaną poprzez m.in.:

- remonty dróg, gdyż ich modernizacja wpływa na polepszenie płynności jazdy, co z kolei powoduje mniejszą emisję spalin do powietrza;
- wspieranie rozwoju komunikacji rowerowej i pieszej, czy też rozwój przyjaznej komunikacji zbiorowej; budowę systemu ścieżek rowerowych.

Inwestycje skierowane na polepszenie infrastruktury komunikacji publicznej, rowerowej, czy też pieszej na terenie MOF GW zachęcą mieszkańców do korzystania z autobusów, jednoślądów, czy do poruszania się pieszo - jako alternatywy do transportu samochodowego.

Korzystanie z komunikacji rowerowej i pieszej wpływa nie tylko na poprawę jakości powietrza atmosferycznego, ale także klimatu akustycznego.

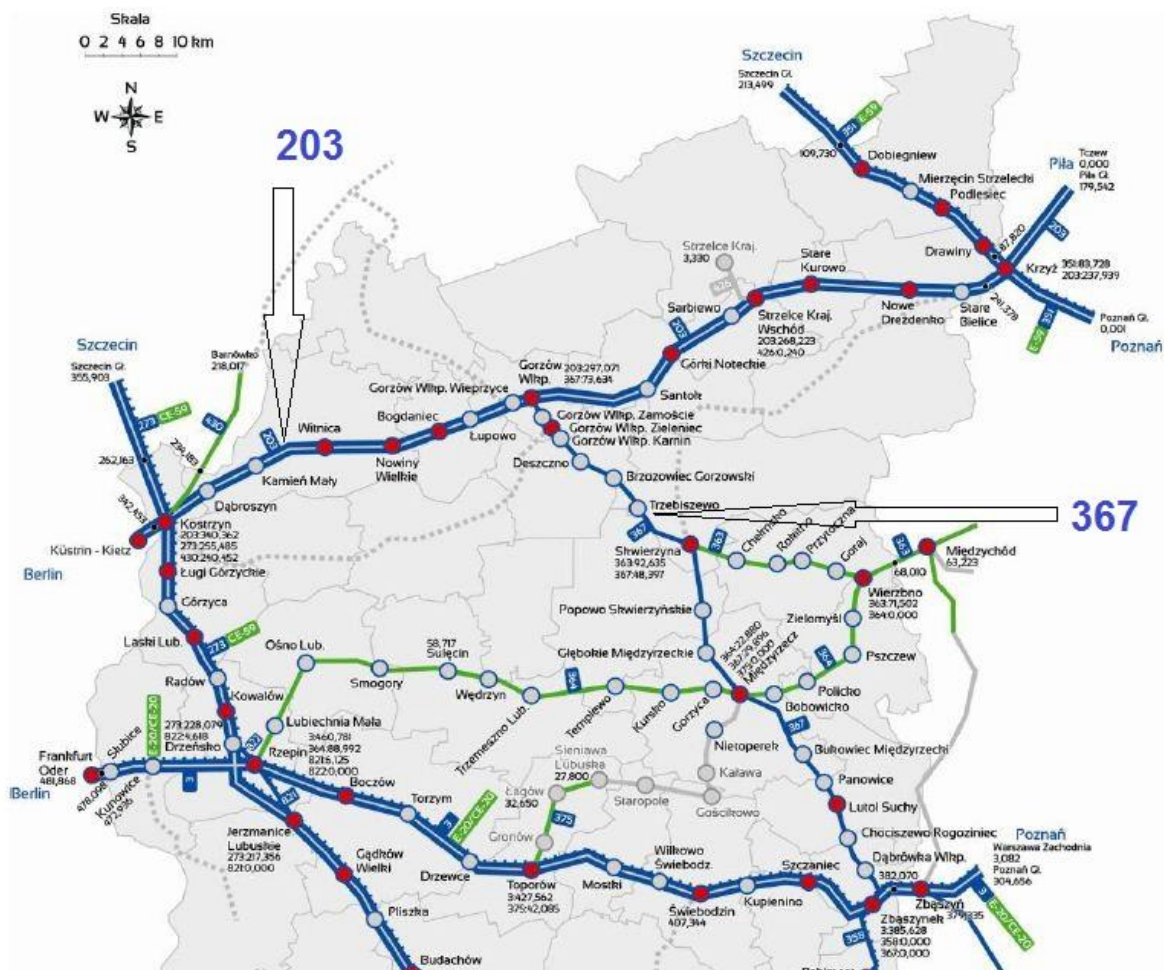
Ponadto poprzez rozwój ww. komunikacji zachęca się mieszkańców do prowadzenia zdrowszego trybu życia, co wpływa na poprawę stanu ich zdrowia, a w efekcie nawet do wydłużenia trwania życia.

Niezbędne jest również prowadzenie kampanii edukacyjno-informacyjnych dla mieszkańców w zakresie przyczyn i skutków (zwłaszcza zdrowotnych) zanieczyszczeń powietrza.

Przez teren MOF przebiegają dwie linie kolejowe (ryc. 22):

- nr 203 z Kostrzyna nad Odrą do Tczewa (odcinek Kostrzyn nad Odrą - Krzyż Wlkp.),
- nr 367 z Gorzowa Wlkp. do Zbąszynka⁶³.

⁶³ *Ibidem*

Ryc. 22. Sieć kolejowa na obszarze północnej części województwa lubuskiego.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Plan zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego na sieci komunikacyjnej w wojewódzkich przewozach pasażerskich, część graficzna, Departament Infrastruktury i Komunikacji Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego, listopad 2012 r.

W mieście zlokalizowanych jest 5 stacji i przystanków kolejowych, natomiast w gminach zewnętrznych dwie stacje w gminie Deszczno (trasa 376) oraz dwie w gminie Bogdaniec i jedna w Santoku (trasa 203). W celu poprawy skomunikowania kolejowego północnej części województwa lubuskiego realizowana była modernizacja linii kolejowej 203 Tczew – Kostrzyn, na odcinku Kostrzyn – Gorzów Wlkp.

Połączenie kolejowe Berlin – Küstrin – Kostrzyn – Gorzów jest dotychczas największym sukcesem i ciesząc się największą popularnością linią w podmiejskim transporcie szynowym między Berlinem-Brandenburgią i Polską.⁶⁴ Podejmowane są działania reaktywujące bezpośrednie połączenie kolejowe pomiędzy Berlinem a Gorzowem. Przeszkodą jest brak homologacji polskich i niemieckich pojazdów na sąsiedni kraj.

Za utworzeniem takiego połączenia przemawia fakt, że codziennie granicę kraju - na przedmiotowej trasie - przekracza w pociągach Niederbarnimer Eisenbahn AG (NEB) od

⁶⁴ Biała Księga. Pasażerski transport publiczny między Związkiem Komunikacyjnym Berlin – Brandenburgia i Polską zachodnią. VBB Verkehrsverbund Berlin-Brandenburg GmbH, sierpień 2011r.

700 do 1000 pasażerów⁶⁵. Ponadto badania Brandenburskiej Politechniki w Cottbus⁶⁶ pokazały, że liczba pasażerów z początkową/docelową stacją na terminalu Berlin-Brandenburg-International BBI może sięgnąć 550 osób na dobę.

Należy nadmienić, że na trasie Berlin-Gorzów Wlkp. nie ma żadnej alternatywy w postaci autostrady, tym bardziej należy wykorzystać potencjał istnienia linii kolejowej nr 203. Mieszkańcy Gorzowa, zapytani poprzez ankiety, wyrażają chęć korzystania z bezpośredniego połączenia do Berlina⁶⁷.

W celu popularyzowania i usprawnienia kolejowej komunikacji transgranicznej władze Gorzowa Wlkp. zawarły z Verkehrsverbund Berlin – Brandenburg GmbH i NEB Betriebsgesellschaft mbH oraz PKP Przewozy Regionalne Spółka z o.o. porozumienie w sprawie „Wspólnego biletu” Gorzów Wlkp. - Berlin, uprawniające do korzystania z komunikacji miejskiej obu miast w ramach przejazdów indywidualnych i grupowych. Przedsięwzięcie „Wspólny bilet” umożliwi poprzez kupno jednego biletu podróż na trasie Berlin - Gorzów Wlkp. - Berlin oraz korzystanie z komunikacji miejskiej obu miast. Celem przedsięwzięcia jest zwiększenie ruchu turystycznego pomiędzy aglomeracjami Gorzowa Wlkp. i Berlina, a także wyjście naprzeciw oczekiwaniom mieszkańców tych regionów dotyczącym łatwiejszego i atrakcyjniejszego podróżowania.

Zgodnie z informacją otrzymaną z Lubuskiego Oddziału Przewozów Regionalnych, w okresie od stycznia do grudnia 2013 roku ilość sprzedanych biletów na trasie Gorzów-Berlin wyniosła 11 192 sztuki.

Wspieranie utworzenia bezpośrednich połączeń na linii kolejowej Berlin - Gorzów Wlkp. oraz działań na rzecz rozwoju tej linii, a także ułatwienia rozwoju gospodarczego gmin oraz innych inwestorów łączących swą działalność z rozwojem tej linii kolejowej było głównym zadaniem działającej od 2006 do 2013 roku Wspólnoty Interesów „Linia Kolejowa Berlin-Gorzów Wlkp. (Europejskie Ugrupowanie Interesów Gospodarczych - EUIG)⁶⁸.

Jednym z kluczowych projektów w ramach niniejszej inicjatywy było opisane wyżej przedsięwzięcie „Wspólny bilet”.

Dynamiczny rozwój ośrodka gorzowskiego wraz z jego najbliższą strefą oddziaływania skutkować będzie także koniecznością lepszego skomunikowania zewnętrznego. Jediną formą transportu, która nie rozwinęła się w obszarze oddziaływania

⁶⁵ *Ibidem*

⁶⁶ „Analiza logistyczno-ekonomiczna projektu skomunikowania trasy kolejowej Berlin-Gorzów (tzw. Kolei Wschodniej) z lotniskiem Berlin-Brandenburg International (BBI)”

⁶⁷ Badania zainicjowane przez Miasto Gorzów Wlkp., mające na celu wysądować potencjalne zainteresowanie nowym połączeniem bezpośrednim do Berlina wśród mieszkańców. Marzec 2014r.

⁶⁸ Kontynuacją wspomnianego EUIG stanowić będzie Europejskie Ugrupowanie Współpracy Terytorialnej, o roboczej nazwie „TransOderana”, które swoją działalność planuje rozpocząć od 2015r. Szerzej o Ugrupowaniu w rozdziale 4.6.

Gorzowa Wlkp. jest transport lotniczy. Mieszkańcy MOF GW oraz potencjalni inwestorzy mają do dyspozycji następujące lotniska:

- ✓ Port Lotniczy Szczecin-Goleniów im. NSZZ Solidarność,
- ✓ Port Lotniczy Poznań-Ławica, Poznań,
- ✓ Berlin Airport – Berlin.

W „Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020” jako jedną z kluczowych inwestycji wymieniono budowę lotniska do celów biznesowych i sportowo – turystycznych w okolicach Gorzowa Wlkp. Inwestycja ta miałaby zwiększyć atrakcyjność północnej części województwa pod względem inwestycyjnym i biznesowym. Istnieje możliwość wykorzystania lotniska np. w Lipkach Wielkich. Jednak powstanie takiej infrastruktury w kontekście możliwości jej sfinansowania, konieczności racjonalizacji i optymalizacji sieci lotnisk regionalnych oraz kierowania się ważniejszymi priorytetami inwestycyjnymi w strefie oddziaływania Gorzowa Wlkp., na chwilę obecną nie stanowi zadania kluczowego.

Priorytetowym natomiast wydaje się kolejne przedsięwzięcie wykazane w „Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020”. W dokumencie wskazano bowiem znaczący problem wynikający z braku bazy lotniczego pogotowia ratownictwa medycznego w północnej części województwa. Rozlokowanie baz HEMS w regionie stawia północną część województwa w bardzo niekorzystnej sytuacji. Rejon obsługiwany może być przez bazy położone w Zielonej Górze, Poznaniu i Szczecinie, co powoduje nadmierne wydłużenie czasu oczekiwania na pomoc. Konieczność utworzenia w okolicy Gorzowa Wlkp. bazy HEMS dostrzeżona została m.in. w „Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030”.

Współcześnie kluczowe znaczenie dla rozwoju Gorzowa Wlkp. oraz jego obszaru funkcjonalnego ma także cyfryzacja rozumiana jako powszechny dostęp do szerokopasmowego Internetu zgodnie z założeniami „Strategii Europa 2020” (a zwłaszcza inicjatywy Europejska Agenda Cyfrowa), w tym wolny dostęp do Internetu w przestrzeni publicznej. W celu poprawy dostępności do szerokopasmowego Internetu w północnej części województwa lubuskiego powołane zostało Stowarzyszenie Lubuska Sieć Szerokopasmowa (LSS). Stanowi ono formułę prawno–organizacyjną umożliwiającą wybudowanie, a następnie utrzymanie i zarządzanie szerokopasmową infrastrukturą sieciową. Ma reprezentować interesy 35 jednostek samorządowych obejmujących miasta i gminy w województwie lubuskim: między innymi Gorzów Wlkp. oraz gminy Bogdaniec, Deszczno, Kłodawa, Santok. Stowarzyszenie pozwala na wspólną realizację nowych rozszerzonych zadań kompetencyjnych, które umożliwią samorządom upowszechnianie Internetu na swoim terenie. Zapisy ustawy o wspieraniu rozwoju usług i sieci telekomunikacyjnych umożliwiają samorządowi terytorialnemu tworzenie sieci szerokopasmowych oraz budowę, eksploatację infrastruktury telekomunikacyjnej i sieci telekomunikacyjnych.

Miasto Gorzów Wlkp. wspierając LSS zleciło przygotowanie wariantowej analizy budowy sieci LSS opartej na radiowej technice transmisji danych WiMAX. Założeniem projektowym jest to, aby świadczyć usługę szerokopasmowego dostępu do Internetu na całym obszarze Subregionu Północnego Województwa Lubuskiego (SPWL). Przyczyni się to do likwidacji wykluczenia cyfrowego poprzez m.in. usuwanie tzw. "białych" obszarów (tzn. bez należycie rozwiniętej infrastruktury telekomunikacyjnej), rozwoju usług typu e-oświata, e-administracja, e-zdrowie, a także monitoringu. Sieć LSS winna pozwolić także na prowadzenie przez jednostki samorządu terytorialnego oraz jednostki im podległe wspólnej polityki korzystania z usługi dostępu do Internetu, wpływając m.in. na poprawę jakości, bezpieczeństwa informacji, jak i na redukcję kosztów dostarczania usług internetowych⁶⁹.

Do rozwoju społeczeństwa informacyjnego przyczyniają się także liczne projekty realizowane przy wsparciu środków Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego 2007 – 2013, szczególnie projekt samorządu województwa lubuskiego „Szerokopasmowe Lubuskie”, polegający na rozbudowie sieci światłowodowej w regionie.

Szerzej na temat opisanego potencjału w gminach wchodzących w skład MOF GW przedstawia Strategia Rozwoju MOF GW (s. 27-43).

4.3. Potencjał kulturalny i aktywność społeczna.

Zrównoważony rozwój miejskiego obszaru funkcjonalnego opiera się nie tylko na czynnikach stricte infrastrukturalno - gospodarczych. Z punktu widzenia konieczności dbania o kapitał ludzki i społeczny należy zapewnić właściwe warunki i jakość życia wszystkim mieszkańcom.

Ważny obszar działalności na terenie MOF GW stanowi szeroko rozumiana działalność kulturowa i artystyczna. Obszar ten wyraźnie pokazuje powiązania między miastem, a gminami ościennymi.

Oferta realizowana poprzez instytucje zlokalizowane w rdzeniu MOF GW ma ponadlokalny zasięg, a tym samym wpływa na rozwój jego funkcji metropolitalnych.

Do najbardziej prestiżowych przedsięwzięć w zakresie infrastruktury kultury regionu zaliczyć można Filharmonię Gorzowską. Jej unikatowość wynika przede wszystkim z faktu, że jest to jeden z najmłodszych w Polsce i pierwszy po 1989 roku wybudowany zupełnie od podstaw obiekt tego typu. Filharmonia powstawała w latach 2009 – 2011, w ramach realizacji projektu „Budowa Centrum Edukacji Artystycznej – Filharmonia Gorzowska”⁷⁰, dofinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013. Jednocześnie stworzona została

⁶⁹ <http://www.lss.gorzow.pl>

⁷⁰ www.filharmoniagorzowska.pl

z wielką dbałością o artystyczny poziom i wedle europejskich standardów nowa, zawodowa orkiestra. Instytucja zajmuje się popularyzowaniem muzyki poważnej wśród mieszkańców miasta i regionu. Instytucja prowadzi Orkiestrę Kameralną, organizuje koncerty muzyczne oraz realizuje cykle edukacyjne dla dzieci i młodzieży (audycje dla szkół, koncerty rodzinne). Filharmonia Gorzowska jest również organizatorem dwóch festiwali: Międzynarodowego Festiwalu Filmów o Muzyce KAMERaTON oraz Gorzowskiego Festiwalu Wielkanocnego. Potwierdzeniem wysokiego zapotrzebowania mieszkańców regionu na ofertę Filharmonii jest fakt, iż tylko w jednym roku (od kwietnia 2013r. do marca 2014r.) Filharmonia Gorzowska gościła 31 tys. słuchaczy.

Centrum Edukacji Artystycznej – Filharmonia Gorzowska pełni także znaczącą rolę edukacyjną poprzez organizowanie szeregu przedsięwzięć muzycznych skierowanych do młodych melomanów. Stanowi jednocześnie niezwykle ważny element edukacji artystycznej w regionie. Na uwagę zasługuje bowiem fakt, że na terenie MOF GW intensywnie rozwija się sieć szkół o profilu artystycznym. Obecnie w mieście działa Szkoła Muzyczna I i II stopnia oraz Liceum Plastyczne.

Na uwagę zasługuje również Miejskie Centrum Kultury, które prowadzi działalność impresaryjną, organizuje duże imprezy muzyczne, od muzyki rockowej po klasyczną, w tym dwie doroczne o zasięgu międzynarodowym: festiwal Reggae nad Wartą oraz Spotkania Orkiestr Dętych „Alte Kameraden”. Instytucja podejmuje się organizacji największych projektów kulturalnych i artystycznych w regionie, a także prowadzi edukację muzyczną wśród dzieci i młodzieży szkolnej. MCK jest operatorem Amfiteatru (zlokalizowany w Parku Siemiradzkiego), który po gruntownej modernizacji i przebudowie stanowi jedną z najnowocześniejszych scen artystycznych w Polsce Zachodniej. Instytucja ta jest także siedzibą kilku stowarzyszeń.

Bogatą ofertę życia kulturalnego dla mieszkańców MOF GW zapewniają także, Muzeum Lubuskie im. Jana Dekerta, Teatr im. Juliusza Osterwy, Młodzieżowy Dom Kultury, Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Zbigniewa Herberta, Miejski Ośrodek Sztuki, Kamienica Artystyczna „Lamus”, Jazz Club „Pod Filarami”.

Kulturalny wizerunek MOF GW tworzony jest także poprzez szereg przedsięwzięć i projektów artystycznych: wspomniany wyżej międzynarodowy festiwal Reggae nad Wartą oraz Spotkania Orkiestr Dętych „Alte Kameraden”, Gorzowskie Spotkania Teatralne, Międzynarodowe Spotkania Teatrów Ulicznych, Scena Letnia Gorzowski Festiwal Teatrów Ogródkowych, Nocny Szlak Kulturalny, Międzynarodowy Festiwal Tańca, Międzynarodowe Spotkania Zespołów Cygańskich „Romane Dyvesa”, Gorzowskie Spotkania z Muzyką Dawną, Gorzów Jazz Celebrations.

Ofertę kulturową MOF GW uzupełniają gminne ośrodki i centra kultury zlokalizowane w gminach ościennych. Elementem wzmacniającym powiązania MOF w dziedzinie kultury

jest fakt, że mieszkańcy Gorzowa licznie uczestniczą w dużych imprezach plenerowych organizowanych przez gminy ościenne. Najlepszym przykładem jest Lubuskie Święto Chleba w Bogdańcu, czy też Święto Pieczonego Kurczaka w Deszcznie.

Bogata oferta działań kulturowych MOF GW stanowi nie tylko odpowiedź na zapotrzebowanie odbiorców. Jest też doskonałym pretekstem do integracji społeczności lokalnej, ale także okazją powstania szeregu inicjatyw oddolnych.

Jak wynika z przeprowadzonych badań eksperckich – Gorzów Wlkp. pełni dla ościennych gmin wiejskich funkcję centrum kulturalnego. Placówki kultury w mieście oferują bardzo dużą liczbę przedsięwzięć kulturalnych. Gama produktów kulturowych oraz dostępnych form uczestnictwa w kulturze oferowanych w Gorzowie jest nieporównywalna z ofertą kulturalną na terenie pozostałych gmin MOF GW. Zjawiskiem naturalnym jest, iż w przeważającej większości przypadków uczestnictwo w kulturze (zarówno bierne – jako widz, słuchacz, itp., jak i czynne – jako uczestnik warsztatów, cykli edukacji kulturalnej, itp.) wiąże się ze skorzystaniem z oferty gorzowskich instytucji kulturalnych. Można przyjąć, że samorząd Gorzowa w dużej mierze przejmuje funkcje gmin MOF GW jeśli chodzi o zapewnienie ich mieszkańcom dostępu do produktów kulturowych. Jeśli chodzi o segment kultury wysokiej funkcje te są realizowane w całości. W tym sensie Gorzów jest niekwestionowanym centrum kultury, natomiast działania samorządów gmin wiejskich mają z jednej strony charakter uzupełniający, z drugiej zaś są nastawione na tworzenie przestrzeni dla zaangażowania mieszkańców, np. w wymiarze wzmacniania lokalnej tożsamości, poczucia wspólnoty i więzi⁷¹.

Miasto Gorzów posiada jasną wizję rozwoju kultury wyrażonej w „Strategii rozwoju kultury do roku 2020”. Wyposażenie i stan infrastrukturalny obiektów kultury jest jednak bardzo zróżnicowany. Z jednej strony są obiekty bardzo nowoczesne (np. filharmonia, biblioteka wojewódzka i miejska) z drugiej zdezastowane, zużyte i niedostosowane do prowadzenia profesjonalnej działalności kulturalnej zgodnej z oczekiwaniami mieszkańców MOF GW. Dużym problemem, z jakim boryka się Gorzów jest również brak obiektu do profesjonalnej bazy dla amatorskich zespołów artystycznych. Brakuje studia nagrań, zadaszona obiektu, w którym mogłyby prowadzić działalność liczne zespoły taneczne.

Miasto w zakresie rozwoju usług publicznych w dziedzinie kultury zamierza przede wszystkim postawić na rozwój kompetencji kulturowych, związanych z edukacją kulturową.⁷²

Bogata sieć instytucji kultury przypadająca na tak stosunkowo niewielki obszarowo i ludnościowo MOF miasta wojewódzkiego **potwierdza duże zapotrzebowanie na tę formę**

⁷¹Inwentaryzacja i analiza dostępnych i wykorzystywanych zasobów oraz usług publicznych świadczonych przez Związek Celowy Gmin MG-6. Raport częściowy z badań – kultura. Gorzów Wlkp. – Cieszyn, kwiecień 2013 r.

⁷²*Ibidem*

usług, a także wskazuje na olbrzymi potencjał pozwalający stworzyć atrakcyjne, przyjazne i konkurencyjne miejsce do życia.

Niezwykle istotną kwestią jest również efektywne wykorzystanie zasobów naturalnych jak i kultury, stanowiących dziedzictwo dla przyszłych pokoleń. Efektywne ich wykorzystanie przynosi bowiem wymierne korzyści środowiskowe oraz gospodarcze. Dziedzictwo kulturowe oraz zasoby kultury są ważnym czynnikiem postaw kreatywnych w społeczeństwie. Może to wpływać na wspieranie działań innowacyjnych wynikających ze zwiększonych kompetencji kulturowych, a tym samym oddziaływać pozytywnie na rozwój gospodarczy.

We współczesnym świecie kluczowym problem przy analizie sfery społecznej jest określenie aktywność lokalnej. Wynika ona przede wszystkim z poziomu kapitału społecznego, a ten jest obecnie jednym z najważniejszych endogenicznych czynników rozwoju lokalnego i regionalnego. Odzwierciedleniem aktywności społecznej jest rozwój organizacji pozarządowych, w tym fundacji i stowarzyszeń. Bardzo ważnym aspektem, na który zwrócili uwagę eksperci opracowujący dokument pn.: „Inwentaryzacja i analiza dostępnych i wykorzystywanych zasobów oraz usług publicznych świadczonych przez Związek Celowy Gmin MG-6. Raport częściowy z badań – kultura”, jest konieczność zintensyfikowania działań kulturalnych jako najlepszego antidotum na zdiagnozowaną bierność i brak zaradności części mieszkańców MOF GW. Jak zauważają autorzy ww. opracowania – ze względu na występujące często zjawisko „dziedziczenia niezaradności” szczególną grupą odbiorców usług publicznych w dziedzinie kultury są dzieci i młodzież.

Ruch społeczny na terenie MOF GW jest bogaty i różnie ustrukturyzowany. Działają oddziały stowarzyszeń i związków ogólnopolskich, związki i stowarzyszenia regionalne, stowarzyszenia lokalne, wiele organizacji pozarządowych w innych formach organizacyjnych oraz grupy nieformalne. Wiele spośród organizacji ma status organizacji pożytku publicznego (OPP). Jest to specjalny status, o który wystąpić mogą działające podmioty trzeciego sektora, podkreślający ich wzorcową działalność w sferze społecznej, wiążący się ze spełnianiem szeregu wymogów, ale dający również przywileje, takie jak np. możliwość przekazywania na rzecz organizacji 1% podatku.

W 2014r. w MOF GW zarejestrowanych było 544 organizacji pozarządowych, co stanowiło prawie 16% wszystkich stowarzyszeń z województwa lubuskiego (tab. 32). Najwięcej organizacji pozarządowych, w stosunku do potencjału demograficznego, działało w rdzeniu MOF (441).

Tab. 32. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne.

Gmina	2002	2014	Rok 2002 = 100	Lubuskie = 100
m. Gorzów Wlkp.	264	441	167	12,8
Bogdaniec	10	31*	310	0,9
Deszczno	5	23	460	0,7
Kłodawa	10	27	270	0,8
Santok	11	22	200	0,6
Obszar Funkcjonalny Gorzowa Wlkp.	300	544	181	16
Województwo Lubuskie	1 653	3 439	208	100,0
POLSKA	62 906	127 180	202	3698

*liczba obejmuje także Samorządy Sołeckie Wsi z terenu gminy Bogdaniec

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.stat.gov.pl oraz danych z gmin MOF GW.

Na przestrzeni lat 2002-2014r. każda z gmin wchodząca w skład MOF GW zanotowała wzrost liczby organizacji pozarządowych. Przy czym w przypadku 4 gmin tempo wzrostu było wyższe niż w regionie. Najwyższą dynamikę wykazały gminy Deszczno (wskaźnik dynamiki 460) i Bogdaniec (310). W pozostałych gminach liczba organizacji pozarządowych rośnie wolniej. Najwolniejszy przyrost organizacji pozarządowych zaobserwowano w mieście Gorzowie Wlkp. (wskaźnik dynamiki 167).

Szczególną formę aktywności społecznej (którą w zasadzie zakwalifikować można do działań promujących kształcenie przez całe życie) na terenie prawie wszystkich jednostek tworzących MOF GW jest rozwój klubów seniora oraz Uniwersytetów III wieku. Potrzeba zintegrowania i aktywizacji osób starszych w regionie stała się impulsem dla rozwoju Uniwersytetu III wieku w Gorzowie Wlkp. (od 1993 roku) oraz w gminie Bogdaniec (od 2010r.).

Na uwagę zasługuje także fakt, że na terenie gmin wiejskich MOF GW jedną z form aktywizacji społecznej mieszkańców są sprawnie funkcjonujące samorządy sołeckie, np. Samorząd Sołecki Wsi Różanki, Samorząd Sołecki Wsi Wojcieszycy w gminie Kłodawa, Samorządy Sołeckie Wsi z terenu gminy Bogdaniec.

Intensywny rozwój tzw. III sektora w gminach tworzący MOF GW dowodzi wysokiej aktywności i zaangażowaniu społecznemu mieszkańców. Stanowi swoisty przejaw wzrostu świadomości społecznej oraz odpowiedzialności za najbliższe otoczenie. Jest też potwierdzeniem wysokiej jakości kapitału społecznego.

Szerzej na temat opisanego potencjału w gminach wchodzących w skład MOF GW przedstawia Strategia Rozwoju MOF GW (s. 43-47).

4.4. Potencjał przyrodniczo-środowiskowy.

Szereg opisanych powyższej obszarów działalności człowieka ma na celu szeroko rozumianą poprawę poziomu i jakości życia na terenie MOF GW. Nie mogą być one właściwie realizowane bez uwzględnienia konieczności zachowania zasad zrównoważonego rozwoju. W związku z koniecznością wdrażania założeń „Strategii Europa 2020”, na wszystkich uczestnikach rozwoju ciąży obowiązek **wspierania zmian w kierunku gospodarki niskoemisyjnej i bardziej efektywnej, korzystającej z zasobów środowiska oraz minimalizacji zależności wzrostu gospodarczego od jego znaczącego wpływu na środowisko naturalne.**

Tereny, na których wyznaczono MOF GW to tereny bardzo urozmaicone i cenne przyrodniczo. Potwierdza to m.in. znaczna liczba terenów objętych różnymi formami ochrony:

- parki krajobrazowe⁷³: Barlinecko-Gorzowski Park Krajobrazowy (teren gminy Kłodawa);
- obszary chronionego krajobrazu⁷⁴: Dolina Warty i Dolnej Noteci (gmina Deszczno i Santok oraz miasto Gorzów Wlkp.), Gorzowsko-Krzeszycka Dolina Warty (gmina Bogdaniec i Deszczno), Puszcza Barlinecka (miasto Gorzów Wlkp. oraz gminy Kłodawa i Santok), Lasy Witnicko-Dzieduszyckie (gmina Bogdaniec);
- obszary sieci NATURA 2000⁷⁵: Ostoja Witnicko-Dębieńska (gminy: Bogdaniec, oraz miasto Gorzów), Ujście Warty (gmina Bogdaniec), Ujście Noteci (miasto Gorzów oraz gminy: Deszczno i Santok), Ostoja Barlinecka (gminy Kłodawa i Santok), Puszcza Barlinecka (gminy Kłodawa i Santok), Gorzowskie Murawy (miasto Gorzów), Bory Chrobotkowe Puszczy Noteckiej (gmina Santok), Dolina Dolnej Noteci (miasto Gorzów, gmina Deszczno i Santok), Puszcza Notecka (gmina Santok);
- rezerваты przyrody⁷⁶: Bogdanieckie Cisy, Bogdanieckie Grądy, Dębowa Góra (gmina Bogdaniec), Santockie Zakole (gmina Deszczno), Dębina, Rzeka Przylęzek i Wilanów (gmina Kłodawa), Gorzowskie Murawy (miasto Gorzów), Buki Zdroiskie (gmina Santok);
- użytki ekologiczne⁷⁷: Gorzowskie murawy kserotermiczne (miasto Gorzów), Nad Wartą, Nad Glinikiem, Przy Jeziorze, Oczko, Mały Półwysep (gmina Deszczno), Bagna, Różanki, Wilanów, Torfowisko Górne, Torfowisko Dolne (gmina Kłodawa), Gralewo, Dolny Odcinek Noteci, Kłociowisko (gmina Santok);
- pomniki przyrody (zlokalizowane na terenie każdej z gmin MOF GW).

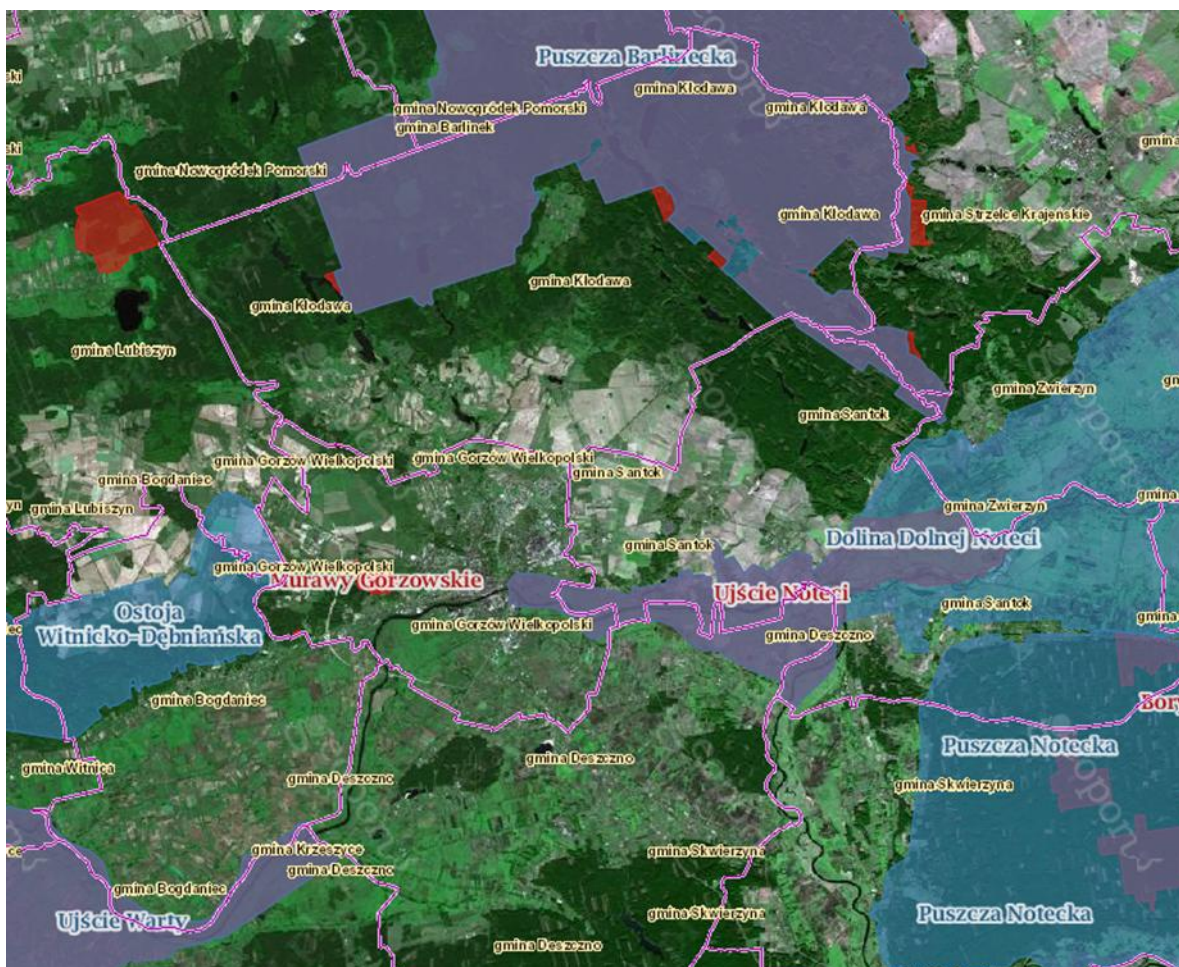
⁷³ Dane z wykazu Parków krajobrazowych województwa lubuskiego, Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Gorzowie Wlkp., stan na 27.02.2014r.

⁷⁴ Dane z wykazu Obszarów chronionego krajobrazu województwa lubuskiego, RDOŚ w Gorzowie Wlkp., stan na marzec 2014r.

⁷⁵ Dane od Generalnej Dyrekcja Ochrony Środowiska

⁷⁶ Rejestr rezerwatów przyrody województwa lubuskiego, RDOŚ w Gorzowie Wlkp., stan na 12.05.2014r.

⁷⁷ Wykaz użytków ekologicznych województwa lubuskiego, RDOŚ w Gorzowie Wlkp., stan na 18.04.2014r.

Ryc. 23. Lokalizacja obszarów Natura 2000.
 Źródło: <http://geoserwis.gdos.gov.pl/mapy/>

Licznie występujące obszary chronione oraz duża lesistość na terenie MOF GW są jego potencjałem i stanowią atrakcję turystyczną dla miłośników i obserwatorów przyrody.

Największe zasoby leśne znajdują się na terenie gminy Kłodawa (16 506,3 ha, lesistości gminy wynosi 66,5 %). Są to lasy Puszczy Gorzowskiej. W gminie Bogdaniec lasy zajmują 2 256,3 ha, a lesistość gminy wynosi 20,9%. Na terenie gminy Deszczno znajduje się 6 618,1 ha lasów (ok. 40% powierzchni gminy), które wchodzi w skład Puszczy Lubuskiej. Niemniej jednak w większości krajobraz gminy Deszczno kształtują pola i rozległe łąki nadwarciańskie, poprzecinane starorzeczami i strumieniami. W gminie Santok lasy i grunty leśne zajmują 5 803,4 ha (lesistość 34,3%). Są to głównie lasy Puszczy Noteckiej⁷⁸. Lasy obfitują w bogate runo leśne - grzyby i jagody, które przyciągają amatorów zbieractwa.

Szczególną wartością przyrodniczą dla terenu MOF GW stanowią rzeki Warta i Noteć oraz pozostałe ciek wodne jak m.in. Kłodawka, Srebrna, Santoczna czy Marwica.

Jeziora w MOF GW zlokalizowane są głównie w jego północnej części. Przeprowadzona w 1985r. inwentaryzacja jezior wykazała obecność na terenie MOF GW

⁷⁸ Dane z GUS za 2011r.

30 jezior o powierzchni powyżej 1 ha. Najliczniej zlokalizowane są na terenie gminy Kłodawa – 23 zbiorniki, z których 11 posiada powierzchnię powyżej 20 ha⁷⁹ i jest zagospodarowana turystycznie. Do największych należą: jezioro Lubie z ośrodkiem wypoczynkowym w Lipach (położone 20 km od Gorzowa), jezioro Kłodawskie z kąpieliskiem w Kłodawie (5 km od Gorzowa), jezioro Nierzym z kąpieliskiem przy trasie Gorzów-Gdańsk⁸⁰. W gminie Deszczno leży jedno jezioro Glinik oraz znajduje się sztuczny zbiornik poeksploatacyjny w Karninie. Na terenie gminy Santok zlokalizowane są 3 zbiorniki, a w Gorzowie – jeziorko Błotne (do 1 ha) i Ruski Staw (ok. 1,7 ha).

Stan Warty, największej rzeki na terenie MOF GW oceniony został jako ogólnie umiarkowany, o silnej eutrofizacji i złym stanie chemicznym – z przekroczeniami zanieczyszczeń mikrochemicznych⁸¹. Sytuacja ta jest efektem odprowadzania ścieków przemysłowych i sanitarnych nie tylko z terenu Gorzowa, ale z innych ośrodków zlokalizowanych w górnym biegu rzeki, takich jak Poznań czy Konin. Na uwagę zasługuje fakt, że dzięki przeprowadzonej modernizacji oczyszczalni ścieków w Gorzowie Wlkp. jakość ścieków odprowadzanych do Warty odpowiada normom środowiskowym. Działania na rzecz poprawy jakości środowiska wodnego odbywają się ponadto poprzez tworzenie zintegrowanego systemu kanalizacji sanitarnej Gorzowa Wlkp. i gmin ościennych wchodzących w skład Związku Celowego Gmin MG-6. Szerzej na ten temat w Strategii Rozwoju MOF GW, w rozdziale „Sfera gospodarczo-infrastrukturalna” (str.40-41).

Do największych zagrożeń środowiskowych związanych z lokalizacją MOF GW nad dwiema ważnymi rzekami w Polsce zachodniej zalicza się zagrożenie powodziowe. Miejscowości zlokalizowane w Dolinie Warty i Noteci są szczególnie narażone na podtopienia w wyniku wezbrań w głównych ciekach wodnych, jak również w sieci kanałów łączących rzeki i cieki wodne. Wezbrania mogą wynikać z silnych opadów, roztopów oraz zatorów. Ostatnie znaczące wystąpienie wód z koryt rzecznych oraz podtopienia zagrażające bezpośrednio mieszkańcom miało miejsce w 2010r., gdy poziom Warty i Noteci znacznie przekroczył stan alarmowy⁸². W celu minimalizacji zagrożenia realizowano m.in. projekt „Ochrona przeciwpowodziowa obszaru zlewni kanału Siedlickiego – etap I”, dofinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego 2007-2013. Jego celem była poprawa skuteczności istniejącego systemu melioracyjnego, który nie zapewniał sprawnego odprowadzania wód gruntowych (przy wysokich stanach wody w Warcie i długotrwałych opadach atmosferycznych) oraz ograniczenie występowania zagrożenia powodziowego⁸³.

⁷⁹ Inwentaryzacja jezior województwa gorzowskiego, Instytut Kształtowania Środowiska we Wrocławiu, 1985r.

⁸⁰ www.klodawa.pl

⁸¹ Ekofizjografia dla Miasta Gorzowa Wlkp. (materiał Urzędu Miasta Gorzowa Wlkp.)

⁸² Wydział Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego Urzędu Wojewódzkiego Województwa Lubuskiego.

⁸³ www.gorzow.pl

Dane Głównego Urzędu Statystycznego wskazują na duże zróżnicowanie przestrzenne MOF GW pod względem udziału korzystających z oczyszczalni ścieków⁸⁴. Jedynie w Gorzowie Wlkp. 99,9% mieszkańców korzysta z oczyszczalni ścieków⁸⁵. W pozostałych gminach rozpiętość wskaźnika jest bardzo duża, od 10,4% w Deszcznie do 52,4% w Kłodawie⁸⁶. Pozytywnym kierunkiem zmian jest fakt, że stopniowo wzrasta poziom objęcia obszaru MOF GW inwestycjami mającymi na celu poprawę jakości środowiska przyrodniczego.

Poprawie jakości środowiska ma służyć także projekt „Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej na obszarze Związku Celowego Gmin MG-6”, realizowany przez Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. w Gorzowie Wlkp., dofinansowany środkami z Funduszu Spójności w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2007-2013. Realizacja przedmiotowego projektu obejmuje wszystkie gminy tworzące MOF GW i ma na celu rozbudowę i modernizację systemu kanalizacyjnego, rozbudowę i modernizację oczyszczalni ścieków i systemu wodociągowego oraz modernizację Zakładów Uzdatniania Wody⁸⁷.

Wysoki poziom zurbanizowania w ramach MOF GW generuje także kolejne zagrożenie dla mieszkańców, jakim jest zanieczyszczenie powietrza.

Na podstawie badań jakości powietrza w punktach pomiarowych przy ul. Kosynierów Gdyńskich oraz Borowskiego w Gorzowie Wlkp., czyli w obszarze starej zabudowy mieszkaniowej, wykonanych przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Zielonej Górze, których wyniki zostały ukazane w „Rocznej ocenie jakości powietrza w województwie lubuskim na podstawie badań immisji wykonanych w 2013 roku”, stwierdzono ponadnormatywną liczbę przekroczeń dopuszczalnego 24-godzinnego poziomu stężenia pyłu drobnocząsteczkowego PM10 w powietrzu. Należy dodać, że przekroczenia poziomu dopuszczalnego PM10 w mieście Gorzowie Wlkp. odnotowano już w 2005r.

Również wyniki badań stężenia benzo(a)pirenu w pyle zawieszonym PM10 w powietrzu, uzyskane w 2013r., wskazują na przekroczenie poziomu dopuszczalnego.

Jednocześnie w obszarach aktywności mieszkańców i w obrębie głównych ciągów komunikacyjnych odnotowuje się zwiększone stężenie szkodliwych substancji, w tym dwutlenku węgla, siarki czy azotu.

Stan ten jest przede wszystkim efektem tzw. „niskiej emisji” – tj. spalania paliw stałych w ogrzewaniu budynków, a także wynika ze wzmożonego ruchu samochodowego. Uciążliwości związane z podwyższeniem poziomu zanieczyszczeń powietrza odczuwalne są

⁸⁴ Portrety powiatów i gmin województwa lubuskiego w 2012 r., GUS

⁸⁵ Województwo Lubuskie 2013 - podregiony, powiaty, gminy. Opracowanie GUS.

⁸⁶ Portrety powiatów i gmin województwa lubuskiego w 2012 r., GUS

⁸⁷ <http://www.jrp.pwikgo.pl/>

nie tylko przez mieszkańców Gorzowa, ale także gmin ościennych, przede wszystkim w sezonie grzewczym, w otoczeniu zwartej zabudowy mieszkaniowej.

W związku z odnotowanymi przekroczeniami norm zanieczyszczenia powietrza w 2007r. opracowano „Program ochrony powietrza dla Gorzowa Wielkopolskiego – miasta na prawach powiatu” w odniesieniu do pyłu zawieszonego PM10 oraz w 2012r. „Program ochrony powietrza dla strefy miasto Gorzów Wielkopolski” – w odniesieniu do benzo(a)pirenu zawartego w pyłe zawieszonym PM10.

W programach tych wyznaczono działania naprawcze oparte przede wszystkim na założeniu polegającym na podłączeniu zagrożonych obszarów miasta do miejskiej sieci ciepłowniczej, a także związane ze zmniejszeniem zapotrzebowania na energię ciepłą poprzez ograniczanie strat ciepła – dzięki stopniowej termomodernizacji budynków.

Kompleksowa modernizacja energetyczna budynków publicznych oraz mieszkalnych na terenie MOF GW powinna polegać m.in. na: ocieplaniu ścian, wymianie stolarki okiennej czy drzwiowej, ociepleniu stropodachów, zmianie źródła ciepła dla CWU i CO, zastosowaniu OZE. Projektami komplementarnymi do działań związanych z głęboką termomodernizacją energetyczną budynków publicznych na terenie MOF GW, będą działania związane z termomodernizacją budynków mieszkalnych, realizowane przez spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe.

W zakresie ograniczenia emisji komunikacyjnej podstawowym kierunkiem działań jest m.in. rozwój przyjaznej komunikacji zbiorowej, tworzenie stref uspokojonego ruchu, czy też wspieranie komunikacji rowerowej.

Szczegółowa analiza wskazująca obszary, podmioty i działania związane z pakietem klimatyczno-energetycznym miasta Gorzowa Wlkp. przedstawiona zostanie w planie gospodarki niskoemisyjnej. Dokument wraz z bazą danych pozwalającą na ocenę gospodarki energią na terenie miasta oraz inwentaryzacją źródeł emisji gazów cieplarnianych powstanie w ramach projektu pt.: „Opracowanie i wdrożenie planu gospodarki niskoemisyjnej dla Miasta Gorzowa Wlkp.”, który otrzymał dofinansowanie ze środków Funduszu Spójności w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2007-2013. Planuje się, że prace nad opracowaniem planu gospodarki niskoemisyjnej dla Gorzowa Wlkp. potrwać do końca sierpnia 2015r., następnie dokument zostanie uchwalony przez Radę Miasta Gorzowa Wlkp.

Również gminy: Bogdaniec, Deszczno, Kłodawa i Santok są w trakcie przygotowywania planów gospodarki niskoemisyjnej. Umożliwią one aktualną ocenę stanu powietrza na terenie gmin, analizie zostanie poddana gospodarka energetyczna gmin. Dokumenty nakreślą także działania w zakresie ograniczenia niskiej emisji, poprawy efektywności energetycznej gospodarki oraz zwiększenia ilości energii z odnawialnych źródeł na terenie ww. gmin.

W ramach pracy nad planami będzie prowadzona inwentaryzacja budynków na terenach ww. JST.

Planowany termin zakończenia opracowywania planów gospodarki niskoemisyjnej w gminach MOF GW to IV kwartał 2015r.

Wyżej opisane działania przyczynią się do osiągnięcia celów określonych w pakiecie klimatyczno-energetycznym dla Europy do 2020 rok, tj. pozwolą na redukcję emisji gazów cieplarnianych, zwiększenie udziału energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych, redukcję zużycia energii poprzez podniesienie efektywności energetycznej.

Wysoka energochłonność transportu, słaba efektywność energetyczna budynków oraz brak ekologicznych systemów ciepłych obniża jakość środowiska naturalnego na terenie MOF GW, a co za tym idzie wpływa na obniżenie jakości życia jego mieszkańców.

Jednym z elementów wpływających na rozwiązanie wspomnianego problemu jest realizacja przez Miasto Gorzów Wlkp. projektu „Redukcja emisji zanieczyszczeń powietrza w śródmieściu Gorzowa Wlkp.”

Projekt dofinansowany został z dotacji Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w ramach programu priorytetowego: „Likwidacja niskiej emisji wspierająca wzrost efektywności energetycznej i rozwój rozproszonych odnawialnych źródeł energii. Część 1) Program pilotażowy KAWKA” oraz pożyczki Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Zielonej Górze. Jest realizowany w partnerstwie pomiędzy Miastem Gorzów Wlkp. – Liderem projektu i PGE Górnictwo i Energetyka Konwencjonalna S.A. – Partnerem projektu. Celem projektu jest ograniczenie emisji zanieczyszczeń powietrza poprzez modernizację wysokoemisyjnych systemów zaopatrzenia w energię ciepłą (piece kaflowe, c.o. etażowe węglowe) na obszarze o przekroczonych dopuszczalnych poziomach zanieczyszczeń – w śródmieściu Gorzowa Wlkp. Jest to obszar miasta, który ze względu na wiek zabudowy mieszkaniowej nie posiadał dotychczas nowoczesnego systemu ciepłego.

Ponadto gminy tworzące MOF GW, w dużej mierze dzięki dofinansowaniu unijnemu, sukcesywnie realizują projekty związane z podniesieniem efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej, w tym termomodernizacją. Mimo podejmowania przez samorządy ww. działań zmierzających do poprawy jakości powietrza, na terenie MOF GW nadal występuje potrzeba termomodernizacji.

Obiekty użyteczności publicznej, w tym oświatowe i kulturowe, które zostały wybudowane w przestarzałej technologii w latach 60-70 ubiegłego wieku, nie spełniają obowiązujących norm ciepłych, co powoduje wysoką energochłonność budynków i straty energii. Powoduje to obniżenie standardów jakości powietrza, niższy komfort i jakość nauczania, zwiększenie wydatków na utrzymanie placówek.

Działania mające na celu ochronę środowiska (zarówno w zakresie ochrony wód, jak i powietrza poprzez likwidację źródeł niskiej emisji, termomodernizację itp.) zagwarantują zachowanie olbrzymiego potencjału przyrodniczego, jaki posiadają gminy należące do MOF GW.

W zurbanizowanych obszarach MOF GW, jak w większości ośrodków, występują uciążliwości związane z hałasem komunikacyjnym. Działania jakie należałoby podjąć w celu podniesienia jakości klimatu akustycznego opisane zostały wcześniej, w potencjale infrastrukturalno-gospodarczym niniejszego dokumentu (rozdział 4.2).

Głównym celem Strategii ZIT MOF GW w zakresie rewitalizacji jest poprawa warunków rozwoju obszarów zdegradowanych w wymiarze przestrzennym, społecznym, kulturowym i Gospodarczym oraz w zakresie infrastruktury technicznej. Realizacji tego celu służyć będzie planowanie i wdrażanie kompleksowych projektów interwencyjnych w oparciu o zintegrowane podejście obszarowe.

Pomimo licznych inwestycji, mających miejsce w ramach wsparcia UE w latach 2007 – 2013, zmierzających do rewitalizacji zdegradowanej tkanki miejskiej nie jest to wyczerpany obszar interwencji. Do realnych problemów związanych z fizyczną oraz społeczną degradacją tak budynków jak i przestrzeni publicznych zaliczyć można m.in. zdegradowane centrum miasta, zniszczone obszary zielone oraz parki.

Rewitalizacja zdegradowanych obszarów MOF GW oraz odnowa obszarów zielonych przyczyni się do zachowania dobrego stanu zasobów środowiska oraz pozytywnie wpłynie na poprawę krajobrazu. Wraz z procesem rewitalizacji, oprócz m.in. rozwiązywania problemów społecznych, poprawy jakości zasobów ludzkich, podniesienia atrakcyjności otoczenia, często zachodzi także zmniejszenie emisyjności, a to dzięki towarzyszącym działaniom na rzecz podniesienia efektywności energetycznej.

Niepodjęcie działań w kierunku rewitalizacji terenów zdegradowanych, może przyczynić się do postępującej degradacji obiektów zabytkowych oraz postępującego wzrostu powierzchni terenów zdegradowanych w obszarze MOF GW, w tym terenów rekreacyjnych, miejsc zieleni podnoszących jakość zamieszkania, pełniących funkcje izolacyjne, organizujących czas wolny młodzieży i dorosłych, zapobiegając w ten sposób powstawaniu i eskalacji zachowań patologicznych.

Tworzenie przestrzeni ważnej z punktu widzenia społeczeństwa integruje je, a dbałość o stan środowiska jest ściśle powiązana z silnym poczuciem tożsamości z miejscem, w którym się żyje. Ludzie identyfikujący się z miejscem zamieszkania poczuwają się do większej odpowiedzialności i dbałości o otoczenie.

O ile w gminach zewnętrznych MOF GW następują duże skupiska zieleni, które stanowią system naturalnych „zielonych płuc” regionu o tyle w rdzeniu funkcję takie spełniać mogą wyłącznie obszary zorganizowanej zieleni miejskiej. Obecność naturalnych

ekosystemów zapewnia nie tylko naturalny filtr dla zanieczyszczeń w mieście, ale także jest miejscem ważnym z punktu widzenia rozwoju rekreacji i miejsc integracji mieszkańców. Szczególną rolę w ochronie przyrody w zurbanizowanym terenie rdzenia MOF stanowią parki i skwery.

Działania związane z rewitalizacją i odnową obszarów zielonych przyczyniają się do zachowania istniejących zasobów przyrody oraz wzbogacenia bioróżnorodności. Uporządkowanie terenów zurbanizowanych ogranicza rozprzestrzenianie się zwierząt i roślin synantropijnych, które zajmują naturalne siedliska innych gatunków.

Zachowanie w dobrym stanie obszarów zieleni w intensywnie rozbudowującej się przestrzeni miejskiej odgrywa olbrzymią rolę nie tylko ze względu na estetykę przestrzeni publicznych, ale przede wszystkim ze względu ich znaczenia dla jakości powietrza.

Koncentracja zjawisk społecznych, w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji i kapitału społecznego, a także niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym wskazuje na konieczność komplementarnego podejścia do zaistniałych problemów. Działania związane z rewitalizacją to nie tylko rozbudowa infrastruktury czy jej modernizacja, ale również przedsięwzięcia oddziałujące na społeczność zamieszkałą obszar MOF GW.

Niezbędne jest obudzenie optymizmu wśród mieszkańców, stworzenie im nowych szans na stopniową poprawę ich własnej sytuacji. Na obszarze wymagającym rewitalizacji zostaną skoncentrowane masowe działania rozbudzające lokalną inicjatywę, pomysłowość i kreatywność. Planuje się zatem przeprowadzić inicjatywy skierowane do zróżnicowanych grup społecznych: pobudzić aktywności kulturalne i sportowe. Planowane jest także opieranie się w możliwie dużym stopniu na zasobach zastanych na obszarze rewitalizowanym: na obecnych liderach, grupach i organizacjach oraz instytucjach miejskich. Inicjowana będzie zmiana roli szkół, które mają stać się centrami życia społecznego. Na obszarze rewitalizowanym zaproponowana zostanie lokalizacja nowych funkcji publicznych aktywizująca mieszkańców, związana z kulturą i sferą społeczną. Powstaną miejsca, które w sposób dynamiczny i trwałe stymulować będą aktywność mieszkańców i integrować społeczność lokalną. Mowa tu o swoistych centrach aktywności społecznej, wspierających proces społecznej zmiany, których działalność wzmacniałaby relacje międzyludzkie, budowała tożsamość lokalną, zapewniła usługi w odpowiedzi na rozeznane potrzeby. Równoległe będą toczyć się działania aktywizacyjne i szkoleniowe oraz pomoc organizacyjna i techniczna zmierzająca do odtworzenia na tym terenie postawy przedsiębiorczej. Planowana jest koncentracja aktywizujących instrumentów rynku pracy. W ramach działań rewitalizacyjnych realizowane będą szerokie programy społeczne uwzględniające pomoc społeczną i reintegrację zawodową.

Bogactwo zasobów naturalnych wymusza na lokalnych aktorach rozwoju podejmowanie działań do zachowania wysokich wartości środowiska przyrodniczego przy jednoczesnym dbaniu o intensywny rozwój społeczno – gospodarczy.

Szerzej na temat opisanego potencjału w gminach wchodzących w skład MOF GW przedstawia Strategia Rozwoju MOF GW (s. 49-54).

4.5.Potencjał administracyjno-instytucjonalny.

Wdrażane obecnie nowe narzędzie Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych ma na celu aktywizację jednostek w celu tworzenia spójnego funkcjonalnie i przestrzennie obszaru w oparciu o tworzenie partnerstw na rzecz intensyfikacji impulsów rozwojowych. Promocja wspólnych działań ma przyczynić się do wzrostu integracji wewnętrznej. **Gminy tworzące MOF GW mają duże doświadczenie w realizacji wspólnych przedsięwzięć i projektów. Gorzów Wlkp. oraz gminy zewnętrzne zrzeszone są w ramach licznych inicjatyw.**

Od 1999r. funkcjonuje **Związek Celowy Gmin MG-6**. W jego skład wchodzi gminy: Bogdaniec, Deszczno, Gorzów Wlkp., Kłodawa, Santok oraz Lubiszyn. Do zadań Związku należy wspólne planowanie i wykonywanie zadań z zakresu ochrony środowiska w dziedzinie gospodarki odpadami, opieki nad zwierzętami, infrastruktury technicznej i społecznej, gospodarki komunalnej oraz turystyki⁸⁸.

W 2011r. burmistrzowie, wójtowie gmin, a także starostowie powiatów z północnej części województwa lubuskiego oraz z Zachodniego Pomorza, podpisali porozumienie o powołaniu **Aglomeracji Gorzowskiej**. Działania te mają na celu zjednoczenie potencjałów i wysiłków wszystkich zainteresowanych samorządów na rzecz realizacji wspólnych przedsięwzięć dążących do właściwego ukierunkowania rozwoju regionu, stworzenia atrakcyjnej i konkurencyjnej oferty edukacyjnej i naukowo-badawczej na potrzeby rozwoju innowacyjnej gospodarki, a także promocję regionu i samorządów tworzących aglomerację w Polsce i w Europie (w szczególności ich walorów przyrodniczych i turystycznych)⁸⁹.

Jednostki tworzące MOF GW są członkami **Stowarzyszenia Gmin Polskich Euroregionu "Pro Europa Viadrina"**. Celem Stowarzyszenia jest reprezentacja i obrona wspólnych interesów gmin zrzeszonych w Euroregionie oraz współpraca gmin w zakresie: gospodarki komunalnej, ochrony środowiska, ochrony zdrowia, edukacji, kultury i turystyki, komunikacji publicznej.

Stowarzyszenie jest przede wszystkim instytucją, która prowadzi nabór i dokonuje rozliczania projektów o charakterze transgranicznym, finansowanych ze środków Unii Europejskiej w ramach Funduszu Małych Projektów i Projektów Sieciowych (Program

⁸⁸ www.zcg.net.pl

⁸⁹ Porozumienie o współpracy pomiędzy samorządami terytorialnymi Aglomeracji Gorzowskiej, 22.09.2011r. (www.gorzow.pl)

Współpracy Transgranicznej Polska (Województwo Lubuskie) - Brandenburgia w ramach Europejskiej Współpracy Terytorialnej)⁹⁰.

Gminy zewnętrzne MOF GW, ze względu na swoje wysokie walory przyrodnicze i turystyczne tworzą razem z innymi gminami województwa lubuskiego Stowarzyszenie „**Kraina Szlaków Turystycznych – Lokalna Grupa Działania**”. Członkowie Lokalnej Grupy Działania promują bogactwo przyrodnicze regionu, a także integrację oraz rozwijanie i promowanie młodej tradycji lokalnej⁹¹.

Ponadto gmina Kłodawa zrzeszona jest w ramach Stowarzyszenia „**Pojezierze Dobiegniewskie**”, a gmina Santok jest członkiem Stowarzyszenia „**Związek Miast i Gmin Nadnoteckich**”.

Nową inicjatywą współpracy, angażującą m.in. gminy tworzące MOF GW jest **Europejskie Ugrupowanie Wspólnoty Terytorialnej „TransOderana”**. Ma ono stanowić instytucję powołaną do dalszego rozwoju, ułatwiania i wspierania polsko-niemieckiej współpracy terytorialnej. Tworzą je jednostki samorządu terytorialnego z Polski (woj. lubuskiego, wielkopolskiego i zachodniopomorskiego) oraz Brandenburgii (powiat Märkisch Oderland). Efektem jego działań ma być wzmocnienie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej Unii Europejskiej. W tej chwili opracowywana jest koncepcja zadań. Według aktualnych założeń Ugrupowanie ma między innymi realizować transgraniczne projekty zmierzające do zmniejszania izolacji obszarów. Miałyby się także zajmować pozyskiwaniem i wspieraniem innowacyjnych małych i średnich przedsiębiorstw. Planowana jest także realizacja transgranicznych projektów infrastrukturalnych z obszaru ochrony środowiska, zwłaszcza służących ochronie środowiska naturalnego przed negatywnym oddziaływaniem człowieka. Twórcy widzą także możliwość wykorzystania EUWT do stworzenia sieci w zakresie już istniejącej oferty turystycznej na pograniczu polsko-niemieckim oraz stworzenia nowej oferty turystycznej. Realizacja projektów transgranicznych ma być finansowana ze środków UE, które Ugrupowanie musiałoby samodzielnie pozyskiwać.

Szerzej na temat wskazanego potencjału w gminach wchodzących w skład MOF GW przedstawia Strategia Rozwoju MOF GW (s.54-56).

---

⁹⁰ www.euroregion-viadrina.pl

⁹¹ www.kst-igd.pl

4.6. Podsumowanie badań warsztatowych.

Przeprowadzone na przełomie grudnia 2013r. i stycznia 2014r. konsultacje z liderami lokalnymi w poszczególnych gminach MOF GW miały na celu m.in. zdiagnozowanie potencjałów i barier rozwojowych zarówno poszczególnych jednostek, jak i całego MOF. W tym celu zastosowano metodę SWOT.

Wskazania w poszczególnych jednostkach tworzących MOF GW nieznacznie się różniły. Na fakt ten wpływ miały takie czynniki jak lokalizacja gminy względem rdzenia, położenie względem głównych ciągów komunikacyjnych, uwarunkowania przyrodnicze, a także poziom rozwoju strefy suburbannej oraz poziom i charakter powiązań funkcjonalnych z miastem centralnym.

Agregacja poszczególnych wyników potwierdziła wyniki analizy dokonanej w oparciu o analizy terytorialne i statystyczne, i pozwoliła na wskazanie największych potencjałów i barier rozwoju w następujących grupach:

Mocne i słabe strony – to zjawiska tkwiące w jednostce terytorialnej, które mamy możliwość kształtowania.

Sfera przyrodniczo – środowiskowa:

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
- wysokiej jakości walory przyrodniczo – turystyczne związana z położeniem MOF GW względem Warty i Noteci oraz względem parków krajobrazowych, rezerwatów przyrody i obszarów NATURA 2000, - bogactwo terenów zielonych zarówno w gminach zewnętrznych, jak i samym Gorzowie Wlkp., - wysoki poziom lesistości i gęsta sieć jezior, - szansa na poprawę stanu środowiska dzięki podejmowaniu działań na rzecz jego ochrony, np. poprzez wdrożenie projektu w ramach pilotażowego programu KAWKA.	- niewystarczający rozwój infrastruktury turystycznej wykorzystującej potencjał przyrodniczy MOF GW – niewystarczająca ilość ścieżek rowerowych oraz infrastruktury towarzyszącej, a także brak spójności ścieżek rowerowych MOF GW, - generowanie wysokich strat energii przez obiekty użyteczności publicznej (brak termomodernizacji), - wysoka energochłonność środków komunikacji publicznej, - „niska emisja” - brak sieci ciepłowniczej w centrum Gorzowa Wlkp., - niewystarczający stopień zmeliorowania terenów nadwarciańskich, - niedostateczne wykorzystanie źródeł odnawialnych energii.

Sfera społeczno – kulturowa:

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
- dostępna dla wszystkich mieszkańców dobrze rozwinięta i zoptymalizowana baza wychowawczo – oświatowa i sportowa, - silne szkolnictwo do poziomu średniego włącznie, - wysoka jakość kapitału ludzkiego, - wysoki i stale rosnący poziom aktywności mieszkańców przejawiający się m.in. w intensywnym rozwoju III sektora, - różnorodny, bogaty krajobraz kulturowy oraz aktywne środowisko kulturalne zarówno w rdzeniu, jak i gminach zewnętrznych MOF GW, - wysoki poziom rozwoju infrastruktury kulturowej oraz organizacja licznych przedsięwzięć kulturalnych integrujących społeczność lokalną, - współpraca w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych.	- brak silnego ośrodka akademickiego, - nierówny dostęp do wysokiej jakości edukacji, - niewystarczające dostosowanie kształcenia do potrzeb gospodarki opartej na wiedzy na terenie MOF GW, - niepełne dostosowanie kształcenia zawodowego do potrzeb lokalnego rynku pracy, - wysokie bezrobocie wśród młodych, - dekapitalizacja wyposażenia w jednostkach oświatowo – wychowawczych, - brak oferty spędzania wolnego czasu w części gmin ościennych (brak zaplecza kulturowego, brak terenów rekreacji i wypoczynku), - nierównomierny rozkład w gminach MOF GW przedsięwzięć aktywizujących osoby starsze, - degradacja substancji zabytkowej, - niezadawalająca jakość przestrzeni publicznych.

Sfera przestrzenno - infrastrukturalno – gospodarcza:

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
- wysoki poziom rozwoju infrastruktury technicznej w części jednostek tworzących MOF GW, - położenie na skrzyżowaniu ważnych europejskich korytarzy transportowych, - korzystne położenie względem aglomeracji berlińskiej, poznańskiej i szczecińskiej, - poszerzenie KSSSE, - duży potencjał przemysłowy, - dostępność potencjalnych terenów pod inwestycje przemysłowe, - wzrost poziomu skomunikowania wewnętrznego oraz poprawiający się poziom skomunikowania zewnętrznego,	- zły stan techniczny infrastruktury komunikacyjnej i drogowej integrującej MOF, - brak w pełni zintegrowanego transportu publicznego, - niedostateczny rozwój ścieżek rowerowych integrujących MOF GW, - niewykorzystany potencjał transportu kolejowego i rzecznoego, - zdegradowane centrum miasta, - wyczerpujące się zasoby uzbrojonych terenów inwestycyjnych, - słabe uzbrojenie terenów pod działalność przemysłową i usługową, - odpływ młodych, wykształconych

- rozwój projektów z zakresu Internetu szerokopasmowego, - duży potencjał rozwojowy dla innowacyjnych branż, - wysoka jakość kapitału ludzkiego, - dogodne warunki rozwoju gospodarczego (KSSSE oraz inicjatywy klastrowe), - współpraca w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych, - efektywna współpraca z gminami ościennymi oraz rozwój współpracy transgranicznej, - duży potencjał związany z turystycznym wykorzystaniem Warty i Noteci.	mieszkańców z uwagi na brak rozwoju zawodowego, - słaba promocja gospodarcza, - niedostateczne wykorzystanie lotniska w Lipkach Wielkich.

Sfera administracyjno – instytucjonalna:

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
- aktywna współpraca samorządów w ramach licznych inicjatyw, - intensywna współpraca transgraniczna oraz partnerstwo z gminami przygranicza, - coraz lepsza rozpoznawalność jednostek w regionie i w kraju, - opracowane branżowe strategie rozwoju, - stabilność władzy samorządowej i wysoki potencjał administracji, - duże doświadczenie i skuteczność pozyskiwania środków zewnętrznych, - duże poparcie społeczne dla realizacji projektów inicjujących współpracę nauki z biznesem.	- słaba integracja województwa, - brak funduszy publicznych na realizację niezbędnych inwestycji, - konkurencja w pozyskiwaniu środków zewnętrznych, - niestabilność przepisów prawnych.

Mieszkańcy gmin i liderzy lokalni biorący udział w warsztatach wskazali także na najważniejsze potencjalne szanse i zagrożenia stojące przed wyzwaniem rozwojowym Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Gorzowa Wlkp.

Szanse i zagrożenia – zjawiska o charakterze zewnętrznym, występujące w bliskim i dalszym otoczeniu, na które nie mamy lub mamy bardzo ograniczone możliwości oddziaływania.

SZANSE	ZAGROŻENIA
- wzrost liczby mieszkańców gmin MOF, - poszerzenie KSSSE, - powstanie Akademii Gorzowskiej, - zmiana Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubuskiego, - położenie na skrzyżowaniu ważnych europejskich korytarzy transportowych, - korzystne położenie względem aglomeracji berlińskiej, poznańskiej i szczecińskiej, - efektywna współpraca z gminami ościennymi oraz rozwój współpracy transgranicznej, - współpraca w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych, - zmiany ustawowe w zakresie inwestycji, celu publicznego i prawa lokalnego i zamówień publicznych.	- niekorzystne trendy demograficzne, - brak zintegrowanego transportu, - ubożenie społeczeństwa, - zagrożenie powodziowe, - odpływ wykwalifikowanej kadry do większych ośrodków, - spadek tempa rozwoju gospodarczego, - nakładanie na samorzady zadań dodatkowych bez zapewnienia środków finansowych, - konkurencja w pozyskiwaniu środków zewnętrznych, - niestabilność przepisów prawnych, - emigracja zarobkowa.

4.7. Główny problem Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Gorzowa Wlkp. wynikające z diagnozy.

- **Zły stan techniczny infrastruktury komunikacyjnej i drogowej integrującej MOF GW.** Obciążenia komunikacyjne istniejących szlaków transportowych MOF GW są coraz większe, co jest efektem dynamicznego rozwoju powiązań funkcjonalnych między rdzeniem a jednostkami zewnętrznymi. Intensywny rozwój strefy suburbannej w gminach podmiejskich, koncentracja w mieście usług wyższego rzędu (np. edukacja ponadgimnazjalna, szkolnictwo wyższe, usługi kulturowe) oraz zmiana siły i charakteru wzajemnego oddziaływania przyczyniają się do wzrostu mobilności mieszkańców, a co za tym idzie, wzmożenia ruchu samochodowego. Dynamika przekształceń prowadzi do utrudnień komunikacyjnych dla wszystkich mieszkańców MOF GW⁹².
- **Brak w pełni zintegrowanego transportu publicznego.** Prognozowany wzrost liczby zarejestrowanych samochodów oraz brak konkurencyjnej oferty ze strony komunikacji publicznej stwarza wyraźne zagrożenie dla zachowania spójności obszaru, spadku jego atrakcyjności zarówno mieszkaniowej, jak i inwestycyjnej a także pogorszenia jakości

⁹² Strategia Rozwoju MOF GW, przyjęta uchwałą nr 1/2014 z dnia 20.10.2014 r. przez Komitet Sterujący ZIT, s. 60-61.

środowiska przyrodniczego. Dlatego też brak sprawnego systemu komunikacyjnego integrującego gminy tworzące MOF GW stanowi ważną barierę jego dalszego rozwoju⁹³.

- **Niedostateczna infrastruktura dróg rowerowych MOF GW.** Bariera dla rozwoju infrastruktury drogowej i komunikacyjnej jest między innymi brak ścieżek rowerowych łączących gminy MOF GW. Stworzenie, a także rozbudowa dróg rowerowych będą miały przede wszystkim na celu umożliwienie dojazdów rowerem do pracy mieszkańcom MOF GW, a także przyczynią się do zwiększenia atrakcyjności komunikacyjnej i turystycznej na terenie MOF GW oraz do poprawy jakości środowiska.
- **Ryzyko odpływu młodych mieszkańców, z uwagi na brak możliwości kształcenia i rozwoju zawodowego oraz ze względu na brak perspektyw na znalezienie pracy.** Brak alternatywy dla kontynuacji nauki i podjęcia satysfakcjonującej pracy stwarza realne ryzyko odpływu osób młodych i zdolnych do ośrodków posiadających ciekawszą ofertę kształcenia na poziomie wyższym oraz bardziej atrakcyjną ofertę rynku pracy. Już teraz istnieje konieczność zatrzymania młodych, zdolnych i wykształconych absolwentów na terenie MOF GW poprzez stworzenie atrakcyjnej oferty przede wszystkim szkolnictwa wyższego w kontekście wyzwań stojących przed dynamicznie rozwijającą się gospodarką.

Wzmocnienie infrastruktury edukacji, która wpływa na rozwój kapitału ludzkiego zapewni długofalowe pozytywne efekty przyczyniające się do zrównoważonego i dynamicznego rozwoju MOF GW. Dzięki podejmowanym i planowanym działaniom MOF GW ma szansę stać się liderem kreatywności w regionie. Dzięki właściwie prowadzonej polityce w zakresie kształcenia oraz powiązań w sferze naukowo – badawczej wygenerowane zostaną impulsy dla poprawy konkurencyjności inwestycyjnej całego MOF⁹⁴.

- **Nierówny dostęp do wysokiej jakości edukacji oraz niewystarczające dostosowanie kształcenia do potrzeb gospodarki opartej na wiedzy na terenie MOF GW; niepełne dostosowanie kształcenia zawodowego do potrzeb lokalnego rynku pracy.**

Uczelnie odgrywają miastotwórczą rolę w regionie. Brak odpowiedniej infrastruktury powoduje odpływ młodych i zdolnych mieszkańców. Znaczącą barierą w całym regionie jest niski udział nakładów na działalność badawczo-rozwojową. Województwo lubuskie,

⁹³ Ibidem

⁹⁴ Ibidem, s. 59.

w porównaniu z pozostałymi, przeznacza najmniej środków na B+R (w przeliczeniu na mieszkańca: w 2012 r. było to 68,4 zł przy średniej krajowej 372,5 zł).

- **Zdegradowane centrum miasta.**

Niedostateczny rozwój lokalnych obiektów społeczno-kulturalnych sprawia, że centrum miasta staje się mało atrakcyjnym miejscem dla mieszkańców oraz mało konkurencyjnym do pozostałych części miasta. Należy zatem przeprowadzić udaną rewitalizację miasta, zaktywizować społeczność lokalną. Ważny jest świadomy udział mieszkańców w procesach rewitalizacji. Miasto jest pełne ludzi kreatywnych i z potencjałem. Kompleksowa rewitalizacja zdegradowanych terenów miejskich będzie miała na celu przywrócenie tym obszarom funkcji gospodarczych, edukacyjnych, społecznych, kulturalnych i turystycznych.

Rewitalizacja infrastrukturalna zakładałaby odnowę obszarów zdegradowanych, natomiast rewitalizacja społeczna ukierunkowana byłaby na przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu, walkę z ubóstwem oraz na wykorzystanie potencjału kapitału społecznego. Zrewitalizowane centrum miasta dodatkowo wpłynęłoby na jego atrakcyjność.

- **Brak zaplecza kulturowego.**

Niedostateczny rozwój obiektów kulturowych o zasięgu lokalnym, które przyczyniłyby się do integracji społeczności w mniejszych miejscowościach MOF GW. Istniejąca sieć instytucji kultury o znaczeniu ponadregionalnym przypadająca na tak stosunkowo niewielki obszarowo i ludnościowo MOF miasta wojewódzkiego potwierdza duże zapotrzebowanie na tę formę usług, a także wskazuje na olbrzymi potencjał pozwalający stworzyć atrakcyjne, przyjazne i konkurencyjne miejsce do życia⁹⁵. Dużym problemem jest bardzo zróżnicowany stan infrastrukturalny obiektów kultury. Z jednej strony są obiekty bardzo nowoczesne (np. filharmonia, biblioteka wojewódzka i miejska) z drugiej zdewastowane i niedostosowane do prowadzenia profesjonalnej działalności kulturalnej zgodnej z oczekiwaniami mieszkańców MOF GW.

- **Niska efektywność energetyczna obiektów użyteczności publicznej.**

Wysoka energochłonność transportu, słaba efektywność energetyczna budynków użyteczności publicznej oraz brak ekologicznych systemów ciepłych obniża znacząco jakość środowiska naturalnego na terenie MOF GW oraz wpływa na obniżenie jakości życia jego mieszkańców⁹⁶.

⁹⁵ Ibidem, s. 63.

⁹⁶ Ibidem, s. 64.

Mimo że gminy tworzące MOF GW, w dużej mierze dzięki dofinansowaniu unijnemu, sukcesywnie realizują projekty związane z podniesieniem efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej, w tym termomodernizacją - nadal występuje potrzeba termomodernizacji.

Aktualnie prowadzona jest inwestycja wymiany infrastruktury ciepłej w centralnych częściach miasta, która stanowi przykład wdrażania rozwiązań gospodarki niskoemisyjnej. Konieczność implementacji Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/50/WE z dnia 21 maja 2008 r. w sprawie jakości powietrza i czystsze powietrze dla Europy (CAFE) otworzyła możliwości dla dużego projektu (KAWKA) poprawiającego komfort życia mieszkańców śródmieścia Gorzowa.

Działania związane z głęboką modernizacją energetyczną w obszarze MOF GW powinny kompleksowo obejmować zarówno budynki użyteczności publicznej, jak i budynki mieszkalne. Dlatego równolegle do przedsięwzięć związanych z głęboką modernizacją energetyczną budynków użyteczności publicznej na terenie MOF GW powinny być prowadzone działania związane z termomodernizacją budynków mieszkalnych, którymi administrują spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe. Wsparcie na ten cel ww. podmioty mogą uzyskać z Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020.

- **Wyczerpujące się zasoby uzbrojonych terenów inwestycyjnych.**

Zważywszy na bogate tradycje przemysłowe miasta i regionu oraz na wysoki potencjał rozwoju przedsiębiorczości, dostrzega się liczne bariery infrastrukturalne, jedną z nich jest niedostateczne uzbrojenie nowych terenów inwestycyjnych. Jednocześnie coraz większe zainteresowanie gorzowską podstrefą KSSSE sprawia, że zasoby terenowe strefy są niewystarczające w stosunku do popytu.

- **Niewystarczająca promocja gospodarcza.**

MOF GW posiada znaczący potencjał gospodarczy, jednak jego liczne bariery powodują, że ta część województwa traci na atrakcyjności. Ze względu na brak dostępnych terenów inwestycyjnych pod produkcję obserwuje się ostatnio mniejsze zainteresowanie inwestorów Gorzowem. Istnieje potrzeba wytyczenia polityki gospodarczej miasta w zakresie pozyskiwania i uzbrajania kolejnych terenów, co należy rozumieć jako koło zamachowe jego dalszego rozwoju. Wymaga to skoncentrowanych, nastawionych na szybkie decyzje działań, w przeciwnym razie Gorzów pozostanie w tyle za innymi prężnie rozwijającymi się ośrodkami w regionie i straci swoją konkurencyjność.

Odpowiednia promocja regionu ma znaczący wpływ na wzrost zainteresowania inwestorów, a także przekłada się na zmniejszenie bezrobocia, dlatego miasto Gorzów chce wesprzeć proces tworzenia nowych firm i tworzyć warunki dla ich powstawania. Działania

wspierające będą dotyczyć także podmiotów już funkcjonujących, tak aby podnieść ich konkurencyjność na rynku krajowym i międzynarodowym. Istnieje pilna potrzeba rozpoznania potrzeb lokalnego sektora MŚP w celu wytyczenia kierunków polityki gospodarczej władz miasta, a także stworzenia przyjaznego środowiska, wykształcenia narzędzi wsparcia dla tego sektora. Jednym z ważnych elementów tej polityki jest przygotowanie terenów inwestycyjnych.

Szczegółowa analiza problemów istniejących w obszarze MOF GW pozwoliła określić dokładne, konkretne cele do osiągnięcia. Podejmowane działania będą zintegrowane i będą służyły rozwiązywaniu problemów gospodarczych, środowiskowych, klimatycznych, demograficznych i społecznych.

4.8. Diagnoza transportu publicznego w MOF GW z koncepcją rozwoju do 2020r.

Wizja transportu publicznego w obszarze MOF GW, zakłada funkcjonowanie oraz rozwój nowoczesnego i proekologicznego transportu zbiorowego, spełniającego oczekiwania pasażerów – w sposób tworzący z tego transportu realną alternatywę dla podróży realizowanych własnym samochodem osobowym.

Zasadnicze założenia w zakresie transportu zbiorowego zostały sformułowane w „Planie zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla Związku Celowego Gmin MG-6 na lata 2014-2025 (Gorzów Wlkp., 2013) (tzw. plan transportowy), w strategiach rozwoju społeczno-gospodarczego gmin członkowskich ZIT, będą również częścią powstających Planów Gospodarki Niskoemisyjnej dla każdego z samorządów członkowskich.

Według planu transportowego głównym celem zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego jest zaplanowanie na lata 2014-2025 przewozów o charakterze użyteczności publicznej, realizowanych na obszarze miasta Gorzowa Wielkopolskiego i gmin sąsiednich (z którymi władze Gorzowa Wielkopolskiego – jako organizator transportu – podpisały porozumienia w zakresie lokalnego transportu zbiorowego lub takie porozumienia zamierzają w najbliższym czasie podpisać), zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju transportu, które wynikają z istotnego znaczenia mobilności dla rozwoju społeczno-gospodarczego i negatywnych następstw niekontrolowanego rozwoju motoryzacji indywidualnej.

Zasada zrównoważonego rozwoju stanowi jeden z fundamentów strategii rozwoju Gorzowa Wielkopolskiego. Wizja rozwoju miasta Gorzowa Wielkopolskiego zakłada

„umacnianie roli Gorzowa Wielkopolskiego jako silnego ośrodka o charakterze regionalnym – największego miasta środkowego pogranicza polsko niemieckiego oraz euroregionu Pro Europa Viadrina”⁹⁷. Podstawowym celem działania samorządu Gorzowa Wielkopolskiego jest „osiągnięcie zrównoważonego rozwoju regionu, który prowadzi do poprawy jakości życia lokalnej społeczności”⁹⁸.

W ramach przyjętej w niniejszym planie zasady zrównoważonego rozwoju, podstawowe znaczenie ma dążenie do racjonalnego zakresu usług świadczonych przez transport zbiorowy na obszarze Gorzowa Wielkopolskiego i gmin ościennych. Racjonalność tę determinuje⁹⁹:

- konieczność zapewnienia ilości i jakości usług świadczonych przez transport zbiorowy w dostosowaniu do preferencji i oczekiwań pasażerów, w tym do oczekiwanej dostępności dla osób niepełnosprawnych;
- dążenie do zapewnienia wysokiej jakości usług transportu zbiorowego, tworzących realną alternatywę dla podróży własnym samochodem osobowym;
- konieczność koordynacji rozwoju transportu lokalnego z planami rozwoju przestrzennego miasta;
- redukcja negatywnego oddziaływania transportu na środowisko;
- efektywność ekonomiczno-finansowa określonych rozwiązań w zakresie kształtowania oferty przewozowej i infrastruktury transportowej.

Cele szczegółowe niniejszego planu transportowego obejmują¹⁰⁰:

- zaplanowanie sieci komunikacyjnej, na której będą realizowane przewozy o charakterze użyteczności publicznej;
- zidentyfikowanie potrzeb przewozowych;
- określenie zasad finansowania usług przewozowych;
- określenie preferencji dotyczących wyboru rodzaju środków transportu;
- ustalenie zasad organizacji rynku przewozów;
- określenie standardów usług przewozowych użyteczności publicznej;
- organizację systemu informacji dla pasażerów.

Idealnym rozwiązaniem jest **integracja transportu miejskiego i regionalnego**, która wymaga podjęcia niezbędnych działań infrastrukturalnych oraz uzupełniających.

Aktualnie na obszarze Związku Celowego Gmin MG-6 (MG-6)¹⁰¹ funkcjonują dwa systemy autobusowe: linie miejskie (w obrębie Gorzowa Wlkp.) oraz linie podmiejskie

⁹⁷Strategia Zrównoważonego Rozwoju Miasta Gorzowa Wlkp. na lata 2010-2020, Gorzów Wielkopolski, 3.02.2010r.

⁹⁸Ibidem

⁹⁹„Plan zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego...”

¹⁰⁰Ibidem.

¹⁰¹Związek Celowy Gmin MG-6 stanowią gminy wchodzące w skład MOF GW oraz gmina Lubiszyn.

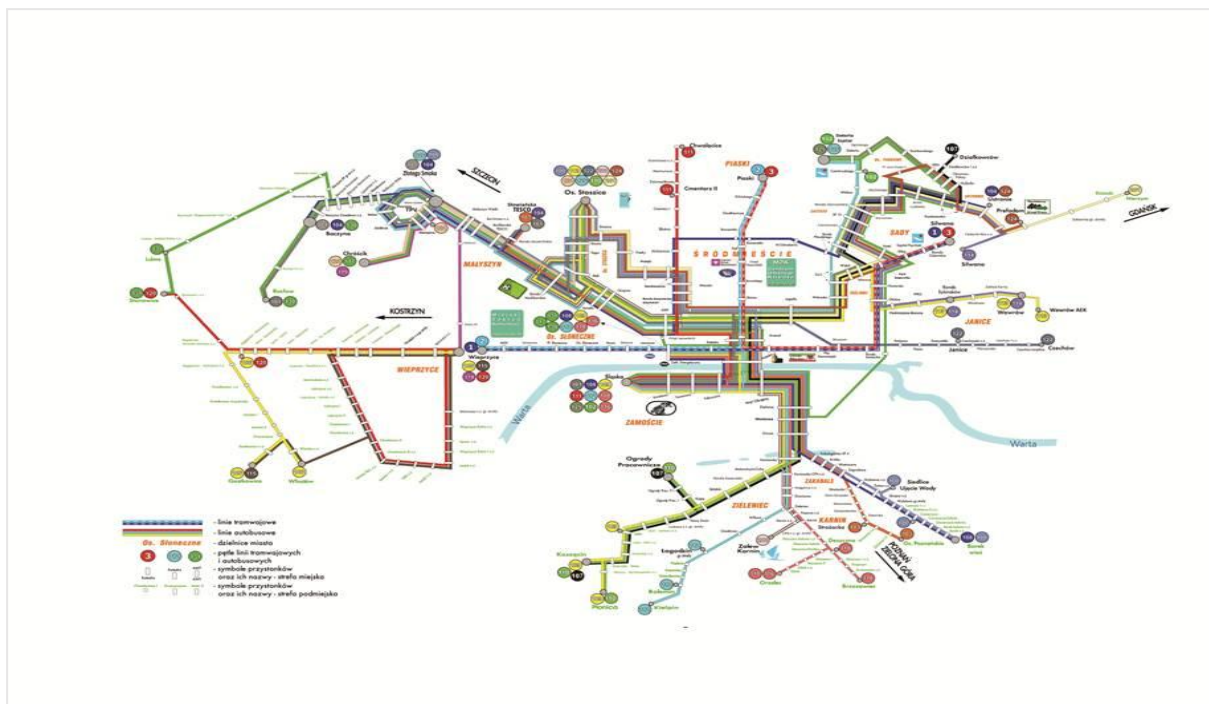
(kierowane do gmin wiejskich MG-6). Ponadto funkcjonuje system tramwajowy. Długość tras tramwajowych wynosi 12,5 km.

Zasadniczym mankamentem połączenia tych systemów jest brak lub złe funkcjonowanie węzłów przesiadkowych. Gminy wiejskie należące do MG-6, czyli Deszczno, Lubiszyn, Kłodawa, Santok i Bogdaniec nie posiadają wewnętrznego transportu publicznego. Nie funkcjonuje rozwiązanie *park&drive*, polegające na możliwości pozostawienia samochodu na przedmieściach Gorzowa Wlkp. i późniejszego poruszania się komunikacją publiczną. Szacuje się, że od 85-90% mieszkańców posiada bezpośredni dostęp do komunikacji publicznej (zakładając że odległość do przystanku wynosi w przypadku stref miejskich: 300 – 500 m, a pozamiejskich 1000 – 1600 m).

W wywiadzie pogłębionym przeprowadzonym z przedstawicielami Urzędu Miasta Gorzowa Wlkp. wskazano, że najgorzej ocenianym elementem charakteryzującym komunikację publiczną w mieście jest lokalizacja i organizacja węzłów przesiadkowych różnych form transportu. Aktualnie jedynie jeden autobus w ciągu doby zatrzymuje się przy dworcu kolejowym w Gorzowie Wlkp. Zawieszono również linię tramwajową do dworca kolejowego. Słabą stroną gorzowskiego systemu komunikacji publicznej jest zdecydowanie za mała możliwość przesiadania się „drzwi w drzwi”, niedostateczna sieć miejsc przesiadkowych oraz brak możliwości rozwoju systemu *park&drive* oraz *bike&drive*. Komunikacja publiczna na terenie MOF GW realizowana jest przez Miejski Zakład Komunikacji w Gorzowie Wielkopolskim Sp. z o.o.¹⁰² (MZK). Aktualnie MZK zatrudnia 363 pracowników, w tym 155 kierowców autobusów i 46 motorniczych. Dużym mankamentem MZK jest zły stan taboru, zwłaszcza tramwajowego (tabor posiada więcej niż 30 lat). Tramwaje są w bardzo złym stanie technicznym. Z kolei autobusy są w lepszym stanie technicznym, posiadają monitoring (co znacznie podwyższa bezpieczeństwo podróżowania) oraz automaty biletowe. Do dyspozycji pasażerów jest zintegrowany rozkład jazdy komunikacją publiczną oraz rozkład jazdy on-line¹⁰³.

¹⁰² MZK Gorzów Wielkopolski Sp. z o.o. w gminie Kłodawa obsługuje wyłącznie sołectwo Chwałęcice oraz dojazd nad Jezioro Nierzym w dni słoneczne w okresie wakacyjnym (przystanki w Gminie Kłodawa: Szklarnia, Różanki, Nierzym). Pozostała część Gminy obsługiwana jest przez Przedsiębiorstwo Komunikacji Samochodowej w Gorzowie Wlkp. Sp. z o.o.

¹⁰³ Inwentaryzacja i analiza dostępnych i wykorzystywanych zasobów oraz usług publicznych świadczonych przez Związek Celowy Gmin MG-6. Raport cząstkowy z badań – transport publiczny, Gorzów Wielkopolski – Cieszyn, kwiecień 2013 r.

Ryc. 24. Schemat linii tramwajowych i autobusowych MZK Gorzów Wlkp.
Źródło: www.mzk-gorzow.com.pl

Odpowiadając na powyższe potrzeby, Miasto Gorzów Wlkp. będzie ubiegać się o dofinansowanie z POIŚ 2014-2020 na budowę i modernizację tras tramwajowych oraz budowę punktu przesiadkowego, który będzie pełnił funkcję miejsca dogodnych przesiadek dla pasażerów do i z komunikacji miejskiej. Lokalizacja dworca autobusowego i jego skomunikowanie z komunikacją miejską będzie zapewniać przesiadkę w możliwie najkrótszym czasie oraz szybkie i bezkolizyjne przemieszczanie się pasażerów do i z dworca kolejowego.

W ramach dofinansowania unijnego planuje się także zakup nowych wagonów tramwajowych oraz zakup i wdrożenie systemu informacji pasażerskiej, w tym dynamicznej informacji na przystankach i w pojazdach, w Internecie i urządzeniach mobilnych.

Opisywany projekt jest głównym komponentem interwencji związanej z transportem niskoemisyjnym na terenie MOF GW. Wspomagany przez działania w zakresie rozwoju infrastruktury komunikacji publicznej na terenie gmin MOF GW, przyczyni się do powstania efektywnego, zintegrowanego systemu komunikacji publicznej, z korzyścią dla mieszkańców miasta, jak i gmin zewnętrznych tworzących MOF GW.

Powyższe plany oparte są na założeniu organizowania komunikacji publicznej z wykorzystaniem transportu szynowego (tramwajowego) w mieście, natomiast na terenach o niższej gęstości zaludnienia – w oparciu o tabor autobusowy. Rozwiązanie takie łączy wydajność oraz efektywność ekonomiczną systemu transportowego MOF GW.

Kolejnym dostawcą usług w zakresie przewozów pasażerskich jest Przedsiębiorstwo Komunikacji Samochodowej w Gorzowie Wlkp. Sp. z o.o. (PKS).

Drogowy transport publiczny w Gorzowie Wlkp. jest oparty na sieci ulicznej miasta i dróg podmiejskich z wydzielonymi zatokami przystankowymi na trasach o największych potokach pasażerskich. Większość przystanków w mieście jest wyposażona w wiaty. Autobusy i tramwaje gorzowskiej komunikacji miejskiej nie są uprzywilejowane w ruchu drogowym.

Gorzów Wlkp. należy do miast, w których komunikacja publiczna jest bardzo popularnym środkiem przemieszczania się. Szacuje się, że około 50% mieszkańców korzysta z transportu zbiorowego. Mimo tego miasto Gorzów Wlkp. jako jedno z niewielu miast w Polsce nie otrzymało dotacji z Unii Europejskiej na rozwój sieci torowisk.

W programowaniu unijnym na lata 2007-2013 trzy miasta wojewódzkie (w tym Gorzów Wlkp.) znalazły się w niekorzystnym położeniu w zakresie możliwości pozyskania wsparcia na inwestycje dotyczące komunikacji publicznej, gdyż nie mogły korzystać ani z POIS 2007-2013 (gdzie wskazanych zostało 9 aglomeracji), ani ze środków PO Polska Wschodnia (z racji położenia poza obszarem wsparcia). Natomiast w Lubuskim Regionalnym Programie Operacyjnym dla projektów z zakresu komunikacji publicznej alokacja wynosiła 12 mln PLN i została ona rozdysponowana pomiędzy 2 miasta wojewódzkie. Tym samym miasto Gorzów Wlkp. rozwiązało swoje problemy i rozwinęło podsystem autobusowy, ale nie miało takiej możliwości dla znacznie bardziej kosztownego systemu tramwajowego i w kolejny okres programowania miasto wchodzi ze zdekapitalizowaną siecią i taborem tramwajowym.

Prywatny transport na obszarze MG-6 ma mniejsze znaczenie¹⁰⁴.

Wg stanu na dzień 31 grudnia 2012r., komunikacja miejska w Gorzowie Wielkopolskim obsługiwała obszar zamieszkały przez około 141 tys. osób, w tym 124,6 tys. (76,3%) – zamieszkałych w granicach miasta Gorzowa Wlkp.

Liczbę mieszkańców w pozostałych miejscowościach, które obsługuje gorzowska komunikacja miejska, przedstawiono w tabeli 33.

Tab. 33. Liczba mieszkańców w miejscowościach obsługiwanych gorzowską komunikacją miejską w 2013 r.

Miejscowość	Liczba mieszkańców
Baczyna	1 200
Bogdaniec	1 100
Bolemin	467
Borek	321
Brzozowiec	687
Chwałęcice	500
Chwałowice	291

¹⁰⁴ Inwentaryzacja i analiza dostępnych i wykorzystywanych zasobów oraz usług publicznych świadczonych przez Związek Celowy Gmin MG-6. Raport cząstkowy z badań – transport publiczny, Gorzów Wielkopolski – Cieszyn, kwiecień 2013 r.

Ciecierzycy	526
Czechów	370
Deszczno	1 155
Dzierśławice	102
Dzierżów	427
Glinik	560
Gostkowice	114
Jasiniec	90
Jenin	1 100
Jeniniec	310
Jeżyki	180
Karnin	443
Kiełpin	145
Koszęcin	58
Krasowiec	232
Krzyszczyna	70
Kwiatkowice	200
Lubczyno	340
Lubno	771
Łagodzin	382
Łupowo	840
Marwice	600
Maszewo	279
Orzelec	95
Osiedle Poznańskie	1 121
Płonica	230
Prądocin	201
Raław	310
Stanowice	328
Ulim	530
Wawrów	1 430
Wieprzyce	190
Włostów	100
RAZEM	18 395

Źródło: Plan zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla związku celowego gmin MG-6 na lata 2014-2025, październik 2013, PTC Public Transport Consulting. Marcin Gromadzki

W „Ekspertyzie dotyczącej delimitacji miejskiego obszaru funkcjonalnego Gorzowa Wielkopolskiego” zbadano dostępność komunikacyjną Gorzowa Wlkp. za pomocą wskaźnika dostępności komunikacyjnej na terenie aglomeracji gorzowskiej (w tym w strefie zewnętrznej MOF GW), stanowiącego iloraz liczby połączeń komunikacyjnych do czasu przejazdu. W dokumencie wzięto pod uwagę rdzeń MOF GW pełniący główną rolę w rozwoju obszaru, nie tylko w aspekcie gospodarczym, ale również w społeczno-kulturowym. W badaniu uwzględniono dane od wszystkich podmiotów realizujących zarówno połączenia drogowe jak i kolejowe na terenie wyżej zdefiniowanego obszaru.

Wyniki badań dla MOF GW zostały przedstawione w tabeli 34. Wyniki wskazują na wysoki stopień skomunikowania poszczególnych gmin z rdzeniem MOF GW i ukazują istniejącą sieć zależności oraz wzajemnej współpracy.

Tab. 34. Dostępność komunikacyjna Gorzowa Wlkp.

Gmina	Liczba połączeń bezpośrednich	Średni czas połączenia	Wskaźnik dostępności
Santok	148	0:18	8,22
Deszczno	146	0:18	8,11
Bogdaniec	119	0:15	7,93
Kłodawa	62	0:21	2,95

Źródło: Ekspertyza dotycząca delimitacji miejskiego obszaru funkcjonalnego Gorzowa Wielkopolskiego, wrzesień 2013r., str. 31.

W gminie Santok komunikacja publiczna odbywa się po głównej trasie Gorzów Wlkp. – Drezdenko. Komunikację zapewnia MZK i PKS oraz 2 prywatnych przewoźników. Atutem gminy jest możliwość dojazdu do Gorzowa Wlkp. koleją. Gmina jest usytuowana na trasie Kostrzyn nad Odrą - Gorzów Wlkp. - Krzyż. Mieszkańcy najczęściej korzystają z dojazdu do i z Gorzowa Wlkp. Dojeżdżają głównie uczniowie i osoby zatrudnione w Gorzowie Wlkp. Mieszkańcy często wnioskuje do Urzędu Gminy w Santoku o dodatkowe kursy. Gmina stara się, by rozwiązania przyjęte w komunikacji były dostosowane do oczekiwań mieszkańców. Za najistotniejszy czynnik usprawniający system komunikacji publicznej w gminie Santok uznano poprawę komunikacji pomiędzy gminami wiejskimi MG-6 (aktualnie wszelkie połączenia kierowane są przez Gorzów Wlkp.). Santok nie ma połączenia komunikacją publiczną np. z sąsiednim Deszcznem. System zostałby z pewnością usprawniony poprzez skierowanie większych środków finansowych na ten cel lub np. poprzez budowę sieci tras rowerowych w obrębie MG-6¹⁰⁵.

Gmina Deszczno za najpoważniejszy mankament uznała brak integracji systemu komunikacji autobusowej z tramwajową. Liczba połączeń z Gorzowem Wlkp. jest satysfakcjonująca.

W gminie Kłodawa z usług komunikacji publicznej korzysta 15% mieszkańców. Opinia mieszkańców o komunikacji publicznej jest zła. Gmina zdecydowała, że przyjmie na siebie obowiązki operatora linii komunikacyjnych. W związku z powyższym od 1 maja 2013r. gmina Kłodawa jest operatorem transportu publicznego na swoim obszarze. W przetargu gmina wybrała do obsługi komunikacji publicznej PKS Gorzów Wielkopolski Sp. z o.o. W gminie jest dobry dostęp do transportu prywatnego. Przez gminę Kłodawa przebiega bowiem zarówno droga wojewódzka (Gorzów Wlkp.) oraz ekspresowa nr 3 (Szczecin – Gorzów Wlkp.). Utrudniony dostęp do komunikacji ma jedynie północna część gminy.

¹⁰⁵ Ibidem

W Bogdańcu przewozami komunikacją publiczną zajmuje się MZK. Usługi świadczone są również przez PKS oraz PKP. Z transportu publicznego korzysta około 50% mieszkańców. Mieszkańcy podróżują głównie na linii do i z Gorzowa Wlkp. Największe natężenie ruchu jest w godzinach porannych, w okolicach południa oraz popołudniem. W gminie tej za niewątpliwą zaletę uznano punktualność komunikacji publicznej. Bardzo dobrze funkcjonuje komunikacja podmiejska, a współpraca z MZK układa się bardzo dobrze¹⁰⁶.

Jak wskazują wyniki badań przeprowadzonych na potrzeby rozwoju transportu w obszarze MG-6 (w skład którego wchodzi: miasto Gorzów Wlkp. oraz gminy: Bogdaniec, Deszczno, Kłodawa, Lubiszyn i Santok)¹⁰⁷, popyt na usługi komunikacji publicznej (głównie autobusowej) spada. Spowodowane jest to **rosnącą liczbą samochodów osobowych oraz niewłaściwym rozwojem infrastruktury towarzyszącej takiej jak miejsca przystankowe, brak zajezdni na terenach gmin ościennych czy niewystarczająca ilość ścieżek rowerowych MOF GW.**

Dla wielu ludzi rower staje się codziennym środkiem transportu, a nie tylko rekreacji. Mimo jednak rosnącego zainteresowania mieszkańców MOF GW przemieszczaniem się rowerem, ilość i stan ścieżek rowerowych na obszarze funkcjonalnym pozostawia wiele do życzenia. Według danych GUS za 2011r. i 2013 r. spośród gmin wchodzących w skład MOF GW, jedynie gmina Kłodawa odnotowała zwiększenie długości tych dróg z 1,4 km do 24,6 km. Nieznaczne zwiększenie długości dróg odnotowało miasto Gorzów Wlkp. z 18,8 km do 19,5 km. Sytuację najlepiej obrazuje tabela 35.

Tab. 35. Ścieżki rowerowe w latach 2011-2013.

Jednostka terytorialna	ścieżki rowerowe w km	
	2011	2013
POLSKA	5782,8	7 726
LUBUSKIE	260,9	406,6
Bogdaniec	9,4	9,4
Deszczno	0,0	2,0
Kłodawa	1,4	24,6
Santok	3,2	3,2
Gorzów Wlkp.	18,8	19,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.stat.gov.pl

Istniejące ścieżki rowerowe na terenie MOF GW nie spełniają oczekiwań ich użytkowników głównie ze względu na ich długość i brak ciągłości, nie tylko między poszczególnymi gminami MOF GW, ale także w obrębie danej gminy (danej trasy). Nastawiając się na transport niskoemisyjny, ścieżki rowerowe powinny przede wszystkim

¹⁰⁶ Ibidem

¹⁰⁷ „Plan zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego...”

stanowić alternatywną sieć dojazdu do głównych ośrodków pracy MOF GW – m.in. KSSSE. Na terenie gmin strefy zewnętrznej ścieżki wytyczone zostały dotychczas m.in. wzdłuż głównych dróg (m.in. Bogdaniec – fragmenty wzdłuż drogi wojewódzkiej nr 132; Kłodawa – droga wojewódzka nr 151).

Spośród wszystkich gmin MOF GW gmina Santok oraz gmina Deszczno posiadają najmniej ścieżek rowerowych. Na terenie gminy Santok powstały m.in. odcinki ścieżki rowerowej łączącej miejscowość Czechów i dalej Santok z Gorzowem Wlkp. wzdłuż drogi powiatowej nr 1365F i linii kolejowej 203. W gminach strefy zewnętrznej MOF GW większość ścieżek rowerowych została wytyczona jako ciąg rowerowo-pieszy. Dodatkowo mieszkańcy gminy Deszczno korzystają z drogi technicznej pozostałej po budowie odcinka drogi ekspresowej S3.

Brak spójności w istniejącej sieci dróg rowerowych oraz ich niewielka łączna długość powoduje, iż użytkownicy jednośladów muszą zdecydować się na mniej bezpieczne przemieszczanie poboczem lub w przypadku jego braku - jezdnią.

Planowane połączenie istniejących ścieżek rowerowych wraz z ich modernizacją oraz budowa nowych dróg dla rowerów wraz z nową infrastrukturą towarzyszącą tym ścieżkom, jak m.in. obiekty bike&ride, stojaki dla rowerów, wiaty dla rowerów wraz ze stojakami, przyczyni się do zaistnienia zrównoważonego systemu komunikacji pomiędzy gminami funkcjonującymi wokół Gorzowa Wlkp.

MOF GW, jak każdy większy organizm miejski wraz ze strefą podmiejską odnotowuje duże uciążliwości związane z transportem samochodowym. Niedostateczna ilość ścieżek rowerowych przyczynia się do tego problemu.

Relatywna atrakcyjność transportu publicznego w miastach jest kształtowana poprzez wzrost atrakcyjności oferty tego transportu oraz tworzenie barier dla nieograniczonego rozwoju motoryzacji indywidualnej – poprzez obniżanie swobody użytkownika samochodów osobowych i dostępu przez użytkowników samochodów do infrastruktury transportowej, w tym przede wszystkim do miejsc parkingowych¹⁰⁸.

Planowana interwencja ZIT w zakresie rozwoju warunków do zrównoważonego transportu: rowerowego i pieszego podejmowana będzie w oparciu o posiadane i planowane dokumenty strategiczne o charakterze szczegółowym np.:

- program funkcjonalno-użytkowy Trasy Rowerowej Warta-Noteć (2014) na odcinkach obszaru MOF GW,
- koncepcja dróg rowerowych w ramach MOF GW,
- koncepcja trasy EuroVelo m.in. w obszarze MOF GW.

¹⁰⁸ „Plan zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego...”

Infrastruktura pieszo-rowerowa będzie zintegrowana z układem sieci transportu publicznego oraz z parkingami park&ride.

Według przytaczanego planu integracja wewnętrzna miejskiego transportu publicznego będzie dotyczyć m.in.: integracji informacji o funkcjonowaniu obydwu rodzajów trakcji (elektrycznej i spalinowej), zwłaszcza w postaci dynamicznej informacji o odjazdach pojazdów z przystanków węzłowych, z uwzględnieniem także informacji o odjazdach autobusów i pociągów regionalnych na przystankach przesiadkowych (zlokalizowanych przy dworcach PKP i PKS) oraz internetowej wyszukiwarki połączeń, obejmującej usługi transportu miejskiego i regionalnego. Uzupełnieniem działań inwestycyjnych, prowadzących do integracji podsystemów transportowych, powinna być budowa parkingów w systemie Park&Ride, Bike&Ride oraz Kiss&Ride, przyległych do przystanków końcowych linii autobusowych I kategorii, przystanków przesiadkowych oraz do wybranych przystanków tramwajowych. Zasadne jest lokalizowanie takich parkingów w strefie podmiejskiej miasta, przy drogach wlotowych o dużym ruchu wjeżdżających do miasta samochodów osobowych.

Analiza danych pozwoliła stwierdzić, że istnieje realna konieczność interwencji w zakresie poprawy stanu technicznego i wzmocnienia infrastruktury komunikacyjnej i drogowej w obszarze MOF GW. Stworzenie zintegrowanego systemu komunikacji publicznej łączącego podsystemy tramwajowy i autobusowy przyczynią się do zwiększenia spójności terytorialnej obszaru oraz do jego zrównoważonego rozwoju. Da też szansę na powstrzymanie trendu spadkowego liczby użytkowników komunikacji publicznej oraz poprzez zmniejszenie liczby aut przyczyni się do poprawy jakości środowiska (redukcja emisji spalin).

Natomiast postawienie na niskoemisyjny środek transportu - rower, obok dobrze funkcjonującego transportu zbiorowego, który pełnić będzie jednocześnie funkcje dojazdu do pracy oraz formę spędzania wolnego czasu przez mieszkańców MOF GW, może być alternatywą dla mieszkańców korzystających z transportu samochodowego.

Jak już wspomniano, Miasto Gorzów Wlkp. będzie ubiegać się o dofinansowanie z POIŚ 2014-2020 na budowę i modernizację tras tramwajowych. Realizacja tego projektu będzie głównym komponentem interwencji związanej z gospodarką niskoemisyjną na terenie MOF GW. Wspomagany przez działania w zakresie rozwoju infrastruktury komunikacji publicznej na terenie gmin MOF GW – min. budowa ścieżek rowerowych, działania związane z rozwojem infrastruktury komunikacji publicznej na terenie gmin zewnętrznych MOF GW (współfinansowane z ZIT), oraz poprzez planowany zakup taboru autobusowego w ramach dofinansowania z RPO Lubuskie

2020, przyczyni się do powstania efektywnego, zintegrowanego systemu komunikacji publicznej.¹⁰⁹

5. Wymiar terytorialny wsparcia.

Terytorialny wymiar polityki rozwoju wynika z roli, jaką przypisujemy dynamicznym relacjom funkcjonalno – przestrzennym. Jest on związany z tzw. terytorializacją gospodarki, terytorializacją przedsiębiorstw oraz koniecznością zmiany sposobu współdziałania władz samorządowych na rzecz rozwoju przekraczającego tradycyjne granice formalnych podziałów administracyjnych.

Terytorialny aspekt polityki jest realizowany m.in. przez określenie (wyznaczenie) obszarów funkcjonalno – przestrzennych, związanych z procesami gospodarczymi, społecznymi i przyrodniczymi, celem lepszego wykorzystania endogenicznych czynników rozwoju, których wykorzystanie blokuje tradycyjny (zgodny z podziałami terytorialnymi) sposób planowania lokalnego rozwoju. Z tej delimitacji (potwierdzonej decyzjami politycznymi) wynikać powinny nowe formy instytucjonalnego (organizacyjnego) współzarządzania. Zawiązane porozumienie dotyczące realizacji wspólnej Strategii Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego ma właśnie realizować tak pojętą politykę rozwoju¹¹⁰

Pewne wskazania do wymiaru terytorialnego Strategii ZIT MOF wynikają z polityki przestrzennej państwa, przede wszystkim **Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK 2030)**, która cel strategiczny polityki przestrzennego zagospodarowania kraju określa jako: „Efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia ogólnych celów rozwojowych – konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie”.

Wśród celów polityki przestrzennego zagospodarowania kraju **KPZK 2030** wymienia:

- Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności.
- Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej.
- Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski.

¹⁰⁹ O ile demarkacja wewnątrz Programu umożliwi zakup taboru autobusowego ze środków dedykowanych inwestycjom realizowanym poza formułą ZIT.

¹¹⁰ Wymiar terytorialny w dokumentach strategicznych; Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, 6 września 2010 r.

- Zwiększenie odporności struktury przestrzennej na zagrożenia naturalne i utratę bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa.
- Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubuskiego (zmiana)¹¹¹

wskazuje Priorytety polityki przestrzennej województwa lubuskiego, gdzie do głównych celów strategicznych zalicza się zabezpieczenie przestrzennych możliwości realizacji założeń:

- rozbudowy i modernizacji systemów transportowych w regionie i ich powiązań zewnętrznych,
- zasady zrównoważonego rozwoju poprzez ochronę i wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego i kulturowego oraz tradycji historycznej regionu,
- rozwoju aktywności gospodarczej,
- rozbudowy infrastruktury technicznej,
- rozszerzenia bazy szkolnictwa wyższego;
- rozwój i równomierne rozmieszczenie sieci infrastruktury społecznej.

Dokument uwypukla również wartości kulturowe województwa, wynikające z dużej ilości zabytkowych układów urbanistycznych, obiektów, w tym o szczególnej atrakcyjności turystycznej, jak założenia obronne, obiekty stanowiące relikty różnych stylów architektonicznych, założenia będące spuścizną historyczną, a także funkcjonowania instytucji kultury.

Konkretne wskazania co do kierunków działań w wymiarze przestrzennym wynikają z istniejącego i przewidywanego sposobu zagospodarowania stykających się z miastem terenów poszczególnych gmin zawartego w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Gorzowa Wlkp., gmin Bogdaniec, Kłodawa i Deszczno czy gminy Santok.

Zgodnie ze Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gorzowa Wlkp., do głównych uwarunkowań zewnętrznych systemu osadniczego zagospodarowania przestrzennego regionu zalicza się:

1) kontekst krajowy i globalny - Polska tworzy zwornik transportowy w nowej przestrzeni europejskiej po rozszerzeniu UE, co generować będzie nowe szanse rozwoju:

- a) przepływ innowacji, dóbr i ludzi;
- b) lokalizacji przedsiębiorczości;
- c) kontakt z europejską przestrzenią konkurencyjną;

¹¹¹ Zmiana Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubuskiego, Załącznik nr 1 do Uchwały XXII/191/12, Sejmiku Województwa Lubuskiego z dnia 21 marca 2012 r.

d) zintegrowanie polskiej przestrzeni przyrodniczej z systemem ekologicznych wartości europejskich i otwarcie jej na rosnący popyt Europy Zachodniej na usługi rekreacyjne;

e) wzrost mobilności polskiego społeczeństwa i kontaktów z cywilizacją postindustrialną i informacyjną XXI wieku;

f) transfer ekonomiczny i kulturowy na Wschód i oddziaływanie na treść i kierunek tej ekspansji z Europy Zachodniej.

Kwestie zrównoważonego rozwoju podkreślane są w dokumentach o charakterze strategiczno-planistycznym na szczeblu unijnym. Wyznaczają nowe wartości, długofalowe cele strategiczne i nową **metodologię** rozwoju regionalnego. Założeniem jest, że w wieloletnim procesie przekształceń nastąpi rozwój trwały, stabilny i zrównoważony, który zaspokoi potrzeby obecnej i przyszłej generacji. Reguły zrównoważenia zawierają holistyczne i systemowe ujmowanie zjawisk przyrodniczych, społecznych, gospodarczych i przestrzennych.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gorzowa Wlkp. jest zgodne z ww. paradygmatem unijnym.

Polityka przestrzenna regionu lubuskiego, w tym również miasta i aglomeracji Gorzowa Wlkp., powinna umożliwić :

- kompleksową waloryzację środowiska przyrodniczego i identyfikację sytuacji konfliktogennych;
- określenie uwarunkowań i ograniczeń progowych w środowisku;
- wyznaczenie systemów kryteriów ekologicznych jako podstawy tworzenia struktur przestrzennych.

Zrównoważenie jest koncepcją zgodną z wymiarami: środowiskowymi, ekonomicznymi, społecznymi i kulturowymi oraz przestrzennymi:

- a) **środowiskowe** zrównoważenie należy rozumieć jako zrównoważenie ochronne lub zmniejszające szkodliwe procesy dla środowiska i ludzkiego zdrowia, zachęcające do oszczędności energii i recykliczacji zasobów, efektywnego użycia terenów i innych zasobów oraz do osiągnięcia właściwej równowagi między zbudowanym i przyrodniczym środowiskiem;
- b) **ekonomiczne** zrównoważenie – obejmuje efektywne użycie ekonomicznych zasobów uniknięcia bezrobocia, tworząc zachęty do lokalnej kontroli ekonomicznych zasobów, zapewniając zróżnicowaną bazę ekonomiczną, elastyczność i zdolność miast do odpowiedzi ekonomicznej;
- c) **społeczne** zrównoważenie – dotyczy podstawowych warunków życia i równych szans z możliwością kontroli własnego losu, dając ludzkiej jednostce poczucie sensu i władztwa nad inicjatywami;

- d) **kulturowe** zrównoważenie – uznaje wartości i normy poszczególnych grup społecznych i kulturowych, wspiera kulturalną różnorodność i możliwości wyboru, wolność ekspresji i zewnętrzne otwarcie. W konsekwencji, formułuje potencjał pozwalający na osobisty rozwój, respektowanie tożsamości, wyróżnianie specyficzności poszczególnych miejsc, ze zrozumieniem ich kulturowych zasobów, wyrażanych przez dziedzictwo i tradycje oraz współczesne inkarnacje;
- e) **przestrzenne** zrównoważenie – dotyczy spójności jakościowych wymiarów otwartej przestrzeni osadniczej oraz równowagi funkcjonalnej, programowej i przestrzennej współzależnych obszarów osadniczych¹¹².

Strategia ZIT MOF GW uwzględnia wszystkie wymienione wymiary.

Podstawowe cele ZIT koncentrują się na współpracy i integracji w obszarze funkcjonalnym miasta, na realizacji zintegrowanych projektów odpowiadających w sposób kompleksowy na potrzeby i problemy gmin tworzących MOF GW oraz na zwiększeniu roli MOF GW w zarządzaniu programami operacyjnymi.

Strategia ZIT MOF GW jest pewnego rodzaju dokumentem wykonawczym dla Strategii Rozwoju MOF GW. Działania zapisane w pierwszym z wymienionych dokumentów, wynikają z drugiego, tą korelację przedstawia tabela 36.

Tab. 36. Spójność celów Strategii Rozwoju MOF GW z celami rozwojowymi, priorytetami i działaniami Strategii ZIT MOF GW.

Cele strategiczne i operacyjne Strategii Rozwoju MOF GW	Cele rozwojowe, priorytety i działania Strategii ZIT MOF GW										
	Cel rozwojowy 1: Podniesienie konkurencyjności przedsiębiorstw, jakości edukacji i zewnętrznej dostępności MOF GW					Cel rozwojowy 2: Gospodarka niskoemisyjna i funkcjonalna przestrzeń MOF GW.					
	Priorytet 1.1. Wysoki potencjał i konkurencyjność przedsiębiorstw w w MOF GW.		Priorytet 1.2. Wysoka jakość edukacji.			Priorytet 1.3. Poprawa zewnętrznej dostępności komunikacyjnej MOF GW.	Priorytet 2.1. Przechodzenie na gospodarkę niskoemisyjną.		Priorytet 2.2. Rozwój dziedzictwa kulturowego.	Priorytet 2.3. Rozwój obszarów zmarginalizowanych.	
	Dz. 1.1.1.	Dz. 1.1.2.	Dz. 1.2.1.	Dz. 1.2.2.	Dz.1.2.3.	Dz., 1.2.4.	Dz. 1.3.1.	Dz. 2.1.1.	Dz. 2.1.2.	Dz. 2.2.1.	Dz. 2.3.1.
Cel strategiczny 1: Budowanie trwałej przewagi konkurencyjnej MOF GW											
1.1 Wzmocnienie potencjału innowacyjnego sektora	X	X									

¹¹² Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Gorzowa Wlkp. .

gospodarczego (szczególnie przemysłowego) oraz publicznego na terenie MOF GW											
1.2 Rozwój kapitału ludzkiego poprzez inwestycje służące edukacji			X	X	X	X					
1.3 Poprawa zewnętrznej dostępności komunikacyjnej MOF GW							X				
Cel strategiczny 2: Zrównoważone kształtowanie podstawowych funkcji MOF GW											
2.1 Integracja oraz wzmocnienie infrastruktury transportu MOF GW ze szczególnym uwzględnieniem komunikacji zbiorowej									X		
2.2 Rozwój infrastruktury wzmacniającej ład ekologiczny w MOF GW								X			
2.3 Rewitalizacja zdegradowanych obiektów oraz przestrzeni publicznych na terenie MOF GW									X		X
2.4 Zintegrowana polityka kształtowania przestrzeni oraz infrastruktury wzmacniającej ład funkcjonalny na terenie MOF GW									X		
2.5 Zintegrowane zarządzanie MOF GW	X										

Źródło: opracowanie własne na podstawie Strategii Rozwoju MOF GW oraz Strategii ZIT MOF GW.

Potencjał innowacyjny w organizacjach determinowany jest zasobami wewnętrznymi jak i dostępem do zewnętrznych źródeł innowacji. Na ten pierwszy składały się będą kadra, badania i rozwój oraz technologie. Zewnętrzne źródła innowacji to przede wszystkim uczelnie wyższe, instytucje badawczo – rozwojowe, a także konkurencja. Teren MOF GW cechuje niska intensywność powiązań technologicznych. Nie są także wystarczająco rozwinięte relacje podmiotów nauki i otoczenia biznesu z przedsiębiorcami.

Ważne jest tworzenie terenów inwestycyjnych, które mają przyciągnąć inwestorów skłonnych do zaangażowania swoich środków w rozwój. Umożliwiony rozwój podmiotów gospodarczych będzie sprzyjał wzrostowi konkurencyjności i innowacyjności. Promocja regionu jako miejsca korzystnych inwestycji spowoduje zwiększenie współpracy gospodarczej, wzrost wymiany handlowej oraz przyciągnięcie kapitału inwestycyjnego.

Przewaga konkurencyjna w zakresie gospodarczym w MOF GW możliwa będzie do utrwalenia jedynie w sytuacji zapewnienia oczekiwanej podaży właściwie przygotowanych zasobów ludzkich. W tym kontekście niezwykle ważna jest także kumulacja kapitału

twórczego, który w naturalny sposób sprzyja zachowaniom twórczym oraz innowacyjności. Aby właściwie zabezpieczyć mieszkańców MOF-u w kontekście ich mobilności zawodowej, jak i przyciągnąć kadry obecnie funkcjonujące poza regionem, niezbędne jest stworzenie funkcjonalnej sieci instytucji wzmacniających potencjał ludzki we wskazanym zakresie. Potrzebna jest więc zmiana podejścia do kształcenia, które powinno być tak sprofilowane by odpowiadać na potrzeby lokalnego i regionalnego rynku pracy. Skuteczna edukacja zawodowa wymaga poprawienia bazy dydaktycznej, jakości nauczania oraz nawiązania szerszej współpracy z pracodawcami.

Dostępność komunikacyjna MOF GW charakteryzuje się dość dużą specyfiką, na którą wpływa wiele czynników: 1) bliskość granicy niemieckiej; 2) położenie w „trójkącie” Berlin – Szczecin – Poznań; 3) położenie pomiędzy regionami – Wielkopolską i Zachodniopomorskim – regiony te cechują się bardzo dobrze rozwiniętą infrastrukturą gospodarczą oraz ponadprzeciętną dostępnością transportową. Z takiego położenia powinien korzystać również MOF GW. Podejmowanie przedsięwzięć ukierunkowanych na poprawę dostępności komunikacyjnej i zwiększenie mobilności mieszkańców wpłynie pozytywnie nie tylko na rozwój regionu ale i na wzrost bezpieczeństwa użytkowników dróg. Nadto, MOF GW, jak każdy większy organizm miejski wraz ze strefą podmiejską, odnotowuje duże uciążliwości związane z transportem samochodowym, a co za tym idzie przekroczenie emisji substancji szkodliwych do powietrza. Konieczne jest więc wykorzystanie potencjału oszczędności energii i zmniejszenia zanieczyszczenia powietrza, jaki posiada sektor transportu.

Priorytetowym zadaniem są również przedsięwzięcia rewitalizacyjne. Podejmowane w przyszłości na terenie obejmującym MOF GW powinny obejmować zarówno komunalną własność (mieszaniową i użytkową) jak i zasoby mieszkaniowe znajdujące się w posiadaniu prywatnych właścicieli – w tym zakresie należy podjąć działania wspierające, które doprowadzą do równomiernej poprawy stanu budynków, z działaniami tymi spójna będzie także modernizacja energetyczna wraz z wymianą wyposażenia tych obiektów na energooszczędne. Wpłynie to również na efektywne wykorzystanie energii.

Kooperacja jaka ma miejsce pomiędzy gminami wchodzącymi w skład MOF GW wymaga właściwej organizacji i realizacji założeń dotyczących ładu funkcjonalnego, który wiąże się z zapewnieniem właściwego nasycenia infrastrukturą społeczną. Funkcja ta nie zostanie właściwie zrealizowana bez zintegrowania polityk przestrzennych prowadzonych przez poszczególne gminy wchodzące w skład MOF GW.

6. Cele rozwojowe do realizacji w ramach ZIT .

Zintegrowane Inwestycje Terytorialne przydzielone dla MOF GW są instrumentem przyczyniającym się do realizacji „Strategii Zintegrowanych Inwestycji Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Gorzowa Wielkopolskiego”. ZIT służą przede wszystkim zwiększeniu zaangażowania miast i ich obszarów funkcjonalnych w zarządzanie środkami strukturalnymi Unii Europejskiej.

W województwie lubuskim ZIT realizowane będą w dwóch miastach wojewódzkich - Gorzowie Wielkopolskim oraz Zielonej Górze i na ich obszarach funkcjonalnych, stanowiących jeden z kluczowych obszarów strategicznej interwencji państwa.

MOF Gorzowa Wlkp., obok MOF Zielonej Góry, stanowi centrum rozwoju gospodarczego regionu, pełni także ważne funkcje metropolitalne: administracyjne, społeczne, naukowe, czy też kulturalne. Jednocześnie Gorzów Wlkp. wykazuje dużo deficytów i barier rozwojowych uniemożliwiających pełne wykorzystanie jego potencjałów w rozwoju społeczno-gospodarczym województwa.

MOF GW jest typowym przykładem układu osadniczego, gdzie można wyodrębnić Gorzów Wlkp. jako miasto centralne oraz powiązane z nim funkcjonalnie gminy ościenne. W ramach obszaru tworzą się rozmaite powiązania, przenikają się różnego rodzaju układy przestrzenne, społeczne, gospodarcze. Są to zjawiska obiektywne i niezależne związane z typowym rozwojem aglomeracji. Występuje na przykład zjawisko tzw. „wylewanie się miasta”, jednocześnie rdzeń obszaru funkcjonalnego pełni dominującą względem reszty obszaru funkcję. Pełni ją w zakresie różnego rodzaju usług, miejsc pracy itp. W układzie tego typu kumuluje się szereg problemów. Wymienić wśród nich można:

- problemy komunikacyjne wewnątrz obszaru,
- pogorszenie się warunków środowiska,
- problemy systemu oświaty z dostosowaniem do zmieniających się potrzeb,
- dekapitalizacja obiektów publicznych itp.

W tej sytuacji należałoby podejmować skuteczne działania przeciwdziałające tym problemom. Jednak w rzeczywistości napotyka to na istotne bariery utrudniające zarządzanie aglomeracją. Przede wszystkim:

- brak jest regulacji prawnych określających status prawny MOF,
- następuje spontaniczny i niekontrolowany rozwój przestrzenny, niosący ze sobą powstanie wielu niekorzystnych sytuacji,
- często występuje niekorzystna z ogólnospołecznego punktu widzenia międzygminna konkurencja,
- brak jest planów rozwoju i zagospodarowania MOF GW.

Zawiązanie porozumienia dotyczącego wspólnej realizacji ZIT MOF GW wydaje się być skuteczną próbą przezwyciężenia tych trudności. Istotą porozumienia jest zmiana podejścia do problemów MOF GW. Docenia się rolę działań przekraczających granice administracyjne i jednocześnie umożliwiających wspólne rozwiązywanie problemów. Powstała Strategia ZIT MOF GW w swym głównym założeniu stwierdza, że wymagane są działania zintegrowane, które wykorzystując posiadane kapitały wprowadzą innowacje służące tworzeniu lepszej, bardziej funkcjonalnej i przyjaznej przestrzeni społeczno- gospodarczej obszaru. Przekuwa się to na wizję rozwoju Miejskiego Obszaru funkcjonalnego Gorzowa Wlkp. do 2020 roku:

**Miejski Obszar Funkcjonalny Gorzowa Wlkp.
poprzez zintegrowane działania, kumulujące kapitał twórczy i potencjał
innowacyjny tworzy spójny i sprawny organizm społeczno-gospodarczy**

Wizję rozwoju będą realizowały dwa cele rozwojowe, które planuje się osiągnąć poprzez priorytety, czyli wiązki działań dotyczących różnych aspektów funkcjonowania obszaru.

MOF Gorzowa Wlkp. w sposób bardzo bolesny przeżył zmiany systemowe po 1989r. Tradycyjny przemysł zlokalizowany w Gorzowie Wlkp., bardzo energochłonny i zatrudniający pracowników w liczbach znacząco przekraczających rachunek ekonomiczny, w dużej mierze albo upadł, albo poddany został głębokiej restrukturyzacji, wiążącej się często z istotnymi zwolnieniami pracowników. Trzeba pamiętać, że przemysł Gorzowa Wlkp. zatrudniał nie tylko mieszkańców tego miasta, ale także ludność pochodzącą z gmin MOF GW, a także z szerszego obszaru. W kolejnych latach potencjał przemysłowy MOF GW został odbudowany, w dużej mierze dzięki przygranicznemu położeniu oraz wykorzystaniu dotychczasowej infrastruktury, przy czym na pierwszym etapie zabiegano o każdego inwestora, oferującego jakiegokolwiek miejsca pracy. Po rozwiązaniu najbardziej palących problemów egzystencjalnych, istotne stało się pozyskiwanie inwestorów o bardziej zaawansowanym potencjale technologicznym, tak aby koszty pracy nie były jedynym argumentem przemawiającym za inwestycją na naszym terenie.

W chwili obecnej MOF GW staje przed dwójakim zadaniem: pozyskiwaniem kolejnych inwestycji celem wykorzystania pozostałych rezerw na rynku pracy oraz poprzez wywołanie konkurencji pomiędzy pracodawcami – osiągnięcie wzrostu płac, a także utrzymaniem obecnych na naszym rynku inwestorów – tak aby nie paść ofiarą delokalizacji i nie utracić funkcjonujących tu fabryk na rzecz krajów oferujących niższe koszty zatrudnienia. Interwencja w ramach Strategii ZIT pozwoli osiągnąć te cele, poprzez zbrojenie terenów inwestycyjnych, których deficyt został zidentyfikowany w diagnozie, intensywną promocję

gospodarczą, prowadzoną zarówno na rynku krajowym, jak i zagranicznych, a także (nawet przede wszystkim) działania związane z rozwojem kapitału ludzkiego. Integrując działania infrastrukturalne polegające na utworzeniu Centrum Edukacji Zawodowej (w ramach większej struktury Centrum Edukacji Zawodowej i Biznesu łączącej zagadnienia edukacji, rynku pracy i rozwoju przedsiębiorczości), z działaniami o charakterze miękkim skierowanymi przede wszystkim do szkół zawodowych, ale także promujących istotne umiejętności wśród uczniów szkół ogólnokształcących (np. w zakresie TIK) osiągniemy podaż wysokokwalifikowanej grupy pracowników, których brak definiowany jest przez wielu pracodawców (co wskazane zostało w diagnozie na podstawie Foresightu regionalnego). Interwencja w tym zakresie uzupełniana będzie także działaniami związanymi z promocją edukacji przedszkolnej, zgodnie z zaobserwowanym w Europie trendem, wskazującym, że problemy demograficzne są najmniejsze (lub ich nie ma) w tych krajach, które ułatwiają włączenie kobiet na rynek pracy poprzez redukcję sprzeczności pomiędzy karierą zawodową, a macierzyństwem, jak ma to miejsce np. we Francji, czy Szwecji. Warto nadmienić, że działania proponowane w ramach ZIT komplementarne są do interwencji w ramach podstawowej alokacji RPO i projektów zrealizowanych w perspektywie 2007-13 przez opisywany w diagnozie Gorzowski Ośrodek Technologiczny.

Kwestie rozwoju gospodarczego są silnie powiązane ze skomunikowaniem zewnętrznym oraz wewnętrznym, na co szczególną uwagę zwrócono np. w Strategii Rozwoju MOF GW. Interwencja w ramach ZIT będzie dotyczyć obu tych wymiarów. Budowa sieci dróg rowerowych uczyni MOF GW bardziej spójnym, dając dogodny, neutralny dla środowiska, dojazd do zakładów pracy oraz aktywizując nowe obszary, szczególnie w gminach strefy zewnętrznej MOF. Natomiast droga o charakterze regionalnym, przewidywana do realizacji jako projekt strategiczny, łączy się nie tylko z siecią TEN-T, ale także stanowi dojazd do granicy z Niemcami. Interwencja z wykorzystaniem instrumentu ZIT będzie obejmowała także działania związane z rozbudową infrastruktury komunikacji publicznej w gminach MOF, komplementarnej do projektów zakładających rozwój komunikacji zbiorowej przewidywanych do realizacji ze wsparciem POIS (infrastruktura i tabor tramwajowy) oraz RPO (tabor autobusowy).

Wskazywany powyżej rozwój przemysłu nie pozostał obojętny dla stanu środowiska naturalnego. Strategia ZIT w ramach działań na rzecz poprawy stanu środowiska, ograniczania zmian klimatycznych oraz zmniejszania energochłonności gospodarki zakłada kompleksową termomodernizację obiektów użyteczności publicznej oraz wspomnianą powyżej rozbudowę transportu niskoemisyjnego. Działania te w powiązaniu z pozostałymi elementami Planu Gospodarki Niskoemisyjnej przyniosą szereg efektów, zarówno o charakterze gospodarczym, jaki i ekologicznym.

Kolejnym obszarem działań są zadania z zakresu dziedzictwa narodowego oraz rewitalizacja. Efektem realizacji Strategii ZIT będzie wykorzystanie zasobów leżących w gminach MOF, które teraz nie są w pełni wykorzystywane. Efektem realizacji Strategii ZIT będzie włączenie jak najbardziej licznych procenta społecznego MOF GW w procesy rozwojowe, a także pobudzenie sektora usług, który w porównaniu z rolnictwem w gminach wiejskich i przemysłem na terenie MOF GW, jest niewystarczająco rozwinięty.

Tak więc realizacja zakładanych celów oraz działań przyczyni się do długotrwałej poprawy warunków gospodarczych, środowiskowych, klimatycznych, społecznych i demograficznych na obszarze MOF GW. Wskaźniki produktu i rezultatu odnoszące się do zakładanych celów przedstawia Załącznik nr 1 i 2 do Strategii ZIT MOF GW.

Opis celów rozwojowych Strategii ZIT MOF GW:

Cele rozwojowe Strategii ZIT MOF GW są powiązane z systemem wsparcia ustalonym dla formuły ZIT przez Województwo Lubuskie w Regionalnym Programie Operacyjnym Lubuskie 2020. Opisane w rozdziale 7 Priorytety rozwojowe oraz Działania, realizujące dwa Cele rozwojowe, powiązane są z problemami MOF GW, zdefiniowanymi w rozdziale 4.7., będącym podsumowaniem diagnozy obszaru wsparcia.

Cel rozwojowy Nr 1: Podniesienie konkurencyjności przedsiębiorstw, jakości edukacji i zewnętrznej dostępności MOF GW.

Zarówno Gorzów Wlkp. jak i towarzyszące gminy (Bogdaniec, Deszczno, Kłodawa, Santok) tworzą silny i prężnie rozwijający się ośrodek gospodarczy w regionie na co wskazuje zarówno liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych, jak i wskaźnik przedsiębiorczości mieszkańców (mierzony liczbą podmiotów na 10 tys. mieszkańców).

Na wskazanych polach MOF GW przewyższa średnią krajową jak również poziom zaawansowania rozwoju charakterystyczny dla Województwa Lubuskiego. Odnotowany potencjał (mocna strona), mający swoje źródła w przemysłowych tradycjach obszaru, należy wzmocnić poprzez utrwalanie przewagi konkurencyjnej oraz podnoszenie innowacyjnych możliwości społecznych i gospodarczych. Potencjał innowacyjny i kapitał twórczy to podstawowe źródła budowania trwałej przewagi konkurencyjnej, a zarazem są to także kryteria jakie towarzyszyć powinny wszelkim przedsięwzięciom mającym na celu rozwój MOF GW. Tylko dzięki takiej filozofii poszukiwania nowych kierunków rozwoju można zapewnić miejscowym przedsiębiorcom czy mieszkańcom właściwe warunki funkcjonowania i życia. Aby MOF GW utrwalił swoją konkurencyjność oraz osiągnął status lidera kreatywności, istotnym jest wielokierunkowe oddziaływanie oraz zintegrowane kształtowanie

klimatu rozwoju. Podejmowane działania powinny zatem odnosić się zarówno do wsparcia dla sektora gospodarczego jak i być ukierunkowanymi na czynnik ludzki. Takie kompleksowe działanie jest uzasadnione silną zależnością rozwoju gospodarczego od jakości zasobów ludzkich, jakie można zaoferować na rynku pracy. W najbliższej przyszłości istotne będą przedsięwzięcia zmierzające do wzmocnienia potencjału innowacyjnego przedsiębiorstw funkcjonujących na terenie MOF GW jak też rozwój infrastruktury wspierającej kapitał ludzki. Czynnikiem wspomagającym – w perspektywie otwarcia się MOFu zarówno na nowych inwestorów jak i nowe zasoby ludzkie będzie fizyczna poprawa dostępności komunikacyjnej obszaru.

Cel rozwojowy nr 2: Gospodarka niskoemisyjna i funkcjonalna przestrzeń MOF GW.

Podstawowymi funkcjami dużych miast są: funkcja administracyjna, usługowa (w tym handlowa), kulturowa, edukacyjna, mieszkaniowa, przemysłowa, turystyczna. Wszystkie ze wskazanych funkcji są realizowane na obszarze Gorzowa. Rozszerzenie obszaru funkcjonalnego oddziaływania miasta spowodowało włączenie do tego systemu czterech sąsiadujących gmin, które z jednej strony najintensywniej korzystają z oferty miejskiej, a zarazem też (ze względu na procesy suburbanizacji) zaczynają ją uzupełniać np. poprzez podaż gruntów czy oferowanie różnego rodzaju usług – względnie zasobów pozwalających je rozwijać. Ze względu na terytorium jakim objęty został MOF GW, stanowiącym relatywnie niewielki i spójny obszar, łatwo jest wskazać funkcje, które należy rozwijać przez poszczególne jednostki terytorialne. I tak, za wiodącą ofertę samego Gorzowa należy uznać rozwinięty tam (sub)produkt usługowy, edukacyjny, inwestycyjny, mieszkaniowy.

W przypadku gmin Bogdaniec, Deszczno, Kłodawa i Santok należy wzmocnić i/lub stworzyć ofertę komplementarną do wskazanej wyżej. Jednostki te niejako naturalnie podlegają procesom suburbanizacji dlatego warto zadbać, aby procesy rozwojowe dokonywały się przy wykorzystaniu endogenicznego potencjału tego obszaru. Istotne znaczenie dla rozwoju wskazanych gmin, w kooperacji z Gorzowem, będzie miała oferta mieszkaniowa (grunty przeznaczone pod zabudowę) oraz stworzenie dogodnych warunków dla rekreacji, jak również właściwe nasycenie infrastrukturą i ofertą usług społecznych.

W obliczu chęci pozyskania nowych mieszkańców istotne znaczenie będzie miał ten ostatni czynnik, jako oferta dla rodzin, dla których zapewniony zostanie dostęp do wysokiej jakości żłobków, przedszkoli, szkół podstawowych, czy infrastruktura pozwalająca w aktywny sposób spędzić wolny czas.

Rozwój oparty o wskazaną powyżej ofertę powinien przebiegać w sposób zrównoważony zarówno w aspekcie społecznym, środowiskowym, jak i gospodarczym. Istotne będzie w tym kontekście zapewnienie czterech najistotniejszych łądów: urbanistyczno

– architektonicznego, funkcjonalnego, estetycznego i psychospołecznego, które wymaga podjęcia aktywności w dwóch zasadniczych obszarach: w zakresie planowania przestrzennego oraz w obszarze tworzenia komplementarnej infrastruktury i oferty usług.

7.Cele rozwojowe, priorytety i działania do realizacji w formule ZIT.

Tabela 37. Cele rozwojowe, priorytety i działania Strategii ZIT MOF GW.

WIZJA	CELE ROZWOJOWE	PRIORYTETY	DZIAŁANIA
Miejski Obszar Funkcjonalny Gorzowa Wlkp. poprzez zintegrowane działania, kumulujące kapitał twórczy i potencjał innowacyjny tworzy spójny i sprawny organizm społeczno-gospodarczy	1.Podniesienie konkurencyjności przedsiębiorstw, jakości edukacji i zewnętrznej dostępności MOF GW	1.1.Wysoki potencjał i konkurencyjność przedsiębiorstw w MOF GW.	1.1.1.Przygotowanie terenów inwestycyjnych.
			1.1.2.Promowanie przedsiębiorczości poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystania nowych pomysłów.
		1.2.Wysoka jakość edukacji.	1.2.1.Wsparcie edukacji przedszkolnej w MOF GW.
			1.2.2.Wsparcie kształcenia ogólnego w MOF GW.
			1.2.3.Wsparcie kształcenia zawodowego w MOF GW.
			1.2.4.Rozwój infrastruktury edukacji zawodowej w MOF GW.
	1.3.Poprawa zewnętrznej dostępności komunikacyjnej MOF GW.	1.3.1. Rozwijanie infrastruktury drogowej zapewniającej dostępność do sieci TEN-T.	
	2.Gospodarka niskoemisyjna i funkcjonalna przestrzeń MOF GW	2.1. Przechodzenie na gospodarkę niskoemisyjną.	2.1.1. Zwiększenie efektywności energetycznej w budynkach użyteczności publicznej w MOF GW.
			2.1.2. Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej.
		2.2.Rozwój dziedzictwa kulturowego.	2.2.1.Renowacja i promowanie zasobów kultury i dziedzictwa kulturowego w MOF GW.
		2.3.Rozwój obszarów zmarginalizowanych.	2.3.1.Wsparcie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej w MOF GW.

Źródło: opracowanie własne.

Cel rozwojowy 1: Podniesienie konkurencyjności przedsiębiorstw, jakości edukacji i zewnętrznej dostępności MOF GW.

Priorytet 1.1. Wysoki potencjał i konkurencyjność przedsiębiorstw w MOF GW.

Działanie 1.1.1. Przygotowanie terenów inwestycyjnych.

Uzasadnienie:

Zasadą wynikającą z niezależności samorządu jest samodzielne ponoszenie odpowiedzialności za efekty prowadzonej polityki rozwoju i rozwój przedsiębiorczości lokalnej.

Gmina jako podstawowa jednostka samorządu terytorialnego, w zakresie swojego władztwa posiada instrumenty, umożliwiające modelowanie przestrzeni gospodarczo-społecznej, jej podmiotowej wspólnoty samorządowej. Na terenie MOF GW niezbędne jest podjęcie działań (zastosowanie odpowiednich instrumentów), które prowadzi będą do pobudzenia przedsiębiorczości i poprawy sytuacji na rynku pracy. Bardzo ważne jest przygotowanie infrastruktury, która służyć będzie sektorowi gospodarki lokalnej, przede wszystkim uzbrajanie terenów inwestycyjnych.

Problem z niedoborem uzbrojonych terenów na terenie MOF GW jako jedno z zagrożeń dla rozwoju lokalnej gospodarki został przedstawiony w diagnozie w potencjale infrastrukturalno-gospodarczym. Stan ten został również ujęty w Strategii Rozwoju MOF GW w podrozdziale 2.2 Kapitał materialny (sfera gospodarczo-infrastrukturalna).

Realizacja priorytetu spowoduje wystąpienie wielu korzyści, m.in. takich jak:

- wsparcie rozwoju gospodarczego MOF GW,
- podniesienie rangi MOF GW pod względem potencjału przyciągania inwestycji,
- poprawę tendencji na rynku pracy – wzrost liczby miejsc pracy,
- wzrost dywersyfikacji gospodarczej MOF GW,
- wzrost poziomu rozwoju przedsiębiorczości¹¹³,
- aktywizację zawodową mieszkańców,
- zmniejszenie odpływu migracyjnego mieszkańców,
- wzrost zamożności mieszkańców.

Preferencje uzyskują projekty realizowane na nieużytkach, terenach zlokalizowanych w pobliżu infrastruktury transportowej (autostrady, drogi szybkiego ruchu, drogi krajowe, linie

¹¹³ Mogą być realizowane także projekty rewitalizacyjne na obszarach zdegradowanych związane z kompleksowym uzbrojeniem terenów, i przeznaczonych pod inwestycje (z wyłączeniem terenów pod inwestycje mieszkaniowe) ujęte w Programach Rewitalizacji.

kolejowe), terenach zdegradowanych, wymagających rewitalizacji, w związku ze zintensyfikowanym i udokumentowanym zapotrzebowaniem firm poszukujących lokalizacji dla prowadzenia działalności.

Warunkiem ubiegania się o dofinansowanie jest wykorzystanie dostępnej infrastruktury. Konieczne jest dołączenie do wniosku o dofinansowanie projektu, dowodów, wiarygodnych analiz świadczących o całkowitym wykorzystaniu przez Beneficjenta dotychczas dostępnej na jego terenie infrastruktury wspierającej rozwój przedsiębiorstw. Analiza powinna zawierać informacje dotyczące potencjalnego wykorzystania w przedmiotowym zakresie oraz środki zapobiegawcze, środki korygujące w odniesieniu do planowanych wskaźników dotyczących stopnia wykorzystania i efektywności wykorzystania infrastruktury.

Nie będą wspierane projekty z zakresu promocji turystycznej oraz inwestycje w infrastrukturę drogową, dojazdową do terenów inwestycyjnych.

Oczekiwane rezultaty

Wsparcie tworzenia terenów inwestycyjnych ułatwi dalszy rozwój istniejących MŚP oraz przyciąganie nowych inwestorów, co w znacznym stopniu przyczyni się do rozwoju MOF GW. Profesjonalnie przygotowane miejsca pod inwestycje przyczynią się do zwiększania konkurencyjności przedsiębiorstw i powstania kolejnych miejsc pracy.

Typy projektów:

- kompleksowe uzbrojenie terenów przeznaczonych pod inwestycje (w tym na obszarze zdegradowanym¹¹⁴) lub obszarze typu brown field¹¹⁵(z wyłączeniem terenów pod inwestycje mieszkaniowe), polegające w szczególności na dostarczeniu podstawowych mediów¹¹⁶, tj.: drogi wewnętrzne¹¹⁷, przewody lub urządzenia wodociągowe, kanalizacyjne ciepłownicze, elektryczne, gazowe lub telekomunikacyjne, w tym kampanie promocyjne dotyczące terenów przeznaczonych pod inwestycje (tylko jako element projektu polegającego na kompleksowym uzbrojeniu terenów przeznaczonych pod inwestycje).

Wskaźniki:

Wskaźnik produktu:

- powierzchnia przygotowanych terenów inwestycyjnych (ha),

¹¹⁴ Pod warunkiem, że został ujęty w Programie Rewitalizacji

¹¹⁵ Obszar typu *brown field* to nieużytek miejski. W przypadku gdy teren ten znajduje się na obszarze zdegradowanym wówczas musi zostać ujęty w Programie Rewitalizacji.

¹¹⁶ Nie kwalifikują się inwestycje w infrastrukturę drogową dojazdową do terenów inwestycyjnych.

¹¹⁷ Tylko jako część projektu infrastrukturalnego, polegającego na uzbrojeniu terenów pod inwestycje i tylko wtedy, gdy w efekcie nastąpi kompleksowe uzbrojenie przeznaczonego pod inwestycje

Wskaźnik rezultatu:

- liczba inwestycji zlokalizowanych na przygotowanych terenach inwestycyjnych (szt.),
- wartość nakładów inwestycyjnych wg sektorów gospodarki narodowej (sektor publiczny i prywatny) (zł) – wskaźnik rezultatu strategicznego

Główni beneficjenci:

- jednostki samorządu terytorialnego (JST), ich związki i stowarzyszenia oraz porozumienia.

Działanie 1.1.1. jest powiązane z Celem tematycznym 3 Umowy partnerstwa, ukierunkowanym na wzmocnienie konkurencyjności MŚP (PI 3a promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm, w tym również poprzez inkubatory przedsiębiorczości), i będzie wykorzystywało wsparcie finansowe środkami RPO Lubuskie 2020, zapisanymi w Działaniu 1.3. Tworzenie i rozwój terenów inwestycyjnych, Poddziałaniu 1.3.2. Tereny inwestycyjne – ZIT Gorzów Wlkp., zgodnie z SzOOP – Lubuskie 2020¹¹⁸.

Wybór projektów

Przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

- Tryb konkursowy

Wybór projektów do dofinansowania w trybie konkursowym odbywać się będzie na podstawie sformułowanych przez Referat ZIT, we współpracy z gminami MOF GW przyjętych przez Komitet Sterujący ZIT, a następnie zatwierdzonych przez IZ RPO Lubuskie 2020 oraz przyjętych przez Komitet Monitorujący RPO-Lubuskie 2020 kryteriów wyboru projektów. Proponowane kryteria oceny zgodności projektów ze Strategią ZIT MOF GW znajdują się w niniejszym dokumencie, w tabeli 38.

Działanie 1.1.2. Promowanie przedsiębiorczości poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystania nowych pomysłów.

Uzasadnienie:

W celu wsparcia rozwoju gospodarczego, niezbędnym elementem wydaje się odpowiednia promocja potencjału gospodarczego MOF GW.

¹¹⁸ „Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020” – sierpień 2015r.

W sferze promocji gospodarczej będzie to przede wszystkim skuteczna i efektywna promocja regionalnych towarów, branż, firm i marek oraz oddziaływanie na rzecz dopływu do regionu bezpośrednich inwestycji firm krajowych i zagranicznych.

Działania mające na celu promocję gospodarczą muszą być podejmowane w sposób planowy i skoordynowany, na podstawie wypracowanej wspólnie z partnerami gospodarczymi koncepcji. Taką koncepcję zawiera strategia rozwoju województwa (plan inwestycyjny). Projekty z zakresu promocji gospodarczej regionu wpisywać się muszą w ww. dokument.

Oczekiwane rezultaty

Realizacja priorytetu przyczyniać się będzie przede wszystkim do wykreowania pozytywnego wizerunku MOF GW oraz rozwoju stosunków gospodarczych z regionami krajowymi i zagranicznymi.

Realizacja działań w ramach 1.1.2. spowoduje zintensyfikowanie współpracy gospodarczej, wzrost wymiany handlowej oraz przyciąganie nowych inwestorów, jak i kapitału inwestycyjnego. Działania podejmowane w oparciu o zdiagnozowane potrzeby podmiotów gospodarczych MOF GW sprzyjać będą umiędzynarodowieniu ich oferty oraz wzmocnieniu ich pozycji na rynku krajowym i międzynarodowym.

Typy projektów:

- promocja gospodarcza regionu

Wskaźniki:

Wskaźniki produktu:

- liczba wspartych przedsięwzięć informacyjno – promocyjnych o charakterze międzynarodowym - (szt.)
- liczba wspartych przedsięwzięć informacyjno – promocyjnych o charakterze krajowym - (szt.)

Wskaźniki rezultatu strategicznego:

- przychody ze sprzedaży produktów na eksport (zł)

Główni beneficjenci:

- jednostki samorządu terytorialnego (JST) ich związki, stowarzyszenia i porozumienia

Działanie 1.1.2. jest powiązane z Celem tematycznym 3 Umowy partnerstwa, ukierunkowanym na wzmocnienie konkurencyjności MŚP (PI 3b opracowywanie i wdrażanie nowych modeli biznesowych dla MŚP, w szczególności w celu umiędzynarodowienia), i będzie wykorzystywało wsparcie finansowe środkami RPO Lubuskie 2020, zapisanymi w Działaniu 1.4. Promocja regionu i umiędzynarodowienie sektora MŚP, Poddziałaniu 1.4.2. Promocja regionu – ZIT Gorzów Wlkp., zgodnie z SzOOP – Lubuskie 2020.

Wybór projektów

Przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

- Tryb konkursowy

Wybór projektów do dofinansowania w trybie konkursowym odbywać się będzie na podstawie sformułowanych przez Referat ZIT, we współpracy z gminami MOF GW przyjętych przez Komitet Sterujący ZIT, a następnie zatwierdzonych przez IZ RPO Lubuskie 2020 oraz przyjętych przez Komitet Monitorujący RPO-Lubuskie 2020 kryteriów wyboru projektów. Proponowane kryteria oceny zgodności projektów ze Strategią ZIT MOF GW znajdują się w niniejszym dokumencie, w tabeli 38.

Priorytet 1.2. Wysoka jakość edukacji.

Działanie 1.2.1. Wsparcie edukacji przedszkolnej w MOF GW.

Uzasadnienie:

Kluczowym wyzwaniem dla systemu oświaty w kraju, regionie jak i w obszarze MOF GW jest dostosowanie form i metod nauczania do potrzeb rynku pracy. Jest to proces niezwykle skomplikowany ze względu na dynamiczne zmiany zachodzące w gospodarce i społeczeństwie. System nauczania powinien zwiększać swój zasięg, obejmując wsparciem osoby na każdym etapie życia – począwszy od edukacji przedszkolnej, na kształceniu osób dorosłych skończywszy. Kształcenie powinno zostać w większym stopniu zintegrowane z rynkiem pracy. Nie może być to jednak system jednokierunkowy, powinien dawać umiejętności i wiedzę pozwalającą na możliwie szybkie przekwalifikowanie się w przyszłości. Istotnym elementem systemu powinno być likwidowanie barier do edukacji (w tym przedszkolnej), zarówno geograficznych, jak i społecznych, finansowych i zdrowotnych. Wyrównanie szans w dostępie do edukacji bezpośrednio wpływa na wyrównanie szans na rynku pracy.

W ramach Działania 1.2.1. podjęte będą działania upowszechniające i podnoszące jakość edukacji przedszkolnej.

Typy projektów przewidziane do realizacji wynikają z przeprowadzonej diagnozy oraz zidentyfikowanych problemów w zakresie opisanego potencjału demograficznego i społecznego w rozdziale 4.1 niniejszego dokumentu.

Oczekiwane rezultaty:

Niezwykle istotnym działaniem w zakresie wyrównywania szans edukacyjnych jest jakość i dostępność kształcenia. Z punktu widzenia rozwoju dziecka ogromną rolę należy przypisać edukacji przedszkolnej i podstawowej, która ma zdecydowany wpływ na późniejszy proces kształcenia. Dotyczy to w szczególności sposób dzieci z niepełnosprawnościami, u których możliwie wczesna edukacja przedszkolna ma znaczenie rehabilitacyjne oraz zapobiega wykluczeniu społecznemu rodziny, umożliwiając rodzicom, zwłaszcza matkom, aktywność zawodową i pełnienie innych ról społecznych. Istotnym elementem poprawy jakości kształcenia w MOF GW jest zarówno zwiększenie dostępności, jak i poprawienie jakości edukacji przedszkolnej. Jakość edukacji na tym poziomie, różnorodność zajęć i wysokie kwalifikacje kadry pedagogicznej w przedszkolach mają bezpośredni wpływ na właściwy rozwój edukacyjny dziecka oraz płynne i bezkonfliktowe przejście do etapu szkoły podstawowej. Rezultatem podjętych działań będzie upowszechnienie edukacji przedszkolnej szczególnie na obszarach, gdzie jej dostępność jest ograniczona, w tym na obszarach wiejskich. Zapewnienie wsparcia dla najmłodszych dzieci przyczyni się do wczesnej identyfikacji i eliminacji barier już na pierwszych etapach edukacji.

Interwencja w tym obszarze ma na celu poprawę jakości i dostępności edukacji przedszkolnej w MOF GW.

Typy projektów:

- I. Tworzenie nowych miejsc wychowania przedszkolnego, w tym dostosowanych do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami, w istniejących lub nowo utworzonych OWP¹¹⁹.
- II. Dostosowanie istniejących miejsc wychowania przedszkolnego do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami lub realizacja dodatkowej oferty edukacyjnej i specjalistycznej umożliwiającej dziecku z niepełnosprawnością udział w wychowaniu przedszkolnym poprzez wyrównanie deficytu wynikającego z niepełnosprawności.

¹¹⁹ Dofinansowanie działalności bieżącej nowo utworzonych miejsc wychowania przedszkolnego ze środków EFS możliwe jest przez okres nie dłuższy niż 12 miesięcy. Beneficjent będzie zobowiązany do zachowania trwałości utworzonych w ramach projektu miejsc wychowania przedszkolnego, przez okres co najmniej 2 lat od daty zakończenia realizacji projektu, określonej w umowie o dofinansowanie projektu. Trwałość jest rozumiana jako instytucjonalna gotowość ośrodków wychowania przedszkolnego do świadczenia usług przedszkolnych w ramach utworzonych w projekcie miejsc wychowania przedszkolnego.

III. Rozszerzenie oferty OWP o dodatkowe zajęcia wyrównujące szanse edukacyjne dzieci w zakresie stwierdzonych deficytów¹²⁰:

- a) zajęcia specjalistyczne, o których mowa w § 7 ust. 1 pkt 4 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2013 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. poz. 532): korekcyjnokompensacyjne, logopedyczne, socjoterapeutyczne oraz inne zajęcia o charakterze terapeutycznym;
- b) zajęcia w ramach wczesnego wspomaganie rozwoju w rozumieniu ustawy o systemie oświaty;
- c) zajęcia stymulujące rozwój psychoruchowy np. gimnastyka korekcyjna,
- d) zajęcia rozwijające kompetencje społeczno-emocjonalne.

IV. Wydłużenie godzin pracy OWP.

V. Doskonalenie umiejętności i kompetencji zawodowych nauczycieli ośrodków wychowania przedszkolnego, do pracy z dziećmi w wieku przedszkolnym, w tym w szczególności z dziećmi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi oraz w zakresie współpracy nauczycieli z rodzicami, w tym radzenia sobie w sytuacjach trudnych:

- a) kursy i szkolenia doskonalące (teoretyczne i praktyczne);
- b) szkolenia kaskadowe, w tym z wykorzystaniem pracy trenerów przeszkolonych w ramach PO WER;
- c) studia podyplomowe;
- d) budowanie i moderowanie sieci współpracy i samokształcenia nauczycieli;
- e) współpracę ze specjalistycznymi ośrodkami np. specjalnymi ośrodkami szkolno-wychowawczymi.

VI. Kształtowanie i rozwijanie u dzieci w wieku przedszkolnym kompetencji kluczowych niezbędnych na rynku pracy (matematyczno-przyrodniczych, ICT, językowych) oraz właściwych postaw/umiejętności (kreatywności, innowacyjności oraz pracy zespołowej)

¹²¹

Typy projektów III-V mogą występować jedynie jako uzupełnienie działań określonych w typach I i/lub II. Typ VI może występować wyłącznie jako odrębny typ projektu.

Ww. działania powinny być realizowane zgodnie z zapisami Szczegółowego Opisu Osi Priorytetowych RPO Lubuskie 2020.

¹²⁰ Finansowanie realizacji dodatkowych zajęć w ośrodkach wychowania przedszkolnego, w których zostały utworzone nowe miejsca wychowania przedszkolnego w ramach projektów współfinansowanych ze środków EFS możliwe jest przez okres nie dłuższy niż 12 miesięcy.

¹²¹ Projekty mogą obejmować również doskonalenie umiejętności i kompetencji zawodowych nauczycieli w zakresie stosowania metod oraz form organizacyjnych sprzyjających kształtowaniu i rozwijaniu u dzieci w wieku przedszkolnym, kompetencji kluczowych niezbędnych na rynku pracy oraz właściwych postaw/umiejętności (kreatywności, innowacyjności oraz pracy zespołowej).

Wskaźniki

Wskaźniki produktu:

- liczba dzieci objętych w ramach programu dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej (osoby),
- liczba miejsc wychowania przedszkolnego dofinansowanych w programie (szt.),
- liczba nauczycieli objętych wsparciem w programie (osoby).

Wskaźniki rezultatu:

- liczba nauczycieli, którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu programu (osoby).

Główni beneficjenci:

- jednostki samorządu terytorialnego (JST), ich związki, stowarzyszenia i porozumienia,
- jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną,
- szkoły, przedszkola i placówki (w rozumieniu ustawy o systemie oświaty) i ich organy prowadzące.

Działanie 1.2.1. jest powiązane z Celem tematycznym 10 *Inwestowanie w kształcenie, szkolenie i szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie* Umowy partnerstwa (PI 10i ograniczenie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej oraz zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji elementarnej oraz kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego, z uwzględnieniem formalnych, nieformalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia umożliwiających ponowne podjęcie kształcenia i szkolenia), i będzie wykorzystywało wsparcie finansowe środkami RPO Lubuskie 2020, zapisanymi w Działaniu 8.1. Poprawa dostępności i jakości edukacji przedszkolnej, Poddziałaniu 8.1.2. Wyrównywanie dysproporcji w jakości kształcenia na poziomie elementarnym realizowane przez ZIT Gorzów Wielkopolski, zgodnie z SzOOP – Lubuskie 2020.

Wybór projektów:

Przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

- Tryb konkursowy.

Wybór projektów do dofinansowania w trybie konkursowym odbywać się będzie na podstawie sformułowanych przez Referat ZIT, we współpracy z gminami MOF GW

przyjętych przez Komitet Sterujący ZIT, a następnie zatwierdzonych przez IZ RPO Lubuskie 2020 oraz przyjętych przez Komitet Monitorujący RPO-Lubuskie 2020 kryteriów wyboru projektów. Proponowane kryteria oceny zgodności projektów ze Strategią ZIT MOF GW znajdują się w niniejszym dokumencie, w tabeli 38.

Działanie 1.2.2. Wsparcie kształcenia ogólnego w MOF GW.

Uzasadnienie:

Współczesny świat generuje nieznane (co oczywiste) wcześniej problemy, które tworzą bardzo skomplikowany kontekst działania dla wszystkich instytucji edukacyjnych. Złożoność zadań, wysokie standardy jakości, chęć zapewnienia wszystkim dostępu do edukacji, gwałtowne zmiany, rozwój nauki i techniki, zasadniczo wpływają na sytuację szkół. Świadomość nieustannej i nieprzewidywalnej zmiany powinna determinować nasze myślenie o świecie i edukacji. Aby jakość edukacji przynosiła oczekiwane rezultaty, a nie utrzymywała stan aktualny, należy stale dbać o jej jakość poprzez wsparcie nie tylko uczniów, ale i nauczycieli (specjalne zindywidualizowane programy edukacyjne itp.).

Dlatego ogromnie istotnym jest, aby edukacja w obszarze funkcjonalnym sprostała wyzwaniom cywilizacyjnym, w dużej mierze wpływając na wzrost przewagi konkurencyjnej.

W ramach Działania 1.2.2. podjęte będą działania upowszechniające i podnoszące jakość edukacji ogólnej, działania zmierzające do wyrównywania i stałego podnoszenia poziomu kształcenia na etapie szkoły podstawowej, gimnazjum i nauczania ponadgimnazjalnego na terenie MOF GW.

Typy projektów przewidziane do realizacji wynikają z przeprowadzonej diagnozy oraz zidentyfikowanych problemów w zakresie opisanego potencjału demograficznego i społecznego w rozdziale 4.1 niniejszego dokumentu.

Oczekiwane rezultaty:

Niezwykle istotnym działaniem w zakresie wyrównywania szans edukacyjnych jest jakość i dostępność kształcenia. Planowane działania bezpośrednio przyczynią się do przeciwdziałania występującemu w szkołach zjawisku rozwarstwienia społecznego, a w dalszej perspektywie czasowej, pozwolą na wykorzystanie potencjału dobrze wykształconych młodych ludzi na regionalnym rynku pracy. Zaplanowane wsparcie powinno dać podstawę do dalszego rozwijania umiejętności zgodnie z predyspozycjami uczniów oraz pozwalać na względnie łatwą możliwość nabywania nowych kwalifikacji już po zakończeniu etapu edukacji formalnej.

Realizacja działań ZIT pozwoli także uzupełnić braki w zakresie wyposażenia w nowoczesne pomoce dydaktyczne.

Interwencja w tym obszarze ma na celu poprawę jakości i dostępności edukacji ogólnej w MOF GW, a pośrednio zwiększenie szans na zatrudnienie przyszłych absolwentów szkół.

Typy projektów:

- I. Kształcenie kompetencji kluczowych niezbędnych na rynku pracy oraz właściwych postaw/umiejętności (kreatywności, innowacyjności oraz pracy zespołowej) poprzez:
  - a) doskonalenie umiejętności i kompetencji zawodowych nauczycieli w zakresie stosowania metod oraz form organizacyjnych sprzyjających kształtowaniu i rozwijaniu u uczniów lub słuchaczy kompetencji kluczowych niezbędnych na rynku pracy oraz właściwych postaw/umiejętności (kreatywności, innowacyjności oraz pracy zespołowej),
  - b) kształtowanie i rozwijanie u uczniów lub słuchaczy kompetencji kluczowych niezbędnych na rynku pracy oraz właściwych postaw/umiejętności (kreatywności, innowacyjności oraz pracy zespołowej).
- II. Tworzenie warunków dla nauczania opartego na metodzie eksperymentu poprzez realizację przynajmniej dwóch z następujących elementów¹²²:
  - a) wyposażenie szkolnych pracowni w narzędzia do nauczania przedmiotów przyrodniczych lub matematyki,
  - b) doskonalenie umiejętności i kompetencji zawodowych nauczycieli, w tym nauczycieli przedmiotów przyrodniczych lub matematyki, niezbędnych do prowadzenia procesu nauczania opartego na metodzie eksperymentu,
  - c) kształtowanie i rozwijanie kompetencji uczniów lub słuchaczy w zakresie przedmiotów przyrodniczych lub matematyki.
- III. Indywidualizacja pracy z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym wsparcie ucznia młodszego.
- IV. Korzystanie z technologii informacyjno-komunikacyjnych oraz rozwijanie kompetencji informatycznych poprzez:
  - a) wyposażenie szkół lub placówek systemu oświaty w pomoce dydaktyczne oraz narzędzia TIK niezbędne do realizacji programów nauczania w szkołach lub placówkach systemu oświaty, w tym zapewnienie odpowiedniej infrastruktury sieciowo-usługowej,

¹²² Co do zasady oba elementy powinny zostać zawarte w projekcie chyba, że w regulaminie konkursu zawarto informację o możliwości realizacji jednego z elementów poza projektem.

- b) podnoszenie kompetencji cyfrowych nauczycieli wszystkich przedmiotów, w tym w zakresie korzystania z narzędzi TIK zakupionych do szkół lub placówek systemu oświaty oraz włączania narzędzi TIK do nauczania przedmiotowego,
- c) kształtowanie i rozwijanie kompetencji cyfrowych uczniów lub słuchaczy, w tym z uwzględnieniem bezpieczeństwa w cyberprzestrzeni i wynikających z tego tytułu zagrożeń.

– programy rozwijania kompetencji cyfrowych uczniów lub słuchaczy poprzez naukę programowania.

Ww. działania powinny być realizowane zgodnie z zapisami Szczegółowego Opisu Osi Priorytetowych RPO Lubuskie 2020.

Wskaźniki:

Wskaźniki produktu:

- liczba uczniów objętych wsparciem w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych w programie (osoby),
- liczba nauczycieli objętych wsparciem w programie (osoby),
- liczba nauczycieli objętych wsparciem z zakresu TIK w programie (osoby),
- liczba szkół i placówek systemu oświaty wyposażonych w ramach programu w sprzęt TIK do prowadzenia zajęć edukacyjnych (szt.),
- liczba szkół, których pracownie przedmiotowe zostały doposażone w programie (szt.)

Wskaźniki rezultatu:

- liczba uczniów, którzy nabyli kompetencje kluczowe po opuszczeniu programu (osoby),
- liczba szkół, w których pracownie przedmiotowe wykorzystują doposażenie do prowadzenia zajęć edukacyjnych (szt.),
- liczba nauczycieli, którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu programu (osoby).

Główni beneficjenci:

- jednostki samorządu terytorialnego (JST), ich związki, stowarzyszenia i porozumienia,
- jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną,

- szkoły i placówki (w rozumieniu ustawy o systemie oświaty) i ich organy prowadzące.

Działanie 1.2.2. jest powiązane z Celem tematycznym 10 *Inwestowanie w kształcenie, szkolenie i szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie* Umowy partnerstwa (PI 10i ograniczenie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej oraz zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji elementarnej oraz kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego, z uwzględnieniem formalnych, nieformalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia umożliwiających ponowne podjęcie kształcenia i szkolenia), i będzie wykorzystywało wsparcie finansowe środkami RPO Lubuskie 2020, zapisanymi w Działaniu 8.2. Wyrównywanie dysproporcji w jakości kształcenia na poziomie ogólnym oraz dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych i zdrowotnych, Poddziałaniu 8.2.2. Wyrównywanie dysproporcji w jakości kształcenia na poziomie ogólnym oraz dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych i zdrowotnych - ZIT Gorzów Wielkopolski, zgodnie z SzOOP – Lubuskie 2020.

Wybór projektów:

Przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

- Tryb konkursowy.

Wybór projektów do dofinansowania w trybie konkursowym odbywać się będzie na podstawie sformułowanych przez Referat ZIT, we współpracy z gminami MOF GW przyjętych przez Komitet Sterujący ZIT, a następnie zatwierdzonych przez IZ RPO Lubuskie 2020 oraz przyjętych przez Komitet Monitorujący RPO-Lubuskie 2020 kryteriów wyboru projektów. Proponowane kryteria oceny zgodności projektów ze Strategią ZIT MOF GW znajdują się w niniejszym dokumencie, w tabeli 38.

Działanie 1.2.3. Wsparcie kształcenia zawodowego w MOF GW.

Uzasadnienie:

Jednym z głównych problemów, z którym zmagają się polska gospodarka, jest nieelastyczny, często nie odpowiadający potrzebom rynku pracy, system edukacji zawodowej oraz brak kultury uczenia się przez całe życie. Te czynniki przekładają się na niską jakość kapitału ludzkiego oraz pogarszają konkurencyjność polskich przedsiębiorstw.

Szczególnie ważne wyzwania stoją przed szkolnictwem zawodowym. Jego celem jest przygotowanie uczących się do życia w warunkach współczesnego świata, wykonywania

pracy zawodowej i aktywnego funkcjonowania na zmieniającym się rynku pracy. Zadania szkoły i innych podmiotów prowadzących kształcenie zawodowe oraz sposób ich realizacji są uwarunkowane zmianami zachodzącymi w otoczeniu gospodarczo-społecznym, na które wpływają w szczególności: idea gospodarki opartej na wiedzy, globalizacja procesów gospodarczych i społecznych, rosnący udział handlu międzynarodowego, mobilność geograficzna i zawodowa, nowe techniki i technologie, a także wzrost oczekiwań pracodawców w zakresie poziomu wiedzy i umiejętności pracowników.

Niezmiernie ważne są działania oraz odpowiednie programy nauczania wspomagające rozwój każdego uczącego się, stosownie do jego potrzeb i możliwości, ze szczególnym uwzględnieniem indywidualnych ścieżek edukacji i kariery, możliwości podnoszenia poziomu wykształcenia i kwalifikacji zawodowych oraz zapobiegania przedwczesnemu kończeniu nauki. To wszystko zapewni absolwentom możliwość sprostania wyzwaniom zmieniającego się rynku pracy i wpłynie na konkurencyjność kapitału ludzkiego MOF GW.

Należy jeszcze nadmienić że Polska ma jeden z najniższych wskaźników uczestnictwa osób dorosłych w kształceniu i szkoleniu w całej Unii Europejskiej. Konieczne jest zatem podjęcie działań horyzontalnych, które wpłyną na upowszechnienie idei uczenia się przez całe życie oraz wzrost zainteresowania przedsiębiorców inwestowaniem w kwalifikacje pracowników. Propagowanie kształcenia ustawicznego, jego różnych form, przysłuży się aktualizowaniu kompetencji i kwalifikacjom kapitału ludzkiego obszaru funkcjonalnego, przynosząc wymierne korzyści ekonomiczne i gospodarcze.

Powyższe argumenty powodują konieczność przeznaczenia odpowiedniej alokacji na priorytet inwestycyjny. Typy projektów przewidziane do realizacji wynikają z przeprowadzonej diagnozy oraz zidentyfikowanych problemów w zakresie opisanego potencjału demograficznego i społecznego w rozdziale 4.1 niniejszego dokumentu.

Oczekiwane rezultaty:

Dynamicznie zmieniający się rynek pracy, wdrażanie nowych technologii i systemów produkcji wymuszają wprowadzenie zmian w systemie oświaty, zwłaszcza w odniesieniu do szkół zawodowych. Skuteczna edukacja zawodowa wymaga poprawienia bazy dydaktycznej, jakości nauczania oraz nawiązania szerszej współpracy z potencjalnymi pracodawcami. Zaplanowane wsparcie da podstawę do dalszego rozwijania umiejętności zgodnie z predyspozycjami uczniów oraz pozwoli na względnie łatwą możliwość nabywania nowych kwalifikacji już po zakończeniu etapu edukacji formalnej. Interwencja w tym obszarze ma na celu poprawę jakości kształcenia zawodowego w MOF GW oraz zintegrowanie kształcenia z rynkiem pracy, a pośrednio zwiększenie szans na zatrudnienie przyszłych absolwentów szkół zawodowych.

Typy projektów:

Programy wspierające kształcenie zawodowe w zakresie:

I. Podniesienie jakości kształcenia i szkolenia zawodowego, w tym rozwój współpracy szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie zawodowe z ich otoczeniem społeczno-gospodarczym, poprzez:

- a) doskonalenie umiejętności i kompetencji zawodowych nauczycieli zawodu i instruktorów praktycznej nauki zawodu, związanych z nauczaniem zawodu, we współpracy z instytucjami otoczenia społeczno-gospodarczego szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie zawodowe;
- b) podnoszenie umiejętności oraz uzyskiwanie kwalifikacji zawodowych przez uczniów i słuchaczy szkół lub placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie zawodowe oraz uczestników pozaszkolnych form kształcenia zawodowego i wzmocnienie ich zdolności do zatrudnienia;
- c) tworzenie w szkołach lub placówkach systemu oświaty prowadzących kształcenie zawodowe warunków odzwierciedlających naturalne warunki pracy właściwe dla nauczanych zawodów;
- d) rozwój współpracy szkół lub placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie zawodowe z ich otoczeniem społeczno-gospodarczym.

II. Tworzenie i rozwój ukierunkowanych branżowo centrów kształcenia zawodowego i ustawicznego oraz tworzenie innych zespołów realizujących zadania zbieżne z zadaniami CKZiU poprzez:

- a) przygotowanie szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie zawodowe do pełnienia funkcji CKZiU lub innych zespołów realizujących zadania zbieżne z zadaniami CKZiU dla określonej branży;
- b) wsparcie realizacji zadań przez CKZiU lub innych zespołów realizujących zadania zbieżne z zadaniami CKZiU dla określonych branż.

III. Rozwój doradztwa edukacyjno – zawodowego, poprzez:

- a) uzyskiwanie kwalifikacji doradców zawodowych przez osoby realizujące zadania z zakresu doradztwa zawodowego w szkołach i placówkach, które nie posiadają kwalifikacji z tego zakresu oraz podnoszenie kwalifikacji zawodowych doradców edukacyjno-zawodowych, realizujących zadania z zakresu doradztwa edukacyjno-zawodowego;
- b) tworzenie Szkolnych Punktów Informacji i Kariery;
- c) zewnętrzne wsparcie szkół w obszarze doradztwa edukacyjnozawodowego.

Wskaźniki:

Wskaźniki produktu:

- liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego wyposażonych w programie w sprzęt i materiały dydaktyczne niezbędne do realizacji kształcenia zawodowego (szt.),
- liczba nauczycieli kształcenia zawodowego oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu objętych wsparciem w programie (osoby),
- liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego uczestniczących w stażach i praktykach u pracodawcy (osoby).

Wskaźniki rezultatu:

- liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego wykorzystujących wyposażenie zakupione dzięki EFS (szt.),
- liczba nauczycieli kształcenia zawodowego oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu, którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu programu (osoby)

Główni beneficjenci:

- szkoły i placówki prowadzące kształcenie zawodowe i ich organy prowadzące (w rozumieniu ustawy o systemie oświaty), ich związki, stowarzyszenia i porozumienia.

Działanie 1.2.3. jest powiązane z Celem tematycznym 10 *Inwestowanie w kształcenie, szkolenie i szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie* Umowy partnerstwa (PI 10iv lepsze dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy, ułatwianie przechodzenia z etapu kształcenia do etapu zatrudnienia oraz wzmocnienie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego i ich jakości, w tym poprzez mechanizmy prognozowania umiejętności, dostosowania programów nauczania oraz tworzenia i rozwoju systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami), i będzie wykorzystywało wsparcie finansowe środkami RPO Lubuskie 2020, zapisanymi w Działaniu 8.4. Doskonalenie jakości kształcenia zawodowego, Poddziałaniu 8.4.2. Doskonalenie jakości kształcenia zawodowego, realizowane przez ZIT Gorzów Wlkp., zgodnie z SzOOP – Lubuskie 2020.

Wybór projektów

Przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

- Tryb konkursowy.

Wybór projektów do dofinansowania w trybie konkursowym odbywać się będzie na podstawie sformułowanych przez Referat ZIT, we współpracy z gminami MOF GW przyjętych przez Komitet Sterujący ZIT, a następnie zatwierdzonych przez IZ RPO Lubuskie 2020 oraz przyjętych przez Komitet Monitorujący RPO-Lubuskie 2020 kryteriów wyboru projektów. Proponowane kryteria oceny zgodności projektów ze Strategią ZIT MOF GW znajdują się w niniejszym dokumencie, w tabeli 38.

Działanie 1.2.4. Rozwój infrastruktury edukacji zawodowej w MOF GW.

Uzasadnienie:

Przyjmując założenie, że kapitał ludzki ma istotny wpływ na wzrost gospodarczy oraz że jego głównym źródłem są inwestycje w edukację, konieczna jest aktywna polityka, ukierunkowana na podnoszenie jej jakości i tworzenie bazy edukacyjnej, a co za tym idzie, podnoszenie rentowności tej formy inwestycji. Ponadto przedmiotem polityki powinno stać się kształtowanie zdrowych stosunków społecznych, umożliwiających rozwój przedsiębiorczości, zwiększających wydajność oraz wpływających pozytywnie na akumulację i wzrost gospodarczy.

Polska, jako kraj w okresie przemian ustrojowych, dążący do jak najszybszego zrównania poziomu gospodarczego z krajami Unii Europejskiej, cały czas stoi przed wielkim wyzwaniem. Wyzwaniem tym jest osiągnięcie jak najlepszych wyników gospodarczych oraz stworzenie mocnej podstawy dla dalszego rozwoju, na którą niewątpliwie składają się umiejętności i wiedza ludności oraz stosunki społeczne. Proces kształtowania kapitału ludzkiego zaczyna się już bowiem w momencie narodzin i trwa praktycznie przez całe życie. Nie ulega więc wątpliwości, że edukacja szkolna w największym stopniu wpływa na jego rozwój. Kapitał ludzki cały czas powinien być rozwijany, ponieważ wraz ze wzrostem kwalifikacji i poziomu wykształcenia, następuje stały wzrost wydajności i efektywności. Dlatego edukacja (tworzenie jej zaplecza, infrastruktury) odgrywa kluczową rolę w Strategii Rozwoju MOF GW i tworzeniu trwałej przewagi konkurencyjnej, opartej na kapitale ludzkim.

Typy projektów przewidziane do realizacji wynikają z przeprowadzonej diagnozy oraz zidentyfikowanych problemów w zakresie opisanego, w rozdziale 4.1 niniejszego dokumentu, potencjału demograficznego i społecznego.

Oczekiwane rezultaty

W ramach Działania 1.2.4. wspierane będą działania mające na celu wzrost dostępności wysokiej jakości usług edukacyjnych. Realizacja tego Działania przyczyni się do polepszenia warunków dla rozwoju edukacji zawodowej w MOF GW.

W ramach Działania 1.2.4. wspierane będą inwestycje mające na celu wzrost dostępności wysokiej jakości szkolnictwa oraz usług edukacyjnych w MOF GW. Polepszeniu ulegną warunki dla rozwoju szkolnictwa w MOF GW. Tym samym przyczyni się również do poprawy spójności społecznej i terytorialnej w zakresie wyrównywania dostępu do usług edukacyjnych oraz wyrównywania szans rozwojowych uczniów z różnych środowisk i obszarów.

Realizacja Działania 1.2.4. wesprze działania mające na celu wzrost dostępności wysokiej jakości szkolnictwa zawodowego w MOF GW. Przyczyni się do polepszenia warunków dla rozwoju szkolnictwa zawodowego w MOF GW poprzez modernizację szkół zawodowych. Interwencja w tym obszarze ma na celu poprawę jakości infrastruktury służącej praktycznej nauce zawodu, a przez to poprawę jakości kształcenia i zwiększenie integracji systemu nauczania z potrzebami rynku pracy. Podniesienie atrakcyjności i elastyczności kształcenia zawodowego, zwiększenie jego potencjału oraz lepsze dopasowanie kształcenia zawodowego do potrzeb pracodawców, zwiększy szanse młodych ludzi na odnalezienie się na rynku pracy.

Inwestycje w infrastrukturę edukacyjną przyczynią się zatem do zwiększenia atrakcyjności wyboru kształcenia zawodowego jako ścieżki edukacyjnej, a dostosowanie jego oferty do potrzeb rynku pracy, dostarczy na rynek pracy większą liczbę wykwalifikowanych specjalistów o kwalifikacjach odpowiadających aktualnym wymogom pracodawców.

Typy projektów:

- inwestycje w infrastrukturę szkół, służącą popularyzacji nauki,
- inwestycje w infrastrukturę szkolnictwa zawodowego, na podstawie kompleksowych planów rozwoju szkolnictwa zawodowego,
- komplementarne i zintegrowane inwestycje w infrastrukturę służącą do szkoleń zawodowych i uczenia się przez całe życie według jasno określonych potrzeb.

Wskaźniki:

Wskaźniki produktu:

- potencjał objętej wsparciem infrastruktury w zakresie opieki nad dziećmi lub infrastruktury edukacyjnej (CI 35) (osoby),

- liczba wspartych obiektów infrastruktury jednostek organizacyjnych systemu oświaty (szt.),
- liczba wspartych instytucji popularyzujących naukę i innowacje (szt.).

Wskaźnik rezultatu:

- liczba utrzymanych miejsc pracy (EPC),
- liczba osób objętych działaniami instytucji popularyzujących naukę i innowacje (osoby),
- procent uczniów w ponadgimnazjalnych szkołach zawodowych w stosunku do ogółu uczniów ponadgimnazjalnych (%) – wskaźnik rezultatu strategicznego.

Główni beneficjenci:

- jednostki samorządu terytorialnego (JST) ich związki, stowarzyszenia i porozumienia.

Działanie 1.2.4. jest powiązane z Celem tematycznym 9 *Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją* Umowy partnerstwa (PI 10a inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej), i będzie wykorzystywało wsparcie finansowe środkami RPO Lubuskie 2020, zapisanymi w Działaniu 9.3. Rozwój infrastruktury edukacyjnej, Poddziałaniu 9.3.2. Rozwój infrastruktury edukacyjnej - ZIT Gorzów Wlkp., zgodnie z SzOOP – Lubuskie 2020.

Wybór projektów

Przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

- tryb pozakonkursowy: jako podstawowy tryb wyboru projektów.

Tryb pozakonkursowy zastosowany zostanie dla projektów wynikających ze Strategii Rozwoju MOF GW oraz Strategii ZIT.

Uwzględnienie pozakonkursowego trybu wyboru projektów uzasadnione jest z uwagi na decydujące znaczenie dla osiągnięcia celu osi priorytetowej oraz zidentyfikowane w dokumentach strategicznych znaczenie projektu.

Tryb pozakonkursowy: w przypadku inwestycji w infrastrukturę edukacji kształcenia zawodowego, przy czym tryb pozakonkursowy zostanie zastosowany w zakresie wsparcia infrastruktury edukacyjnej szkolnictwa zawodowego o znaczeniu strategicznym dla regionu, natomiast tryb konkursowy – w przypadku pozostałych inwestycji.

- tryb konkursowy: wybór projektów do dofinansowania w trybie konkursowym odbywać się będzie na podstawie sformułowanych przez Referat ZIT, we współpracy z gminami MOF GW przyjętych przez Komitet Sterujący ZIT, a następnie zatwierdzonych przez IZ RPO Lubuskie 2020 oraz przyjętych przez Komitet Monitorujący RPO-Lubuskie 2020 kryteriów wyboru projektów. Proponowane kryteria oceny zgodności projektów ze Strategią ZIT MOF GW znajdują się w niniejszym dokumencie, w tabeli 38.

Priorytet 1.3. Poprawa zewnętrznej dostępności komunikacyjnej MOF GW.

Działanie 1.3.1. Rozwijanie infrastruktury drogowej zapewniającej dostępność do sieci TEN-T.

Uzasadnienie:

Krzyżowanie się na terenie MOF GW ważnych szlaków komunikacyjnych w połączeniu z położeniem tranzytowym, posiadanymi walorami krajobrazowymi i turystycznymi oraz dokonującym się rozwojem społeczno - gospodarczym, to czynniki, które wymuszają znaczące nakłady na infrastrukturę transportową.

Priorytet ma szczególne znaczenie w kontekście realizacji zapisów Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego, dotyczących Celu strategicznego 2: Wysoka dostępność transportowa i teleinformatyczna; w zakresie Celu operacyjnego 2.1. Budowa nowej i modernizacja istniejącej infrastruktury komunikacyjnej, w tym rozwój infrastruktury drogowej, poprzez zapewnienie skomunikowania węzłów dróg sieci TEN-T (droga S3) z siecią dróg niższych kategorii.

W ramach Działania 1.3.1. przewiduje się realizację inwestycji dotyczących budowy oraz modernizacji infrastruktury drogowej o znaczeniu regionalnym wraz z infrastrukturą towarzyszącą, która ma największy wkład w łączność transportową z infrastrukturą TEN-T. Interwencja Działania 1.3.1. skupia się na inwestycjach w drogi w ciągach komunikacyjnych stanowiących połączenie z siecią TEN-T (drogi regionalne). Inwestycje w drogi zapewnią konieczne połączenia z siecią autostrad i dróg ekspresowych, bądź przyczynią się do uzupełnienia luki w funkcjonującej sieci transportowej.

Projekty, które będą realizowane w ramach Działania 1.3.1. muszą zostać zdiagnozowane w Programie Rozwoju Transportu Województwa Lubuskiego.

Typy projektów przewidziane do realizacji wynikają z przeprowadzonej diagnozy oraz zidentyfikowanych problemów w zakresie opisanego potencjału infrastrukturalno-gospodarczego w rozdziale 4.2 niniejszego dokumentu.

Oczekiwane rezultaty:

Niezadowolający stan kluczowej sieci drogowej MOF GW wpływa na zmniejszenie atrakcyjności inwestycyjnej i jakości życia mieszkańców. Obciążenia komunikacyjne istniejących szlaków w MOF GW są coraz większe, co jest efektem dynamicznego rozwoju powiązań funkcjonalnych między rdzeniem a gminami zewnętrznymi. Podejmowanie przedsięwzięć ukierunkowanych na poprawę jakości szlaków komunikacyjnych MOF GW i zwiększenie mobilności mieszkańców wpłynie pozytywnie na wzrost napływu kapitału decydującego o jego możliwościach rozwojowych, a także wpłynie na wzrost bezpieczeństwa użytkowników dróg. Realizacja zamierzeń zapisanych w Działaniu 1.3.1. wpłynie na zwiększanie mobilności w MOF GW oraz na czas dojazdu do jego rdzenia. W rezultacie interwencji tego Działania poprawie ulegnie infrastruktura drogowa oraz bezpieczeństwo w ruchu drogowym.

Typy projektów:

- inwestycje w rozbudowę regionalnej infrastruktury drogowej, w tym budowa i modernizacja przepraw mostowych w ciągach komunikacyjnych

Wskaźniki:

Wskaźnik produktu:

- całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych dróg (CI 14) (km),
- liczba zakupionego sprzętu/systemów służących poprawie bezpieczeństwa/ochrony uczestników ruchu drogowego (szt.).

Wskaźnik rezultatu:

- wzrost natężenia ruchu na przebudowanych lub zmodernizowanych drogach (ilość pojazdów w porze dziennej) – wskaźnik rezultatu strategicznego,
- wskaźnik M^{123} – wskaźnik rezultatu strategicznego,
- zmniejszenie wypadkowości/kolizyjności na zmodernizowanym odcinku drogi (wypadki/kolizje/rok) – wskaźnik rezultatu strategicznego.

Główni beneficjenci:

- jednostki samorządu terytorialnego (JST) ich związki, stowarzyszenia i porozumienia.

¹²³ wskaźnik M jest wielkością bezwymiarową, wiążącą wielkość przekroczeń z liczbą ludności przebywającej w obszarach, na których występują przekroczenia dopuszczalnego poziomu hałasu dB

Działanie 1.3.1. jest powiązane z Celem tematycznym 7 *Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszej infrastruktury sieciowej* Umowy partnerstwa (PI 7b zwiększenie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T, w tym z węzłami multimodalnymi), i będzie wykorzystywało wsparcie finansowe środkami RPO Lubuskie 2020, zapisanymi w Działaniu 5.1. Transport drogowy, Poddziałaniu 5.1.2. Transport drogowy – ZIT Gorzów Wlkp., zgodnie z SzOOP – Lubuskie 2020.

Wybór projektów:

Przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

- Tryb pozakonkursowy: jako podstawowy tryb wyboru projektów.

Tryb pozakonkursowy: zastosowany zostanie dla projektów wynikających ze Strategii Rozwoju MOF GW oraz Strategii ZIT.

Uwzględnienie pozakonkursowego trybu wyboru projektów uzasadnione jest z uwagi na decydujące znaczenie dla osiągnięcia celu osi priorytetowej oraz zidentyfikowane w dokumentach strategicznych znaczenie projektu.

Tryb pozakonkursowy: może być zastosowany w przypadku występowania prawnego obowiązku realizacji określonych zadań przez dany podmiot lub grupę podmiotów, wynikającego z przepisów prawa lub dokumentów strategicznych, w szczególności w przypadku występowania monopolu kompetencyjnego.

Cel rozwojowy 2: Gospodarka niskoemisyjna i funkcjonalna przestrzeń MOF GW.

Priorytet 2.1. Przechodzenie na gospodarkę niskoemisyjną.

Działanie 2.1.1. Zwiększenie efektywności energetycznej w budynkach użyteczności publicznej w MOF GW.

Uzasadnienie:

Choć w ciągu ostatnich 10 lat w Polsce dokonał się ogromny postęp w zakresie efektywności energetycznej, nadal jednak efektywność energetyczna polskiej gospodarki jest około 3 razy niższa niż w najbardziej rozwiniętych krajach europejskich i około 2 razy niższa niż średnia w krajach Unii Europejskiej. Powyższe dane świadczą o ogromnym potencjale w zakresie oszczędzania energii w Polsce, charakterystycznym dla gospodarki intensywnie rozwijającej się.

Poprawa efektywności energetycznej oraz racjonalne wykorzystywanie istniejących zasobów energetycznych, w perspektywie wzrastającego zapotrzebowania na energię, są obszarami do których przywiązuje się wielką wagę. Priorytetowym celem Rządu stało się stworzenie ram prawnych oraz systemu wsparcia działań, związanych z poprawą efektywności energetycznej.¹²⁴

Nawiązując do informacji przedstawionych w rozdziale 4.4 „Potencjał przyrodniczo-środowiskowy”, stężenia pyłu PM10 oraz zawartego w nim benzo(a)pirenu w mieście Gorzowie Wlkp. przekraczają normy dla występowania w powietrzu tych zanieczyszczeń. Przekroczenia występują w obszarze starej zabudowy, gdzie głównym źródłem zanieczyszczeń powietrza jest spalanie paliw stałych w ogrzewaniu budynków.

W związku z powyższym dla miasta Gorzowa Wlkp. opracowano programy ochrony powietrza, gdzie najważniejszymi działaniami naprawczymi jest kompleksowa modernizacja energetyczna budynków użyteczności publicznej, która przyczyni się do obniżenia niskiej emisji.

Uciążliwości związane z podwyższeniem poziomu zanieczyszczeń powietrza odczuwalne są nie tylko przez mieszkańców Gorzowa Wlkp., ale także gmin ościennych, przede wszystkim w sezonie grzewczym, w otoczeniu zwartej zabudowy.

Kompleksowe przedstawienie problemu związanego z zanieczyszczeniami powietrza na terenie MOF GW będą zawierały tworzone plany gospodarki niskoemisyjnej dla każdej z gmin MOF GW.

Po zakończeniu prac nad PGN wartości odpowiednich wskaźników zostaną uzupełnione, a Strategia ZIT w tym obszarze zaktualizowana.

Efektywnym działaniem na rzecz niskoemisyjności i zmniejszenia zużycia energii na potrzeby ogrzewania i podgrzewania wody użytkowanej w budynkach czy zmniejszenie kosztów pozyskania ciepła jest dokonanie szerokiego zakresu prac dotyczących m.in. termomodernizacji budynków obejmującej izolacje ścian i stropów, czy wymiany instalacji wewnętrznych na energooszczędne. Prace te powinny być uzupełniane przyłączeniem mieszkań i budynków do scentralizowanego źródła ciepła.

Typy projektów przewidziane do realizacji wynikają z przeprowadzonej diagnozy oraz zidentyfikowanych problemów w zakresie opisanego potencjału przyrodniczo-środowiskowego, w rozdziale 4.4 niniejszego dokumentu.

Oczekiwane rezultaty

Należy pamiętać, że największy potencjał poprawy efektywności energetycznej istnieje w budynkach mieszkalnych i użyteczności publicznej. Powyższe działania, finansowane

¹²⁴ Ustawa o efektywności energetycznej z dnia 15 kwietnia 2011 r. (Dz.U. Nr 94, poz. 551 z późn.zm.)

w ramach tego priorytetu inwestycyjnego wpłyną na efektywne wykorzystanie energii, w tym zmniejszenie emisji substancji zanieczyszczających do powietrza.

Realizacja zamierzeń zaplanowanych w Działaniu 2.1.1. będzie miała kluczowe znaczenie dla racjonalizacji zużycia energii na terenie MOF GW. Zmniejszenie zapotrzebowania budynków na energię w sposób znaczący wpłynie na redukcję zużycia energii pierwotnej i zmniejszenie emisji substancji zanieczyszczających do powietrza.

Wynikiem realizacji Działania 2.1.1. będzie zwiększenie liczby zmodernizowanych energetycznie budynków, charakteryzujących się wysokim wskaźnikiem energooszczędności.

Typy projektów:

- głęboka modernizacja energetyczna budynków użyteczności publicznej, w tym wykorzystanie instalacji OZE w modernizowanych energetycznie budynkach

Wskaźniki:

Wskaźniki produktu:

- liczba zmodernizowanych energetycznie budynków (szt.)

Wskaźniki rezultatu:

- szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych (CI 34) (tony równoważnika CO₂/rok),
- zmniejszenie rocznego zużycia energii pierwotnej w budynkach publicznych (CI 32) (kWh/rok),
- emisja zanieczyszczeń pyłowych (tony/rok) – wskaźnik rezultatu strategicznego.

Główni beneficjenci:

- jednostki samorządu terytorialnego (JST) ich związki, stowarzyszenia i porozumienia oraz podmioty publiczne, których właścicielem jest JST lub, dla których podmiotem założycielskim jest JST.

Działanie 2.1.1. jest powiązane z Celem tematycznym 4 *Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach* Umowy partnerstwa (PI 4c wspieranie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystania odnawialnych źródeł energii w infrastrukturze publicznej, w tym w budynkach publicznych i w sektorze mieszkaniowym), i będzie wykorzystywało wsparcie finansowe środkami RPO Lubuskie

2020, zapisanymi w Działaniu 3.2. Efektywność energetyczna, Poddziałaniu 3.2.2. Efektywność energetyczna – ZIT Gorzów Wlkp., zgodnie z SzOOP – Lubuskie 2020.

Wybór projektów

Przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

- Tryb konkursowy

Wybór projektów do dofinansowania w trybie konkursowym odbywać się będzie na podstawie sformułowanych przez Referat ZIT, we współpracy z gminami MOF GW przyjętych przez Komitet Sterujący ZIT, a następnie zatwierdzonych przez IZ RPO Lubuskie 2020 oraz przyjętych przez Komitet Monitorujący RPO-Lubuskie 2020 kryteriów wyboru projektów. Proponowane kryteria oceny zgodności projektów ze Strategią ZIT MOF GW znajdują się w niniejszym dokumencie, w tabeli 38.

Działanie 2.1.2. Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej.

Uzasadnienie:

Transport publiczny w obszarach funkcjonalnych aglomeracji i regionalnych ośrodków wzrostu jest obszarem newralgicznym z punktu widzenia efektywności świadczenia usług publicznych. W szczególności system komunikacji publicznej decyduje o dostępności usług świadczonych w obrębie centrum dla mieszkańców terenów peryferyjnych tzw. obszaru funkcjonalnego. Możliwości dojazdu determinują w dużej mierze dostępność oferty kulturalnej, edukacyjnej (szkolnictwo ponadgimnazjalne, szkolnictwo wyższe), dostęp do usług pomocowych i społecznych. Z drugiej strony, w ramach procesów tzw. suburbanizacji, z uwagi na znaczne odległości oraz rozproszenie budownictwa na obszarach peryferyjnych, samochód staje się nieodzownym środkiem lokomocji. Jest on niezbędny, aby mieszkańcy obszarów podmiejskich mogli skutecznie funkcjonować w obrębie centrum (chodzi tu zarówno o aktywność zawodową, jak i korzystanie z całej gamy usług publicznych i prywatnych, które są lokalizowane najczęściej na atrakcyjnych terenach śródmieścia i okolic). Powyższe zjawiska mogą powodować istotne konsekwencje, ważne z punktów widzenia zarówno jakości życia i dostępności usług publicznych, jak i rozwoju systemu transportu:

-Rosnąca liczba osób wykorzystujących samochód jako środek transportu w celu funkcjonowania w centrum powoduje wzrost liczby pojazdów, natężenia ruchu, hałasu, spadek płynności ruchu, brak miejsc parkingowych, itp. Można mówić o całym zestawie negatywnych czynników wynikających z dynamicznie rosnącej liczby pojazdów, którymi

osoby mieszkające na obszarach podmiejskich przyjeżdżają codziennie do centrum obszaru funkcjonalnego.

-Transport publiczny staje się coraz bardziej deficytowy na coraz większej liczbie odcinków. Korzystają z niego w coraz większym stopniu prawie wyłącznie osoby starsze oraz młodzież dojeżdżająca do szkół. Jednocześnie rozproszenie i objęcie zabudową coraz większego obszaru sprawia, że coraz więcej projektów układu linii może być uznanych za dyskryminujące, a jednocześnie liczba pasażerów w obrębie działania coraz większej liczby linii jest zbyt niska, by uzasadniać jej funkcjonowanie¹²⁵.

Powyższe zjawiska, oprócz wskazanych problemów, przyczyniają się także do zwiększania emisyjności gospodarki, co generuje następstwa nie tylko o gospodarczym charakterze, ale także, a nawet przede wszystkim, wiąże się z obciążeniem środowiska naturalnego. Przechodzenie na gospodarkę niskoemisyjną, stanowi jeden z priorytetowych elementów zrównoważonego wzrostu. Zrównoważony rozwój to zarówno kluczowe wyzwanie, jak i szansa dla wszystkich państw członkowskich i regionów UE. Elementem Strategii niskoemisyjnej jest *Zrównoważony transport miejski*. Jego celem jest osiągnięcie licznych korzyści, płynących z ograniczenia korzystania z samochodów na rzecz przyjaznych środowisku form transportu: roweru, środków komunikacji miejskiej, poruszania się pieszo. Zapewnia to przede wszystkim korzyści środowiskowe (czyste i pozbawione hałasu otoczenie), umożliwia szybkie i wygodne podróżowanie do różnych miejsc, przy jak najniższym koszcie. Likwiduje lub ogranicza „korki” uliczne.

Dlatego konieczne jest wprowadzenie takich działań inwestycyjnych, które będą miały na celu zrównoważenie mobilności miejskiej, poprzez stworzenie odpowiedniej infrastruktury: ścieżki rowerowe stanowiące dojazd do pracy oraz infrastruktura związana ze ścieżkami rowerowymi, jak m.in.: obiekty typu bike&ride, stojaki dla rowerów, czy wiaty rowerowe ze stojakami, a także zintegrowane centra przesiadkowe, wspólny bilet oraz obiekty typu park&ride.

Plany związane z rozwojem i promocją komunikacji publicznej określone zostały w Strategii Rozwoju MOF GW. Przede wszystkim, wśród zidentyfikowanych projektów rozwojowych, których realizacja będzie niezbędna dla wykonania podstawowych założeń Strategii wskazano m.in.: „*Rozbudowę i modernizację infrastruktury i taboru transportu publicznego w MOF GW*”¹²⁶. Ponadto w dokumencie tym do kwestii związanych z komunikacją publiczną odniesiono się w *Celu operacyjnym 2.1 Integracja oraz wzmocnienie infrastruktury transportu MOF GW ze szczególnym uwzględnieniem komunikacji zbiorowej*. Wskazano tam, że dla osiągnięcia założonej wizji sukcesu niezbędna

¹²⁵ Inwentaryzacja i analiza dostępnych i wykorzystanych zasobów oraz usług publicznych świadczonych przez Związek Celowy Gmin MG-6. Raport cząstkowy z badań – transport publiczny, Gorzów Wielkopolski – Cieszyn, kwiecień 2013 r.

¹²⁶ Strategia Rozwoju Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Gorzowa Wielkopolskiego, s.96

jest przede wszystkim: *Rozbudowa i modernizacja infrastruktury i taboru transportu publicznego (w tym tramwajowego) w obszarze funkcjonalnym Gorzowa Wlkp., celem budowy zintegrowanego systemu komunikacji publicznej MOF GW, łączącego „System zrównoważonego transportu miejskiego w Gorzowie Wlkp.” (projekt przewidziany do współfinansowania w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014 – 2020) oraz rozwój infrastruktury komunikacji publicznej na terenie gmin strefy zewnętrznej MOF GW - inwestycje realizowane w ramach ZIT.*

Powyższe plany oparte są na założeniu organizowania komunikacji publicznej na terenach bardziej zurbanizowanych z wykorzystaniem transportu szynowego (tramwajowego), a na terenach o niższej gęstości zaludnienia – w oparciu o tabor autobusowy. Rozwiązanie takie łączy wydajność oraz efektywność ekonomiczną systemu transportowego MOF.

Działaniami uzupełniającymi do budowy efektywnego, zintegrowanego systemu komunikacji zbiorowej będą również projekty budowy infrastruktury promującej transport niskoemisyjny w Gorzowie Wlkp., a także stworzenie wspólnego, spójnego systemu dróg rowerowych łączących wszystkie gminy tworzące Miejski Obszar Funkcjonalny Gorzowa Wlkp. Do pozostałych przedsięwzięć objętych wsparciem można również zaliczyć modernizację systemów oświetlenia ulic pod kątem zmniejszenia zużycia energii elektrycznej, w tym z wykorzystaniem OZE.

Inwestycje w zakresie niskoemisyjnego transportu publicznego muszą wynikać z planów gospodarki niskoemisyjnej, zawierających odniesienia do zrównoważonej mobilności miejskiej. Takie plany są obecnie opracowywane w każdej z gmin MOF GW.

Projekty związane z ograniczeniem niskiej emisji muszą wynikać z ww. planów gospodarki niskoemisyjnej. Ww. dokumenty muszą dawać potwierdzenie zasadności projektów. Jest to warunek uzyskania dofinansowania unijnego.

Po zakończeniu prac nad PGN wartości odpowiednich wskaźników zostaną uzupełnione, a Strategia ZIT w tym obszarze zaktualizowana.

Typy projektów przewidziane do realizacji wynikają z przeprowadzonej diagnozy oraz zidentyfikowanych problemów w zakresie opisanego potencjału infrastrukturalno-gospodarczego, w rozdziale 4.2. niniejszego dokumentu oraz potencjału przyrodniczo-środowiskowego, w rozdziale 4.4.

Realizacja Działania 2.1.2. przyniesie wymierne korzyści, zarówno społeczne jak i ekologiczno-energetyczne. Podjęta w ramach tego Działania interwencja wpłynie na zmniejszenie emisji spalin oraz na wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców regionu.

Oczekiwane rezultaty

Planowane do dofinansowania projekty w ramach Działania 2.1.2. stanowią istotny komponent zrównoważonego rozwoju MOF GW, którego wsparcie i dalsza realizacja przyniesie wymierne korzyści, zarówno społeczne, jak i ekologiczno-energetyczne.

Konieczne jest wykorzystanie potencjału oszczędności energii i zmniejszenia zanieczyszczenia powietrza, jaki posiada sektor transportu, w związku z czym należy wesprzeć te działania, które w sposób znaczący pozwolą na realizację założeń przyjętych w celu szczegółowym.

Interwencja podjęta w ramach Działania 2.1.2. wpłynie na zmniejszenie emisji spalin.

Typy projektów:

- budowa lub przebudowa infrastruktury dla rozwoju ekologicznego transportu publicznego, w tym ścieżki rowerowe.

Wskaźniki:

Wskaźniki produktu:

- długość dróg dla rowerów (km)¹²⁷,
- długość wybudowanych dróg dla rowerów (km),
- długość przebudowanych dróg dla rowerów (km),
- liczba wybudowanych obiektów „parkuj i jedź” (szt.),
- liczba wybudowanych obiektów „Bike&Ride” (szt.),
- liczba wybudowanych zintegrowanych węzłów przesiadkowych (szt.)

Wskaźniki rezultatu:

- szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych (CI 34) (tony równoważnika CO₂/rok),
- liczba przewozów pasażerskich w przeliczeniu na 1 mieszkańca obszarów miejskich (szt.) – wskaźnik rezultatu strategicznego.

Główni beneficjenci:

- jednostki samorządu terytorialnego (JST) ich związki, stowarzyszenia i porozumienia,
- spółki prawa handlowego będące własnością JST.

¹²⁷ Termin użyty w nazwie wskaźnika „długość dróg dla rowerów” odnosi się do „budowy ścieżek rowerowych”. Określenia te są jednoznaczne i stosowane zamiennie.

Działanie 2.1.2. jest powiązane z Celem tematycznym 4 *Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach* Umowy partnerstwa (PI 4e promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu), i będzie wykorzystywało wsparcie finansowe środkami RPO Lubuskie 2020, zapisanymi w Działaniu 3.3. Ograniczanie niskiej emisji w miastach, Poddziałaniu 3.3.2. Ograniczanie niskiej emisji w miastach – ZIT Gorzów Wlkp., zgodnie z SzOOP – Lubuskie 2020.

Wybór projektów

Przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

- Tryb konkursowy

Wybór projektów do dofinansowania w trybie konkursowym odbywać się będzie na podstawie sformułowanych przez Referat ZIT, we współpracy z gminami MOF GW przyjętych przez Komitet Sterujący ZIT, a następnie zatwierdzonych przez IZ RPO Lubuskie 2020 oraz przyjętych przez Komitet Monitorujący RPO-Lubuskie 2020 kryteriów wyboru projektów. Proponowane kryteria oceny zgodności projektów ze Strategią ZIT MOF GW znajdują się w niniejszym dokumencie, w tabeli 38.

Priorytet 2.2. Rozwój dziedzictwa kulturowego.

Działanie 2.2.1. Renowacja i promowanie zasobów kultury i dziedzictwa kulturowego w MOF GW.

Uzasadnienie:

Dziedzictwo kulturowe – wbrew pierwotnym skojarzeniom z przeszłością – odnosi się do teraźniejszości i oznacza naszą pamięć oraz stosunek do materialnych przedmiotów przeszłości, a dostęp do nich, to jedno z podstawowych praw człowieka. Jednakże w zmieniającej się w ciągu ostatnich dwudziestu latach Polsce, zmieniły się też rola i znaczenie Dziedzictwa Kulturowego. Można zaobserwować zjawisko narastającego zapotrzebowania na dziedzictwo, determinowane głównie przez potrzeby turystyki. W ten sposób potrzeby nieużytkowe wobec zabytku przestają mieć znaczenie w stosunku do potrzeb użytkowych - następuje więc zmiana statusu dziedzictwa. Podobnego znaczenia zaczyna nabierać dziedzictwo naturalne (pomniki przyrody, miejsca lub strefy naturalne itp. mające wyjątkową, powszechną wartość).

Potrzebny jest więc efektywny system zarządzania dziedzictwem kulturowym i naturalnym, a decydujące znaczenie w jego tworzeniu ma kapitał społeczny. Efektywne i odpowiedzialne społecznie zarządzanie nim dotyczyć powinno praw i obowiązków samorządu lokalnego, ale również społeczeństwa obywatelskiego. Wykorzystanie dziedzictwa jako czynnika zrównoważonego rozwoju regionalnego, odpowiednie nim zarządzanie, lepsza funkcjonalność - to wszystko składa się na potrzebę realizacji priorytetu.

Potrzeba ochrony dorobku kulturowego, a także efektywnego wykorzystania zasobów kultury wynika z przeprowadzonej diagnozy w obszarze potencjału kulturalnego oraz aktywności społecznej (w rozdziale 4.3 niniejszego dokumentu), a także wynika z zapisów Strategii Rozwoju MOF GW (str. 62-64). Bogata sieć instytucji kultury w MOF GW przypadająca na tak stosunkowo niewielki obszarowo i ludnościowo MOF miasta wojewódzkiego potwierdza duże zapotrzebowanie na tę formę usług, a także wskazuje na olbrzymi potencjał pozwalający stworzyć atrakcyjne, przyjazne i konkurencyjne miejsce do życia. Gorzów Wlkp. pełni dla ościennych gmin wiejskich funkcję centrum kulturalnego. Placówki kultury w mieście oferują bardzo dużą liczbę przedsięwzięć kulturalnych. Gama produktów kulturowych oraz dostępnych form uczestnictwa w kulturze oferowanych w Gorzowie jest nieporównywalna z ofertą kulturalną na terenie pozostałych gmin MOF GW.

Gminy tzw. pierścienia Gorzowa Wielkopolskiego oczekują, że miasto będzie oferować szeroki dostęp do tzw. kultury wyższej.

Realizacja Działania 2.2.1. wpłynie na zwiększenie atrakcyjności MOF GW. Dzięki wsparciu przedmiotowego obszaru tematycznego nastąpi wzrost liczby osób zainteresowanych działaniami kulturalnymi. Projekty realizowane w ramach Działania 2.2.1. pozwolą wykorzystać istniejący potencjał związany z zasobami kultury, a także zwiększyć poczucie regionalnej tożsamości mieszkańców.

Oczekiwane rezultaty

Kultura jest jednym z ważniejszych czynników wpływających na rozwój społeczno-gospodarczy MOF GW. Pomoc skierowana na projekty infrastrukturalne realizowane w instytucjach kultury i obiektach zabytkowych wpłynie na zwiększenie atrakcyjności MOF GW.

Realizacja Działania 2.2.1. wpłynie na zwiększenie atrakcyjności MOF GW. Dzięki wsparciu przedmiotowego obszaru tematycznego nastąpi wzrost liczby osób zainteresowanych działaniami kulturalnymi. Projekty realizowane w ramach Działania 2.2.1. pozwolą wykorzystać istniejący potencjał związany z zasobami kultury, a także zwiększyć poczucie regionalnej tożsamości mieszkańców.

Wpłynie to na rozwój potencjału kreatywności wśród osób zwiedzających obiekty kulturalne i uczestniczących w wydarzeniach kulturalnych.

Typy projektów:

- ochrona i zachowanie obiektów zabytkowych i zasobów kultury,
- przebudowa instytucji kultury oraz dostosowanie obiektów do prowadzenia działalności kulturalnej i turystycznej,
- wykorzystanie dziedzictwa naturalnego i zasobów kultury do rozwoju turystyki.

Wskaźniki:

Wskaźniki produktu:

- liczba obiektów zasobów kultury objętych wsparciem (szt.),
- liczba zabytków objętych wsparciem (szt.),
- liczba wspartych obiektów dziedzictwa kulturowego (szt.).

Wskaźnik rezultatu:

- wzrost oczekiwanej liczby odwiedzin w objętych wsparciem miejscach należących do dziedzictwa kulturalnego i naturalnego oraz stanowiących atrakcje turystyczne (CI 9) (odwiedziny/rok)

Główni beneficjenci:

- jednostki samorządu terytorialnego (JST) ich związki, stowarzyszenia i porozumienia,

Działanie 2.2.1. jest powiązane z Celem tematycznym 6 *Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami* Umowy partnerstwa (PI 6c zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego), i będzie wykorzystywało wsparcie finansowe środkami RPO Lubuskie 2020, zapisanymi w Działaniu 4.4. Zasoby kultury i dziedzictwa kulturowego, Poddziałaniu 4.4.2. Zasoby kultury i dziedzictwa kulturowego – ZIT Gorzów Wlkp., zgodnie z SzOOP – Lubuskie 2020.

Wybór projektów

Przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

- Tryb konkursowy

Wybór projektów do dofinansowania w trybie konkursowym odbywać się będzie na podstawie sformułowanych przez Referat ZIT, we współpracy z gminami MOF GW przyjętych przez Komitet Sterujący ZIT, a następnie zatwierdzonych przez IZ RPO Lubuskie 2020 oraz przyjętych przez Komitet Monitorujący RPO-Lubuskie 2020 kryteriów wyboru

projektów. Proponowane kryteria oceny zgodności projektów ze Strategią ZIT MOF GW znajdują się w niniejszym dokumencie, w tabeli 38.

Priorytet 2.3. Rozwój obszarów zmarginalizowanych.

Działanie 2.3.1. Wsparcie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej w MOF GW.

Uzasadnienie:

Celem rewitalizacji jest ożywienie społeczne i gospodarcze miast, zwiększenie potencjału turystycznego i kulturalnego terenów zdegradowanych czy miejskich poprzez odnowę zdegradowanych obszarów i dzielnic zwłaszcza zabytkowych. Rewitalizacja to również szereg zadań, których realizacja pozwoli na zniwelowanie określonych problemów gospodarczych i przestrzenno-funkcjonalnych, tj.: niski stopień przedsiębiorczości, słaba kondycja lokalnych przedsiębiorstw, brak dostępu do podstawowych usług lub ich niska jakość, niedostosowanie rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, czy niski poziom obsługi komunikacyjnej

Miasto Gorzów Wlkp. od lat mierzy się z problemem rewitalizacji zdegradowanych obszarów miejskich. Między innymi opracowano (i jest w toku realizacji „Lokalny Program Rewitalizacji Obszarów Zdegradowanych – Miejskich, Przemysłowych i Powojkowych Miasta Gorzowa Wielkopolskiego na lata 2010 - 2015”). Na obszarze rdzenia MOF GW znajduje się wiele obiektów czy przestrzeni, wymagających rewitalizacji. Często konieczna jest zupełna zmiana ich funkcji. Inne obiekty, poprzez zdekapitalizowanie, przestały pełnić swoje pierwotne funkcje.

Konieczne są zatem inwestycje, które pozwolą przekształcić przestrzeń miasta, by aktywizować społecznie i kulturalnie mieszkańców oraz zapewnić im rekreację. Typy projektów przewidziane do realizacji wynikające z przeprowadzonej diagnozy i zidentyfikowanych problemów w obszarze potencjału przyrodniczo – środowiskowego (rozdział 4.4 niniejszego dokumentu), a także kulturalnego oraz aktywności społecznej (rozdział 4.3 niniejszego dokumentu), odnoszący się nie tylko do terenów zurbanizowanych, ale także do obszarów zdegradowanych w gminach strefy zewnętrznej. Wówczas nadana nowa funkcja mogłaby dotyczyć np. funkcji rekreacyjnej (np. zbiornik wodny w Karninie). Podejmowane działania rewitalizacyjne będą miały charakter kompleksowy poprzez oddziaływanie na różne strefy życia mieszkańców – społecznej (np. edukacja), kulturowej,

przestrzennej (np. działania infrastrukturalne dla tworzenia przyjaznego, bezpiecznego otoczenia) czy środowiskowej.

Działania związane z rewitalizacją muszą być zgodne z opracowywanymi lub aktualizowanymi lokalnymi planami rewitalizacji miasta i gmin MOF GW. Działania rewitalizacyjne muszą ukierunkowane na włączenie społeczności zamieszkujących obszary peryferyjne i zdegradowane. Z planów rewitalizacji ma wynikać koncepcja zmniejszenia zagrożenia ubóstwem na obszarze MOF GW. Plan działań będzie poprzedzony identyfikacją problemów społecznych na obszarze rewitalizowanym.

Oczekiwane rezultaty:

Jak wskazuje diagnoza, w obszarze MOF GW jest wiele miejsc, które w wyniku przemian gospodarczych są zagrożone zjawiskiem marginalizacji ekonomicznej i społecznej. Obszary zdegradowane wymagają interwencji zarówno w aspekcie społecznym, jak i infrastrukturalnym. Dlatego też działania na rzecz rewitalizacji fizycznej będą realizowane w ścisłym powiązaniu z zadaniami obejmującymi rewitalizację społeczną (w ramach EFS), skierowaną na przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i walkę z ubóstwem. Inwestycje infrastrukturalne wzmocnią wysiłki na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu i ubóstwu. Pozwolą także na odnowę zdegradowanych obszarów miejskich i wiejskich i osiągnięcie na tych obszarach akceptowalnych standardów cywilizacyjnych. Interwencja w tym priorytecie ma na celu rewitalizację zdegradowanych obszarów stanowiących jednocześnie strefę zagrożenia wykluczeniem społecznym.

Gorzów Wilkp. oraz okoliczne gminy dysponują potencjałem aktywności obywatelskiej, który to dla celów rewitalizacji zostanie zaktywizowany poprzez włączenie nie tylko stowarzyszeń i organizacji społecznych, lecz także innych podmiotów: fundacji, grup nieformalnych, a nawet indywidualnych osób będących naturalnymi liderami w społecznościach lokalnych. Do współpracy w działaniach rewitalizacyjnych będą zaangażowani wszyscy bezpośredni interesariusze z rewitalizowanych obszarów: mieszkańcy i ich inicjatywy, właściciele nieruchomości, przedsiębiorcy działający na obszarze rewitalizacji i ich organizacje, właściciele i zarządcy terenów i obiektów.

Odrębnie do włączenia się w działania na obszarze rewitalizacji zostaną zachęczone podmioty, które dotychczas nie koncentrowały swoich działań na tym obszarze: organizacje pozarządowe, instytucje kultury i inicjatywy kulturalne oraz artystyczne, instytucje i organizacje sportowe oraz zajmujące się animacją kultury fizycznej, organizacje działające na rzecz aktywizacji zawodowej i wspierania przedsiębiorczości, placówki i organizacje edukacyjne, w tym szkoły i przedszkola oraz inicjatywy na rzecz edukacji osób dorosłych

i edukacji ustawicznej, wreszcie organizacje aktywne w obszarze pomocy społecznej, działające na rzecz włączenia społecznego.

Wszystkie zaproponowane przedsięwzięcia związane z rewitalizacją będą efektem konsultacji społecznych. Działania będą wynikały z przyjętych lokalnych programów rewitalizacji gmin MOF GW.

Typy projektów:

- kompleksowa rewitalizacja fizyczna zdegradowanych obszarów przemysłowych, powojkowych, wiejskich (w tym popegeerowskich) oraz miejskich, które będą miały na celu przywracanie i/lub nadawanie nowych funkcji gospodarczych, edukacyjnych, turystycznych, rekreacyjnych, społecznych i kulturalnych tym obszarom.

Wskaźniki:

Wskaźniki produktu:

- powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją (ha),
- otwarta przestrzeń utworzona lub rekultywowana na obszarach miejskich (CI 38) (m²),
- liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach (szt.)

Wskaźniki rezultatu:

- liczba przedsiębiorstw ulokowanych na zrewitalizowanych obszarach (szt.),
- wzrost zatrudnienia we wspieranych podmiotach (innych niż przedsiębiorstwa) (EPC),
- liczba utrzymanych miejsc pracy (EPC),
- liczba nowo utworzonych miejsc pracy – pozostałe formy (EPC)

Główni beneficjenci:

- jednostki samorządu terytorialnego (JST) ich związki, stowarzyszenia i porozumienia,
- spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe,
- towarzystwa budownictwa społecznego.

Działanie 2.3.1. jest powiązane z Celem tematycznym 9 *Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją* Umowy partnerstwa (PI 9b) wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na

obszarach miejskich i wiejskich), i będzie wykorzystywało wsparcie finansowe środkami RPO Lubuskie 2020, zapisanymi w Działaniu 9.2. Rozwój obszarów zmarginalizowanych, Poddziałaniu Poddziałanie 9.2.2. Rozwój obszarów zmarginalizowanych - ZIT Gorzów Wlkp., zgodnie z SzOOP – Lubuskie 2020.

Wybór projektów

Przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

- Tryb konkursowy.

Wybór projektów do dofinansowania w trybie konkursowym odbywać się będzie na podstawie sformułowanych przez Referat ZIT, we współpracy z gminami MOF GW przyjętych przez Komitet Sterujący ZIT, a następnie zatwierdzonych przez IZ RPO Lubuskie 2020 oraz przyjętych przez Komitet Monitorujący RPO-Lubuskie 2020 kryteriów wyboru projektów. Proponowane kryteria oceny zgodności projektów ze Strategią ZIT MOF GW znajdują się w niniejszym dokumencie, w tabeli 38.

8.Zasady i tryby wyboru projektów. Lista przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w formule ZIT.

8.1. Opis podstawowych procedur zarządzania ZIT MOF GW.

8.1.1. Procedura przygotowania i zatwierdzania Strategii ZIT MOF GW.

Projekt Strategii ZIT, przygotowany został przez Referat ZIT, który funkcjonuje w ramach Wydziału Strategii Miasta Urzędu Miasta Gorzowa Wlkp. Dokument został uzgodniony z wszystkimi gminami tworzącymi MOF GW, po tym etapie poddano go konsultacjom społecznym, prowadzonym we wszystkich gminach. Następnie Strategię ZIT MOF GW przekazano do zaopiniowania do IZ RPO Lubuskie 2020 oraz Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju. Po uwzględnieniu uwag ww. instytucji, dokument przekazano do ponownej oceny IZ RPO oraz MIR (w celu zaopiniowania przez zewnętrznego eksperta MIR). Kolejnym etapem, po ocenie eksperckiej, jest przedłożenie Strategii ZIT MOF GW do ostatecznego zaopiniowania IZ RPO Lubuskie 2020 – w zakresie możliwości finansowania ZIT w ramach RPO Lubuskie 2020, a także do MIR – w zakresie zgodności z Umową Partnerstwa oraz możliwości finansowania projektów wpisanych do Strategii ZIT MOF GW z krajowych programów operacyjnych.

Z racji tego, że projekt Strategii ZIT MOF GW podlega procedurze strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, poddaje się go wraz ze sporządzoną dla niego Prognozą oddziaływania na środowisko, kolejnym konsultacjom społecznym. Wspomniane konsultacje

społeczne, wynikają z ustawy z dnia 3 października 2008r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko (tj. Dz.U. z 2013r., poz. 1235 ze zmianami) i trwają co najmniej 21 dni.

Zgodnie z ww. ustawą, projekt Strategii ZIT MOF GW wraz z Prognozą oddziaływania na środowisko poddany zostanie także opinii Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gorzowie Wlkp. oraz Lubuskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w Gorzowie Wlkp.

Rekomendacje płynące z konsultacji społecznych, a także od ww. organów oraz z Prognozy oos, uwzględnia się w kolejnej wersji dokumentu, która przedkładana jest przez Referat ZIT do akceptacji Komitetu Sterującego. Następnie Referat ZIT przekazuje zatwierdzoną Strategię ZIT MOF GW wraz z uchwałą Komitetu Sterującego do Instytucji Zarządzającej Regionalnym Programem Operacyjnym Lubuskie 2020.

Szczegółowy opis obowiązków wynikający z przeprowadzania procedury strategicznej oceny oddziaływania na środowisko znajduje się w rozdziale 12 niniejszej strategii.

Zmiany w Strategii ZIT MOF GW dokonywane będą analogicznie do procedury zatwierdzania dokumentu. Zatwierdzona Strategia ZIT MOF GW i jej zmiany będą publikowane na stronie internetowej ZIT MOF GW.

8.1.2. Procedura przygotowania propozycji kryteriów wyboru projektów w ramach ZIT MOF GW.

Referat ZIT we współpracy z gminami tworzącymi Miejski Obszar Funkcjonalny Gorzowa Wlkp. oraz Instytucją Zarządzającą RPO Lubuskie 2020 przygotowuje propozycję kryteriów wyboru projektów w ramach ZIT MOF GW. Projekt kryteriów zostaje przekazany do Komitetu Sterującego ZIT w celu akceptacji. Po uzyskaniu akceptacji Komitetu Sterującego Referat ZIT przekazuje propozycje kryteriów do Instytucji Zarządzającej Regionalnym Programem Operacyjnym Lubuskie - 2020 w celu ich uwzględnienia w pracach Komitetu Monitorujący RPO Lubuskie 2020 i ostatecznego zatwierdzenia.

8.1.3. Procedura wyboru projektów w ZIT MOF GW.

Tryb konkursowy właściwy dla ZIT MOF GW

Podmiotem odpowiedzialnym za ogłoszenie konkursów i naborów projektów w ramach ZIT MOF GW będzie IZ RPO. Będzie to poprzedzone ustaleniem z IP ZIT kryteriów wyboru projektów oraz uzgodnieniem propozycji do harmonogramu ogłaszania konkursów. IP ZIT (Referat ZIT) będzie odpowiadał za przeprowadzenie oceny strategicznej (zgodność ze Strategią ZIT MOF GW).

Ocena formalna i merytoryczna projektów będzie przebiegała zgodnie z przyjętymi przez IZ RPO kryteriami zawartymi w „Szczegółowym Opisie Osi Priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego - Lubuskie 2020” (sierpień 2015r.).

Ocena zgodności projektów ze Strategią ZIT MOF GW będzie prowadzona przez IP ZIT na podstawie poniższych kryteriów (projekt).

Tab. 38. Propozycja Kryteriów oceny strategicznej projektów w ramach poddziałań ZIT MOF GW

KRYTERIA OCENY STRATEGICZNEJ projektów w ramach poddziałań ZIT MOF Gorzów Wlkp.				Przyznane punkty
Lp.	Nazwa kryterium wyboru	Definicja kryterium	Opis znaczenia kryterium	
1.	Zgodność projektu ze Strategią ZIT MOF GW.	Ocenie będzie podlegać, czy projekt wpisuje się w konkretny Priorytet Inwestycyjny wskazany w Strategii ZIT MOF GW oraz rekomendowane w nim typy projektów do realizacji.	Kryterium dopuszczające – niespełnienie oznacza odrzucenie wniosku	
2.	Stopień realizacji wskaźników produktu i rezultatu Strategii ZIT MOF GW.	Celem kryterium jest określenie w jakim stopniu projekt realizuje wskaźniki produktu określone w danym Priorytecie Inwestycyjnym w Strategii ZIT MOF GW. W ramach kryterium oceniana będzie relacja (proporcja) wartości założonych do realizacji w projekcie wskaźników do wartości wskaźników produktu określonych w Strategii ZIT MOF GW na poziomie Priorytetów Inwestycyjnych. Wnioskodawca otrzyma punkty proporcjonalnie do stopnia wypełnienia przez projekt wskaźników Strategii ZIT MOF GW. W celu obliczenia stopnia realizacji wskaźników produktu stosuje się następujący wzór: $\frac{\left(\frac{Wp1}{Ws1} + \frac{Wp2}{Ws2} + \frac{Wpx}{Wsx}\right)}{X} * 30$ Wp – wartość wskaźnika produktu realizowana w projekcie (dla wskaźnika 1, wskaźnika 2, wskaźnika x). Ws – wartość wskaźnika produktu na poziomie PI, zapisana w Strategii ZIT MOF GW. X – liczba wskaźników	0 – 30 0 pkt. - projekt nie realizuje żadnego wskaźnika produktu w danym Priorytecie Inwestycyjnym wskazanym w Strategii ZIT MOF GW 30 pkt. - projekt realizuje w 100% wartości wskaźników produktu w danym Priorytecie Inwestycyjnym wskazanym w Strategii ZIT MOF GW Liczba punktów możliwych do uzyskania wynika ze wzoru. 0 pkt. w kryterium oznacza odrzucenie wniosku.	

		Celem kryterium jest określenie w jakim stopniu projekt realizuje wskaźniki rezultatu określone w danym Priorytecie Inwestycyjnym w Strategii ZIT MOF GW. W ramach kryterium oceniana będzie relacja (proporcja) wartości założonych do realizacji w projekcie wskaźników do wartości wskaźników rezultatu określonych w Strategii ZIT MOF GW na poziomie Priorytetów Inwestycyjnych. Wnioskodawca otrzyma punkty proporcjonalnie do stopnia wypełnienia przez projekt wskaźników Strategii ZIT MOF GW. W celu obliczenia stopnia realizacji wskaźników rezultatu stosuje się następujący wzór: $\frac{\left(\frac{Wr1}{Ws1} + \frac{Wr2}{Ws2} + \frac{Wrx}{Wsx}\right)}{X} * 20$ Wr – wartość wskaźnika rezultatu realizowana w projekcie (dla wskaźnika 1, wskaźnika 2, wskaźnika x). Ws – wartość wskaźnika rezultatu na poziomie PI, zapisana w Strategii ZIT MOF GW. X – liczba wskaźników	0 – 20 0 pkt. - projekt nie realizuje żadnego wskaźnika rezultatu w danym Priorytecie Inwestycyjnym wskazanym w Strategii ZIT MOF GW 20 pkt. - projekt realizuje w 100% wartości wskaźników rezultatu w danym Priorytecie Inwestycyjnym wskazanym w Strategii ZIT MOF GW Liczba punktów możliwych do uzyskania wynika ze wzoru. 0 pkt. w kryterium oznacza odrzucenie wniosku.	
3.	Rozwiązanie problemu dodatkowego wskazanego w Strategii ZIT MOF GW	Ocenie będzie podlegać, czy realizacja projektu, poza bezpośrednim rozwiązaniem zidentyfikowanego w nim problemu (uznanego przez Wnioskodawcę za problem wiodący), przyczynia się do rozwiązania innych problemów wskazanych w Strategii ZIT MOF GW.	0 – 20 0 pkt. – projekt nie rozwiązuje żadnego problemu dodatkowego wskazanego w Strategii ZIT MOF GW 10 pkt. – projekt rozwiązuje 1 problem dodatkowy wskazany w Strategii ZIT MOF GW 15 pkt. - projekt rozwiązuje 2 problemy dodatkowe wskazane w Strategii ZIT MOF GW 20 pkt. - projekt rozwiązuje 3 i więcej problemów dodatkowych wskazanych w Strategii ZIT MOF GW 0 pkt. w kryterium nie oznacza odrzucenia wniosku.	
4.	Potencjał rozwojowy projektu	Ocenie będzie podlegać czy projekt może być kontynuowany, uzupełniony lub rozwinięty poprzez realizację kolejnych przedsięwzięć wskazanych przez Wnioskodawcę. Przedsięwzięcia wskazywane jako kontynuacja/uzupełnienie/rozwinięcie projektu	0 – 10 0 pkt. – projekt nie posiada potencjału rozwojowego 10 pkt. – projekt posiada potencjał rozwojowy	

		bazowego mogą być finansowane z dowolnego źródła, ale muszą rozwiązywać problem zidentyfikowany w Strategii ZIT MOF GW oraz być realizowane na obszarze/części obszaru objętym projektem bazowym.	0 pkt. w kryterium nie oznacza odrzucenia wniosku.	
5.	Kontynuacja wcześniejszych przedsięwzięć	Ocenie będzie podlegać, czy projekt kontynuuje, uzupełnia lub rozwija inne przedsięwzięcie wskazane przez Wnioskodawcę jako projekt bazowy. Przedsięwzięcie wskazane jako projekt bazowy dla zgłaszanego projektu może być finansowany z dowolnego źródła. Obszar realizacji projektu bazowego musi co najmniej w części pokrywać się z obszarem realizacji projektu zgłaszanego przez Wnioskodawcę.	<u>0 – 10</u> 0 pkt. – projekt nie kontynuuje wcześniejszych przedsięwzięć 10 pkt. – projekt kontynuuje wcześniejsze przedsięwzięcia 0 pkt. w kryterium nie oznacza odrzucenia wniosku	
6.	Oddziaływanie terytorialne efektów realizacji projektu	Ocenie będzie podlegać zasięg terytorialny projektu - stopień oddziaływania realizacji projektu na obszar MOF GW. W celu obliczenia stopnia oddziaływania projektu stosuje się następujący wzór: $\frac{LG}{X} * 10$ <u>LG - Liczba gmin, na obszar których oddziałuje projekt</u> <u>X – liczba gmin tworzących MOF GW (X=5)</u>	<u>0 – 10</u> 0 pkt. – projekt nie oddziałuje na obszar żadnej z gmin MOF GW 10 pkt. – projekt oddziałuje na obszar całego MOF GW Punkty przyznawane są za liczbę (%) gmin, na które oddziałuje projekt. 0 pkt. w kryterium oznacza odrzucenie wniosku	
Maksymalna łączna suma punktów, możliwa do zdobycia podczas oceny strategicznej:			100	

Maksymalna liczba punktów do zdobycia wynosi 100 pkt. Projekt otrzyma pozytywną ocenę zgodności ze Strategią ZIT MOF GW jeśli uzyska nie mniej niż 50% + 1 pkt. możliwych do otrzymania punktów.

IZ RPO będzie odpowiedzialna za przeprowadzenie oceny formalnej i merytorycznej złożonych wniosków zgodnie z Programem RPO Lubuskie 2020. Prezydent Miasta Gorzowa Wlkp. - Lider ZIT, po uzyskaniu opinii Komitetu Sterującego ZIT, przyjmie Zarządzeniem Prezydenta Miasta Gorzowa Wlkp. listę projektów, które spełniły kryteria i przeszły wszystkie etapy oceny, w tym zgodności ze Strategią ZIT MOF GW. Następnie lista ta zostanie przekazana do IZ RPO. Podpisanie umowy, rozliczenie projektu, kontrolę, procedurę odwoławczą realizować będzie IZ RPO. Monitoring Strategii ZIT prowadzony będzie przez IP ZIT (Referat ZIT). Pracownicy IP ZIT lub eksperci wskazani przez IP ZIT będą uczestniczyć w pracach Komisji Oceny Projektów (KOP).

Tryb pozakonkursowy (negocjacyjny)

Tryb pozakonkursowy (negocjacyjny) będzie miał zastosowanie w obszarach, w których zgodnie z zapisami RPO Lubuskie 2020 dopuszcza się taki tryb wyboru projektów, dla przedsięwzięć charakteryzujących się strategicznym znaczeniem dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Gorzowa Wlkp. (projekty kluczowe), wynikających ze Strategii Rozwoju MOF GW i Strategii ZIT, wskazanych w rozdziale 8.2. dokumentu zatwierdzonego przez Komitet Sterujący ZIT i zaakceptowanego przez IZ RPO Lubuskie 2020.

Na etapie tworzenia Strategii ZIT MOF GW, każda propozycja projektu strategicznego, jeszcze przed umieszczeniem w dokumencie, poddana została wielowątkowej ocenie strategicznej pod kątem:

- zgodności z podstawowymi zasadami realizacji ZIT,
- zgodności z dokumentami strategicznymi MOF GW,
- zgodności z wyznaczonymi celami tematycznymi oraz Priorytetami Inwestycyjnymi Strategii ZIT MOF GW uzgodnionymi z IZ RPO Lubuskie 2020,
- zintegrowanego charakteru przedsięwzięcia.

Każdy z partnerów tworzących MOF GW dokonał w ramach konsultacji z lokalnymi partnerami społeczno – gospodarczymi identyfikacji propozycji projektów, które następnie podlegały wyżej wspomnianej ocenie oraz procesowi negocjacji wewnętrznych (podczas spotkań członków komitetu Sterującego ZIT), następnie zostały przedstawione na spotkaniu negocjacyjnym z IZ RPO Lubuskie 2020, a także przekazane do Instytucji Zarządzającej w formie wymaganych fiszek projektowych. W drodze wieloetapowych negocjacji i uzgodnień, a także po określeniu przez IZ RPO Priorytetów Inwestycyjnych dla których dopuszcza się pozakonkursowy tryb wyboru, sformułowano listę projektów strategicznych ZIT MOF GW (rozdział 8.2. niniejszego dokumentu).

W przypadku gdy propozycja projektu kluczowego zgłoszona zostanie na etapie przygotowywania Strategii ZIT MOF GW i zostanie uwzględniona w liście projektów strategicznych, podlegać będzie zatwierdzeniu przez Komitet Sterujący na podstawie procedury zatwierdzania Strategii ZIT. Na etapie przygotowania Strategii ZIT uprawnionym do zgłaszania projektów kluczowych jest przedstawiciel każdej gminy tworzącej ZIT MOF GW.

IP ZIT (Referat ZIT) będzie odpowiadał za przeprowadzenie oceny strategicznej (zgodność ze Strategią ZIT MOF GW). IZ RPO będzie odpowiedzialna za przeprowadzenie oceny formalnej i merytorycznej złożonych wniosków zgodnie z RPO Lubuskie 2020.

Aktualizacja listy projektów strategicznych (tryb pozakonkursowy).

Po zatwierdzeniu Strategii ZIT MOF GW zgłoszenie projektu kluczowego odbywać się będzie w odpowiedzi na nabór ogłaszany przez IP ZIT w zależności od możliwości finansowych i potrzeb wynikających ze Strategii ZIT MOF GW. Referat ZIT dokona oceny

strategicznej wniosków, w szczególności pod kątem zgodności projektu z zakresem tematycznym priorytetów inwestycyjnych wskazanych w Strategii ZIT MOF GW, wpływu na realizację celów Strategii ZIT oraz zintegrowanego charakteru przedsięwzięcia.

Uzgodniona i zatwierdzona przez IP ZIT zaktualizowana lista projektów strategicznych podlega uzgodnieniu i akceptacji ze strony IZ RPO Lubuskie 2020. Zmiana listy projektów strategicznych wprowadzana jest w trybie zmian (aktualizacji) Strategii ZIT MOF GW.

Nabór wniosków o dofinansowanie projektów strategicznych (tryb pozakonkursowy).

Podmiotem odpowiedzialnym za ogłoszenie naborów projektów w ramach ZIT MOF GW będzie Instytucja Zarządzająca RPO Lubuskie 2020, po uprzednim zgłoszeniu gotowości przez IP ZIT. Będzie to poprzedzone opracowaniem przez IP ZIT w porozumieniu z IZ RPO kryteriów zatwierdzonych następnie przez IZ RPO oraz przyjętych przez Komitet Monitorujący RPO-L2020. IP ZIT (Referat ZIT) będzie odpowiedzialny za weryfikację projektów pod kątem zgodności ze Strategią ZIT i przekazanie projektów do IZ RPO. Ocena formalna i merytoryczna wniosków zgodnie z Programem RPO Lubuskie 2020 realizowana będzie przez IZ RPO. Podpisanie umowy, rozliczenie projektu, kontrolę, realizować będzie IZ RPO. Monitoring Strategii ZIT prowadzony będzie przez IP ZIT (Referat ZIT).

Przedstawione powyżej procedury wyboru projektów zostały określone w Porozumieniu zawartym pomiędzy IP ZIT, a IZ RPO w dniu 3 sierpnia 2015r.¹²⁸

8.1.4. Procedura zatwierdzania sprawozdania z wdrażania Strategii ZIT MOF GW.

Monitoring Strategii ZIT obejmuje przede wszystkim bieżące monitorowanie realizacji projektów wybranych do dofinansowania w ramach alokacji ZIT, w tym harmonogramu realizacji i wskaźników ujętych w Strategii ZIT, w szczególności wskaźników związanych z Ramami Wykonania RPO – L2020 w zakresie Priorytetów Inwestycyjnych (poddziałów ZIT zawartych w Szczegółowym Opisie Osi Priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020), w których realizowane będą projekty ZIT. Proces ten ma służyć gromadzeniu informacji finansowych i statystycznych dotyczących projektów realizowanych w ramach Strategii ZIT, które przekazywane będą do IZ RPO lub na żądanie Instytucji Audytowej.

Celem procedury monitorowania Strategii ZIT jest zapewnienie realizacji założeń ujętych w dokumencie lub dostarczenie danych i informacji niezbędnych do podjęcia działań

¹²⁸ Porozumienie w sprawie powierzenia zadań Instytucji Pośredniczącej (ZIT Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Gorzowa Wlkp.) w ramach instrumentu Zintegrowane Inwestycje Terytorialne Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020

w kierunku aktualizacji Strategii ZIT, w tym związanych z nią wskaźników (procedura polega między innymi na przygotowaniu bazy wskaźników na podstawie przyjętej Strategii oraz aktualizacja tej bazy na podstawie podpisanych umów z beneficjentami, a następnie zrealizowanych projektów). Procedura ma charakter pomocniczy dla procedury zmiany i aktualizacji Strategii ZIT.

Projekt rocznego sprawozdania z wdrażania Strategii ZIT MOF GW będzie przygotowywany przez Referat ZIT, a następnie przekazany do Komitetu Sterującego ZIT, celem zatwierdzenia. Sprawozdanie może być zatwierdzone lub odrzucone i skierowane do poprawy do Referatu ZIT.

Po akceptacji sprawozdania Referat ZIT publikuje dokument na stronie internetowej ZIT MOF GW, a następnie przekazuje je wraz z uchwałą Komitetu Sterującego ZIT do Instytucji Zarządzającej Regionalnym Programem Operacyjnym Lubuskie - 2020. Terminy przygotowania sprawozdań ustalane są z IZ RPO Lubuskie 2020.

8.2. Lista projektów strategicznych ZIT MOF GW.

Wskazane poniżej projekty strategiczne zostały określone w wyniku wieloetapowych negocjacji wewnętrznych z przedstawicielami Związku ZIT, a także z IZ RPO Lubuskie 2020. Charakteryzują się one strategicznym znaczeniem dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Gorzowa Wlkp., a także wynikają one ze Strategii ZIT MOF GW oraz Strategii Rozwoju MOF GW, która została zatwierdzona przez Prezydenta Miasta Gorzowa Wlkp. oraz Wójtów Gmin MOF GW.

Wybrane projekty strategiczne podlegały ocenie zgodności z Regionalnym Programem Operacyjnym Lubuskie 2020, dokonanej przez IZ RPO Lubuskie 2020, na podstawie wypełnionych wzorów fiszek projektów. Projekty strategiczne były także prezentowane Ministerstwu infrastruktury i Rozwoju.

Na etapie tworzenia Strategii ZIT MOF GW, każda z propozycji projektu strategicznego, jeszcze przed umieszczeniem w dokumencie, poddana została wielowątkowej ocenie strategicznej pod kątem zgodności z podstawowymi zasadami realizacji ZIT, zgodności z dokumentami strategicznymi MOF GW, zgodności z wyznaczonymi celami tematycznymi oraz PI w Strategii ZIT MOF GW uzgodnionymi z IZ RPO Lubuskie 2020, oraz pod kątem zintegrowanego charakteru przedsięwzięcia.

Ponadto każdy z partnerów tworzących MO F GW dokonał w ramach konsultacji z lokalnymi partnerami społeczno-gospodarczymi identyfikacji propozycji projektów, które podlegały ww. ocenie oraz procesowi negocjacji wewnętrznych. Na tej podstawie sformułowano listę projektów strategicznych ZIT MOF GW.

W przypadku projektów strategicznych zostanie zastosowany tryb pozakonkursowy.

Proces wyboru projektów strategicznych został opisany szerzej w rozdziale 7.1.3. „Procedura wyboru projektów w ZIT MOF GW” niniejszego dokumentu. Zawarte są tam informacje nt. procesu wyboru projektów strategicznych w trybie pozakonkursowym, procesu aktualizacji listy projektów strategicznych oraz naboru wniosków o dofinansowanie projektów strategicznych.

Projekty strategiczne ZIT MOF GW:

1. Przebudowa ulicy Kostrzyńskiej.
2. Centrum Edukacji Zawodowej przy ulicy Warszawskiej w Gorzowie Wlkp., w ramach Centrum Edukacji Zawodowej i Biznesu.

8.2.1. Opis projektów strategicznych ZIT MOF GW (pozakonkursowych).

1. Przebudowa ulicy Kostrzyńskiej.

W ramach inwestycji przewidywana jest przede wszystkim realizacja następujących elementów:

- modernizacja, w tym przebudowa istniejącej jednojezdniowej ul. Kostrzyńskiej do węzła S3 „Gorzów Zachód” (długość modernizacji wraz z przebudową – 3 km),
- przebudowa istniejącego wiaduktu drogowego nad torami kolejowymi (linia kolejowa nr 203),
- przebudowa i budowa chodników oraz ścieżki rowerowej,
- przebudowa uzbrojenia podziemnego,
- oświetlenie.

Ul. Kostrzyńska jest drogą o znaczeniu regionalnym (o statusie drogi wojewódzkiej – nr 132), łączącą się bezpośrednio z siecią TEN-T. Stanowi dojazd do granicy państwa z Niemcami, jednocześnie jest elementem ciągu komunikacyjnego łączącego najkrótszą drogą Gorzów Wlkp. z Berlinem. Przedmiotowa ulica prowadzi do węzła „Gorzów Zachód” na drodze ekspresowej S3 (jest drogą dojazdową do drogi S3 dla trzech gmin MOF GW). Ponadto ul. Kostrzyńska bezpośrednio łączy ze sobą dwie z pięciu gmin MOF GW.

Należy dodać, że ul. Kostrzyńska jest drogą o znaczącym natężeniu ruchu, a jednocześnie jej stan techniczny wymaga pilnej poprawy sytuacji. W 2008r. na ul. Kostrzyńskiej na odcinku węzła S3 do skrzyżowania z ul. Dobra i Warzywną w Gorzowie Wlkp. zanotowano 8 934 pojazdy (badania prowadzone od godz. 7.00 do 19.00)¹²⁹.

Przebudowa ul. Kostrzyńskiej przyczyni się nie tylko do poprawy zewnętrznej dostępności komunikacyjnej MOF GW, ale także poprawi przepustowość i sprawność

¹²⁹ Pomiary natężenia ruchu drogowego prowadzone w 2008r na zlecenie Miasta Gorzowa Wlkp.

infrastruktury transportowej w województwie lubuskim. Zwiększy mobilności mieszkańców, spowoduje także wzrost napływu kapitału decydującego o możliwościach rozwojowych regionu, a także pozytywnie wpłynie na bezpieczeństwo użytkowników dróg.

Okres realizacji projektu: II kw. 2015 – IV.2018

Wartość dofinansowania projektu w ramach ZIT: 6 500 000 EUR

Projekt wynika z opracowywanego Programu Rozwoju Transportu Województwa Lubuskiego, którego przyjęcie przez Zarząd Województwa Lubuskiego planowane jest na IV kwartał 2015r.

Program Rozwoju Transportu Województwa Lubuskiego będzie spełniał wymogi warunkowości ex-ante dla Celu Tematycznego 7 *Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszej infrastruktury sieciowej*, realizowanego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020.

2. Centrum Edukacji Zawodowej przy ulicy Warszawskiej w Gorzowie Wlkp., w ramach Centrum Edukacji Zawodowej i Biznesu.

Celem projektu jest utworzenie Centrum Edukacji Zawodowej, pełniącego funkcję oświatową oraz kompleksowa rewitalizacja obiektów byłego Zespołu Szpitalnego przy ul. Warszawskiej w Gorzowie Wlkp., a konkretnie ich adaptacja, remont, a także budowa nowych obiektów na terenie poszpitalnym.

Miasto Gorzów Wlkp. podejmuje działania mające na celu przygotowanie bazy, która zabezpieczy proces edukacji zawodowej. Służyć temu będzie konsolidacja wyposażenia i sprzętu technologicznego w jednym ośrodku z możliwością udostępnienia go uczniom innych szkół. Taka organizacja bazy sprzętowej w jednym miejscu pozwala na znaczne obniżenie kosztów oraz na realizację treści programowych kształcenia praktycznego, wchodzących w skład programów dla różnych zawodów realizowanych w jednej placówce, bez konieczności wyposażenia kilku szkół w taki sam sprzęt.

Utworzenie CEZ przyczyni się do zaspokojenia potrzeby dostosowania kształcenia do potrzeb rynku pracy, podniesienia atrakcyjności i jakości szkolnictwa zawodowego.

Inwestycja pobudzi wzrost jakości i efektywności kształcenia zawodowego młodzieży oraz osób dorosłych i niepełnosprawnych. Zwiększy także integrację systemu nauczania z potrzebami rynku pracy.

Działania w ramach projektu przyczynią się do spójności i kompatybilności oferty dydaktycznej na terenie MOF GW z zapotrzebowaniem najbliższych rynków pracy, przez co zmniejszy się poziom wykluczenia społecznego spowodowanego sytuacją zawodową. Wzmocni się także potencjał adaptacyjny przedsiębiorstw i ich pracowników.

Okres realizacji projektu: II kw. 2014 – IV.2020

Wartość dofinansowania projektu w ramach ZIT: 7 196 812 EUR.

9. Projekty komplementarne do działań realizowanych w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych.

W POIS 2014-2020¹³⁰ realizowane będą działania ukierunkowane na tworzenie warunków zrównoważonego rozwoju miast wojewódzkich i ich obszarów funkcjonalnych, m.in. poprzez promowanie strategii niskoemisyjnych oraz wynikających z nich działań w obszarze infrastruktury niskoemisyjnego transportu publicznego i tzw. zrównoważonej mobilności miejskiej, infrastruktury dystrybucji energii, w tym m.in. tzw. inteligentnych sieci.

9.1. Projekty komplementarne do ZIT, których realizację planuje się z Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 w ramach zintegrowanych działań na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich.

Tab. 39. Lista projektów podstawowych, komplementarnych do ZIT MOF GW, których realizację planuje się z Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020, w ramach zintegrowanych działań na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich.

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020					
Oś priorytetowa	Priorytet inwestycyjny	Tytuł projektu	Beneficjent	Wartość projektu	Okres realizacji
I Oś priorytetowa Zmniejszenie emisyjności gospodarki.	4.v. Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu.	1.Modernizacja sieci ciepłowniczych polegająca na wymianie sieci kanałowych i napowietrznych na sieci w technologii rur preizolowanych.	PGE Górnictwo i Energetyka Konwencjonalna S.A. Oddział Elektrociepłownia Gorzów.	14 000 000,00 PLN	2016-2022
		2.Likwidacja wysokoemisyjnych lokalnych źródeł ciepła (kotłowni) wraz z modernizacją sposobu zasilania budynków zaopatrywanych w ciepło z kotłowni lokalnych	PGE Górnictwo i Energetyka Konwencjonalna S.A. Oddział Elektrociepłownia Gorzów.	4 000 000,00 PLN	2016-2022
	4.vi. Promowanie wykorzystywania	1.Rozbudowa sieci ciepłowniczej na	PGE Górnictwo i	17 000 000,00 PLN	2016-2022

¹³⁰ „Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020”, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, dokument z dnia 16.12.2014r., str. 134.

	wysokosprawnej kogeneracji ciepła i energii elektrycznej w oparciu o zapotrzebowanie na ciepło użytkowe.	terenie miasta Gorzowa Wlkp.	Energetyka Konwencjonalna S.A. Oddział Elektrociepłownia Gorzów.		
VI Oś priorytetowa Rozwój niskoemisyjnego transportu zbiorowego w miastach.	4.v. promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu	1.System zrównoważonego transportu miejskiego w Gorzowie Wlkp.	Miasto Gorzów Wielkopolski/ Miejski Zakład Komunikacji w Gorzowie Wielkopolskim Sp. z o.o.	260 720 000 PLN	2016-2021

Tab. 40. Lista projektów rezerwowych, komplementarnych do ZIT MOF GW, których realizację planuje się z Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020, w ramach zintegrowanych działań na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich.

Oś priorytetowa	Priorytet inwestycyjny	Tytuł projektu	Beneficjent	Wartość projektu/ alokacja POiŚ	Okres realizacji
VI Oś priorytetowa Rozwój niskoemisyjnego transportu zbiorowego w miastach.	4.v. promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu	System zrównoważonego transportu miejskiego w Gorzowie Wlkp. – etap II	Miasto Gorzów Wielkopolski / Miejski Zakład Komunikacji w Gorzowie Wielkopolskim Sp. z o.o.	52 000 000,00 PLN netto (kwota nie obejmuje niekwalifikowalnego podatku VAT)	2020-2023

9.2. Opis projektów komplementarnych, realizowanych w ramach POIS 2014-2020 – lista podstawowa.

Oś priorytetowa I Zmniejszenie emisyjności gospodarki

Priorytet inwestycyjny 4.v. Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu.

1. „Modernizacja sieci ciepłowniczych polegająca na wymianie sieci kanałowych i napowietrznych na sieci w technologii rur preizolowanych”

Głównym celem projektu jest promowanie strategii niskoemisyjnej poprzez zmniejszenie strat ciepła wynikających z modernizacji sieci ciepłowniczych, polegającej na wymianie, wykazujących duży stopień wyeksploatowania i powodujących duże ubytki ciepła, wysoko- i niskoparametrowych sieci ciepłowniczych kanałowych oraz napowietrznych, wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną, na sieci w technologii rur preizolowanych, zasilających pośrednio i bezpośrednio budynki na terenie Gorzowa Wlkp. Projekt jest kontynuacją trwających od drugiej połowy lat 90-tych XX wieku działań, których głównym celem jest wymiana sieci i ograniczenie strat w ciepło, a dodatkowo zapewnienie bezpiecznej i ciągłej dostawy ciepła do odbiorców.

Orientacyjny całkowity koszt realizacji przedsięwzięcia wynosi 14 000 000,00 PLN

2. „Likwidacja wysokoemisyjnych lokalnych źródeł ciepła (kotłowni) wraz z modernizacją sposobu zasilania budynków zaopatrywanych w ciepło z kotłowni lokalnych”

Projekt obejmuje część budynków położonych na terenie miasta Gorzowa Wlkp., które obecnie nie są podłączone do systemu ciepłowniczego zasilanego ze źródła produkującego energię w skojarzeniu (kogeneracja), a są zaopatrywane w ciepło z kotłowni lokalnych. W celu eliminacji tych kotłowni, które obecnie emitują wysokie ilości zanieczyszczeń do atmosfery, postanowiono podjąć działania zmierzające do podłączenia budynków zasilanych obecnie w ciepło z kotłowni lokalnych do systemu ciepłowniczego produkującego ciepło z kogeneracji, poprzez wybudowanie ok. 2,3 km sieci ciepłowniczej wraz z przyłączami. Obecny stan techniczny technologii kotłowni lokalnych (montaż w latach 1993-1998) jak również rozwój technologiczny (budowa nowego bloku gazowo – parowego), wskazuje na konieczność likwidacji wskazanych lokalnych kotłowni. Realizacja projektu poprzez wybudowanie ok. 2,3 km sieci ciepłowniczej wraz z przyłączami, przyczyni się w pierwszej

kolejności do likwidacji wysokoemisyjnych lokalnych źródeł ciepła (a więc w efekcie ograniczenie emisji zanieczyszczeń) przy jednoczesnym osiągnięciu poprawy efektywności energetycznej zaopatrzenia w ciepło odbiorców, zwiększenia wykorzystania poziomu produkcji ciepła w skojarzeniu.

Orientacyjny całkowity koszt realizacji przedsięwzięcia wynosi 4 000 000,00 PLN.

Wskazana przez Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju alokacja w ramach POIS 2014-2020 PI 4.v sieci ciepłownicze, dla obszaru MOF GW wynosi 4 595 769 EUR.

Oś priorytetowa I Zmniejszenie emisyjności gospodarki

Priorytet inwestycyjny 4.vi. Promowanie wykorzystywania wysokosprawnej kogeneracji ciepła i energii elektrycznej w oparciu o zapotrzebowanie na ciepło użytkowe.

1. „Rozbudowa sieci ciepłowniczej na terenie miasta Gorzowa Wlkp.”

Projekt obejmuje promowanie strategii niskoemisyjnej poprzez rozbudowę sieci ciepłowniczych na terenie miasta Gorzowa Wlkp. i umożliwienie przyłączenia się nowych odbiorców ciepła do sieci ciepłowniczych zasilanych ze źródła produkującego energię w skojarzeniu (kogeneracja), w zakresie nowo powstających budynków mieszkalnych i usługowych.

Orientacyjny całkowity koszt realizacji przedsięwzięcia wynosi 17 000 000,00 PLN

Wskazana przez Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju alokacja w ramach POIS 2014-2020 PI 4.vi sieci ciepłownicze w zakresie kogeneracji, dla obszaru MOF GW wynosi 4 101 359 EUR.

Oś priorytetowa VI Rozwój niskoemisyjnego transportu zbiorowego w miastach

Priorytet inwestycyjny 4.v. promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu

1. „System zrównoważonego transportu miejskiego w Gorzowie Wlkp.”

Projekt pn. „System zrównoważonego transportu miejskiego w Gorzowie Wlkp.” jest głównym komponentem interwencji związanej z gospodarką niskoemisyjną na terenie MOF GW. Wspomagany przez działania, finansowane w ramach ZIT, w zakresie rozwoju

infrastruktury komunikacji publicznej na terenie gmin MOF GW, przyczyni się do powstania efektywnego, zintegrowanego systemu komunikacji publicznej, z korzyścią dla mieszkańców miasta, jak i gmin zewnętrznych tworzących MOF GW.

W ramach projektu planuje się:

1. Budowę i modernizację tras tramwajowych oraz budowę punktu przesiadkowego, który będzie pełnił funkcję miejsca dogodnych przesiadek dla pasażerów do i z komunikacji miejskiej. Lokalizacja dworca autobusowego i jego skomunikowanie z komunikacją miejską będzie zapewniać przesiadkę w możliwie najkrótszym czasie oraz szybkie i bezkolizyjne przemieszczanie się pasażerów do i z dworca kolejowego. Łącznie w ramach projektu planuje się budowę i modernizację ok. 9 km tras tramwajowych.
2. Zakup i wdrożenie systemu informacji pasażerskiej, w tym dynamicznej informacji na przystankach i w pojazdach, w Internecie i urządzeniach mobilnych. W ramach realizacji systemu informacji pasażerskiej dla komunikacji miejskiej, miasto Gorzów Wielkopolski wprowadzi rozwiązania umożliwiające koordynację obecnie istniejącego systemu informacji pasażerskiej z informacją o komunikacji regionalnej oraz zamieszczanie informacji o innych środkach transportu – poza obszarem funkcjonowania komunikacji miejskiej – na przystankach tramwajowych i autobusowych.
3. Zakup 14 nowych wagonów tramwajowych.
4. Przygotowanie niezbędnej dokumentacji, w tym dokumentacji technicznej i środowiskowej, studium wykonalności, a także nadzór inżyniera kontraktu.
5. Promocję projektu.

Szacowana wartość projektu: 260 720 000 PLN

Wskazana przez Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju alokacja w ramach POIS 2014-2020 PI 4.v. transport miejski, na obszarze MOF GW wynosi 37 568 081 EUR.

9.3. Opis projektów rezerwowych, komplementarnych do ZIT MOF GW, których realizację planuje się z Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020, w ramach zintegrowanych działań na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich.

Oś priorytetowa VI Rozwój niskoemisyjnego transportu zbiorowego w miastach

Priorytet inwestycyjny 4.v. promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu.

1. „System zrównoważonego transportu miejskiego w Gorzowie Wlkp.” – etap II

W ramach projektu, jako kontynuację wyżej opisanych działań, planuje się uzupełnienie floty wagonów tramwajowych poprzez zakup 6 nowych sztuk, a także uzupełnienie brakującej infrastruktury związanej z transportem niskoemisyjnym, przyjaznym środowisku.

Orientacyjny koszt realizacji przedsięwzięcia: 52 000 000,00 PLN netto (VAT nie kwalifikowany).

10. Projekty powiązane ze Strategią ZIT MOF GW.

Tab. 41. Lista projektów powiązanych z projektami komplementarnymi, realizowanych w ramach POIS 2014-2020.

Oś priorytetowa	Priorytet inwestycyjny	Tytuł projektu	Beneficjent	Wartość projektu/ alokacja POIS	Okres realizacji
I Oś priorytetowa Zmniejszenie emisyjności gospodarki.	4.iii. wspieranie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystania odnawialnych źródeł energii w infrastrukturze publicznej, w tym w budynkach publicznych i w sektorze mieszkaniowym	1. Termomodernizacja budynku Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego w Gorzowie Wlkp. przy ul. Jagiellończyka 8	Lubuski Urząd Wojewódzki w Gorzowie Wlkp.	Wartość projektu: 15 691 511,71 PLN	2016-2017
		2. Termomodernizacja budynku Wojewódzkiej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Gorzowie Wlkp. przy ul. Mickiewicza 12B	Wojewódzka Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Gorzowie Wlkp.	Wartość projektu: 1 428 123,30 PLN	2016-2017
		3. Termomodernizacja obiektu w ramach przebudowy z rozbudową istniejących budynków oraz budowa nowego budynku jednostki ratowniczo-gaśniczej Państwowej Straży Pożarnej na działce nr 1782 obr.5 „Śródmieście” przy ul. Jarosława Dąbrowskiego 3 w Gorzowie Wlkp.	Komenda Miejska Państwowej Straży Pożarnej w Gorzowie Wlkp.	Wartość projektu: 1 387 000,00 PLN	2016-2020
		4. Termomodernizacja budynku Powiatowej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Gorzowie Wlkp.	Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Gorzowie Wlkp.	Wartość projektu: 549 288,90 PLN	2016-2017

		5. Termomodernizacja budynku Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Roślin i Nasiennictwa w Gorzowie Wlkp., ul. Zieleniecka 11	Wojewódzki Inspektorat Ochrony Roślin i Nasiennictwa w Gorzowie Wlkp.	Wartość projektu: 430 000, 00 PLN	2016
		6. Kompleksowa modernizacja energetyczna budynków mieszkalnych	Spółdzielnie mieszkaniowe oraz wspólnoty mieszkaniowe.	Alokacja POIS: 5 250 173 EUR	2015-2020

Oś priorytetowa I Zmniejszenie emisyjności gospodarki

Priorytet inwestycyjny 4.iii. wspieranie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystania odnawialnych źródeł energii w infrastrukturze publicznej, w tym **w budynkach publicznych** i w sektorze mieszkaniowym.

Projektami komplementarnymi do działań ZIT, które mają na celu wspieranie efektywności energetycznej, będą działania realizowane przez administrację rządową i podległe jej organy.

Poniżej opisano projekty zaplanowane do realizacji w ramach PI 4.III przez administrację rządową i podległe jej organy na terenie Gorzowa Wlkp.

1. Termomodernizacja budynku Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego w Gorzowie Wlkp. przy ul. Jagiellończyka 8.

W ramach realizacji projektu zaplanowano:

- wymianę fasady budynku wraz z wymianą stolarki okiennej,
  - zwiększenie izolacyjności cieplnej stropodachu wentylowanego nad ostatnią kondygnacją budynku,
  - zmodernizowanie instalacji wentylacji mechanicznej nawiewno-wywiewnej
  - wykonanie instalacji systemu skojarzonego wytwarzania ciepła i chłodu w oparciu o ciepło sieciowe przy wykorzystaniu OZE,
- oraz
- zarządzanie projektem,
  - opracowanie audytu energetycznego (wykonany),
  - opracowanie projektów budowlanych oraz wykonawczych oraz specyfikacje techniczne wykonania i odbioru robót (wykonane). Uzyskana jest również stosowna decyzja na wykonanie robót budowlanych.

Orientacyjny koszt realizacji przedsięwzięcia: 15 691 511,71 PLN

2. Termomodernizacja budynku Wojewódzkiej Stacji Sanitarно-Epidemiologicznej w Gorzowie Wlkp. przy ul. Mickiewicza 12B

W ramach projektu zaplanowano modernizację systemu wentylacji mechanicznej nawiewno-wywiewnej, docieplanie stropodachu, docieplenie ścian zewnętrznych, modernizację oświetlenia (w tym projekt i realizacja), a ponadto opracowanie audytu energetycznego budynku (wykonany), projektu budowlanego i studium wykonalności.

Orientacyjny koszt realizacji przedsięwzięcia: 1 428 123,30 PLN.

3. Termomodernizacja obiektu w ramach przebudowy z rozbudową istniejących budynków oraz budowa nowego budynku jednostki ratowniczo – gaśniczej Państwowej Straży Pożarnej na działce nr 1782 obr.5 „Śródmieście” przy ul. Jarosława Dąbrowskiego 3 w Gorzowie Wlkp.

Elementami projekt są:

- ocieplenie ścian zewnętrznych i stropów, wymiana stolarki okiennej, drzwiowej i bram garażowych, przebudowa systemów grzewczych, przebudowa wentylacji mechanicznej w budynku biurowo – administracyjnym oraz w budynku garażowym,
- modernizacja c.o. przez wykorzystanie odnawialnych źródeł ciepła, przebudowa systemów grzewczych – budowa kotłowni, zastosowanie systemów zarządzania energią,
- audyt energetyczny obiektów przeznaczonych do termomodernizacji (zrealizowano),
- przygotowanie dokumentacji projektowej (zrealizowano),
- pozwolenie na budowę (uzyskano),
- umowa na wykonanie zadania (podpisana).

Orientacyjny koszt realizacji przedsięwzięcia: 1 387 000,00 PLN

4. Termomodernizacja budynku Powiatowej Stacji Sanitarно-Epidemiologicznej w Gorzowie Wlkp.

Przedsięwzięcie obejmować będzie: modernizację systemu instalacji centralnego ogrzewania, docieplanie stropodachu, docieplenie ścian zewnętrznych i ocieplenie ścian fundamentowych, wymianę stolarki okiennej i drzwiowej, modernizację oświetlenia (projekt i realizacja), a ponadto opracowanie audytu energetycznego budynku (wykonany), projektu budowlanego (w trakcie realizacji) i studium wykonalności.

Orientacyjny koszt realizacji przedsięwzięcia: 549 288,90 PLN

5. Termomodernizacja budynku Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Roślin i Nasiennictwa w Gorzowie Wlkp., ul. Zieleniecka 11

Realizacja projektu polega na wymianie instalacji centralnego ogrzewania wraz z wymianą pieca CO (dokonano wymiany) i przebudową kotłowni, wymiana drzwi zewnętrznych z

dociepleniem dachu, wymianie oświetlenia na energooszczędne, rozbudowę centrali wentylacyjnej mechanicznej nawiewno-wywiewnej. W ramach projektu będą wykonane audyt energetyczny oraz projekt inwestycji.

Orientacyjny koszt realizacji przedsięwzięcia: 430 000,00 PLN

Oś priorytetowa I Zmniejszenie emisyjności gospodarki

Priorytet inwestycyjny 4.iii. wspieranie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystania odnawialnych źródeł energii w infrastrukturze publicznej, w tym w budynkach publicznych i **w sektorze mieszkaniowym.**

Projektami komplementarnymi do działań ZIT, które mają na celu wspieranie efektywności energetycznej, będą działania realizowane przez spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe na terenie MOF GW.

Wskazana przez Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju alokacja w ramach POIS 2014-2020 PI 4.iii. kompleksowa modernizacja energetyczna budynków mieszkalnych, na obszarze MOF GW wynosi 5 250 173 EUR.

Pozostałe projekty powiązane ze Strategią ZIT MOF GW.

Wskazane poniżej inwestycje, zgodne są z celami rozwojowymi opisanymi w niniejszej Strategii ZIT (i wynikającymi z zapisów Strategii Rozwoju MOF GW):

- a) Projekty rozwoju Gorzowskiego Ośrodka Technologicznego Parku Naukowo-Przemysłowego (realizację projektów planuje się z Regionalnego Programu Operacyjnego Lubuskie 2020);
- b) Trasy rowerowe EuroVelo (realizację projektu planuje się z Programu Interreg 5a).

Przedsięwzięcia, których realizację planuje się w ramach **Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020:**

1. Modernizacja systemu dróg krajowych w mieście na prawach powiatu Gorzów Wlkp.
2. Optymalizacja zarządzania istniejącymi sieciami wodociągowymi i kanalizacyjnymi. Beneficjent: Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. w Gorzowie Wlkp.
3. Inwestycje mające na celu ograniczenie zużycia energii i efektywniejszego jej wykorzystania. Beneficjent: Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. w Gorzowie Wlkp.
4. Automatyzacja procesów oczyszczania ścieków i uzdatniania wody. Beneficjent: Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. w Gorzowie Wlkp.

5. Inwestycje mające na celu dalszą poprawę wyposażenia obszarów rozwijających się w sieci wodociągowe i kanalizacyjne oraz wymianę zużytej sieci wodociągowej. Beneficjent: Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. w Gorzowie Wlkp.
6. Budowa termicznego zakładu unieszkodliwiania odpadów dla regionu północnego województwa lubuskiego z produkcją energii elektrycznej i ciepłej, z instalacją do suszenia osadów pościekowych. Beneficjent: Zakład Utylizacji Odpadów Sp. z o.o. w Gorzowie Wlkp.
7. Budowa kwatery na azbest na potrzeby województwa lubuskiego. Beneficjent: Zakład Utylizacji Odpadów Sp. z o.o. w Gorzowie Wlkp.
8. Rekultywacja istniejącego składowiska odpadów. Beneficjent: Zakład Utylizacji Odpadów Sp. z o.o. w Gorzowie Wlkp.
9. Budowa punktu selektywnego zbierania odpadów komunalnych i niebezpiecznych na potrzeby północnej części województwa (w ramach obszaru działalności RIPOK-u Regionalnej Instalacji Przetwarzania Odpadów Komunalnych w Chruściku). Beneficjent: Zakład Utylizacji Odpadów Sp. z o.o. w Gorzowie Wlkp.

11. Instrumenty finansowe.

Publiczne wsparcia rozwoju społeczno-gospodarczego z wykorzystaniem instrumentów zwrotnych takich jak

- pożyczki (udzielane na zasadach rynkowych oraz preferencyjnych),
- poręczenia (a także ich różne odmiany, takie jak poręczenia portfelowe i reporęczenia),
- wsparcie kapitałowe (w szczególności w formie funduszy załączkowych).

W ramach realizacji ZIT MOF – **Nie będą stosowane instrumenty zwrotne** (z zastrzeżeniem, że Zarząd Województwa Lubuskiego może zmienić tą decyzję).

12. Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko.

Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko (sooś) jest wymagana w przypadku projektów takich dokumentów, których zapisy wyznaczają ramy dla późniejszych przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko. Do takowych ustawa z dnia 3 października 2008r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko (tj. Dz.U. z 2013r., poz. 1235 ze zmianami) zalicza m.in. koncepcje przestrzennego zagospodarowania kraju, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego (na poziomie gminy), plany zagospodarowania przestrzennego oraz polityki, strategie, plany lub programy w dziedzinie przemysłu, energetyki, transportu.

Do takich dokumentów zalicza się także **Strategia ZIT MOF GW**.

Procedura sooś składa się z następujących elementów:

1. Po opracowaniu projektu dokumentu sporządza się prognozę oddziaływania na środowisko, wcześniej uzgadniając jej zakres z Regionalnym Dyrektorem Ochrony Środowiska w Gorzowie Wlkp. oraz Lubuskim Państwowym Wojewódzkim Inspektorem Sanitarnym w Gorzowie Wlkp.
2. Kolejny etap to opiniowanie strategii oraz prognozy ooś przez ww. organy państwowe. Do udziału w tworzeniu dokumentu uwzględnia się społeczeństwo (w etapie konsultacji społecznych, trwających zgodnie z ww. ustawa co najmniej 21 dni).
3. Kolejno następuje przyjęcie Strategii ZIT przez Prezydenta Miasta Gorzowa Wlkp., jako lidera ZIT, pełniącego funkcję IP ZIT. Do przyjętego dokumentu załącza się: pisemne podsumowanie zawierające uzasadnienie wyboru przyjętego dokumentu w odniesieniu do rozpatrywanych rozwiązań alternatywnych, a także informację, w jaki sposób zostały wzięte pod uwagę i w jakim zakresie zostały uwzględnione: a) ustalenia zawarte w prognozie oddziaływania na środowisko, b) opinie właściwych organów, c) zgłoszone uwagi i wnioski społeczeństwa, d) wyniki postępowania dotyczącego transgranicznego oddziaływania na środowisko, jeżeli zostało przeprowadzone, e) propozycje dotyczące metod i częstotliwości przeprowadzania monitoringu skutków realizacji postanowień dokumentu.

Harmonogram przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko projektu Strategii ZIT MOF GW.

W lutym 2014r. rozpoczęto analizę zasadności przeprowadzenia procedury strategicznej oceny oddziaływania na środowisko Strategii ZIT MOF GW. W tym celu Prezydent Miasta Gorzowa Wlkp., zwrócił się z prośbą do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gorzowie Wlkp. z pytaniem o zasadność przeprowadzenia ww. procedury. Konieczność wykonania takiej procedury została potwierdzona, co wynika z korespondencji prowadzonej z RDOŚ w Gorzowie Wlkp. (pismo z dnia 20.01.2014r., znak WRA.042.2.34.2013.MM, pismo z dnia 13.02.2014r., znak: WOOŚ-I.411.23.2014.DT, pismo z dnia 24 lutego 2014r., znak: WRA.042.2.34.2013.MM).

Jednocześnie Prezydent Miasta Gorzowa Wlkp. zwrócił się z prośbą do RDOŚ w Gorzowie Wlkp. o ustalenie zakresu Prognozy oddziaływania na środowisko projektowanej Strategii ZIT. W piśmie z dnia 7.03.2014r., znak: WOOŚ-I.411.37.2014.DT, RDOŚ uzgodnił zakres i stopień szczegółowości informacji wymaganych w Prognozie ooś.

Następnie, o ustalenie zakresu Prognozy oddziaływania na środowisko projektowanego dokumentu, poproszono Lubuskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego

w Gorzowie Wlkp. (pismo z dnia 26.02.2014r., znak WRA.042.2.38.2013.MM), który w piśmie z dnia 17.03.2014r., znak NS-NZ.9022.7.11.2014.NJ, uzgodnił zakres prognozy ooś.

Po sformułowaniu projektu Strategii ZIT przeprowadzono w dniach od 6 do 20 marca 2014r. **I konsultacje społeczne** tego dokumentu. Informacje o konsultacjach społecznych były rozpowszechnione w mediach o lokalnym zasięgu, a także w aktualnościach na stronach internetowych poszczególnych gmin. Zainteresowani mogli składać swoje uwagi i wnioski emailem, bezpośrednio w siedzibach urzędów pięciu gmin oraz podczas spotkań z mieszkańcami, które miały miejsce w każdej z gmin tworzących MOF GW.

Ww. spotkania konsultacyjne miały charakter dwustopniowy – na pierwszą część spotkania zapraszano pracowników urzędów, spółek miejskich, miejskich placówek kultury, radnych miasta i gmin. Natomiast druga część spotkania poświęcona była mieszkańcom. Podczas spotkań prezentowano projekt Strategii ZIT, po czym był czas na dyskusję wraz z uwagami do dokumentu, które zanotowano i rozważono wspólnie z przedstawicielami z każdej z gmin. Część uwag ujęto w dokumencie, a część odrzucono. Raport z konsultacji społecznych z zestawionymi uwagami w formie tabelarycznej, opublikowano na miejskiej stronie internetowej Miasta Gorzowa Wlkp. Projekt Strategii ZIT MOF GW z uwzględnionymi uwagami po I konsultacjach został przekazany wójtom poszczególnych gmin.

Po I konsultacjach społecznych Strategii ZIT, dokument został przekazany do zaopiniowania do Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego oraz Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju. Dokument poddany został także ocenie eksperta zewnętrznego na zlecenie Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju. Po uzyskaniu uwag od ww. instytucji, strategia została skorygowana i przekazana ponownie wójtom gmin MOF GW.

Dopiero dla dokumentu o takim kształcie można było sporządzić Prognozę oddziaływania na środowisko. Prognoza została napisana w oparciu o wytyczne z uzgodnień RDOŚ i LPWIS, o których mowa powyżej oraz zgodnie z art. 51 i 52 ustawy ooś. W trakcie jej powstawania była także konsultowana z pracownikami Urzędów Gmin oraz Urzędu Miasta Gorzowa Wlkp.

Po sporządzeniu Prognozy ooś, zgodnie z art. 54 ustawy ooś, została ona przekazana wraz z projektem Strategii ZIT MOF GW do zaopiniowania przez RDOŚ i LPWIS (pismo z dnia 20.04.2015r., znak: WSM.021.9.74.2013.MM oraz pismo z dnia 20.04.2015r., znak: WSM.021.9.74.2013.MM). Obydwa organy, kolejno w pismach z dnia 12.05.2015r., znak: WOOŚ-I.410.106.2015.DT oraz z dnia 19.05.2015r., znak: NZ.9022.181.2015.AL, pozytywnie zaopiniowały przedłożony projekt Strategii ZIT.

Ponadto zgodnie z art. 39 pkt 2-8, art. 40, art. 41 oraz art. 54 ust. 2 ustawy ooś, przeprowadzono **II konsultacje społeczne** projektu Strategii ZIT wraz z Prognozą ooś, które trwały od 22.04.2015r. do 15.05.2015r. W celu rozpowszechnienia informacji

o konsultacjach, umieszczono stosowne ogłoszenie w Gazecie Wyborczej oraz w Biuletynach Informacji Publicznej Urzędów Gmin i Miasta Gorzowa Wlkp., a także na tablicach ogłoszeń w siedzibach tych Urzędów.

Z projektem Strategii ZIT MOF GW oraz Prognozą ooś można było zapoznać się w siedzibie Urzędu Miasta Gorzowa Wlkp. oraz Urzędów Gmin, były one także dostępne na BIP-ach ww. Urzędów. Uwagi i wnioski można było składać osobiście, a także pisemnie.

W ramach II konsultacji społecznych **nie wpłynęły żadne uwagi**.

Podczas opracowywania Strategii ZIT wzięte zostały pod uwagę ustalenia zawarte w Prognozie, opinie wymienionych organów oraz rozpatrzone zostały uwagi i wnioski zgłoszone w związku z I konsultacjami społecznymi. Informacja o przyjęciu dokumentu oraz o możliwościach zapoznania się z jego treścią, zostały podane do publicznej wiadomości.

13. Plan finansowy.

Plan finansowy przedstawia zamieszczona poniżej tabela „Budżet Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Gorzowa Wlkp.”

Tab. 42. Budżet Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Gorzowa Wlkp.

Cel rozwoju w Strategii ZIT	Priorytet Strategii ZIT	Działanie Strategii ZIT	Cel tematyczny UP	Priorytet inwestycyjny	Oś priorytetowa RPO Lubuskie 2020	Działanie/Podziałanie SZOOP RPO Lubuskie 2020	Fundusz	Alokacja UE przeznaczona na ZIT (EUR)	Finansowanie ogółem (EUR)
1. Podniesienie konkurencyjności przedsiębiorstw, jakości edukacji i zewnętrznej dostępności MOF GW	1.1. Wysoki potencjał i konkurencyjność przedsiębiorstw w MOF GW.	1.1.1. Przygotowanie terenów inwestycyjnych.	3. Wzmacnianie konkurencyjności MŚP.	PI 3a promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm, w tym również poprzez inkubatory przedsiębiorczości	1. Gospodarka i innowacje	1.3 Tworzenie i rozwój terenów inwestycyjnych/1.3.2 Tereny inwestycyjne – ZIT Gorzów Wlkp.	EFRR	4 000 000	4 705 883
		1.1.2. Promowanie przedsiębiorczości poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystania nowych pomysłów.	3. Wzmacnianie konkurencyjności MŚP.	PI 3b opracowywanie i wdrażanie nowych modeli biznesowych dla MŚP, w szczególności w celu umiędzynarodowienia	1. Gospodarka i innowacje	1.4 Promocja regionu i umiędzynarodowienie sektora MŚP/1.4.2 promocja regionu – ZIT Gorzów Wlkp.	EFRR	1 000 000	1 010 102
	1.2. Wysoka jakość edukacji.	1.2.1. Wsparcie edukacji przedszkolnej w MOF GW.	10. Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie.	PI 10i ograniczenie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej oraz zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji elementarnej oraz kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego, z uwzględnieniem formalnych, nieformalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia umożliwiających ponowne podjęcie kształcenia i szkolenia	8. Nowoczesna edukacja	8.1 Poprawa dostępności i jakości edukacji przedszkolnej/ 8.1.2 Wyrównywanie dysproporcji w jakości kształcenia na poziomie elementarnym realizowane przez ZIT Gorzów Wielkopolski	EFS	500 000	588 236
				PI 10i ograniczenie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej oraz zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji elementarnej oraz kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego, z uwzględnieniem formalnych,	8. Nowoczesna edukacja	8.2 Wyrównywanie dysproporcji w jakości kształcenia na poziomie ogólnym oraz dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych i zdrowotnych/ 8.2.2 Wyrównywanie	EFS	1 841 065	2 165 958
		1.2.2. Wsparcie kształcenia ogólnego w MOF GW.	10. Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie.						

				nieformalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia umożliwiających ponowne podjęcie kształcenia i szkolenia		dysproporcji w jakości kształcenia na poziomie ogólnym oraz dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych i zdrowotnych – ZIT Gorzów Wielkopolski			
		1.2.3.Wsparcie kształcenia zawodowego w MOF GW.	10.Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie.	PI 10iv lepsze dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy, ułatwienie przechodzenia z etapu kształcenia do etapu zatrudnienia oraz wzmacnianie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego i ich jakości, w tym poprzez mechanizmy prognozowania umiejętności, dostosowania programów nauczania oraz tworzenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami	8. Nowoczesna edukacja	8.4 Doskonalenie jakości kształcenia zawodowego/ 8.4.2 Doskonalenie jakości kształcenia zawodowego, realizowane przez ZIT Gorzów Wielkopolski	EFS	4 489 500	5 281 765
		1.2.4.Rozwój infrastruktury edukacji zawodowej w MOF GW.	9.Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją.	PI 10a inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej	9. Infrastruktura społeczna	9.3 Rozwój infrastruktury edukacyjnej/ 9.3.2 „Rozwój infrastruktury edukacyjnej ZIT Gorzów Wlkp.”	EFRR	7 196 812	8 466 838
	1.3.Poprawa zewnętrznej dostępności komunikacyjnej MOF GW.	1.3.1. Rozwijanie infrastruktury drogowej zapewniającej dostępność do sieci TEN-T.	7.Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszej infrastruktury sieciowej.	PI 7b zwiększenie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T, w tym z węzłami multimodalnymi	5. Transport	5.1 Transport drogowy/ 5.1.2 Transport drogowy	EFRR	6 500 000	7 647 059
2.Gospodarka niskoemisyjna i funkcjonalna	2.1. Przechodzenie na gospodarkę niskoemisyjną.	2.1.1. Zwiększenie efektywności energetycznej w budynkach użyteczności publicznej w MOF	4.Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach.	PI 4c wspieranie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystania odnawialnych źródeł energii w infrastrukturze publicznej, w tym w budynkach	3. Gospodarka niskoemisyjna	3.2 Efektywność energetyczna/ 3.2.2 Efektywność energetyczna – ZIT Gorzów Wlkp.	EFRR	5 756 170	6 771 965

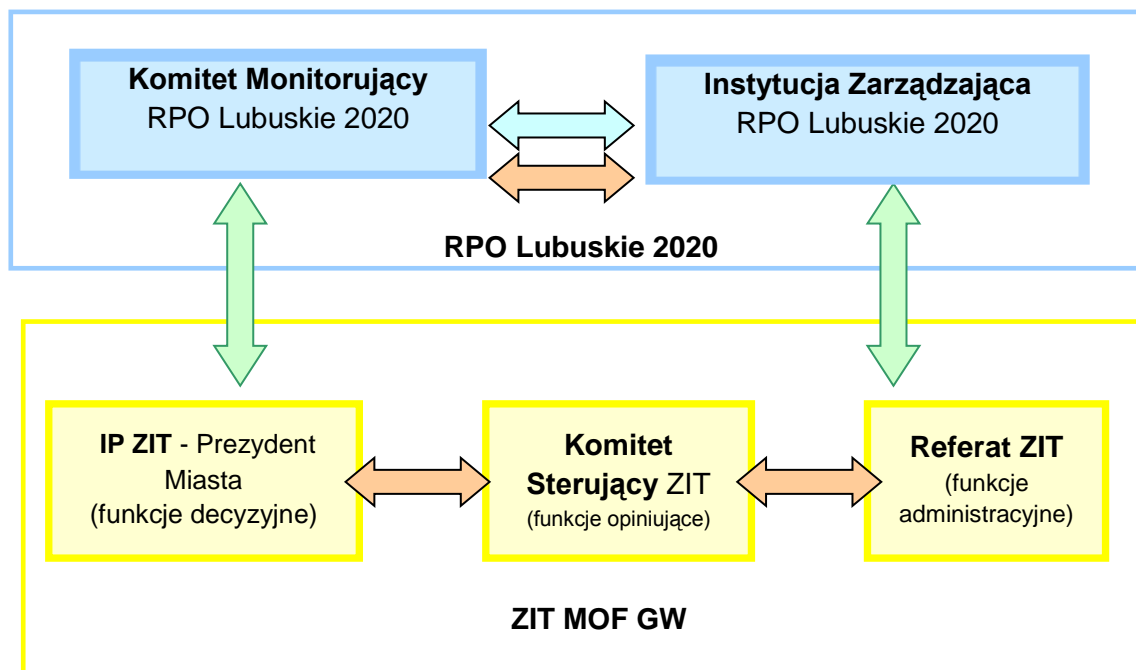
przeźren MOF GW		GW.		publicznych i w sektorze mieszkaniowym					
	2.1.2. Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej.		4. Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach.	PI 4e promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu	3. Gospodarka niskoemisyjna	3.3 Ograniczanie niskiej emisji w miastach/ 3.3.2 Ograniczanie niskiej emisji w miastach – ZIT Gorzów Wlkp.	EFRR	7 169 750	8 435 000
	2.2. Rozwój dziedzictwa kulturowego.	2.2.1. Renowacja i promowanie zasobów kultury i dziedzictwa kulturowego w MOF GW.	6. Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania odpadami.	PI 6c zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego	4. Środowisko i kultura	4.4 Zasoby kultury i dziedzictwa kulturowego/ 4.4.2 Zasoby kultury i dziedzictwa kulturowego - ZIT Gorzów Wlkp.	EFRR	2 745 000	3 229 412
2.3. Rozwój obszarów zmarginalizowanych.	2.3.1. Wsparcie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej w MOF GW.	9. Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją.	PI 9b wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich	9. Infrastruktura społeczna	9.2 Rozwój obszarów zmarginalizowanych/ 9.2.2 Rozwój obszarów zmarginalizowanych – ZIT Gorzów Wlkp.	EFRR	8 084 025	9 510 618	
RAZEM ALOKACJA PRZEZNACZONA NA ZIT MOF GW								49 282 322	57 812 836

Źródło: opracowanie własne na podstawie SZOOP RPO L-2020.

14. System wdrażania ZIT Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Gorzowa Wlkp.

Zadania związane z wdrażaniem Strategii ZIT MOF GW będą realizowane przez IP ZIT, której organem wykonawczym jest Prezydent Miasta Gorzowa Wlkp., a funkcje administracyjne pełni Referat ZIT. Wzajemne relacje IP ZIT, IZ RPO Lubuskie 2020 oraz Komitetu Monitorującego RPO Lubuskie 2020 przedstawia ryc.26.

Ryc. 25. Struktura organizacyjna ZIT MOF GW oraz relacja z IZ RPO Lubuskie 2020
Źródło: opracowanie własne

Miasto Gorzów Wlkp. będzie pełnił funkcję IP na zasadach wynikających z porozumienia, o którym mowa w art. 10 ust. 1 ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020 (Dz. U. z 2014r. poz. 1146, z późniejszymi zmianami). Prezydent Miasta Gorzowa Wlkp. jako lider, będzie reprezentował wszystkie jednostki samorządu terytorialnego tworzące MOF GW w procesie negocjacji, ustanawiania i realizacji ZIT wobec Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju, IZ RPO oraz innych podmiotów, w tym przedkładania Strategii ZIT (po uzyskaniu pozytywnej opinii Komitetu Sterującego ZIT) do ustawowego zaopiniowania przez Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju i IZ RPO oraz uzgadniania projektów komplementarnych. Prezydent Miasta Gorzowa Wlkp., jako lider ZIT, podejmować będzie decyzje w zakresie realizacji powierzonych zadań jako IP ZIT, w tym odpowiadać za wybór projektów do dofinansowania.

Komitet Sterujący ZIT

Komitet Sterujący ZIT pełni rolę ciała programowo-opiniodawczego, w jego skład wchodzi: Prezydent Miasta Gorzowa Wlkp. oraz wójtowie gmin tworzących Miejski Obszar Funkcjonalny Gorzowa Wlkp. Przewodniczącym Komitetu Sterującego jest Prezydent Miasta Gorzowa Wlkp. lub upoważniony przez niego Zastępca Prezydenta Miasta. Prezydent Miasta Gorzowa Wlkp., jako lider ZIT jest upoważniony do reprezentacji gmin MOF GW we wszelkich postępowaniach administracyjnych dotyczących wydania decyzji, uzgodnień, opinii i innych aktów związanych z realizacją zadań przez ZIT - przed organami administracyjnymi wszystkich instancji.

Uchwały opiniujące Komitetu Sterującego ZIT zapadają w drodze konsensusu. W przypadku braku konsensusu wymagana jest bezwzględna większość głosów obecnych członków Komitetu Sterującego ZIT, z zastrzeżeniem, że wśród głosów „za” musi znaleźć się głos Przewodniczącego Komitetu Sterującego ZIT.

Komitet Sterujący ZIT jest władny do opiniowania w formie uchwały:

- 1) Strategii Rozwoju MOF Gorzowa Wlkp.,
- 2) Strategii ZIT,
- 3) Porozumienia z IZ RPO dotyczącego realizacji ZIT w MOF Gorzowa Wlkp.,
- 4) Naborów wniosków o dofinansowanie w ramach ZIT,
- 5) Kryteriów wyboru projektów do dofinansowania w ramach ZIT,
- 6) Listy projektów przewidzianych do dofinansowania w ramach ZIT,
- 7) Innych dokumentów wymaganych przez IZ RPO, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju lub wynikających z obowiązujących przepisów prawa w zakresie dotyczącym realizacji ZIT oraz funkcjonowania MOF Gorzowa Wlkp.

Referat ZIT

Referat ZIT funkcjonuje w ramach Wydziału Strategii Miasta Urzędu Miasta Gorzowa Wlkp., który w zakresie swoich kompetencji ma m.in. zadania związane z planowaniem strategicznym, współpracą z partnerami zewnętrznymi na rzecz rozwoju społeczno-gospodarczego Miasta Gorzowa Wlkp., pozyskiwaniem środków zewnętrznych, a także współdziałaniem z innymi jednostkami samorządu terytorialnego oraz organizacjami zrzeszającymi samorządy.

Tak więc Referat ZIT umiejscowiony został w otoczeniu instytucjonalnym, które sprzyjać będzie realizacji powierzonych zadań.

Pracodawcą dla osób zatrudnionych w Referacie ZIT jest Prezydent Miasta Gorzowa Wlkp. W zakresie realizacji zadań Referat ZIT będzie stosować regulaminy wewnętrzne Urzędu Miasta Gorzowa Wlkp.

W zakres działań Referatu ZIT wchodzi m.in.:

- opracowywanie i wdrażanie dokumentów dotyczących procesu realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ZIT) w ramach Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Gorzowa Wlkp.;
- opracowanie, wdrażanie oraz monitorowanie realizacji zapisów Strategii ZIT obejmującej m.in. wskazanie: obszarów wsparcia, wymiaru terytorialnego, celów rozwojowych przewidzianych do realizacji w ramach ZIT, a także systemu wdrażania;
- przygotowanie kryteriów wyboru projektów dla ZIT;
- organizacja posiedzeń i obsługa administracyjna Komitetu Sterującego ZIT;
- opracowywanie listy projektów do dofinansowania;
- prowadzenie działań informacyjnych i promocyjnych ZIT;
- współpraca z gminami MOF Gorzowa Wlkp.;
- współpraca z innymi jednostkami organizacyjnymi urzędu w procesie naboru i realizacji projektów finansowanych z wykorzystaniem wsparcia zewnętrznego.

Miasto Gorzów Wlkp. prefinansuje koszty pracy oraz pozostałe koszty związane z funkcjonowaniem Referatu ZIT, a następnie refunduje je z należnych środków POPT.

Zasady współpracy z Instytucją Zarządzającą RPO Lubuskie 2020

Zasady współpracy pomiędzy Instytucją Zarządzającą RPO Lubuskie 2020 oraz związkiem ZIT Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Gorzowa Wlkp. określa odrębne porozumienie.

15.Uspołecznienie Strategii ZIT MOF GW.

Zgodnie z przyjętym podejściem partycypacyjnym, uspołecznienie jest bardzo ważne w procesie opracowania i wdrażania Strategii ZIT MOF GW. Wzmacnia demokrację i stosunki partnerstwa samorządów z mieszkańcami. Jest to również pewien sposób edukacji społeczeństwa i najlepsza forma przybliżenia mieszkańcom planów samorządów, ich włączenia, co zwiększy skuteczność zaplanowanych działań. Jest to zgodne z „Zasadami realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w Polsce”, które wskazują, że w proces opracowania i realizacji Strategii ZIT MOF GW powinni być zaangażowani również lokalni aktorzy (partnerzy).

Warsztaty

W ramach prac nad powstaniem projektu Strategii ZIT MOF GW, w każdej z gmin tworzących MOF GW, tj. w Bogdańcu, Deszcznie, Kłodawie i Santoku oraz w Gorzowie Wlkp. przeprowadzone zostały **warsztaty**, rozpoczynające prace nad strategią. Zostały one poprowadzone przez Dolnośląskie Centrum Rozwoju Lokalnego s.c. z Wrocławia – wykonawcę projektu strategii.

20 grudnia 2013r. spotkanie warsztatowe miało miejsce w Gorzowie Wlkp., natomiast kolejne odbyły się w pozostałych gminach MOF GW - 16 stycznia 2014r. w Kłodawie i Santoku oraz 17 stycznia 2014r. w Bogdańcu i Deszcznie.

Na spotkania warsztatowe zaproszeni zostali m.in. radni miasta oraz rad gmin, a także przedstawiciele placówek oświatowych, pracownicy Urzędu Miasta Gorzowa Wlkp. oraz urzędów gmin.

Informacje o warsztatach umieszczono na miejskiej stronie internetowej www.gorzow.pl, a także na stronach internetowych gmin oraz na tablicach ogłoszeń w siedzibach poszczególnych urzędów.

Celem warsztatów było upowszechnienie zintegrowanego podejścia do problemów miejskiego obszaru funkcjonalnego, a także wypracowanie diagnozy i określenie kierunków rozwoju MOF GW. Podczas spotkań przeprowadzono także część praktyczną z uczestnikami – dotyczącą analizy SWOT.

Pierwsze konsultacje społeczne

Po wstępnym sformułowaniu tekstu projektu Strategii ZIT MOF GW w dniach od 6 do 20 marca 2014r., przeprowadzono **konsultacje społeczne** tego dokumentu. Informacje o konsultacjach społecznych były rozpowszechnione w prasie o lokalnym zasięgu (ukazały się m.in. w Radiu Gorzów, Gazecie Wyborczej, Gazecie Lubuskiej oraz na stronach internetowych takich serwisów jak: gorzow24.pl, echogorzowa.pl), a także zamieszczono o nich informację w aktualnościach na stronach internetowych poszczególnych urzędów gmin.

Zainteresowani mieszkańcy mogli składać swoje uwagi i wnioski emailiem (projekt dokumentu wraz z formularzem uwag był dostępny w formie elektronicznej), bezpośrednio w siedzibach urzędów pięciu gmin oraz podczas zorganizowanych spotkań z mieszkańcami, które miały miejsce w każdej z gmin tworzących MOF GW.

Spotkania konsultacyjne miały charakter dwustopniowy – na pierwszą część spotkania zapraszano liderów lokalnych m.in. pracowników urzędów, spółek miejskich, placówek kultury, radnych miasta i gmin. Natomiast druga część spotkania poświęcona była mieszkańcom.

Podczas spotkań prezentowano projekt strategii, po czym był czas na dyskusję wraz z uwagami do dokumentu, które zanotowano i rozważono wspólnie z przedstawicielami z każdej z gmin.

Łącznie w trakcie trwania tych konsultacji wpłynęło 45 uwag, nadesłanych od stowarzyszeń lub przekazanych przez mieszkańców MOF GW podczas spotkań konsultacyjnych, a także uzyskanych od samych przedstawicieli gmin.

Uwagi miały zarówno charakter redakcyjny, jak i merytoryczny, w tym odnosiły się do projektów zapisanych w dokumencie.

Raport z konsultacji społecznych z zestawionymi uwagami oraz uzasadnieniem ich przyjęcia bądź odrzucenia, w formie tabelarycznej, opublikowano na miejskiej stronie internetowej Miasta Gorzowa Wlkp., natomiast projekt strategii po przerezagowaniu, z uwzględnionymi uwagami po konsultacjach został przekazany wójtom poszczególnych gmin oraz prezydentowi miasta Gorzowa Wlkp.

Drugie konsultacje społeczne

Kolejne konsultacje społeczne wynikają z ustawy z dnia 3 października 2008r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko (tj. Dz.U. z 2013r., poz. 1235 ze zmianami). Zgodnie z ww. ustawą, w ramach konsultacji społecznych, opinii publicznej poddaje się ostateczny projekt strategii wraz z wykonaną dla niego prognozą oddziaływania na środowisko. Zgodnie z prawem, konsultacje trwają co najmniej 21 dni.

Metody włączenia partnerów w realizację Strategii ZIT MOF GW

W trakcie prac nad powstaniem Strategii ZIT MOF GW zastosowano następujące metody włączenia partnerów (aktorów lokalnych) w realizację dokumentu:

- ogłoszenia na BIP urzędów gmin MOF GW,
- ogłoszenia i informacje umieszczane w aktualnościach na stronach internetowych urzędów gmin MOF GW,
- ogłoszenia i informacje w lokalnych mediach,
- utworzenie zakładki na www.gorzow.pl, poświęconej Strategii ZIT MOF GW,
- przeprowadzenie warsztatów we wszystkich gminach MOF GW,
- konsultacje prowadzone drogą elektroniczną i pocztą tradycyjną, a także możliwość zapoznania się ze sprawą i złożenia uwag w siedzibach urzędów,
- zorganizowanie spotkań konsultacyjnych z mieszkańcami w każdej z gmin tworzących MOF GW,
- prezentacja projektu Strategii ZIT MOF GW podczas spotkań konsultacyjnych,

- konsultacje z Instytucją Zarządzającą RPO Lubuskie 2020 oraz Ministerstwem Infrastruktury i Rozwoju,
- artykuły w Gorzowskich Wiadomościach Samorządowych,
- informowanie społeczeństwa w ramach przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.

Zasady partycypacji podmiotów lokalnych w procesie wdrażania Strategii ZIT.

W trakcie realizacji Strategii ZIT MOF GW zakłada się zasadnicze i głębokie włączenie obywateli w proces decydowania o MOF GW, poprzez pełną i głęboką konsultację zamierzeń zapisanych w niniejszym dokumencie.

Konsultacje społeczne z mieszkańcami MOF GW będą otwartym procesem dialogu władz z mieszkańcami, mającym na celu podjęcie przez władze optymalnych decyzji w sprawach publicznych mających wpływ na jakość życia mieszkańców.

Celem konsultacji społecznych jest ponadto kształtowanie poczucia odpowiedzialności za miasto i gminy tworzące MOF GW, polepszanie jakości współpracy władz z mieszkańcami, wzmacnianie i rozwijanie idei wspólnoty samorządowej.

Konsultacje prowadzone w ramach realizacji Strategii ZIT MOF GW mogą opierać się na następujących zasadach:

- **dialogu i partnerstwa** - konsultacje prowadzone są w duchu dialogu obywatelskiego. Strony słuchają się nawzajem, rozważając argumenty i wykazując wolę zrozumienia odmiennych racji,
- **powszechności** - każdy zainteresowany tematem powinien móc dowiedzieć się o planowanych i prowadzonych konsultacjach i wyrazić w nich swój pogląd,
- **przejrzystości i prostoty** - informacje o celu, regułach, przebiegu i wyniku konsultacji muszą być rzetelne, kompletne i powszechnie dostępne. Jasne musi być, kto reprezentuje, jaki pogląd. Przejrzystości sprzyja prostota i dopasowanie do sytuacji używanych metod, materiałów i języka komunikacji w czasie konsultacji,
- **obowiązku przekazania informacji zwrotnej** - każdemu, kto zgłosi opinię, należy się merytoryczna odpowiedź w rozsądnym terminie, co nie wyklucza odpowiedzi zbiorczych,
- **koordynacji**: konsultacje mają gospodarza odpowiedzialnego za ich organizację i możliwość wdrożenia ich wyników.
- **przewidywalności** - konsultacje powinny być prowadzone na możliwie jak najwcześniejszym etapie tworzenia projektów, polityk publicznych lub planowania inwestycji tak, żeby zapewnić jak najlepsze wykorzystanie opinii mieszkańców. Powinny być prowadzone w zaplanowany sposób i w oparciu o czytelne reguły. Różne procesy

konsultacyjne powinny być ze sobą skoordynowane tak, żeby ułatwiać w nich udział mieszkańcom,

- **poszanowania interesu publicznego** - choć poszczególni uczestnicy konsultacji mają prawo przedstawiać swój partykularny interes, to ostateczne decyzje podejmowane w wyniku przeprowadzonych konsultacji powinny reprezentować interes publiczny i dobro ogólne.

Podczas realizacji zapisów Strategii ZIT MOF GW zakłada się m.in. wykorzystywanie następujących mechanizmów włączania społeczeństwa:

- 1) zapewnienia jak najszerszego dostępu do informacji o przedmiocie konsultacji poprzez wszelkie dostępne kanały komunikacji ze społecznością lokalną. Akcja informacyjna powinna być prowadzona z wykorzystaniem możliwie wielu kanałów informacyjnych, jak np.:
  - Biuletyn Informacji Publicznej,
  - oficjalne serwisy internetowe gmin MOF GW,
  - tablice ogłoszeń urzędów gmin MOF GW,
  - ogłoszenia w lokalnych środkach przekazu (prasa, radio, telewizja),
  - informacyjne spotkania i debaty publiczne z udziałem mieszkańców, ekspertów, przedstawicieli urzędów oraz rad gmin MOF GW,
  - plakaty i ulotki, pozostałe materiały promocyjne rozmieszczone w dostępnych, uczęszczanych przez mieszkańców i docelowe grupy interesariuszy miejscach w tym miejscach użyteczności publicznej, np. przychodnie zdrowia, szkoły,
  - organizacja wydarzeń w przestrzeni publicznej, w tym informowanie o konsultacjach w trakcie imprez masowych
  - udostępnienie informacji w środkach komunikacji miejskiej.

- 2) spotkania konsultacyjne z mieszkańcami, które mogą być prowadzone min. w następujących formach:
  - publiczne spotkania konsultacyjne z mieszkańcami umożliwiające wymianę opinii i argumentów pomiędzy samymi mieszkańcami oraz wymianę opinii i argumentów pomiędzy organami i mieszkańcami,
  - warsztaty dla mieszkańców z udziałem przedstawicieli urzędów gmin, umożliwiające zdobycie wiedzy na temat konsultowanego przedsięwzięcia i sformułowania przez uczestników rozwiązania poddanego rozważaniu,
  - dyżury konsultacyjne w przestrzeniach publicznych.

Zagadnienia do konsultacji zamieszczane będą na oficjalnych serwisach gmin MOF GW, a konsultowane dokumenty wykładane w siedzibach urzędów gmin MOF GW.

Przed rozpoczęciem procesu konsultacji społecznych, zakłada się również powoływanie grupy roboczej odpowiedzialnej za ich prawidłowy przebieg.

Publicznej konsultacji poddawane będą m.in.:

- harmonogram ogłaszania konkursów przewidzianych w ramach ZIT MOF GW,
- kształt projektów w ramach ZIT MOF GW.

Do publicznej wiadomości podawane będą bieżące informacje, w tym o konkursach w ramach ZIT MOF GW oraz o ich wynikach.

SPIS RYCIN

RYC. 1. GMINY WCHODZĄCE W SKŁAD MOF GW.....	22
RYC.2. GMINY UJĘTE W BADANIU „EKSPERTYZA DOTYCZĄCA DELIMITACJI MIEJSKIEGO OBSZARU FUNKCJONALNEGO GORZOWA WIELKOPOLSKIEGO”.....	24
RYC.3. POŁOŻENIE MIEJSKIEGO OBSZARU FUNKCJONALNEGO GORZOWA WLKP. NA TLE KRAJU.....	26
RYC.4. LICZBA WYJEŹDZAJĄCYCH DO PRACY NAJEMNEJ DO RDZENIA MOF NA 1000 MIESZKAŃCÓW W WIEKU PRODUKCYJNYM (2006R.).....	29
RYC.5. LUDNOŚĆ MOF GW ORAZ WOJEWÓDZTWA LUBUSKIEGO WEDŁUG EKONOMICZNYCH GRUP – 2012R.....	33
RYC.6. PORÓWNANIE WYNIKÓW SPRAWDZIANU SZÓSTOKLASISTY.....	40
RYC.7. WYNIKI EGZAMINÓW GIMNAZJALNYCH W 2013R. – PORÓWNANIE.....	40
RYC.8. WYNIKI EGZAMINÓW MATURALNYCH W 2013R. POZIOM PODSTAWOWY.....	40
RYC.9. OCENA JAKOŚCI PROGRAMÓW NAUCZANIA NA TERENIE MOF GW.....	44
RYC.10. OCENA JAKOŚCI OBIEKTÓW SZKOLNYCH NA TERENIE MOF GW.....	44
RYC.11. WĘZŁY KOMUNIKACYJNE ORAZ TERENY INWESTYCYJNE NA TERENIE MOF GW.....	55
RYC.12. TERENY INWESTYCYJNE KSSSE PODSTREFA GORZÓW WLKP.....	56
RYC.13. ŚRODKOWOEUROPEJSKI KORYTARZ TRANSPORTOWY CETC.....	59
RYC.14. GŁÓWNE SZLAKI KOMUNIKACYJNE WOJEWÓDZTWA LUBUSKIEGO.....	60
RYC.15. GŁÓWNE ELEMENTY SIECI TRANSPORTOWEJ (2011) ORAZ OBSZARY O NAJGORSZEJ DOSTĘPNOŚCI CZASOWEJ.....	61
RYC.16. UKŁAD KOMUNIKACYJNY MOF GORZOWA WLKP.....	62
RYC.17. MAPA ODCINKÓW SIECI TEN-T W EUROPIE.....	63
RYC.18. MAPA STANU BUDOWY DRÓG – LUBUSKIE.....	64
RYC.19. ŚREDNI DOBOWY RUCH POJAZDÓW SILNIKOWYCH NA SIECI DRÓG KRAJOWYCH I WOJEWÓDZKICH W 2010R.....	66
RYC.20. LICZBA SAMOCHODÓW OSOBOWYCH ZAREJESTROWANYCH W GORZOWIE WLKP. I JEJ PROGNOZA DO 2025R.....	67
RYC.21. MAPA WSKAŹNIKA M (LDWN) – HAŁAS DROGOWY W GORZOWIE WLKP.....	68
RYC.22. SIEĆ KOLEJOWA NA OBSZARZE PN CZĘŚCI WOJEWÓDZTWA LUBUSKIEGO.....	71
RYC.23. LOKALIZACJA OBSZARÓW NATURA 2000.....	80
RYC.24. SCHEMAT LINII TRAMWAJOWYCH I AUTOBUSOWYCH MZK GORZÓW WLKP.....	99

RYC.25. STRUKTURA ORGANIZACYJNA ZIT MOF GW ORAZ RELACJA Z IZ RPO LUBUSKIE 2020.....	177

SPIS TABEL

TAB.1. SPÓJNOŚĆ STRATEGII ZIT MOF GW Z PRIORYTETAMI STRATEGII EUROPA 2020	9
TAB.2. SPÓJNOŚĆ PRIORYTETÓW ROZWOJOWYCH STRATEGII ZIT MOF GW Z CELAMI TEMATYCZNYMI ROZPORZĄDZENIA OGÓLNEGO PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY (UE) NR 1303/2013 Z DNIA 17 GRUDNIA 2013R.....	10
TAB.3. SPÓJNOŚĆ PRIORYTETÓW ROZWOJOWYCH ORAZ DZIAŁAŃ STRATEGII ZIT MOF GW Z PRIORYTETAMI INWESTYCYJNYMI EUROPEJSKIEGO FUNDUSZU ROZWOJU REGIONALNEGO (EFRR).....	11
TAB.4. SPÓJNOŚĆ PRIORYTETÓW ROZWOJOWYCH ORAZ DZIAŁAŃ STRATEGII ZIT MOF GW Z PRIORYTETAMI INWESTYCYJNYMI FUNDUSZU SPÓJNOSCI (FS).....	11
TAB.5. SPÓJNOŚĆ STRATEGII ZIT MOF GW Z ZAŁOŻENIAMI UMOWY PARTNERSTWA.....	12
TAB.6. OBSZARY STRATEGICZNE DŁUGOOKRESOWEJ STRATEGII ROZWOJU KRAJU I ICH SPÓJNOŚĆ ZE STRATEGIĄ ZIT MOF GW	14
TAB.7. OBSZARY STRATEGICZNE I CELE STRATEGII ROZWOJU KRAJU 2020 I ICH SPÓJNOŚĆ ZE STRATEGIĄ ZIT MOF GW.....	14
TAB.8. SPÓJNOŚĆ STRATEGII ZIT MOF GW Z KONCEPCJĄ PRZESTRZENNEGO ZAGOSPODAROWANIA KRAJU 2030 (KPZK 2030).....	15
TAB.9. SPÓJNOŚĆ STRATEGII ZIT MOF GW Z CELAMI KRAJOWEJ STRATEGII ROZWOJU REGIONALNEGO: REGIONY, MIASTA, OBSZARY WIEJSKIE 2010-2020 (KSRR).....	16
TAB.10. SPÓJNOŚĆ STRATEGII ZIT MOF GW Z CELAMI KRAJOWEJ POLITYKI MIEJSKIEJ (PROJEKT MARZEC 2014R.) (KPM).....	16
TAB.11. SPÓJNOŚĆ STRATEGII ZIT MOF GW Z CELAMI STRATEGII ROZWOJU POLSKI ZACHODNIEJ (SRPZ).....	16
TAB.12. SPÓJNOŚĆ STRATEGII ZIT MOF GW Z ZAPISAMI STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA LUBUSKIEGO 2020.....	17
TAB.13. KORELACJA POMIĘDZY OSIAMI PRIORYTETOWYMI I PRIORYTETAMI INWESTYCYJNYMI RPO LUBUSKIE 2020, A PRIORYTETAMI INWESTYCYJNYMI I DZIAŁANIAM I STRATEGII ZIT MOF GW.....	18
TAB.14. SPÓJNOŚĆ STRATEGII ZIT MOF GW Z CELAMI STRATEGII ROZWOJU MOF GW.....	19
TAB.15. WYKAZ GMIN WCHODZĄCYCH W SKŁAD MOF GW.....	22
TAB.16. LUDNOŚĆ MOF GW W LATACH 2002 I 2012.....	27
TAB.17. PRZYROST NATURALNY W MOF GW W LATACH 2002-2012.....	28
TAB.18. SALDO MIGRACJI WEWNĘTRZNYCH/1000 MIESZKAŃCÓW NA TERENIE MOF GW.....	28
TAB.19. LICZBA WYJEŹDŻAJACYCH Z GMIN STREFY ZEWNĘTRZNEJ MOF GW DO PRACY NAJEMNEJ DO RDZENIA NA 1000 MIESZKAŃCÓW W WIEKU PRÓDUKCYJNYM.....	29

TAB.20. LICZBA I MIEJSCE ZAMIESZKANIA OSÓB CODZIENNIE DOJEŹDZAJACYCH DO PRACY W GORZOWIE WLKP.....	30
TAB.21. UDZIAŁ BEZROBOTNYCH ZAREJESTROWANYCH W LICZBIE LUDNOSCI W WIEKU PRODUKCYJNYM.....	34
TAB.22. PRZECIĘTNE MIESIECZNE WYNAGRODZENIE BRUTTO W MIASTACH WOJEWÓDZKICH W 2013 R.....	35
TAB.23. INFRASTRUKTURA PRZEDSZKOLNA W GMINACH NALEŻĄCYCH DO MOF GW (2012 R.).....	36
TAB.24. UCZNIOWIE W MOF GW ORAZ WOJEWÓDZTWA LUBUSKIEGO – SZKOŁA PODSTAWOWA I GIMNAZJUM 2002 I 2012 R.....	38
TAB.25. UCZNIOWIE KORZYSTAJĄCY Z USŁUG EDUKACYJNYCH W GMINACH MOF GW, W KTÓRYCH NIE ZAMIESZKUJĄ I TEGO PRZYCZYNY.....	42
TAB.26. LICZBA I MIEJSCE ZAMIESZKANIA OSÓB CODZIENNIE DOJEŹDZAJACYCH DO SZKÓŁ WYŻSZYCH NA TERENIE GORZOWA WLKP.....	42
TAB.27. LICZBA I MIEJSCE ZAMIESZKANIA OSÓB CODZIENNIE DOJEŹDZAJACYCH DO PRZEDSZKOLI I SZKÓŁ NA TERENIE GORZOWA WLKP.	43
TAB.28. UCZNIOWIE SPOZA GORZOWA WLKP. UCZĘSZCZAJACY DO SZKÓŁ W GORZOWIE WLKP.....	43
TAB.29. PODMIOTY GOSPODARCZE – SEKTOR PRYWATNY.....	51
TAB.30. PODMIOTY WPISANE DO REJESTRU REGON NA 10 TYS. MIESZKAŃCÓW.....	53
TAB.31. PRODUKCJA SPRZEDANA PRZEMYSŁU OGÓŁEM I NA MIESZKAŃCA (PODMIOTY O LICZBIE PRACUJĄCYCH > 9) W MIASTACH WOJEWÓDZKICH W POLSCE.....	54
TAB.32. FUNDACJE, STOWARZYSZENIA I ORGANIZACJE SPOŁECZNE.....	78
TAB.33. LICZBA MIESZKAŃCÓW W MIEJSCOWOŚCIACH OBSŁUGIWANYCH GORZOWSKĄ KOMUNIKACJĄ MIEJSKĄ W 2013 R.....	100
TAB.34. DOSTĘPNOŚĆ KOMUNIKACYJNA GORZOWA WLKP.....	102
TAB.35. ŚCIEŻKI ROWEROWE W LATACH 2011-2012.....	103
TAB.36. SPÓJNOŚĆ CELÓW STRATEGII ROZWOJU MOF GW Z CELAMI ROZWOJOWYMI, PRIORYTETAMI I DZIAŁANAMI STRATEGII ZIT MOF GW.....	109
TAB.37. CELE ROZWOJOWE, PRIORYTETY I DZIAŁANIA STRATEGII ZIT MOF GW.....	117
TAB.38. PROPOZYCJA KRYTERIÓW OCENY STRATEGICZNEJ PROJEKTÓW W RAMACH PODDZIAŁAŃ ZIT MOF GW.....	153
TAB.39. LISTA PROJEKTÓW PODSTAWOWYCH, KOMPLEMENTARNYCH DO ZIT MOF GW, KTÓRYCH REALIZACJĘ PLANUJE SIĘ Z PROGRAMU OPERACYJNEGO INFRASTRUKTURA I ŚRODOWISKO 2014-2020, W RAMACH ZINTEGROWANYCH DZIAŁAŃ NA RZECZ ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU OBSZARÓW MIEJSKICH.....	161
TAB. 40 LISTA PROJEKTÓW REZERWOWYCH, KOMPLEMENTARNYCH DO ZIT MOF GW, KTÓRYCH REALIZACJĘ PLANUJE SIĘ Z PROGRAMU OPERACYJNEGO INFRASTRUKTURA I	

ŚRODOWISKO 2014-2020, W RAMACH ZINTEGROWANYCH DZIAŁAŃ NA RZECZ ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU OBSZARÓW MIEJSKICH.....162

TAB.41. LISTA PROJEKTÓW POWIĄZANYCH Z PROJEKTAMI KOMPLEMENTARNYMI REALIZOWANYCH W RAMACH POIŚ 2014-2020.....166

TAB.42. BUDŻET ZINTEGROWANYCH INWESTYCJI TERYTORIALNYCH MIEJSKIEGO OBSZARU FUNKCJONALNEGO GORZOWA WLKP.....174

Strategia ZIT MOF GW powstała na podstawie opracowania sporządzonego przez Dolnośląskie Centrum Rozwoju Lokalnego s.c. z Wrocławia oraz Centrum Doradztwa i Rozwoju Kompetencji z Wrocławia w ramach projektu „Promocja zintegrowanego podejścia w polityce rozwoju poprzez budowę Strategii Rozwoju Miejskiego oraz Obszaru Funkcjonalnego Gorzowa Wielkopolskiego”, dofinansowanego z Unii Europejskiej, Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007-2013, w ramach „Konkursu dotacji na działania wspierające jednostki samorządu terytorialnego w zakresie planowania miejskich obszarów funkcjonalnych”, ogłoszonego przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego.

Projekt realizowany był przez Miasto Gorzów Wielkopolski oraz gminy: Bogdaniec, Deszczno, Kłodawa i Santok.

Nad ostatecznym kształtem Strategii ZIT MOF GW pracował zespół, w skład którego wchodzi:

- **Krzysztof Karwatowicz** – dyrektor Wydziału Strategii Miasta, Urząd Miasta Gorzowa Wielkopolskiego,
- **Iwona Olek** – kierownik Referatu Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w Wydziale Strategii Miasta,
- **Marta Balik, Marta Matkowska, Małgorzata Tereszczyk-Kaczmarek, Anna Żbikowska** – Referat Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w Wydziale Strategii Miasta.

Załącznik nr 1 do Strategii ZIT MOF GW.

Zestawienie wartości wskaźników produktu i rezultatu bezpośredniego, w szczególności wskaźników wybranych do ram wykonania RPO Lubuskie 2020, zgodnie z Porozumieniem w sprawie powierzenia zadań Instytucji Pośredniczącej (ZIT Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Gorzów Wlkp.) w ramach instrumentu Zintegrowane Inwestycje Terytorialne Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020.

RAMY WYKONANIA – ZIT GORZÓW WLKP.

WSKAŹNIKI PRODUKTU							
	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość bazowa	Wartość pośrednia (2018)	Szacowana wartość docelowa (2023)		
					K	M	O
Oś priorytetowa 3 Gospodarka niskoemisyjna							
Poddziałanie 3.2.2 <i>Efektywność energetyczna – ZIT Gorzów Wlkp.</i>	Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków	szt.	0	5	22		
Poddziałanie 3.3.2 <i>Ograniczanie niskiej emisji w miastach – ZIT Gorzów Wlkp.</i>	Długość dróg dla rowerów	km	0	4,28	20		
Oś priorytetowa 5 Transport							
Poddziałanie 5.1.2 <i>Transport drogowy – ZIT Gorzów Wlkp.</i>	Całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych dróg (CI 14)	km	0	0	3		
Oś priorytetowa 8 Nowoczesna edukacja							
Poddziałanie 8.1.2 <i>Wyrównywanie dysproporcji w jakości kształcenia na poziomie elementarnym realizowane przez ZIT Gorzów Wielkopolski</i>	Liczba miejsc wychowania przedszkolnego dofinansowanych w programie	szt.	0	50	98		
Poddziałanie 8.2.2 <i>Wyrównywanie dysproporcji w jakości kształcenia na poziomie ogólnym oraz dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych i zdrowotnych - ZIT Gorzów Wielkopolski</i>	Liczba uczniów objętych wsparciem w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych w programie	osoby	0	348 (w tym: K – 209, M – 139)	464	310	774
Poddziałanie 8.4.2 <i>Doskonalenie jakości kształcenia zawodowego, realizowane przez ZIT Gorzów Wielkopolski</i>	Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego uczestniczących w stażach i praktykach u pracodawcy	osoby	0	228 (w tym: K – 114, M – 114)	253	253	506
Oś priorytetowa 9 Infrastruktura społeczna							
Poddziałanie 9.2.2 <i>Rozwój obszarów zmarginalizowanych – ZIT Gorzów Wlkp.</i>	Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją	ha	0	2,90	9,74		

POZA RAMAMI WYKONANIA – ZIT GORZÓW WLKP.

WSKAŹNIKI REZULTATU BEZPOŚREDNIEGO						
	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość bazowa	Szacowana wartość docelowa (2023)		
				K	M	O
Oś priorytetowa 3 Gospodarka niskoemisyjna						
Poddziałanie 3.2.2 <i>Efektywność energetyczna – ZIT Gorzów Wlkp.</i>	Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych (CI 34)	Tony równoważnika CO2/rok	0	2 323		
	Zmniejszenie rocznego zużycia energii pierwotnej w budynkach publicznych (CI 32)	kWh/rok	0	1 700 000		
Oś priorytetowa 4 Środowisko i kultura						
Poddziałanie 4.4.2 <i>Zasoby kultury i dziedzictwa kulturowego – ZIT Gorzów Wlkp.</i>	Wzrost oczekiwanej liczby odwiedzin w objętych wsparciem miejscach należących do dziedzictwa kulturalnego i naturalnego oraz stanowiących atrakcje turystyczne (CI 9)	odwiedziny/rok	0	15 881		
Oś priorytetowa 8 Nowoczesna edukacja						
Poddziałanie 8.1.2 <i>Wyrównywanie dysproporcji w jakości kształcenia na poziomie elementarnym realizowane przez ZIT Gorzów Wielkopolski</i>	Liczba nauczycieli, którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu programu	osoby	0	12	0	12
Poddziałanie 8.2.2 <i>Wyrównywanie dysproporcji w jakości kształcenia na poziomie ogólnym oraz dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych i zdrowotnych - ZIT Gorzów Wielkopolski</i>	Liczba uczniów, którzy nabyli kompetencje kluczowe po opuszczeniu programu	osoby	0	348	233	581
	Liczba szkół, w których pracownie przedmiotowe wykorzystują wyposażenie do prowadzenia zajęć edukacyjnych	sztuka	0	6		
	Liczba nauczycieli, którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu programu	osoby	0	46	11	57
Poddziałanie 8.4.2 <i>Doskonalenie jakości kształcenia zawodowego, realizowane przez ZIT Gorzów Wielkopolski</i>	Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego wykorzystujących wyposażenie zakupione dzięki EFS	sztuka	0	4		
	Liczba nauczycieli kształcenia zawodowego oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu, którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu programu	osoby	0	3	2	5

WSKAŹNIKI PRODUKTU						
	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość bazowa	Szacowana wartość docelowa (2023)		
				K	M	O
Oś priorytetowa 1 Gospodarka i innowacje						
Poddziałanie 1.3.2 <i>Tereny inwestycyjne – ZIT Gorzów Wlkp.</i>	Powierzchnia przygotowanych terenów inwestycyjnych	ha	0	39		
Poddziałanie 1.4.2 <i>Promocja regionu - ZIT Gorzów Wlkp.</i>	Liczba wspartych przedsięwzięć informacyjno-promocyjnych o charakterze międzynarodowym	szt.	0	5		
	Liczba wspartych przedsięwzięć informacyjno-promocyjnych o charakterze krajowym	szt.	0	6		
Oś priorytetowa 4 Środowisko i kultura						
Poddziałanie 4.4.2 <i>Zasoby kultury i dziedzictwa kulturowego – ZIT Gorzów Wlkp.</i>	Liczba obiektów zasobów kultury objętych wsparciem	szt.	0	6		
Oś priorytetowa 8 Nowoczesna edukacja						
Poddziałanie 8.1.2 <i>Wyrównywanie dysproporcji w jakości kształcenia na poziomie elementarnym realizowane przez ZIT Gorzów Wielkopolski</i>	Liczba dzieci objętych w ramach programu dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej	osoby	0	107	106	213
	Liczba nauczycieli objętych wsparciem w programie	osoby	0	13	0	13
Poddziałanie 8.2.2 <i>Wyrównywanie dysproporcji w jakości kształcenia na poziomie ogólnym oraz dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych i zdrowotnych - ZIT Gorzów Wielkopolski</i>	Liczba nauczycieli objętych wsparciem z zakresu TIK w programie	osoby	0	36	6	42
	Liczba szkół i placówek systemu oświaty wyposażonych w ramach programu w sprzęt TIK do prowadzenia zajęć edukacyjnych	szt.	0	6		
	Liczba szkół, których pracownie przedmiotowe zostały wyposażone w programie	szt.	0	6		
	Liczba nauczycieli objętych wsparciem w programie	osoby	0	50	12	62
Poddziałanie 8.4.2 <i>Doskonalenie jakości kształcenia zawodowego, realizowane przez ZIT Gorzów Wielkopolski</i>	Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego wyposażonych w programie w sprzęt i materiały dydaktyczne niezbędne do realizacji kształcenia zawodowego	szt.	0	4		
	Liczba nauczycieli kształcenia zawodowego oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu objętych wsparciem w programie	osoby	0	3	2	5
Oś priorytetowa 9 Infrastruktura społeczna						
Poddziałanie 9.2.2 <i>Rozwój obszarów zmarginalizowanych – ZIT Gorzów Wlkp.</i>	Otwarta przestrzeń utworzona lub rekultywowana na obszarach miejskich (CI 38)	m ²	0	59 390		
Typ III Inwestycje w infrastrukturę szkolnictwa zawodowego, na podstawie kompleksowych planów rozwoju szkolnictwa zawodowego; Komplementarne i zintegrowane inwestycje w infrastrukturę służącą do szkoleń zawodowych i uczenia się przez całe życie według jasno określonych potrzeb.						

Poddziałanie nr 9.3.2 <i>Rozwój infrastruktury edukacyjnej – ZIT Gorzów Wlkp.</i>	Potencjał objętej wsparciem infrastruktury w zakresie opieki nad dziećmi lub infrastruktury edukacyjnej (CI 35)	osoby	0	2 635
	Liczba wspartych obiektów infrastruktury jednostek organizacyjnych systemu oświaty	szt.	0	6

Załącznik nr 2 do Strategii ZIT MOF GW.

Zestawienie wartości wskaźników produktu, rezultatu bezpośredniego, zgodnie z Porozumieniem w sprawie powierzenia zadań Instytucji Pośredniczącej (ZIT Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Gorzowa Wlkp.) w ramach instrumentu Zintegrowane Inwestycje Terytorialne Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020 wraz ze wskaźnikami uzupełniającymi.

Wskaźnik	Rodzaj wskaźnika P (produktu) RB (rezultatu bezpośredniego)	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło
Priorytet 1.1. Wysoki potencjał i konkurencyjność przedsiębiorstw w MOF GW.				
Działanie 1.1.1. (Poddziałanie SZOOP RPO Lubuskie 2020 - 1.3.2)				
Powierzchnia przygotowanych terenów inwestycyjnych (ha)	P	0	39	LSI/KSI
Liczba inwestycji zlokalizowanych na przygotowanych terenach inwestycyjnych (szt.)	RB	0	5	LSI/KSI
Działanie 1.1.2. (Poddziałanie SZOOP RPO Lubuskie 2020 - 1.4.2)				
Liczba wspartych przedsięwzięć informacyjno – promocyjnych o charakterze międzynarodowym (szt.)	P	0	5	LSI/KSI
Liczba wspartych przedsięwzięć informacyjno – promocyjnych o charakterze krajowym (szt.)	P	0	6	LSI/KSI

Wskaźnik	Rodzaj wskaźnika P (produktu) RB (rezultatu bezpośredniego)	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło
Priorytet 1.2. Wysoka jakość edukacji.				
Działanie 1.2.1. (Poddziałanie SZOOP RPO Lubuskie 2020 - 8.1.2)				
Liczba dzieci objętych w ramach programu dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej (osoby)	P	0	213	Monitoring
Liczba miejsc wychowania przedszkolnego dofinansowanych w programie (szt.)	P	0	98	Monitoring
Liczba nauczycieli objętych wsparciem w programie (osoby)	P	0	13	Monitoring
Liczba nauczycieli, którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu programu (osoby)	RB	0	12	Monitoring
Działanie 1.2.2. (Poddziałanie SZOOP RPO Lubuskie 2020 - 8.2.2.)				
Liczba uczniów objętych wsparciem w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych w programie (osoby)	P	0	774	Monitoring
Liczba nauczycieli objętych wsparciem z zakresu TIK w programie (osoby)	P	0	42	Monitoring
Liczba szkół i placówek systemu oświaty wyposażonych w ramach programu w sprzęt TIK do prowadzenia zajęć edukacyjnych (szt.)	P	0	6	Monitoring
Liczba szkół, których pracownie przedmiotowe zostały doposażone w programie (szt.)	P	0	6	Monitoring
Liczba nauczycieli objętych wsparciem w programie (osoby)	P	0	62	Monitoring
Liczba uczniów, którzy nabyli kompetencje kluczowe po opuszczeniu programu (osoby)	RB	0	581	Monitoring
Liczba szkół, w których pracownie przedmiotowe wykorzystują doposażenie do prowadzenia zajęć edukacyjnych (szt.)	RB	0	6	Monitoring
Liczba nauczycieli, którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu programu (osoby)	RB	0	57	Monitoring

Działanie 1.2.3. (Poddziałanie SZOOP RPO Lubuskie 2020 - 8.4.2)				
Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego wyposażonych w programie w sprzęt i materiały dydaktyczne niezbędne do realizacji kształcenia zawodowego (szt.)	P	0	4	Monitoring
Liczba nauczycieli kształcenia zawodowego oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu objętych wsparciem w programie (osoby)	P	0	5	Monitoring
Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego uczestniczących w stażach i praktykach u pracodawcy (osoby)	P	0	506	Monitoring
Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego wykorzystujących wyposażenie zakupione dzięki EFS (szt.)	RB	0	4	Monitoring
Liczba nauczycieli kształcenia zawodowego oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu, którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu programu (osoby)	RB	0	5	Monitoring
Działanie 1.2.4. (Poddziałanie SZOOP RPO Lubuskie 2020 – 9.3.2)				
Potencjał objętej wsparciem infrastruktury w zakresie opieki nad dziećmi lub infrastruktury edukacyjnej (CI 35) (osoby)	P	0	2 635	Monitoring
Liczba wspartych obiektów infrastruktury jednostek organizacyjnych systemu oświaty (szt.)	P	0	6	GUS
Liczba wspartych instytucji popularyzujących naukę i innowacje (szt.)	P	0	1	Monitoring
Liczba utrzymanych miejsc pracy (EPC)	RB	0	70	Monitoring
Liczba osób objętych działaniami instytucji popularyzujących naukę i innowacje (osoby)	RB	0	1110	Monitoring

Wskaźnik	Rodzaj wskaźnika P (produktu) RB (rezultatu bezpośredniego)	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło
Priorytet 1.3. Poprawa zewnętrznej dostępności komunikacyjnej MOF GW.				
Działanie 1.3.1. (Poddziałanie SZOOP RPO Lubuskie 2020 - 5.1.2)				
Całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych dróg (CI 14) (km)	P	0	3	Monitoring
Liczba zakupionego sprzętu/systemów służących poprawie bezpieczeństwa/ochrony uczestników ruchu drogowego (szt.).	P	0	4	Monitoring

Wskaźnik	Rodzaj wskaźnika P (produktu) RB (rezultatu bezpośredniego)	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło
Priorytet 2.1. Przechodzenie na gospodarkę niskoemisyjną.				
Działanie 2.1.1. (Poddziałanie SZOOP RPO Lubuskie 2020 - 3.2.2)				
Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków (szt.)	P	0	22	LSI/KSI
Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych (CI 34) (tony równoważnika CO2/rok)	RB	0	2 323	LSI/KSI
Zmniejszenie rocznego zużycia energii pierwotnej w budynkach publicznych (CI 32) (kWh/rok)	RB	0	1 700 000	LSI/KSI
Działanie 2.1.2. (Poddziałanie SZOOP RPO Lubuskie 2020 - 3.3.2)				
Długość dróg dla rowerów (km)	P	0	20	LSI/KSI
Długość wybudowanych dróg dla rowerów (km),	P	0	15	LSI/KSI
Długość przebudowanych dróg dla rowerów (km),	P	0	5	LSI/KSI
Liczba wybudowanych obiektów „parkuj i jedź” (szt.)	P	0	2	LSI/KSI
Liczba wybudowanych obiektów „Bike&Ride” (szt.)	P	0	25	LSI/KSI
Liczba wybudowanych zintegrowanych węzłów przesiadkowych (szt.)	P	0	1	LSI/KSI

Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych (CI 34) (tony równoważnika CO ₂ /rok)	RB	0	48	LSI/KSI

Wskaźnik	Rodzaj wskaźnika P (produktu) RB (rezultatu bezpośredniego)	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło
Priorytet 2.2. Rozwój dziedzictwa kulturowego.				
Działanie 2.2.1. (Poddziałanie SZOOP RPO Lubuskie 2020 - 4.4.2)				
Liczba obiektów zasobów kultury objętych wsparciem (szt.)	P	0	6	Monitoring
Liczba zabytków objętych wsparciem (szt.)	P	0	1	Monitoring
Liczba wspartych obiektów dziedzictwa kulturowego (szt.)	P	0	1	Monitoring
Wzrost oczekiwanej liczby odwiedzin w objętych wsparciem miejscach należących do dziedzictwa kulturalnego i naturalnego oraz stanowiących atrakcje turystyczne (CI 9) (odwiedziny/rok)	RB	0	15 881	Monitoring

Wskaźnik	Rodzaj wskaźnika P (produktu) RB (rezultatu bezpośredniego)	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło
Priorytet 2.3. Rozwój obszarów zmarginalizowanych.				
Działanie 2.3.1. (Poddziałanie SZOOP RPO Lubuskie 2020 – 9.2.2)				
Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją (ha)	P	0	9,74	Monitoring lokalnych planów rewitalizacji gmin MOF GW
Otwarta przestrzeń utworzona lub rekultywowana na obszarach miejskich (CI 38) (m ²)	P	0	59 390	Monitoring lokalnych planów rewitalizacji gmin MOF GW
Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach (szt.)	P	0	1	Monitoring lokalnych planów rewitalizacji gmin MOF GW
Liczba przedsiębiorstw ulokowanych na zrewitalizowanych obszarach (szt.)	RB	0	Wartość docelowa zostanie	Monitoring lokalnych planów

			uzupełniona po opracowaniu lokalnych planów rewitalizacji gmin MOF GW, a Strategia ZIT w tym obszarze zaktualizowana i przekazana do akceptacji MIR.	rewitalizacji gmin MOF GW
Wzrost zatrudnienia we wspieranych podmiotach (innych niż przedsiębiorstwa) (EPC)	RB	0	Wartość docelowa zostanie uzupełniona po opracowaniu lokalnych planów rewitalizacji gmin MOF GW, a Strategia ZIT w tym obszarze zaktualizowana i przekazana do akceptacji MIR.	Monitoring lokalnych planów rewitalizacji gmin MOF GW
Liczba utrzymanych miejsc pracy (EPC)	RB	0	Wartość docelowa zostanie uzupełniona po opracowaniu lokalnych planów rewitalizacji gmin MOF GW, a Strategia ZIT w tym obszarze zaktualizowana i przekazana do akceptacji MIR.	Monitoring lokalnych planów rewitalizacji gmin MOF GW
Liczba nowo utworzonych miejsc pracy – pozostałe formy (EPC)	RB	0	Wartość docelowa zostanie uzupełniona po opracowaniu lokalnych planów rewitalizacji gmin MOF GW, a Strategia ZIT w tym obszarze zaktualizowana i przekazana do akceptacji MIR.	Monitoring lokalnych planów rewitalizacji gmin MOF GW

Załącznik nr 3 do Strategii ZIT MOF GW.

Zestawienie wartości wskaźników rezultatu strategicznego.

Wskaźnik	Wskaźnik rezultatu strategicznego RS	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło
Priorytet 1.1. Wysoki potencjał i konkurencyjność przedsiębiorstw w MOF GW				
Działanie 1.1.1. (Poddziałanie SZOOP RPO Lubuskie 2020 - 1.3.2)				
Wartość nakładów inwestycyjnych wg sektorów gospodarki narodowej (sektor publiczny i prywatny)* (zł)	RS	5 283 351	5 336 184	GUS
Działanie 1.1.2. (Poddziałanie SZOOP RPO Lubuskie 2020 – 1.4.2)				
Przychody ze sprzedaży produktów na eksport (zł)**	RS	3 174 340	3 206 083	GUS
Priorytet 1.2. Wysoka jakość edukacji.				
Działanie 1.2.4. (Poddziałanie SZOOP RPO Lubuskie 2020 – 9.3.2)				
Procent uczniów w ponadgimnazjalnych szkołach zawodowych w stosunku do ogółu uczniów ponadgimnazjalnych (%)	RS	63,3	64	Monitoring strategii rozwoju miasta Gorzowa Wlkp.
Priorytet 1.3. Poprawa zewnętrznej dostępności komunikacyjnej MOF GW.				
Działanie 1.3.1. (Poddziałanie SZOOP RPO Lubuskie 2020 - 5.1.2)				
Wskaźnik M***	RS	22,06	0,07	Monitoring Programu ochrony środowiska przed hałasem dla Gorzowa Wlkp.
Zmniejszenie wypadkowości/kolizyjności na zmodernizowanym odcinku drogi (wypadki/kolizje/rok)	RS	27	25	Policyjny system ewidencji wypadków i kolizji w ruchu drogowym
Wzrost natężenia ruchu na przebudowanych lub zmodernizowanych drogach (ilość pojazdów w porze dziennej)	RS	8 934	10 274	Pomiar ruchu na przebudowanych lub zmodernizowanych drogach, przy użyciu współczynników Instytutu Badawczego Dróg i Mostów

Priorytet 2.1. Przechodzenie na gospodarkę niskoemisyjną.				
Działanie 2.1.1. (Poddziałanie SZOOP RPO Lubuskie 2020 - 3.2.2)				
Emisja zanieczyszczeń pyłowych (tony/rok)*	RS	1020	1009	GUS
Priorytet 2.1. Przechodzenie na gospodarkę niskoemisyjną.				
Działanie 2.1.2. (Poddziałanie SZOOP RPO Lubuskie 2020 - 3.3.2)				
Liczba przewozów pasażerskich w przeliczeniu na 1 mieszkańca obszarów miejskich (szt.)	RS	197,35	125,75****	Badania Miejskiego Zakładu Komunikacji w Gorzowie Wielkopolskim Sp. z o.o.

*dane dotyczą obszaru całego województwa lubuskiego, a nie jedynie MOF GW; źródło danych o wskaźniku: GUS

** dane dotyczą miasta Gorzowa Wlkp., źródło danych o wskaźniku: GUS

***wskaźnik M jest wielkością bezwymiarową, wiążącą wielkość przekroczeń dopuszczalnego poziomu hałasu z liczbą ludności przebywającej w obszarach, na których występują przekroczenia.

$$M = 0,1 m (10^{0,1\Delta L} - 1)$$

gdzie:

M — wartość wskaźnika,

ΔL — wielkość przekroczenia dopuszczalnego poziomu hałasu dB,

m — liczba mieszkańców na terenie o przekroczonym poziomie dopuszczalnym.

**** Od kilku lat obserwuje się trend spadkowy w przewozach pasażerskich w mieście Gorzowie Wlkp. - ok. 5% (dane Miejskiego Zakładu Komunikacji w Gorzowie Wielkopolskim Sp. z o.o.). Planuje się, że spadek ten zostanie spowolniony do 2,5%, tym samym zostanie ograniczone negatywne oddziaływanie trendu.